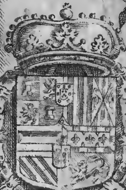

HISPANIÆ et LVSITANIÆ Itinerarium,

Nova & accurata descriptione, iconibusq; novis & elegantibus loca eorundem præcipua illustrans.

AMSTELODAM
Apud Ægidium Ianß[illegible]
16[illegible]

Nobilißimo ac Amplißimo

DOMINO

ÆGIDIO VALCKENIER

J.U.D.

Senatori & celeberrimi Scabinatus Amstelodamensis Præsidi dignissimo

d. d. d.

ÆGIDIUS JANSSONIUS VALCKENIER.

PRÆFATIO.

HIspaniæ Regnorum peragrationibus, earumque descriptionibus & operam & tempus frustra impendi arbitrantur haud pauci, quos sequentibus rationibus moveri audimus. Prima oritur ex singularibus periculis & molestiis, quibus ejusmodi itinera Hispaniam pervadentia obnoxia sunt. Alteram suggerunt mores, consuetudines ac ratio vivendi Hispanorum, quæ ad doctrinam parum aut nihil conferunt. Tertiam pauca in iis regionibus visu digna subjiciunt.

Quantum ad primam attinet, propter plurimas caufas in hoc libello paſsim adductas, itinera per Hiſpaniam periculoſa, ſumptuoſa & laborioſa eſſe non negamus Sed agilis & benè inſtructus peregrinator, qui mundum, & quæcunque in eo ſunt, perluſtrandi cupidus eſt, ut populorum mores, & inſtituta cognoſcat, cognitioniſque ejuſmodi beneficio ſapientiam, fortitudinem, animoſitatem, eruditionem, humanitatem, humilitatem, patientiam, vitæque bene inſtituendæ rationem acquirat & addiſcat, cuncta ejuſmodi impe-

impedimenta nil pensi habet. Nam aliâs, ac inprimis tempore hoc ipso, quo omnia itinera, quascunque etiam regiones aut loca peragrent, singularibus periculis, multiplicibus incommodis, grandibusque impensis perficiantur oportet, limine ipsi non excedendum, sed domi in Patria, in qua tamen etiam bellis furentibus ardente sæpius securo esse non licet, desidendum, & manendum esset. Nec altera ratio à veritate abludit, cum & Hispanis sui sint nævi, & sua vitia, sicuti in opusculi hujus capite primo ex aliis Autoribus de-

demonstratur. Sed ostende mihi quæso nationem aliquam, quæ nullis nævis corrupta, nullisque vitiis inquinata aliarum nationum taxationes effugere queat. La madre Natura (verba sunt ingeniosi politici Trojani Boccalini) con tanta giusta misura trà le nationi tutti dell' Universo hà seminada l'Asinità, che ogni uno ne ha la sua parte uguale quella del compagno. *id est: Tam justa mensura asininas aures inter omnes totius universi nationes mater natura disseminavit, ut unicuique sua*

debita

debita & æqualis pars obtigerit. Innuere hoc ausus sum in diversis meis itinerariis de diversis Europæ nationibus, & quidem in genere, non autem in specie de omnibus & singulis, nec tamen in ullius, ut & Hispanicæ nationis, contemptum aut ignominiam. Ea de causa unumquemque obtestor, & obnixè rogo, ne secus interpretetur, aut in malam partem rapiat, quæcunque ejusmodi in medium protuli. Sicuti vero unusquisque populus, atque in eo unus homo præ alio vitiis inquinatior reprehensionem me-

retur argum. l. 31. §. 21. ff. de ædil. edict. c. quando. distinct. 24. & c. Afros, distinct. 98. Ità etiam omnibus nationibus suæ sunt virtutes, quibus laudis præconia sibi conciliant, ut patet ex Hispanorum virtutibus haud paucis, quas in ipsis jure ac merito laudibus extollunt, quicunq; virtutis studio dediti sunt. Inter eas eminet justitia, cujus adeò serii sunt cultores, ut sine ullius personæ respectu eam severè administrent, & ideo pari apud eos jure cujusvis conditionis homines gaudeant. Ioh. Mariana l. 1. rer. Hispan.

Hiſpan.c.6. Hinc ſummis juxta cum imis paria ſupplicia, pareſque pœnæ paratæ ſunt, ſi leges tranſgreſſi fuerint, & aliquem è populo læſerint. Si nihil aliud laude dignum apud eos occurreret, hoc tamen certè omni laude majus eſt; quandoquidem juſtitia omnium virtutum Domina & Regina aſtrorum quorumvis ſplendorem fulgidiſſimum longè ſuperat, omnium virtutum, & legum perfectionem complectitur, ac ſola illa eſt, cujus indicio vitæ integritas in mortalibus deprehendi & agnoſci poteſt. Vt au-

tem nihi ullum non eſt dubium, quin plurimis Germanorum, vitia, peccata, & ſcelera, quorum impune, & omni pudore deſtitutum exercitium in hac temporum fece libertatem, magnificentiam, candorem, ac dona, Germaniæ patriæ noſtræ apud omnes nationes in pretio habitæ celeberrima proſtituit, & nemini non ludibrio exponit, non modo ſummè diſpliceant, ſed etaim gemitus & querelas, patriæ ſuæ inſtantem interitum fidis, pacificis, & conſcientiæ ſtudioſis hominibus plorantibus ac miſerantibus juſtiſſi-

stißimas extorqueant: Ita etjam nullus dubito, quin multi eruditi, benè educati, multis peregrinationibus exculti, & plurimis virtutibus ornati Hispani popularium suorum, vulgi præcipuè, vitia & nævos non modo non probent, verum etiam maximè detestentur. In hoc certè libello incolarum diversas Hispaniæ civitates inhabitantium virtutes, humanitas & civilitas descriptæ inveniuntur. Peregrinator tanquam cynosuram ducem sequatur monitum distichi elgantißimi:

Sis apis iccirco, non turpis aranea, gentes
Qui lustras: legit hæc virus, at illa favos.

Tertiam rationem hac responsione dimitto. Hispania quidem Italiæ & Galliæ, aliisque regionibus, quas nostri peregrinatores Germani invisere solent, incolarum nec multitudinē nec cultu respondet: Suis tamen donis & dotibus, quas Deus & natura ipsi largita est, exornatur: pluribus item civitatibus magnificis & splendidis superbit. Eæ sunt: Alcalade Henares sive Complutum, Araniyés, Badajoz, Balbastro, Barcelo-

celona, Bruga, Bargos, Calatajud, Cartagena, Coimbra vel Conimbria, Compostella sive Sant Iago, Cordona, Corunna, Cuença vel Concha, Cividad Rodrigo, Denia, Dertosæ, Ebora, Elvas, Fuentarabia, Gibraltar, Girona, Granada, Guadalupa, Iaen, Leon, Lerida, Lisboa vel Lisabona, Logronno, S. Lucar de Barrameda, Malaga, Madrid, Merida, Moncada, Monçon, Montcamor, Morvedro, Murcia, Orens, Oviedo, Pamplona, Pardo, Perpinian, Placentia, Puerto de S. Maria, Salamanca, Salsas, Saragoza,

Sego-

Segovia, Sevilia, Siguenza, Tarazona, Tarragona, Toledo, Valencia, Valladolid, Vbeda, Xativa. Plures quoque aliæ, ex Romanis, aliisque historiis, ac bellis variis notæ. In his Archiepiscopatus, Episcopatus, monasteria, templa, thesauri, Xenodochia, Academiæ, Bibliothecæ, Arces, Munitiones, ad amœnitatis voluptatem extructa ædificia, antiquitates, opera artificiosa, opera hydrantica, horti magnifici, aliaq; ejusmodi visu digna, ut & potentissimi totius Europæ Regis aula ac mirabile illud, & in toto or-

be

be Christiano famosissimum S. Laurentii in Escuriali monasterium uniuscujusque conspectui se offerunt. Imò, si præter duo ultima spectacula nihil aliud se conspiciendum in Hispania exhiberet, illa duo sola tamen ad sui spectaculum evocatos nec labori nec impensis parcere juberent. A multis igitur desideratum hoc Itinerarium, ob causas in Gallico Itinerario indicatas, ut promissis starem, colligere, & antè Italiæ Itinerarium jam paratum, ac forsan cum Germanici Itinerarii appendice propediem

sequuturum in lucem edere volui, nulla ratione dubitans, quin non modo Hispaniam lustraturis, verum etiam & aliis, qui aut eam invisere nolunt, aut rebus ad illud faciendum necessariis destituuntur, propter multas res singulares, & memorabiles, quas in nullis hactenus impressis libris offendent, gratum, jucundum & utile opus futurum sit.

MARTINUS ZEILLERUS.

Canones Apodemici monentes.

Quæ iter facientibus ubique observanda ſint.

IN itineribus diligenti animadverſione notanda occurrunt

I. Regio, & quidem antiqua ejuſdem, & nova nomina.

II. Rectionis Adminiſtratio tam vetus, quàm nova.

III. Urbis nomen, ejuſdemque denominationis ratio, ſi quæ dari poteſt. Conditores item, Amplificatores & Reſtauratores.

IV. 1. Fluvii eam alluentes, præterfluentes, aut inde derivati. 2. Mare vicinum, & portus. 3. Montes. 4. Sylvæ, campi, paſcua.

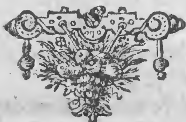
V. Opera Publica, & Sacra. ut Baſilicæ, Templa Cathedralia, Templa, Monaſteria & Cœnobia; Profana, ut Palatia, Arces, Fora, Armamentaria, Propugnacula, Turres, aliaque opera Militaria, & modus, quo firman-

firmantur. Opera privata Ædes civium, ac quicquid in iis notatu dignum se offert; horti, picturæ, fontes, statuæ, &c.

VI. Gubernationis ratio, quò pertinent 1. Curia, cum senatu aut Senatoribus: 2. Scholæ, & juventutem educandi, ac instituendi modus; Viri itidem docti, & Bibliothecæ. 3. Vulgi mores, habitus, cibus, potus, opificia & similia.

Itine-

20. *Electoris Palatini Friderici II.* ... *Huberti Thomæ Leodii ejusdem Secretarii ad Cæsarem Carolum V. per Galliam, & diversos transitus in Hispaniam ac inde in reditu itinera diversa,* à 343. *ad* 351. *paginam.*

DE

GENEALOGIA REGUM HISPANIÆ.

ATTILÆ *temporibus Hiſpania in duodecim Regna erat diſtributa, ac poſtea ad quinque reducta, ut ſunt Caſtellæ, Arragoniæ, Navarræ, Luſitaniæ, & Beticæ ſeu Granadæ regna. Noſtris temporibus Mauri Granadæ regnum poſſederunt. Caſtellæ reges antè plures annorum centurias Chriſtianam religionem amplexi fuerunt. Nam Gotthi ex Italiâ expulſi, poſtquam ſub Regibus ſuis* Alarico *&* Ataulpho *magnam ipſi cladem intuliſſent, cum Rege ſuo* Segerico *ſe in Hiſpaniam contulerunt. Sed nos Genealogiam hanc, à primo ipſorum Rege, in Hiſpaniâ Regnum obtinente, ordiemur.*

GOTTHICI REGES,
Qui in Hiſpaniâ ſibi invicem ſucceſſerunt.

1. A*Thalaricus* primus Gothorum in Hiſpaniá, in quâ Romanorum proconſules & legati imperi-

** um

um diu obtinuerunt, Rex tredecim annos imperavit: anno Christi. 3[illegible]4

Post ejus obitum Gotthi Romanis viginti & octo annos iterum paruerunt, postea Gotthicis suis Regibus denuò obedientes.

2. *Alaricus*, qui anno 410. Romam expugnavit ac spoliavit, viginti sex annos Rex fuit. 385

3. *Ataulphus*, subitâ morte abrepto *Alarico* succedens, 7. annos regnavit. 412

4. *Segericus*, ad pacem cum Romanis faciendam pronus, & à subditis suis interfectus, paulò diutius dimidio anno rexit. 416

5. *Vallia* & *Wallia* trium annorum Rex. 416

6. *Theuderedus*, vel *Theodoricus*, duos & triginta annos Regno præfuit. 419

7. *Thurismundus* patris successor, circà Chalone in Champaniâ, in prœlio cum *Attila*, vitam amisit, postquam biennium rexisset. 452

8. *Theodoricus*, fratre occiso ad Regnum pervenit, eique tredecim annos præfuit. 453

9. *Euricus*, nonnullis *Henricus*, fratrem occidit, regno potitus est, primus Gotthis leges scriptas dedit, ac septendecim annos Regio munere functus est. 466

10. *Ala-*

10. *Alaricus*, *Eurici* filius, 25. annos rexit. 483

11. *Gesalaricus*, ejusdem *Eurici* filius nothus, quinque annos Regnum possedit. 506

12. *Theodoricus* 16. annos Regni possessor. 511

13. *Amalaricus*, *Theodorici* ex filiâ nepos, cùm ad ætatem virilem pervenisset, avo successit, & quatuor annos regnum obtinuit. 527

14. *Theudis* sexdecim annorum & quinque mensium spacio regnum administravit. 531

15. *Theudiscius* unum annum, sex menses, & sexdecim dies in rectione fuit. 548

16. *Agila*, quinque annorum, sex mensium, & tredecim dierum Rex. 549

17. *Athanagildus* quindecim annos & sex menses regni munus gessit. 554

18. *Liuva*, post dimidii anni rectionem, Regnum tradidit fratri suo. 567

19. *Leovigildo*, octodecim annos regnanti. 568

20. *Reccaredus*, princeps bonus & pius, quoad Religionem majorum dissimilis, cujus rectio quindecim annos, sex menses, & decem dies duravit. 586

21. *Liuva II*, *Reccardi*, filius, unum an-

annum & ſex menſes regni clavum tenuit. 601

22. *Vittericus Liuvam II.* crudeliter interfecit ; armis potens ſed infelix, ſeptem annos regium munus geſſit. 603

23. *Gundemarus Vitterico*, ab aulicis ſuis occiſo, ſuccedens, unum annum, decem menſes, & quatuordecim dies regni gubernaculum tenuit. 610

24. *Siſebutus*, Rex doctus, eloquens, in bellis felix, & in hoſtes victos miſericordiam exercens, Judæos ad Chriſtianam religionem cogere voluit, & octo annis, undecim menſibus, & ſexdecim diebus, in regni gubernatione verſatus eſt. 612

25. *Suinthela* decem annorum Rex. 621

26 *Siſenandus*, quatuor annorum, undecim menſium, & ſexdecim dierum Rex. 631

27. *Chintillanus*, trium annorum, & novem dierum gubernatione gaudens. 636

28. *Tulca*, aliis *Julga*, biennii & quatuor menſium Rex. 640

29. *Chindaſuintus* ſex annos & aliquot menſes in regno fuit. 642

30. *Receſuinthus* viginti duobus annis, ſeptem menſibus, & undecim diebus

bus Regni compos fuit. 648

31. *Wambæ* adminiſtratio duravit octo annos, menſem unum, & quatuordecim dies. Hic monaſterium ingreſſus regno ſe abdicavit, & ſucceſſorem nominavit 672

32. *Eringium*, qui à Regni Ordinibus confirmatus ſeptem annos rexit. 680

33. *Egiga* quatuordecim annorum Rex. 687

34. *Witiza* cum patre *Egiga* quinque annos rexerat, bonus ab initio princeps, ſed poſteà crudelis, novem annos regium dominium obtinuit. 701

35. *Rodericus Theofredi* à *Witiza* viſu privati filius, perverſi Witizæ ſucceſſor, & in moribus non diſſimilis, triennium dominatus eſt. 710

Hic *Rodericus* injuriam patri ſuo illatam vindicans, Witizæ filios ex Hiſpaniâ exegit, qui in Africam fugientes cum *Tingafana*, & *Vlit* contra *Rodericum* fœdus inierunt, ad quod *Julianus* eò pronior erat, quòd *Rodericus* filiâ ſuâ *Cavâ*, quam priùs uxorem duxerat, jam pro pellice tantùm uteretur. Dictus *Vlit Juliani* inſtinctu, aliquot duces bellicos cum viginti quinque millibus militum in Hiſpaniam miſerat. Poſt diverſa prœlia tandem *Rodericus* periit, & Hiſpania, ci-

vitatibus ſenſim captis ,In Saracenorum poteſtatem venit. Chriſtiani in Aſturiâ & Galliciâ diſperſi tunc temporis parebant.

36. *Pelagio Roderici* patruo, qui Africanis aut Mauris extorſit urbem Legionem, quam viginti annos poſſedit. Regis Hiſpaniæ titulo octodecim annos uſus eſt. Sic Gotthicum nomen in Hiſpaniâ evanuit. 716

37. *Faſila*, filius, in venatione ab urſo dilaceratus, biennio regni poſſeſſor fuit. 735

38. *Alphonſus I*, cognomento *Catholicus*, princeps præclariſſimus, novendecim annos, & duos ac triginta dies in regni poſſeſſione fuit. 737

39. *Froila*, quinque & triginta Saracenorum millia prœlio vicit, & regnum undecim annos, quinque menſes, & viginti dies in poteſtate ſuâ habuit. 756

40. *Aurelius* ſexennium & aliquot menſes regnum dominio ſuo obtinuit. 767

41. *Silo*, *Alphonſi* gener, Galliciam ſibi ſubjecit, & novennium regno potitus eſt. 774

42. *Mauregatus*, *Alphonſi* filius nothus, legitimo hærede, *Froilæ* filio ejecto, Saracenorum adjumento, ſexennii ſpatio re-

regnum retinuit. 783

43. *Veremundus, Vimàrami* à *Froila* interfecti filius, Ecclesiastico statu deposito, regnum adiit, ac postea tradidit 789

44. *Alphonso II.* cognomento *Casto*, principi omni virtutum genere ornatissimo, & tres ac triginta annos regnanti. 791

45. *Radimirus, Veremundi* filius, circiter septem annos regnum possedit. 825

46. *Ordonius, Radimiri* filius, decem annorum Rex. 834

47. *Alphonsus III.* patri succedens, princeps pius, in bellis strenuus, & *Magnus* cognominatus, Regnum quadraginta septem annorum possessione tenuit. 841.

48. *Garsias*, filius maximus natu, illicitis mediis Regno potitus, *Ayolam* Arabiæ regem captivum fecit, qui tamen ex. cubitorum incuriâ evasit. Regnum ejus in possessione erat tres annos. 888

49. *Ordonius*, fratrem sequutus, octennium & sex menses regni possessione usus est. 890

50. *Froila II.* cognomento *crudelis*, *Alphonsi III.* tertius filius, ante *Ordonii* fratris filios regnum adeptus, & leprosus mortuus, nonnisi duos menses regio titulo gavisus est. 899

 51. *Al-*

51. *Alphonſus IV.* cognomento *Monachus*, quinque annos & ſeptem menſes regio dominio præfuit. 899

52. *Ranimirus* regnum accipiens à ſuo fratre, illud cedente, hunc tædio facti affectum, ac iterum regnum affectantem viſu privavit, & in carcere captivum detinuit. Rexit autem regnum novendecim annos & duos menſes. 904

53. *Ordonius III.* patrem ſequens, quinque annos, & ſex menſes regnum in poteſtate ſuâ habuit. 924

54. *Ordonius IV. Ordonio III.* cognato ſuccedit, ſed mox ab initio regni ſui, quod vix orſus fuerat, pellitur à 929

55. *Sanctio I.* qui *Craſsi* cognomentum habens, undecim annos regnavit. 929

56. *Ranimirus III.* patrem adhuc puer ſequutus, viginti quinque annis imperavit. 940

57. *Veremundus ſecundus Ordonii III.* filius, impudiciſſimus princeps, cum duabus ſororibus, & filiâ propriâ inceſtum abominandum commiſit, & ſeptendecim annorum ſpacio regium ſceptrum geſſit. 965

58. *Alphonſus V.* regni paterni hæres, quem filia *Elvera* inceſtu polluta patri *Veremundo* genuit, viginti & ſeptem anno-

notum rectione regnum administravit. 982

59. *Veremundus III.* post patrem, regni administratione decem annos occupatus fuit. 1009

60. *Ferdinandus*, affinis cum quo bellum gesserat, locum occupans, Castellæ & Legionis regna conjunxit; postquam etjam fratrem suum *Garsiam* vitâ spoliaverat, Navarræ regnum quoque usurpavit, & Rex quadraginta annos mansit. 1020

61. *Sanctius II. Alphonso VI.* fratre ejecto, & *Garsia* interfecto, solus in possessione mansit sex annos. 1060

62. *Alphonsus VI.* post fratris mortem revocatus, regnum recuperatum trium & quadraginta annorum rectione curavit. 1066

63. *Alphonsus VII.* propiorum hæredum defectu avi locum occupans, antecessoribus suis potentiâ & magnificentiâ antecelluit, ac sexaginta & unum annos regni gubernaculo præfuit. 1108

64. *Sanctius III.* præcedentis filius, acceptissimus, & multis titulis honorum egregiis insignitus Princeps, unius anni Rex. 1159

65. *Alphonsus VIII.* cognomento *Bonus*, prioris filius, tres & quinquaginta annos Regii sceptri possessor. 1160

 66. *Al-*

66. *Alphonſus IX.* ſoceri ſucceſſor, quatuor annis adminiſtratione regni gaudens. 1213

67. *Ferdinandus III.* qui patrem ſequens, quinque & triginta illis annis, quibus regnavit, omnes Mauritanos ex Hiſpaniâ expulit. 1217

68. *Alphonſus X. Ferdinandi* dicti filius, ſingulari eruditione præditus Princeps, Tabulis Alphonſinis admodum celebris, qui occidentis Imperator ſalutatus eſt, triginta duorum annorum rectione regnum moderatus eſt. 1252

69. *Sanctius IV.* poſt patrem undecim annis regii muneris onus ſuſtinuit. 1284

70. *Ferdinandus IV. Sanctii IV.* filius, quindecim annorum gubernatione Regnum ſuum adminiſtravit. 1295

71. *Alphonſus XI.* poſt patrem, cum Saracenis bellum graviſſimum geſſit, eorumque bis centena millia diverſis prœliis cecidit, ac Algezir cum multis aliis locis ipſis eripuit; per quadraginta annos Regni onus humeris ipſius incubuit. 1310

72. *Petrus Alphonſi XI.* filius, Princeps crudelis, novendecim annorum ſpatio rectionem ſuam abſolvit. 1350

73. *Henricus II. Petrum* hunc in prœlio occidit, locoque ejus occupato, de-

decem annis gubernationem suam finivit. 1369

74. *Johannes I. Henrici II.* filius, Regni sui administrationem anno vigesimo primo ad finem perduxit, 1379

75. *Henricus III.* post patris, casu ex equo mortui, obitum, sexdecim annis regni clavo assedit. 1390

76. *Johannes II.* patris successor, quadraginta septem annos regno gubernando consumpsit. 1406

77. *Henricus IV. Johannis II.* filius, viginti annos regno regendo impendit. 1453

78. *Ferdinandus V.* cognomento *Catholicus, Johannis II.* Arragoniæ Regis filius, qui *Henrici IV.* sororem *Isabellam* uxorem duxerat, omnia Hispaniæ regna, Lusitaniâ exceptâ, conjunxit, ac diversa bella gessit, & Regni gubernatione unum & quadraginta annos exegit. 1474

79. *Philippus I* cognomento *pulcher*, *Maximiliani* Cæsaris, & *Mariæ* Burgundicæ, Ducis *Caroli Audacis* filiæ, filius, cui *Johanna, Ferdinandi Catholici* filia, nupta fuit, unum tantum annum Regno præfuit. 1505

80. *Carolus V.* Imperator Romanus, & Hispaniæ Rex, *Philippi I.* filius, tribus & qua-

& quadraginta annis regni moderator fuit. 1517

81. *Philippus II.* oblatum à Patre *Carolo V.* depositum regnum suscipiens, omnia Hispaniæ regna, quæ nostris temporibus uni paruerunt, quasi coagmentavit, & quadraginta annorum spacium regni rectione confecit. 1558

82. *Philippus III. Philippi II.* filius, viginti quatuor annos Regis officio functus est. 1598

83. *Philippus IV. Philippi III.* filius, hactenus Hispaniarum regna in potestate suâ habet. 1622

LUSITANIÆ REGES.

LUSITANIÆ Princeps primus fuit, Henricus Lotharingiæ Dux & Limburgi Comes, qui Patriâ suâ relictâ in Hispaniam veniens, *Tiresiam Alphonsi VI.* Hispaniæ Regis filiam, matrimonio sibi junxit, in bellis cum Mauris strenuè se gessit, & ipsis Galliciæ regionem, quæ nunc Lusitania est, extorsit.

1. *Alphonsus I.* Lusitaniæ Rex primus, & Princeps secundus, quinque Reges Saracenos cecidit, & in rei memoriam quinque scutis insignia suâ ornavit. Spacium temporis quo gubernavit, erat

erat trium & ſeptuaginta annorum. 1112

2. *Sanchius I.* paterni regni hæres, Princeps ſapientiâ præditus, viginti ſex annis regnum gubernavit. 1185

3. *Alphonſus II.* præcedentis filius, duodecim annos Luſitanis imperavit. 1211

3 *Sanchius II.* patris *Alphonſi II.* ſucceſſor, viginti & ſex annos Luſitanorum Rex fuit. 1223

5. *Alphonſus III.* Fratri ſuccedens, regiæ rectionis onus geſſit annos duos & triginta. 1249

6. *Dionyſius* hujus *Alphonſi* filius, Princeps verax, juſtus & ſapiens, primus Algarbiæ titulo uſus eſt, ac in regiâ gubernatione quadraginta & ſeptem annos vixit. 1281

7. *Alphonſus IV.* Patris ſucceſſor, anno rectionis viceſimo ſexto regere deſiit. 1325

8. *Petrus I. Alphonſi IV.* Filius, decem annos, & ſeptem menſes regnavit. 1357

9. *Ferdinandus I.* patri ſucceſſit, & decem annos, ac novem menſes regiæ gubernationis molem humeris ſuſtinuit. 1367

10. *Johannes I. Ferdinandi* frater nothus, quinquaginta annis regalem poteſta-

ſtatem habuit. 1385

11. *Eduardus* ſapiens Princeps patrem ſequutus, quinque annos regalem adminiſtrationem in poteſtate ſua habuit. 1433

12. *Alphonſus V.* poſt patris obitum tres & quadraginta annos regiam poteſtatem obtinuit. 1438

13. *Johannes II. Alphonſi V.* Filius, quatuordecim annos in adminiſtratione regiâ verſatus eſt. 1476

14. *Emanuel I.* à *Johanne II.* ſine liberis diem obeunte, teſtamento rex conſtitutus, viginti & ſex annos regiam poteſtatem geſſit. 1495

15. *Johannes III.* regio munere à patre relicto, ſex & triginta annos functus eſt. 1512

• Hic Pater fuit *Ludovici*, cujus filius *Antonius*, ultimus Luſitaniæ rex, in Galliâ mortuus, & Pariſiis ſepultus.

Sebaſtianus I. Johannis III. filius natu minimus, in prœlio Africano cum Mauris anno 1578. vitam amiſit, in quo prœlio *Antonius* captus eſt.

Luſitani nullam filiorum, ex duabus Regis *Emmanuelis* filiabus natorum, rationem habentes, quamvis illæ natu majores eſſent, quàm fratres ſui poſt *Johannem III.* filium natu maximum nati, ac

certò

certò putantes, *Antonium* cum *Sebastiano* Rege in prœlio occubuisse, eligebant *Henricum* ex liberis *Emmanuelis* solum adhuc superstitem, quamvis Cardinalis esset. Hoc regnante *Antonius* ex captivitate Africanâ evasit, ac *Henricus*, postquam regnum sex annos possederat, fatis concessit. Lusitani, qui lege, filiarum, & filiorum ex iis natorum, successionem abrogaverant, *Antonium* Regem constituerunt, qui in urbe Sautere in anno 1580. 19. Julii inauguratus, ac tribus diebus posteà Lisbonæ confirmatus est. Munimenta, & civitates in Africa sitæ, nuncio accepto, ipsum quoque regem acceperunt. Sed *Philippus II.* Hispaniæ Rex, Lusitaniæ regnum sibi arrogabat, *Antonium Ludovici* nothum filium esse dicens, quanquam *Ludovicus Violentam*, *Antonii* matrem, clàm uxorem duxerat, ut *Ruy Celina*, integræ vitæ vir, moriturus *Antonio* patefecerat, dicens: quòd *Ludovicus* nullâ aliâ de causâ hoc matrimonium occuluisset, quàm ut authoritatem suam conservaret, apertè tamen confitens, quòd uxorem duxisset, non tamen sibi parem. Lusitaniæ Rex *Johannes I* legem tulerat ab omnibus totius regni Ordinibus comprobatam, quâ fœminæ, & ex iis nati vel natæ, regni successione exclu-
de;

debantur. Hujus legis vigore *Philippo II.* Hispaniæ regi ex unâ *Emmanuelis* Regis filiarum nato, jus in Lusitaniæ regnum competebat nullum, quod tamen armis in potestatem suam redegit, *Antonii* jus, & Lusitanorum voluntatem Hispanorum dominationi subjiciens.

Lusitani tandem, molestissimi jugi Hispanorum tædio affecti, Regum Hispaniæ dominationi se subtraxerunt, Regem eligentes *Ducem de Braganza*, legitimum, & proximum successorem, qui nomine.

Joannes IV. hactenus Lusitaniæ Regnum in possessione sua habet 1648

ARRAGONIÆ REGES.

1. *Ranimirus* primus narratur Arragoniæ Rex, qui quadraginta annos purpuram gessit. 1018

2. *Sanctius*, Navarræ quoque Rex, sex & triginta annos in solio regali sedit. 1058

3. *Petrus I.* Navarræ etiam Rex, quatuordecim annos sceptrum regium gessit. 1094

4. *Alphonsus I. Petri* frater, octodecim annos coronâ Regiâ ornatus fuit. 1108

5. *Ramirus Alphonsi* frater, regnum gu-

gubernavit novendecim annos. 1126

6. *Raimundus* Barcellonæ Comes, uxoris *Petronellæ*, Regiæ hæredis jute. regnum adeptus, illud duos & triginta annos possedit. 1145

7. *Alphonsus II. Raimundi* filius, quatuor & quadraginta annos regni moderator fuit. 1169

8. *Petrus II. Alphonsi II.* filius, decem annos regnum in potestate sua continuit. 1203

9. *Jacobus I.* Mauris insulas Baleares, id est Majorcam, Minorcam & Yvicam, cum Valentia & Murcia, eripuit, & duos ac sexaginta annos, cum novem mensibus gubernavit. 1213

10. *Petrus* III. etiam Siciliæ Rex, novem annos: 1276

11. *Alphonsus* III. sex annos. 1286

12. *Jacobus* II. quinque & triginta annos 1292

13. *Alphonsus* IV. octo annos, 1327

14 *Petrus* IV. quinquaginta & unum annos. 1335

15. *Johannes* I. novem annos & quatuor menses. 1387

16. *Martinus* ejusdem frater, quatuordecim annos 1396

17. *Ferdinandus* I. cognomento *Honestus*, Castellæ, Regis, *Henrici*, frater,

*** quin-

quinque annos 1410

18. *Alphonsus* V. cognomento *Magnanimus*, *Ferdinandi* I. filius, qui primus ex Regibus Arragonensibus Rex Neapolitanus factus est. 1416

19. *Johannes* II. Navarræ Rex, *Alphonsi* V. frater, viginti annos 1458

20. *Ferdinandus* II. cognomento *Catholicus*, *Joannis* II. Filius, & *Isabellæ* Castellæ & Legionis Reginæ, maritus. 1474

REGNORVM HISPANIÆ nova descriptio.
OCEANVS CANTABRICVS
GALLIÆ PARS
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
OCEANVS OCCIDENTALIS
MARE GALLICVM
BALEARICVM MARE.
MARE MEDITERRANEVM.
IBERICVM MARE
SINVS GADITANVS
Fretum Herculeum nun: Estrecho de Gibraltar
PARTE DE BARBARIE.
Sucroniensis sinus
Illicitanus sinus
Virgitanus sinus
Balearides insulæ duæ
Pytiusae insulæ
Maiorca
Minorca
Iuica
Formentera
GALLICIA
ASTVRIAS
BISCAIA
NAVARA
ARAGONIA
CATALONIA
LEON
CASTILLA VETVS
CASTILLA NOVA
PORTVGALLIA
ALGARVE
ANDALVSIA
GRANADA
MVRCIA
VALENTIA
Estremadura
Madrid
Toledo
Salamanca
Barcelona
Valencia
Sevilla
Granada
Corduba
Lixbona
Bajona
Pamplona
Burgos
Tarragona
Alicante
Malaga
Cadiz
Gibraltar
Tanger
Ceuta
Oran
Algier
Milliaria Hispanica
Milliaria Germanica
Notarum explicatio.
Archiepiscop.
Episcopatus.
Academice.

DE REGNIS HISPANIÆ,

eorumque Conditione, Statu, Rectione, Reditibus, Potentiâ &c. Incolarum Moribus, Ritibus, Linguâ, & similibus.

CAPUT. I.

ARGUMENTA.

1. De nomine, finibus, introitu, & aditu terrestri, ut & de magnitudine Regni, quod uno nomine Hispania appellatur.
2. De divisione, & diversis Hispaniæ Regnis.
3. De ipsorum naturâ & proprietatibus, aëre puta, fertilitate & sterilitate, metallorum fodinis, fluminibus, mari, portubus, pontibus, montibus, & promontoriis.
4. De Hispaniæ animalibus.
5. De præcipuis Hispaniæ urbibus, earumque discrimine.
6. De linguâ Hispanicâ.
7. De monetâ Hispanicâ.
8. De Incolarum naturâ, moribus, ritibus, & statutis peculiaribus. doctis item, aliisque magni nominis Viris.
9. De triplici Hispaniæ Ordinibus, ac primum Ecclesiastico, & Academiis.
10. De nobilium Ordine.
11. De præcipuis Hispaniæ stirpibus, ac tertio Ordine.
12. De Hispaniarum Regis authoritate, & po-

& potentiâ.
13. De reditibus possessionibus, ac regionibus, quas in Europâ, Asiâ, Africâ, & Americâ possidet.
14. De ejus aulâ, præcipuis officiis, ministris, & præsidiariâ custodiâ.
15. De variis Hispaniæ Curiis & Judiciis: De Inquisitione & quo pacto Regna, & Civitates regantur.
16. De iis, qui regionis administrationi usque ad hæc tempora præfuerunt.

1. UT à Rege *Hispano*, vel *Hispalo*, aut ab urbe Hispali, quæ & Sevilia, nomen sibi ascivit Hispania; aut etiam dicta est Σπανίη, quod ob locorum asperitatem, & planitierum nonnullarum sterilitatem rariore culturâ excolatur. Veteres Iberiam, Hesperiam, Celtiberiam, *Paulus ad Romanos* 15. *Hieronymus* & alii Σπανίαν appellitant, ut *ex* 2. *cap*. 2. *lib*. *part*. 1. *Cosmogr. Pauli Merulæ* liquet. Quà solem Orientem excipit, montibus Pyrenæis à Galliâ disjungitur: Quà Occidere eundem cernit, Hesperii vel Atlantici maris incursibus patet. Cantabricus Oceanus Septentrionalis, Herculeum verò mare Meridionalis ipsi terminus est. Insulæ igitur speciem ferè obtinens à *Strabone in lib*: 3. *principio*, & à *Ptolomæo* atque aliis corio butulo extento com-

to comparatur. Anguſtus terminus Galliæ obverſus colli vicem gerit, ac quadruplici aditu ex Gallia terreſtri itinere accedentibus patet. Primus per *S. Adriani* montem ad *S. Sebaſtiani* oppidum ducens tantis anguſtiis viam includit, ut nonniſi mulis ſe mutuò ſequentibus tranſiri, ac à decem viris facili negotio cuſtodiri & occludi poſſit. Alter haud minori anguſtia ſe pandens Confrancam prope S. Juan de pied Porto tendit. Tertius eſt ſub Comitatu Cominges Arragoniam verſus, ipſarumque porto vel el puerto appellatus, qui tam præcipiti declivitate deſcendit, ut vix homini ejuſdem uſus concedatur, tantum abeſt, ut equo eundem tranſiri integrum ſit. Quartus cernitur in finibus provinciæ Languodocq, & Narbonnæ urbis viciniâ, quà montana Salſas nomine excurrunt: de quo videndus Joh. de Laet / *de Regis Hiſp. Regnis & opibus p.* 8. Anguſtiſſimum & munitiſſimum reddunt piſcinæ, paludes, & ſtructuræ militares, quibus defenditur. Regionis ambitum nonnulli mille octingentis & nonaginta tribus, alii bis mille quingentis & octoginta milliaribus Italicis definiunt. Quidam, ut D.T. U. Y, ſexcentas & vinginti leucas Hiſpanicas, quarum quævis quatuor Italicis;

aut quater mille paſſibus reſpondet, adſcribunt. De terreſtri itinere hoc intelligendum. Longitudini à *S. Vincentii* promontorio (Cabo S. Vincente) quod eſt in Algarbiæ Regno, uſque ad Cataloniæ promontorium Cabo de Crens ductæ 275. milliaria tribuunt: Unde Galliam magnitudine ab Hiſpaniâ, ſi Luſitania ipſi jungatur, excedi ajunt.

2, Romanorum tempore Iberus fluvius eam in Citeriorem & Ulteriorem Hiſpaniam diſterminavit. Aliter etiam diviſa in Tarraconenſem, Bœticam, & Luſitaniam. Quænam autem regna diviſionum harum nominibus deſignaverint, Geographi & Coſmographi docebunt. Videantur etiam *Joh. Vaſæus in Chron. cap. 8. & Merula dicto lib. 2. c. 11.* Tempora ſequuta aliis diviſionibus regionem diſpeſcuerunt, donec tandem in duodecim regna diviſa fuerit. Ea ſunt Regnum Legionis, Veteris & Novæ Caſtiliæ, Arragoniæ, Luſitaniæ, Navarræ, Granadæ, Valentiæ, Toledi, Gallæciæ, Algarbiæ, Murciæ, & Cordubæ. Inter hæc primas tenent Caſtilia, Arragonia, & Luſitania, ſive Portugallia. Arragoniæ Regnum Cataloniam cum Comitatu Ruſcinonenſi (Rouſſillon) Valentiam item, & Majorcam ac Minorcam inſulas complecti-

plectitur. Sub Castilia sunt Vetus ac Nova Castilia, Murcia, Biscaja, Guipuscoa, Leon vel Legio, Asturia, Gallæcia, Toledo, Estremadura, Andalusia, Navarra, Granada. Ad Lusitaniam seu Portugalliam Algarbia refertur. Biscajam & Guipuscoam principatus, reliqua regna esse ajunt. Quidam Estremaduram, & Asturiam cæteris annumerant, & peculiaria Regna esse negant. Sed de Regnorum dictorum partitione variant, vide *P. Merulam cap. 9. fol.* 235. Plura de his regionibus & regnis occurrent apud novos Geographos, *Mercatorem* nimirum, *Ortelium*, *Maginum*, *Merulam*, *Bertium*, & alios; Item *Johannem Numesianum in Hispaniæ Chorographia*, & *Ambrosium de Salazar in libro, cui titulus; Almoneda General de los Reynos de Espanna*, qui Parisiis anno 1612. in octavo impressus, ac postea in Gallicam linguam conversus est: Porrò apud dictum *D. T. U. Y. in Commentario suo, Les Estats, Empires, & Principautez du Monde, à pag.* 135. *ad pag.* 141. edit. Parif. in quarto; ut & Joh. de Laet *in novo tractatu de regibus Hispaniæ regnis & opibus, qui ex Nonio, Botero, Hieronimo Paulo, Mariana, Oliveira, Resendio, Gaspare Barretio vel Barrerio, & aliis suum de his*

regnis opusculum collectum anno 1629. in 16. Lugduni Batavorum imprimendum curavit. Nonnullorum etiam in sequenti capite in singulorum Regnorum quæ itinera nostra percurrent, mentio fiet.

3. Aër horum regnorum salubris & vividus plærumque judicatur. vid. *Merulam d. libro cap.* 3. Non tamen ubique eandem proprietatem, & indolem obtinet. In Boreali plaga frigidior, in Meridionali tepidior est. Sequentis itineris autor sæpius in hoc capite literis N.N. citatus refert, quod cum comitibus suis etiam ipsâ æstate anno 1617. plus incommodi ex frigore quam calore senserint. Quàm profundam nivem habuerit Elector Palatinus *Fridericus II.* cum conjuge sua, anno 1538. ad Cæsarem *Carolum V.* profectus ab *Huberto Thoma Leodio* in Electoris vitâ narratur. Idem autor valde conqueritur de nimio calore, quo dictus Elector anno 1526. vexatus fuit: intensiore autem anno illo, quam aliis temporibus. Hyems plerumque in locis Meridionali plagæ subjectis non acrior, quam quod aëre aliquantum duriore, & paulum frigidiore suam præsentiam innuat. Maximus & intensissimus calor à mense Julio usque in medium Novembrem viget, & incolas diurnis horis ædi-

bus

bus includit. Venti nocturni admodum noxii faciunt, ut cameræ & conclavia passim, in Lusitaniâ præcipuè, fenestris careant. Ventis tamen Hispania non ità frequens, ut Gallia. Peculiaris quidam nihilominus frumentum infestat & adurit. Ut aër, sic & solum dissimile, ac varium. Quà Meridiem spectat opimum & lætum est: In aliis contrà locis asperum, sterile, & desertum, nimirum ubi aër nimis frigidus illud pervadit, & scopuli, silvæ, ac montes aquarum penuria laborantes sternunt. Magnum in iis tamen discrimen, at loca nonnulla commodiora se offerunt. Hinc civitatum magnarum præsertim numerus minor, & incolarum copia tam prolixæ Regioni non respondens, ut inferius de Regis potentia sermocinaturi pluribus demonstrabimus. Veteres, ut *Justinus lib.* 44. *in princip. Solinus cap.* 32. *Mela pag.* 27. *b. Editionis Parisiensis anno* 1507. & alii de hujus Regionis felicitate & fertilitate largam mentionem faciunt, adeò ut eorum opinione Hispania Regionum optima judicanda esset. Sed experientia hodierna ipsis refragans nonnullarum rerum inopia ipsam laborare testatur. Frumenti copiam tantam non sufficit, quanta incolis cunctis alendis requiritur. Advehen-

dum ergò illud ex aliis locis, Gallia nempè, & civitatibus ad mare Balticum ſitis, aliiſque portubus; eâque de causâ nautæ illud advehentes à vectigalibus immunes ſunt, aliiſque privilegiis gaudent. Ne caritas annonæ detrimentum incolis afferat, lege cautum eſt, nequis frumentum ſervandi causâ in granaria ſeponat. Dictus autor N. N. cujus iter per Hiſpaniam ab amico quodam deſcribendum nactus ſum, Seviliæ, circa quam urbem frumenti feraciſſimus ager eſſe fertur, anno 1617. tantum panis quantum apud nos in Germaniâ duobus cruciferis emi ſolet, dimidio floreno venditum eſſe narrat. Pluribus locis, ut *Lorcæ* in regno Murcia, ſupplici libello à Conſule ſe & comites ſuos petiiſſe, ut pecuniâ ſuâ ſibi panem comparare liceret. Regem ipſum agros colendos curare qui pluvia deſtituti aquis conſpergendi & irrigandi ſunt, ne aulæ frumentum deeſſe poſſet. Imò mendicis vini hauſtum, quàm panis fruſtum incolas potius dare ſolitos ait. Sed quænam inquiet aliquis, hujus defectus cauſa eſſe poſſet, cum *Merula d. c.* 3. & *alii* (*vid. Marius Aretius, in dial. cui nomen Calipho*; *Damianus à Goes*, *& alii Hiſp. rerum Scriptores*) de tantâ agrorum fertilitate meminerint. Forſan ea, quod

quod Hispani plerique nobilium ordini se adjungentes agriculturæ exiguam admodum rationem habeant, ut ex multis locis, quæ præter sterilia, lapidosa, & deserta, culturam desiderant, liquere potest. *Ludovicus Nonius in Hisp. c. in fine* eandem quidem, quam olim, & hodie Hispaniarum regnis fertilitatem esse, sed culturam diligentem deesse affirmat. Quoniam enim, inquit, Hispani ad arma, quam ad aratrum proniores continuis in Indiam utramque navigationibus, & bellicis in alias regiones expeditionibus juventutem exhauserunt, agricolarum raritas & defectus in causâ est, ut agrorum cultura negligatur, *Boterus in Relat. Univers. lib. 1. in descr. Portugal.* maximam frumenti sibi necessarii partem Lusitanos à Gallis, & Septentrionalibus populis, ob agrorum suorum culturam neglectam, accipere tradit. Accedunt & aliæ causæ, inter quas hæ sunt præcipuæ. Mappis ex mensis sublatis, magna panis frusta in pavimentum conjiciuntur, & pedibus conculcantur; ac Hispani ipsi nunquam hesterno die, sed recens cocto pane albo vesci solent, ut dictus autor N. N. testatur. Nimia siccitas, & pluviarum absentia impedit, quo minus frumentorum maturescat. Ventus

Subſolanus illud, ubi maturuit, inſtar ignis adurit: & cicadæ exedunt. In urbe Badajos ſe vidiſſe ait Idem autor, quod Rex trecentos homines in agros mittere coactus fuerit, ut igne inſecta illa cremarent. Frumentum, quod ad maturitatem pervenit, pulcherrimum, & ferè ob nimiam maturitatem nigrum eſt. Hordeum adeò pulchrum, ut vix à tritico dignoſci queat. Avenâ Hiſpaniam deſtitui ajunt: Ejus loco equis & Aſinis hordeum, Cevada incolis appellatum, & ſtramen ſectum fœni loco datur. Vinum copioſum quidem, ſed odore & ſapore ingratum, aſperum, ac earum paſſim Hiſpanicæ Regiones proferunt. Hoc & quod ad nos affertur, magno diſcrimine diſtant. Hiſpanica vina in ipsâ regione corium redolent & ſapiunt, quia non in dolia, ſed ſaccos & utres ex porcino corio confectos reconduntur. Genus quoddam vini habent Petri Simonis appellatum, quod ad nos in Germaniam advehitur. Nominis ortum refert ad quendam *Petrum Simonem*, qui, juſſu Cæſaris *Caroli V.* vites ex regionibus Rheno accumbentibus in Hiſpaniam delatas in Caſtiliâ plantaſſe dicitur: Alii filium ejuſdem hoc feciſſe affirmant. Fructus author dictus & comites, tanta copia, quanta quidem ibi eſſe prædican-

dicantur, non offenderunt, ſed pretio ſatis magno ſibi compararunt bonitate & præſtantiiâ Italicis poſtponendi. Malorum Puncorum incredibilis multitudo, quia ubique, ut rubi apud nos in ſepibus, naſcuntur. Olivarum copia innumerabilis: Sylvas diceres potius, quam arborum fructiferarum hortos. Cibis coquendis omnibus adhibetur olivarum oleum, ſicuti in Germanio butyrum. Apud exteros tamen tanti non fit, quanquam, quod circa Murciam naſcitur, haud exiguam laudem meretur. Cæterorum fructuum, aſparragorum puta, capparidum, ficuum, ceratiorum, ſive ſiliquarum Græcarum, mororum abundantia mediocris. Dactylos ſatis carè Hiſpani vendunt, iiſque matutino tempore ovorum loco veſcuntur. Lactucarum & Raphanorum omnem ferè fidem ſuperans ubique proventus. His fere ſolis vivant, ut proverbio locum fecerint. *Unas Azeytunas, una Salada, y Kavanillos, ſon comida de Cavalleros.* id eſt, Olivæ, lactucæ, & raphani, ſunt equitum nobilium cibi. Sed his à porris & cæpis abſtinendum. Prohibentur *articulo* 19. *legun, quas Alfonſus Rex* anno 1312. Auratorum Equitum Ordini della Banda, vel Faſciæ rubræ præſcripſit, Verba legis ſunt. Nequis E-

quitum Auratorum craſſis & ſordidis cibis, ut porro, & cæpis, ac ſimilibus veſcatur, qui ſecus fecerit, octidui ſpacio ab aulo abſens eſto, nec cum quoquam Equite Aurato cibum capito. *Limnæus de jure publ. lib. 6. cap. 2. num. 41. & cap. 4. num. 51.* Porrò in Hiſpaniâ Gallæ ad atramenti confectionem, & coriorum, Cordubenſium præparationem neceſſariæ; & Sal albiſſimum inveniantur. Communis & pervulgata eſt opinio, auri, argenti, & ferri copiam tantum nullibi reperiri. Aurum certe non montes ſoli, ſed & flumina largiuntur. Teſtes, famoſiſſimus Tagus, & alii, in quibus nonnunquam dimidiam libram habentia fruſta occurrunt. Sed quoniam ex Indiâ aurum affertur, lege prohibitum eſt, ne effodiatur, ſi *Nonio* fides habenda. Thermas & fontes ſalubres valetudini inſervientes Natura quoquè huic regioni elargita eſt. Propè oppidulum Orenſem Gallæcia ad Minium flumen ſitum Burga fons eſt, in quo ova coqui poſſunt. Aliquot mille paſſus ſupra Burgos Veteris Caſtiliæ urbem fons cernitur, cujus aqua bibita dyſenteriam curare dicitur. Eandem virtutem flumini Xenit aſcribunt. Alius fons apud Antequeram civitatem haud procul à Velles Malaga calculo medetur.

Ther-

Thermæ valetudini conducentes in Gallæcia & Granada visuntur. De his inferius suo loco. Fontium in urbe Badajos circiter mille & quingentos numeras ajunt. Vide *Marineum Siculum, lib.* 1. *&* *P. Merulam in fine* 7. *cap.* Flumina Hispaniæ feruntur esse centum & quinquaginta, ità tamen constituta, ut ad navigationem parum conferant. Eorum præcipua sunt. 1. Iberus, vel Ebro, qui Danubium imitatus in orientem pronus labitur; Cursum enim ejus montes Occa vel Idubeda inhibentes eum in Orientem reflectunt. Quadringenta & sexaginta passuum millia percurrit, antequàm sub urbe Tortosâ effusis in Mediterraneum mare undis evanescit. Tredecim alios fluvios secum abreptos in mare præcipitat. Consule *Joh. Marianam lib.* 1. *de rebus Hispan. cap.* 3. *pag.* 4. *edit. Mogunt. anno* 1605. *in* 4. 2. Durius vel Duero, qui maximus omnium judicatus in mari Occidentali undas suas perdit. 3. Tagus vel Tajo aurum, margaritas, & ostreas vehens, & sub Lisabona Occiduo Oceano infusas. 4. Anos, hodie Rio de Guadiano in Oceanum delatus. Sub terrâ decem milliarium spatio ferri scribitur, quanquam experientia huic fabulæ contra dicit, quod in sequenti capite monstra-

ſtrabitur. 5. Boetis hodie Quadalquiver, admodum quieto lapſu curſum Seviliam promovens, ſcopulis tamen hinc inde naves ad urbem dictam tendentes remorans ac haud rarò fundum petere cogens. 6. Minius hodie Mingo, quem Oceanus quoquè in ſinum ſuum recondit. De cæteris inſpice *Merulam lib. 2. cap. 7. L. Marineum Siculum lib. 1. de reb. Hiſp. f. 4. edit. Complut. de anno 1533. in fol.* Lacus apud oppidulum Bejara fremitus, quem, tempeſtatis inſtantis præambulum, inſtar bovis mugientis edere creditur, per octodecim millia paſſuum auditu percipi poteſt. Alius eſt in monte Stella, de quo dictus *Merula fol.* 223. Albuſera pulcherrimus Lacus Valentiæ vicinus conſpicitur. Pontium, qui flumina ſternunt maxima pars lapidea eſt: Pauci lignei reperiuntur: Inter omnes eminent Segovienſis, & Alcantarenſis. Ex omnibus his fluminibus, & mari omnis generis piſces nanciſcuntur ii qui in eorum vicinia habitant. Remotiores piſcibus non affluunt, ac ideo libertate & indulgentiâ eâ fruuntur, ut die Sabbathi carne porcinâ, capitibus, inteſtinis, & pedibus animalium mactatorum veſci ipſis liceat. Inter præcipuæ notæ portus Hiſpanicos numerantur S. Sebaſtiani, Bal-

Balbao, Lisabona, S. Lucar de Baramedo, Porto S. Maria, Calis Malis, Corunna, Gibraltar, Malaga, Cartagena, Alicanta, Grujo apud Valenciam, Tarragona & Barcelona. Vid. *Lucas Aurigarius in Navigationis speculo chart.* 10. *seqq.* Hispaniæ Rex paucis instructus est navibus. Hollandi, referente de Laet / uno mense plures in Oceanum naves, quàm Rex sex mensium spacio emittere possunt. Gentis nauticæ paucitas non est minor, ac idcircò, qui ex Indiâ redeunt, tamdiu occluduntur; donec naves iterum abeunt, ut sint semper in promptu, qui in Indiam mitti possint, ut nominatus autor N. N. docet. Montibus Hispaniæ regna scatent, atque ideo non curribus aut equis, sed asinis peragrari volunt. Montes Pyrenæi primas tenentes quindecim milliarium longitudine inter Galliam & Hispaniam intersunt, ac in diversos montanos tractus dividuntur. Pars eorum quoque est *S. Adriani* mons in Guipiscoa, unicus in Castiliam transitus, &, ut suprà dictum, adeo angustus, ut unum tantum asinum transmittat. Alicubi Pyrenæi montes etiam Roncevallenses nuncupantur. Eorum latus Galliæ oppositum arboribus carere, latus alterum Hispaniæ obversum iisdem consitum

tum esse *Strabo lib.* 3. scribit. Sed falsum esse nominatus author N N. observavit. De montibus Pyrenæis consulatur *Antonius Beuter in Chron. Hispan. cap.* 6. *pag.* 66. *Edit. Venet. de anno* 1556. *in* 8. His succedunt montes d'Occa, olim Idubeda ut suprà monuimus. Ex Pyrenæis montibus egressi Tortosam, ac Mediterraneum mare versus se extendunt. Orospeda montis sub Moncajo montibus initium sumentes, & diversis nominibus appellati ad fretum Herculeum descendunt, de quibus *Navagierus in suo Itinerario, & Mariana* legendi. Ipsis annumerantur mons Calpe, sive Gibraltar, & altissimus scopulus inter Hispalim & Granadam, nomine la penna de los Enamorados notissimus, de quo, & memorabili ipsius historia, *Mariana lib.* 19. *cap.* 22. *Munsterus lib.* 2. *cap.* 41. *f.* 124. *ultimæ edit. de anno* 1628. *Merula cap.* 4. *lib.* 2. *Lansius in consult. pag.* 499. *edit. anno* 1628. *in* 8. *& Theatr. meum Tragicum* 4*tæ edit. de anno* 1634. *pag.* 626. Porrò de Hispanicis montibus tractant *Marineus Siculus lib.* 1. *Merula lib.* 2. *cap.* 4. *Hieronym. Paulus in peculiari libello, ac de Pyrenæis montibus præcipue. L. Nonius cap.* 80. *& P. Bertius* 77. *pag.* Promontoria Hispaniæ sunt Cabo de las Penna'

de Cuzan in Oceano Cantabrico olim Promontorium Scythicum, Cabo de Fines terre; Cabo de Caſcais ad Liſabonam; Cabo de Vincente, olim Sacrum in Algarbia. Plura item alia de quibus laudati authoris conſulendi.

4. Ex animalibus equi Hiſpanici totius mundi equis omnibus præferuntur. Ex illis autem præcedunt, qui in Andaluſia, & circa Cordubam naſcuntur, ac tantâ pulchritudine eminent, ut à nullo pictore pulchriores pingi queant. Tantæ autem ſunt velocitatis, ut à vento ipſo ferri videantur: In pugnando quoque tantæ alacritatis, & animoſitatis, ut omnem fidem ſuperent. Viribus tamen & robori eorum aliquid decedere videtur; In Aſturiâ nati fortiſſimi & robuſtiſſimi cenſentur & Aſturcones appellantur. Circa Uliſſiponam oriundi velocitatis incredibilis famam obtinent, adeo ut à vento ortum traxiſſe dicti olim fuerint:

——————— *Et ſæpè ſine ullis*
Conjugiis vento gravidæ (mirabile dictu)
Virg. 3. Georg. pag. 274. ſeq. Quantâ tolerantiâ labores exhauriant, & quantâ certitudine veſtigia ſua promoveant muli Hiſpanici, iis innotuit, qui per Hiſpaniam iter fecerunt: His palmam omnibus equis præripiunt. Singulare autem

eſt,

est, quod in Castiliâ solâ animalium hoc genus excellens propagetur. Cæteri extra Castiliam geniti degeneres sunt & nullius precii. Nam propè Puente del Arcobispo Tagum flumen transiturus mulos offendes, qui nihil planè valent. Quidam Canes Hispanicos laudibus extollunt. Excellere quoque dicunt verveces, præsertim qui Carneròs vocati probè saturant, & circà Madritum frequentissimi sunt. Ideò magni nominis Baro quidam, qui cum duobus principibus Hispaniam peragravit, narrat, in admirationem raptos fuisse Hispanos videntes, quod octo ex comitibus armum vervecinum edendo consumere potuerint. Caro vervecina & hœdina in Hispaniæ regnis frequens: Vaccina rarior. Bubulam & vitulinam Mantuæ Carpetanorum sive Madriti Legatorum œconomi emunt, & dominorum mensis coctas apponunt. Gallinæ & Capones ubique rarissimi. Cæteræ aves raræ quidem etiam, non tamen pretio tanto comparantur. Excepta Estremadura, quæ vaccas alit, in reliqua Hispania butyrum difficulter admodum nancisceris. Cum sæpius citatus *Leodius Fridericum* Electorem anno 1526 per Hispaniam iter facientem comitaretur, & in oppidulo Gomorra de butyro

tyro comitatus electorali ad iter necessario prospicere vellet, ad aromatarium ab incolis misso butyrum in vesicam capræ reconditum, & ad emplastrorum usum conservatum ab homine illo monstrabatur dicente, *Leodium* in totà Castiliâ tantum butyri non inventurum. Vide etjam *Lansium in orat.cont Hispaniam pag.* 460. Venationis exercitia satis crebra ex sylvarum & montium commoditate oriuntur. Vivaria sua Rex habet, præcipuè ab Escuriali Madritum usquè. Nullarum ferarum major frequentia, quàm cuniculorum, maximo tamen damno incolas afficientium, quia terram effodiunt, & arborum ac fruticum radices corrumpunt. Circà oppidum S. Lucas de Barrameda planities est deserta, el bosco del Duque nomen habens, quia ad *Ducem de Medina Sidonia* pertinet: Feris, ac inprimis ardeis affluit. Lege, quæ Johannes de Laet de Hispaniæ regnorum fertilitate & sterilitate, de iis quæ ex Hispaniâ in exteras regiones exportantur, & ex his contrà in Hispaniam importantur, ex *Mariana*, *L. Nonio*, *Joanne Barclaio*, *Joanne Botero*, & aliis collegit. Pervolve item *P. Merulam*, *Damianum à Goes*, *Hub. Thomam Leodium*, *Thomam Lansium pag.* 148. *seqq.* & *D.T. U. Y.* in cujus libro

libro ſæpius allegato ea memoriæ prodita ſunt, in quibus Hiſpanorum divitiæ & negotiatio conſiſtunt.

5. De præcipuis Hiſpaniæ civitatibus conſule caput ſequens, & autores ibi allegatos: ut & *Lanſium in orat. pro Hiſpan. pag.* 265. *ſeqq.* 267. qui ibidem de Sagunto, & aliis veteribus urbibus agit. Diſcrimen inter Ciudad & Villa docet *Ambroſius de Salazar in Itinerario ſuo, vel Almoneda General.pag.*60. *ſeq.* Ciudad vel civitas plus eſt quam Villa vel urbs, quamvis illa interdum hâc minor ſit. Quâ rectione vero civitatum quævis gubernetur, ex mox ſequuturis patebit.

6. Hiſpanorum lingua acuta, brevis, gravis, efficax, & plena proverbiorum multum acuminis occulentium: Non tamen una. Bajoſenſem, & quæ hodierno tempore in Navarræ Regno, & Alaba regiuncula, ac apud Gaſconiæ & Cantabriæ incolas in uſu eſt, primum & originalem primorum Hiſpaniæ incolarum fuiſſe quidam arbitrantur. Hanc regnorum Caſtiliæ habitatores non intelligunt, & Vaſquenſem appellitant. Vid. de Cantabricâ linguâ *Lucius Marin.Siculus lib.* 4. *& Merula f.* 232. Diſſentiunt alii vid. *Merulam part.* 2. *Coſm. lib.* 3. *cap.* 8. *f.* 226. Omnium optima eſt, quæ in Caſtilia

ſtilia circa Valladoletum ad urbem Toledo uſque in uſu eſſe ſolet; quia maxima ejus pars vocabulis Latinis nonnullis tamen etiam Ethiopum aut Afrorum vocabulis commixtis conſtat. Luſitanorum ſermo à priore differt. Catalonienſium idioma cum Gallico in multis convenit. In Granadæ viciniâ, Andaluſiâ, & Seviliæ qui habitant, multa vocabula Arabiça in ſermocinando adhibent. Montium in regno Granadenſi incolæ Arabicam Linguam ferè exprimunt: Communis eſt opinio, præter Gothica, & Græca vocabula, quæ in Hiſpanica lingua inveniuntur, quartam ad minimum ejuſdem partem Arabicum eſſe. Teſtatur hoc libellus in lucem editus, & ſequentem titulum in fronte gerens: *Vocablos Arabigos introducidos en la lengua Caſtellana, recopilados en Granada por el ſanto oficio.* Hic diligenter lectus alicui linguam Latinam aut Italicam callenti reliquam Hiſpanicæ partem admodum facilem reddere poteſt: Exempli gratia aliquot tantum ex illo excerpta vocabula huic loco inſeram. *Acenna* mola aquatica, *Acirára* ephippiorum tegmen, *Açada* rota aquatica, *Açufre* Sulphur, *Açumbre* menſura, *Açutea* ſiccitas, *Adalid* dux, *Adarga* ſcutum, *Adarve* mœnia, *Adelva* Cy-

nos

nos batus, *Aduao* pagus, *Aguinaldo* ſtrena, *Agujera* ligula, *Alaçor* Crocus ſilveſtris, *Alamud* peſſulum, *Albala* Scheda, *Albanega* rete piſcatorium, vel vitta fœminea texta, *Albannar* latrina, *Albannir* lapicida, *Alberda* clitellæ, *Albarran* Calebs, *Alberca* piſcina, lacus, *Albornia* lactis vas, *Albornoz* pallium viatorium, *Albricias* læti nuncii præmium, *Alcabala* vectigal, *Alcaçaba* munimentum, *Alcalmeta* lena, *Alcalde* Judex; *Alcántara* pons lapideus. *Alcanzia* vas pecuniam comparcendam cuſtodiens, *Alcaria* Villa, Prædium, *Alcartaz* Velitatio, *Alcaide* Burgi præfectus, *Alcohela* Endiviæ aqua, *Alcuza* olei amphora, *Aldea* pagus, *Aldava* malleus quo fores pulſantur, *Alfaharero* figulus, *Alfange* acinaces, *Alfajara* ſartrix, *Alfenique* fœniculum, *Alferez* Signifer, *Alfiler* acus, *Alforza* tunicæ plica, *Algalla* moſchus, *Algarbe* hiatus, *Algazara* clamor, *Algibe* ciſterna, *Algodon* goſſypium, *Alhaja* ſupellex, *Alharaca* clamor, *Alheli* graminis flos, *Alhombra* tapetum Turcicum, *Alhandiga* horreum, *Alicates* acuti forcipes, *Alhofar* perlarum mater, *Almaciga* Maſtiche; *Almadána* ligo, *Almagro* creta rubra, *Almanaque* Calendarium, *Almandarache* portus, *Almazen* armamen-

mamentarium, *Almedina* urbs magna, *Almenáro* ignis nocturnus, ignis lætitiæ, *Almirez* mortarium, *Almocrebe* agaſo, *Armofrex* ſaccus peræ viatoriæ, *Almogávar* eques ſclopetarius, *Almohaza* ſtrigilis, *Almohada* pulvinar, *Almoradrix* Amaracus, *Aloxa* hydromel, *Alqueria* villa, *Alquermes* purpura, *Alquerque* latrunculorum ludus, *Alcaduz* fontis fiſtula, *Arrabal* Suburbium., *Arroba* quarta centenarii pars, *Atabal* tympanum, *Arrope* vinum coctum, *Atambor* tympanum, *Arand* feretrum, *Axaqueca* capitis dolor, *Axaraca* laquens, *Axaraſe* porticus, ambulacrum, *Axarave* ſyrupus, *Axedrez* ludi latrunculorum alia, *Azache* ſericum, *Azeyte* oleum, *Azeytuna* oliva, *Azoque* Argentum vivum, *Bancal* tapetum, *Barrena* terebra, *Batan* plumbeus malleus, *Baſa* ſpuma, *Bellyta* glans, *Berruga* verrucæ, *Bolſa* marſupium, *Bolija* lagena vini, *Caçador* Venator, *Cachas* cultri manubrium, *Calabaça* pepo, *Calahora* munimentum, *Cambuz* larva, *Caracoles* cochlea, *Caga* cujuſque rei extremitas, *Camarra* pelliceum, *Capato* calceus, *Caraguel* linea bracca, *Caranda* cribrum, *Caratan* cancer, *Clueca* gallina pullos habens, *Debalde* fruſtra, *Eſparragor* Aſparragi, *Franculin*

colin attagen, *Gaita* utriculus, *Galapago* teſtudo, *Garça* arde, *Garama* vectigal, *Halda* plicæ, *Haſta* huc uſque, *Javali* aper porcus ferus, *Jarſe* murus ſine calce, *Lebeche* Africus, Libonotus, *Lexia* Lixivium, *Maçacote* cæmentum, *Magran* tributum, *Marchamo* ſignum, *Matalahuga* aniſum, *Monfi* in exilium ejectus, prædo, *Muladar* fimetum, *Naranjo* chartarum luſus, *Oroçus* tympanum, *Peregil* Petroſolinum, *Peſtillo* peſſulus, *Pujabante* ferrum figens, *Pulga* pulex, *Pulgar* pollex, *Quintal* centenarius, *Recamado* fimbriatus, *Rincon* angulus, *Sirga* funis in reti piſcatorio, item funis, quo navis in terram trahitur, *Tabaque* quaſillus, *Tarbea* conclave, *Tazinia* calculus putatorius, *Telliz* tapetum, *Trujaman* interpres, *Vandara* vexilla, *Vara* baculus, *Xabon* Smegma, *Xabeca* magnum rete piſcatorium, *Xarave* Syrupus, *Zagal* animoſus puer, *Zagala* puella ruſtica, *Zambrero* Muſicus, *Zaque* uter vinum aut oleum continens, *Zarbatana* ſclopetum avibus jaculandis idoneum, *Zorzal* turdus &c.

7. A linguâ ad Hiſpaniæ monetam devolvimur; Triplex illa, aura, argentea, & cuprea. Illæ duæ imaginem, nomen & inſignia regia ferunt, ac Seviliæ ſive Hi-

Hispali, & Segoviæ tantum, hæc posterior ab aliis etiam cuditur. Ex auro conficiantur Dubloni & Pistolettæ, quæ dimidio dublono valore suo respondent. Inveniuntur quoquè aurei nummi satis antiqui, quos Ducatus appellamus; Regis *Ferdinandi*, & Conjugis *Isabellæ* imaginibus insigniti sunt. Occurrunt quoque Zekini, & alii Ducati, aut aurei nummi insignibus Burgundicis notati qui in Hispaniâ non excusi prætium tamen suum retinent. Numismata argentea sunt Regales, Realen, quos exportare licet, non autem aureos illos nummos, qui pistolettæ vocantur. Sunt illi Regales, unius, duarum, quatuor, & octo partium. Eorum permutatio in Galliâ lucrum haud exiguum parit, cum unus octo partium cum thaleri Regii pretio conveniat, & unus quatuor partium dimidio thalero regio æquivaleat. Cupreos nummos regna & civitates excudunt. Qui in Castiliâ usitati sunt, quart vocantur; eorum octo & dimidius unius partis Regali respondent. Quæcunque emenda, parvo numismate Maravedis nuncupato redimuntur. Imò Principum & Magnatum reditus per Maravedis, vel Maravedisios, quos *Azevedo* Moraperinos nominat, supputantur. Nam quando dicitur, hujus aut

illius Principis reditus annuos eſſe trium millionum, & ſeptingentorum & quinquaginta millium maravediſiorum, intelligendi ſunt viginti ſeptem millia librarum Francicarum, ſeu 9166⅔ coronati, quando una libra Gallica decem bacionibus noſtratibus reſpondet. Sic quando dicunt; Hujus Comitis reditus annui largiuntur centum mille maravidis, intelligantur, neceſſe eſt, 2200. libræ Gallicæ vel 1466⅔ floreni Germanici. *Meteranus in Hiſtoriâ Belgicâ* tradit, *Ducem quendam de Medina Sidonia Comitem quendam de Bajar* ad nuptias invitaſſe, eique litteris invitatoriis ſignificaſſe, quod filiæ ſeptuaginta quinq; maravediſiorum millia dotem dediſſet. Hi circa An. Chriſti 1585. non plus ducentis ducatis valuerunt. Triginta quatuor Maravedis regali, duo Maravedis uno octavo, quatuor quarto, duo octavi quarto, quartillus duobus quartis, octo quarti & unus octavus regali, undecim regales Ducatoni, viginti ſex regales Duplioni, vel duabus piſtoletis, vel coronatis, regalis autem quinque gallicis ſouls vel ſolidis precio reſpondent, ut authoris noſtri N N: ſcriptum itinerarium docet: *Sed* Johannes de Laet / *cap.* 20. *pag*, 374. quartillos quatuor, regali æqui valere refert. Si igitur

tur unius quarti illi pretium cum octo maravedisiis convenit, non 34. sed 32. maravedisios regalem æquare necesse esset. Porro 375. maravedisios, & aureum nummum, qui vulgo Ducatus, ejusdem precii esse affirmat. Decies centies mille maravedisios Hispani appellatione vulgari, Quento nuncupant; Quentus autem hic 2673. aureos nummos aut ducatos, 8. regales, & 26. maravedisios complectitur. *Johannes Wilhelmus Neumeyer in itinerario suo* 6. maravedisios, & decem nummos Germanicos idem pretium habere statuit. Lusitanis in magnis & parvis rationibus putandis familiare est vocabulum rees, quorum reesiorum quadraginti, & Lusitanus Ducatus, quem Crusato vocant, in eodem sunt pretio. Huic 11. Regales conveniunt: Regalis autem unus triginta quinque reesiis æstimatur. Testones etiam habent, quemvis centum reesios valentem; Decem autem testones cum viginti duobus regalibus convenire dicuntur. Cupres Lusitaniæ nummi Castellæ regni nummis majores Regis Sebastiani imagine, aut sola littera S. insigniuntur. In Arragoniâ, Valenciâ, Cataloniâ, & Barcellonæ unius Regalis pretium viginti tribus denariis (denires) ducati verò pretium duodecim regalibus æsti-

ſtimatur, ut Johannes de Laet monet. Noſter vero author Valentiæ Regalem viginti quatuor, & Barcellonæ duodecim denariis æſtimari dicit. Qui in Hiſpaniâ fuerunt, aut etiam Hiſpanicæ monetæ cognitionem habent, diſceptationem hanc decidere poterunt. Cupreæ monetæ uſus in regione, in quâ cuditur ſolus, extrà eam nullus. Si quis Hiſpanicam monetam, ad Gallicam reducendi cupidus eſſet, maravediſios per 34. dividendo in regales, & hos per duodecim partiendo in coronatos mutaret, neceſſe eſſet. Exempli gratia 66799. maravediſii dabunt 1964 regales & 23. maravediſios, & regales dicti 163. coronatos, 8. regales, & 23. maravediſios. Vide *Ambroſium de Salazar in fine inventarii vel Almoneda general.* Monetæ Hiſpanicæ ad Gallicam reducendæ viam ac modum monſtrantem, qui 34. maravediſios uni regali pretio reſpondere etiam aſſerit. Ex trajectitia pecunia fœnus trapezitis aut menſariis enumerandum quod attinet; autor noſter & ſocii in urbe S. Sebaſtian decem, de centum, florenarum jacturam fecerunt. Quatuor enim regalium nummo in Hiſpaniâ zoſons, ut vocant, & in Galliā 22. ſous valente duo ſous deceſſerunt. Cæterum Pariſiis ſeptunces uſu-

usuras mercatoribus Madritum & Hispalim ad duos Gallos pecuniam ipsis curantibus pernumerarunt. Hoc iter facienti cuique attendendum, ne nimis magnam pecuniæ summam ex uno in alium locum permutandam curent. Plurima enim Regni loca sunt, ex quorum uno si in alterum se conferunt, ejusdem Judici aut Magistratui indicare coguntur, quantum pecuniæ penes se habeant. Quam iniquè autem sæpius viatores habeantur, ex sequentis itineris descriptione patebit. Injuriam taceo quâ passim à viarum, portarum, & pontium custodibus afficiuntur.

8. De veterum incolarum moribus, ritibus & consuetudinibus Scriptores *Justinus*, *Silius Italicus*, *Diodorus*, *Strabo*, *Isidorus*, *Ælianus*, *Catullus*, *Maginus*, *Merula*, *Bertius*, *D. T. U. T. atque alii plures* legantur. Hispani hodierni naturæ calidæ & siccæ, coloris subfusci, ac modicæ staturæ breves capillos alunt, & exterarum gentium homines, qui capillis promissis ac cincinnis exornati in ipsorum regionibus conspiciuntur, probris incessunt; periculum taceo, quod interdum tales cincinnati subeunt. Nonnulli ex authoris nostri N N: Comitibus imberbes quidem, sed cæsarie promissâ decorati maledictis acerbis excipiebantur,

 pro-

proſtibula & ſodomitæ appellati. De moribus Hiſpanorum tractant *Merula Coſmogr. part. 2. lib. 2. cap. 8. Guicciard. lib. 16. hiſt. Ital. pag. 455. 6. Lanſius in orat. contrà Hiſp. pag. 491. & 548. Campanelli de Monarchiâ Hiſp. cap. 19. Joh. Boterus in relat. univerſ. lib. 1. part. 1. Hieron. Benzo in nova novi orbis hiſtor. lib. 1. cap. 8.* Superbia taxatur in Hiſpanis omnibus gentibus aliis ſe præferentibus, & ſeveritate ſuâ gravitati nimiæ permixta in cujuſvis fere odium ſe adducentibus. Ab ipſis ſuperbi tituli, adulatoriæ blanditæ, faſtuoſæ ceremoniæ, aliaque ejuſmodi profecta ſunt. In externum faſtum, & ſpeciem fallacem unicè intenti proprias ſuas laudes avidis auribus hauriunt, & neſcio quid magni perſuadere ſibi audent adeò ut ad incredibilem & inſolentem faſtum delapſi nil projiciant niſi ampullas, & ſeſquipedalia verba. Appellant ſe gentiles hombres & hidalgos, id eſt nobiles, & præcipuæ notæ homines. Omni honorum genere ſe mutuo proſequuntur, quod & vulgo familiare eſt. De grandibus & magnis rebus ſermones, libenter miſcent; de rebus militaribus colloquentes, & quo pacto huic vel illi hoſti reſiſtendum ſit. Hoc ſi medicè, & cum grano ſalis ſit, neutiquam reprehenſione dignum

gnum judicandum: imò potius ſoptandum, ut noſtri Germani in conventibus ſuis nonniſi dè nugis confabulantes, omiſſis ejuſmodi confabulationibus nugacibus, Hiſpanos potius æmularentur. Sumptuoſis & precioſis veſtimentis corporibus ſuis decorem & ornamentum conciliare ſtudent, ac in plateis ſpectari volunt. *Cyriacus Spangenbergius part.* 1: *ſpeculi noblit. lib.* 6. *cap.* 11. *fol.* 62. *ex Julii Landi deſcript. inſulæ Maderæ* refert, apud Luſitanos nobiles in more poſitum eſſe, ſequiorem ſexum omni officiorum genere demereri, in ipſius gratiam omnia facere, veſtes, mores, motus, equitationem, ambulationem, ſtationem, loquelam, & colloquia ita inſtituere, ut muliebris generis benevolentiam & amorem ſibi conciliare queant. Singularem verò, eumque inſignem ornatum quærere in barbis & capillis alendis, & exornandis, eoſque quotidie non ſemel, ſed decies imo ſæpius pectendo dirimere, & purgare, barbas contorquere, & omni ratione componere: eâ de cauſſâ etiam curare, ut quòcunque ſe conferant, pectines, peniculos, ſpongias, unguenta, & faciei pigmenta in promptu habeant, & à miniſtris iiſdem oneratis ad nutum accipere queant. Hinc quemque ſe pe-

ctere, quandocunque lubido eum incedat: Interea ministros expurgandis vestimentis, thorace, bracca, pallio, cæterisque negotium sibi facessere, & operam summam dare, ut omnia nitida, & ad ostentationem in plateis & ædibus alienis aptissima reddantur. Hinc multum temporis curâ hâc inutili eos consumere, & ferè singulis horis ejusmodi nitori vacare. Hactenus *Spangenbergus*. Nec res angusta domi plurimis impedimento est, quominus hunc fastum diligentias observent artificiose paupertatem dissimulantes, & mira cibi ac potus parsimoniâ id unum studentes, ut & pretiosè vestiti, & multis servis comitati cum aliis in publicum prodire queant. *vid. Joh. Barclaium in Icone animor. c.* 7. quo pacto autem servi isti habeantur, & tractentur, ex *Lazarilli de Tormes vitâ*, quam *Didacus Hurtadus de Mendoza* litteris mandasse fertur, & 4. inprimis ejusdem tractatus capite innotescet. Ut sibi de victu & amictu prospiceret, Valladolidi septem diversis matronis inservire coactus est. *vide part.* 1. *c.* 13. Sin Hispanis de alienâ quadrâ vivendum, haud frustra penes se dentiscalpia habent, utpote qui tuburcinando probè ventrem saburrantes, omni gravitate ablegata, ita frontem exporrigunt, ut rustico-

ſticorum inſtar tumultuantes ad jurgia & cædes etiam prorumpant. *D.T. U.T. p.* 146. *Munſterus lib.* 2. *cap.* 32. *fol.* 104. *editi. ult. de anno* 1628. *Lazarillo de Tormes dictus in deſcr. Hiſpanici convivii part.* 2. *c.* 14. *p.* 126. *edit. Pariſienſis A.* 1620. Domi parum bibunt, ut *Maginus* ait, vinumque aqua probè diluunt. In Granadenſi regno juventuti vinum nullum propinatur. Vulgus ubique aquam potat, ex quâ in plæriſque Hiſpaniæ civitatibus quæſtus ferè maximus. Æſtivo tempore potûs ipſis eſt uſitatus, cui ex melle confecto Aloxa nomen: hunc nive, ut vinum, refrigerare ſolent. Poſt cibum captum duas aut tres horas ſtrato incumbentes quieſcunt. Ut ad indolem ipſorum redeamus, naturâ taciturni, ſimulandi ac diſſimulandi artes noverunt. Aſtrologiæ ſtudio dediti triſtiores plerunque, & inhumaniores ſunt *Lanſio teſte pag.* 546. *&* 497. alias regiones quidem peragrant, rarò tamen, cum peregrinis familiaritatem contrahunt, cum pervicacis, & pertinacis ingenii homines ambitioſi, & ſuſpicioſi facile quidvis in contemptum ſuum tendere arbitrentur; nec inter ipſos amicitia contracta longæ eſt durationis. *Trajanus Boccalini centur.* 3. *relat.* 34. Hoc inprimis, inquit, ipſis ſolenne eſt, ut

eâ de causâ homines alios visitent, quo loco honoris ipsis habēdi ipsos eò promptius & acerbus criminentur & reprehēdant. Sed nec hoc apud alias gentes hodie infrequens, cum fidelitas jam fere ubiq;locorū exulet. Sororis ac fratris nomine compellare, manus premere, arridendo humanum & amicum vultum exhibere, sed ejusmodi amicitiæ falsæ signis falsis alios decipere & prodere humano generi his temporibus est usitatissimum. Sed Hisp. populares suos apud peregrinos extra natale solum summis laudibus extollere, & magnis titulis honorare solent, ut ex *D. T. U. Y.* discimus. In quibus & hoc comperiri solet, quod eum, quem benevolentiâ complexi sunt, honesto, integro, & constanti amore prosequantur. Noster *Author N N*: de Hispanis dicit, quod ob Regis præsentis matrem ex Germaniâ oriundam Germanis maximè addicti sint, licet vulgus eos clamoribus acerbis in plateis adoriatur, & bibones ac ebrios appellitet. Nam hoc Germanis cum aliis gentibus Hispaniam frequentantibus commune est ut à vulgo inhumaniter accepti contumelias illas audire; & omninò tolerare cogantur, ut etiam nebulones & fures admodum contumeliose appellentur. Cæterum crebro contingit,

git, ut Angli, Germani, & alii vel minimam Religionis suspicionem incurrentes Lutherani aut Huguenotæ nuncupari soleant. Amborum nominum illud in Hispaniâ vulgarius, & notius est. Plures Hispanorum eâ opinione imbuti sunt, Lutheranos à verâ humanitate longè abesse, & bestiarum more viventes vitam planè Epicuream & voluptuariam degere. Mihi in quodam haud minimæ notæ loco narratum est, Secretarium illum Hisp. qui post *Margarethæ* Archiducissæ Austriacæ regiæ matris obitum in Germaniam missus erat, summam in admirationem raptum fuisse, cum audisset, Dominos illos in Carinthiâ & Stiriâ singulari doctrinâ præditos, multarum linguarum peritos moribus humanos, & civiles. ac in colloquendo admodum jucundos, cum quibus una in convivio adfuerat, Lutheranam Religionem profiteri: Imo illud ipsi dicentibus diu fidem adhibere noluit, eò quod hæc Religio in Hispaniâ tot convitiis onerata in summam invidiam, & contemptum maximum adducta fuisset. In Religionis negotio, & cultus divini ceremoniis ritibus Hispani omnibus nationibus aliis excellunt. Aliquem salutantes *Alabado sea*, inquiant, *el Santissimo Sacramento*, vel *Jesu Christo*, id est, laude-

tur Sanctissimum sacramentum, vel laudetur Jesus Christus. Duabus ædibus in campo conjunctis mox adjunctum est templum alquod; Sacella taceo, quæ ubiquè in viis sese offerunt, Sacrarum personarum, præcipuè Franciscanorum, aut Discalceatorum, quos *Fráyles Franciscanos*, & *Descalçados* vocant, togas atque manicas osculantur. Liberis ægritudine aliquâ correptis, mox huic aut illi sancto vota faciendo pollicentur se filium aut filiam pristinæ sanitati redditam hujus aut illius sancti vestitu vestituros, unde fit, ut tot pueri & puellæ Franciscano aut simili habitu induti ubique occurrant. Parentes liberos, & præceptores discipulos non in singulari, ut in Germaniâ, sed in plurali numero alloquantur, non tu sed vos dicentes. De Papâ & Inquisitione summâ reverentiâ sermocinantur. *Dominicus Bannis Professor. Acad. Salmanticensis super summam Thomæ* 4. 11. *artic*. 12. *contendit*; Inquisitores hæreticæ pravitatis, ex præsumptionibus etiam procedere posse; & teneri punire eum, qui ex dictis vel factis hæreticus esse apparet, etjam si revera non existat. In iis locis, in quibus inquisitio sedem habet, hæretici igne exusti in templorum peristyliis, & porticibus depicti cernuntur, quorum capi-

capitibus diabolus impositus est; Iis, qui se adhuc ad Cathol. Romanam Religionem converterunt, aut receperunt, crux appicta est. Cum autem veteres & novi Christiani discrimine aliquo distinguantur: magno quoque odio inter se diffident. Mauri,& infideles Christianam religionem professi *les Conversos*, & Æthiopes baptizati *Negros* appellantur. Novi hi Christiani ad nullius muneris administrationem admittuntur, nisi ab inquisitione legitimi facti sunt. Calcaribus induto nulli templum ingredi licet, sicuti & in Galliâ Curias Judicii Regii calcaribus frequentare nemini integrum est. Festa majora celebrantes in templis larvati & personati choreas ducunt, quod cum Comitibus suis toties citatus *Author NN*: Ulyssiponæ & Hispali vidit. Musica in templis exigua, & concentus non laudati; cum Hispani haud magni musicæ artis cultores nullius instrumenti musici peritia excellant, nec etiam aliis linguis addiscendis multum operæ impendant. Latinæ locutionis non usquè quaquè peritis in disputationibus & colloquiis Academicis Hispanica lingua familiarior, pronuntiatio tamen Latinæ linguæ, ac Prosodia sive accentus, quam Gallis & Anglis, melior. Vide *Merulam*, *D. T. U.Y.&*

U.Y. & Lansium in locis citatis: Item *Munsterum lib. 2. cap. 32. & Marianam lib. 1. rer. Hispanic. cap.6.pag.8. & cap.4. de morbis societatis* &c. qui ipse humaniorum litterarum cultum apud suos desiderari non inficiatur. Quando in Academiis disputationibus operam dant, Præses Cathedræ insidens pallio flavo ex serico, & pileo fascia circundato, ac plumis ornato indutus est. Respondens sub Cathedra responsione debita non satisfaciens manibus pedibusquè exploditur. Opponens è regione consistens post argumentum objectum omnes totius auditorii angulos oculis pervadit, ut auditorum præconio extollatur, Professores dimidium tantum annum lectionibus suis insumunt: Studiosorum plærique Philosophiæ studio, præcipue autem sophisticis digladiationibus se mancipant. Salamancæ maxima est studiosorum frequentia, & Doctorum optimorum haud pauci ibidem inveniuntur. Biennii spatio aliquis ad Doctoris gradum pervenire potest. Gradu ille acquisito Domum se confert Advocati munus gesturus, si juris in regione usitati peritus fuerit. Cum Germani nostri anno dicto 1617. Monserrato Saragosam iter facerent, eorum comitatui se adjunxerunt monachus ac stu-

ſtudioſus. Hic Salamancam ſibi iter eſſe dicebat, ut Doctoris gradum ibi conſequeretur. Interrogatus quamdiu juri operam dediſſet, ſe inſtitutionibus juris (inſtitutum juris appellabat) unum menſem, & alterum Bartolo legendo impenſurum, ut anno evoluto Salamancæ Baccalaureus & Barcellonæ in patriâ ſuâ Doctor evadere poſſet: reſpondit. Latinæ linguæ ignarus erat monachus. Cæterum doctorum virorum fama celebris, etiam Hiſpaniæ celebritatem auxit. Eam nobilitarunt olim Theologicæ facultatis lumina: *Vigilantius, Aquilius, Severus, Prudentius, Oſius, Avitus Preſbyter, Marcianus, Paulus Oroſius, Pacianus, Iſidorus, Fulgentius, Eutropius*: & alii plures: Ex Rabbinis, *Rabbi Aben Ezra, Moyſes, David Kimchi, Moſès Cordubenſis, & Camora.* Inter juriſconſultos Hiſpanos excelluerunt; *Didacus, Antonius Covarruvias, Martinus ab Aſpilcueta dictus Navarrus, Ant. Anguſtinus, Arius Pinellus, Ferd. Vaſquius, Joh. & Fran. Vergarés, Emanuel Soarez, Didacus à Segura, Joh. à Villalabos, Alvarus Valaſcus, Joh. Gutieres, Ant. Goveanus, & Thomas Sanches*, Medicorum præcipui fuêre; *Averroes, Raſis, Almanſor, Meſſahallah, Avincenna, Petrus Nonius, Ama-*

matus, Christophorus à Vega, And. Lacuna, Garzias ab Horto, & Fr. Valesius. Inter Philosoph. Histor., Oratores, Poëtas, &c. primas tenuerunt *Seneca Philosophus, Seneca Rethor, Lucanus, Martialis, Columella, Fabius Quintil. Pomponius Mela, Trogus Pompejus, Justinus, Alphonsus Castiliæ Rex, Arnoldus Villanovanus, Raymundus Lullius, Ludovicus Vives, Ferdin. Nonius, Anton. Perezius, Hieron. Surita, Alvarus Gomezius, Joh: Barrosius, qui Historias Indicas diligenti curâ litteris mandavit.* Alii porrò multi: *Fr. Ximenius* Cardinalis, & Archiepiscopus Toletanus, qui plus quam sexaginta ducatorum Bibliis Complutensibus impendit; vide *Alvarum Gomec. de Fr. Ximenis lib.* 1. *Hieronym. Osorius, Andreas Resendius, Benedictus Arias Montanus, Francis. Forrerius, Johan. Baptista Villalpandus, Benedictus Pererius, Franciscus Toletus, & Joh. Maldonatus.* De doctis Hispaniæ viris consule *Munsteri Cosmographiam edit. ult. de anno* 1628. *lib.* 2 *cap.* 32. *fol.* 104. *Lansium in orat. pro Hispaniâ pag.* 293. *seqq: ac præcipue librum, cui titulus Hispaniæ Bibliotheca, Francofurti anno* 1608. *in* 4. *impressum, in quo pag.* 28. *& seqq.* Academiæ in Hispaniâ sequentes quoquè recensentur. Barcinonensis, Cæ-

Cæſar Auguſtana, Complutenſis, Compoſtellana, Conimbricenſis, Eborenſis, Gandiana, Granatenſis, Hiſpalenſis, Ilerdenſis, Majoricana ſeu Balearica, Murcitana, Onnatenſis, Oſcana, Oſſunenſis, Salmanticenſis, Seguntinenſis, Tarraconenſis, Toletana, & Valentina; quibus & nova illa Mantuæ Carpetanorum addi poteſt. Omnium Salmanticenſis princeps, indicatur. *Merula cap.* 10. viginti duas, *Mainus* ſeptem primarias numerat. Quidam nuper ſcribit, publicas in Hiſpaniâ ſcholas quotannis decies centies mille Florenorum, reditibus annuis frui. De Hiſpaniæ Sanctis, inter quos *S, Cyriacus, Parmenus, Valerius, Optatu, Martialis, Felix, Calpophorus, Marcellus, Probus, Eutychus, Victor, Eulalia, Julia, Sabina, Chriſtina, Turibius, Idelius, Dominicus, vel Domingo Domincanorum patriarcha, Antonius de Padoua, qui anno* 1463. *diem obiit, S. Tereſia, & alii*; ut & de Papis, Cæſaribus, belli Ducibus, & aliis ejuſmodi viris celebribus legantur *Marineus Siculus de rebus Hiſpaniæ lib.* 5. *Damianus à Goes in Hiſpaniæ deſcriptione, Laurentius à Padilla de ſanctis Hiſp. Joh. Marietta in hiſtor. Eccleſiaſt. Paulus Merul. cap.* 10. *Ambroſius de Salazar in Almoneda General. pag.* 68. *ſeqq. Thomas Lan-*

Lansius in orat. pro Hispan. pag. 281. quo in loco etiam Hispanorum disciplinam militarem oculis subjicit, & celebres ipsorum duces enarrat. Fuit certe hæc natio quovis tempore rei militaris studiosissima, quæ tàm maritimis quàm terrestribus expeditionibus in Europâ, Asiâ, Africâ & Americâ celeberrimum sibi nomen comparavit, quanquam non sola confecit ingentia bella, quæ gessit, sed etiam aliarum nationum, Germanorum præcipuè opera, sæpissimè usa est. Quoniam verò præ cæteris populis Hispani sobrietatem præcipuè colunt, tenui cibo contenti, & lactuca, raphanis, ac fructibus paucaque carne vervecinâ victitantes, in bellorum & obsidionum molestiis & laboribus exantlandis omnibus aliis præstant, quod nec ipse *Antonius Perez* de suis propriis popularibus reticere potest, *Tom. 2. epist.* 73. dicens: *No se syllabe, V. S. que la Nation Espannola dentre de nu assedio es mas paciente de todas, y la que mas resiste à la hombre, à la sed, al trabujo corporal* id est, In obsidione Hispanica natio patientissima præter cæteras famem, sitim & labores tolerare potest. In peditatu Hispano illud cumprimis observatur. In peregrinis regionibus constituti Hispani summâ concordiâ cum conspirent, mutuis auxiliis
se

se ipsos non destituant, egenos summâ benevolentiâ, & liberalitate amplectantur, ac magis præsentium quam futurorum rationem habeant, facili negotio tanta præstare possunt, præsertim quod melancholico temperamento prædíti in deliberando, & aliqui aggrediendo tarditate summâ utantur, incœptaque semel incredibili contentione urgeant, quamvis nonnunquam prudentiâ, & fortitudine, aliisque rebus destituantur. *Boterus, Lansius lib.* 10. *pag.* 540. *seqq.* Hoc etiam maximè Hispanis vitio vertitur, quod post victoriam partam seditionibus, omnia turbare & pecuniam poscere, ac omni humanitate deposita crudelissimis cædibus, rapinis & depopulationibus loca, quorum potiti sunt, ad vastitatem redigere soleant. Vide *Thuanum lib.* 55. *hist, circà finem* : *Bartholomæum de las Casas in lib. de persecut. Indorum* : *à Benzo in histor. novi Orbis lib.* 1. *cap.* 23. & *Lansius pag.* 108. *seqq.* Italum Ducem in bellicis expeditionibus sequentes feliciori successu utuntur, & Veneris diem præ aliis fortunatum habent, si *Thoma Porcacchi in not. ad Guicciard. lib.* 4. *pag.* 119. *à edit. Tarrif.* fides habenda est. Qui bello nulli, interfuit, inter ipsos haud magnæ est existimationis, eaque de causâ

ſâ otioſi non tolerati in bellum mittuntur cui libentius vacant quam laborando, aut alicui opificio addiſcèndo, cum illud dedecori ducant ſibi à Gothis deſcendentibus,ac ſe propterea nobili genere oriundos jactantibus, licet vel regali omnem ipſorum habentiam redimeres, ut ex *Lazari de Tormes vita part. 2. cap. 7. pag. 49. edit. Pariſ. de Anno 1620. innotuit.* Vitæ iſtius author ibidem tradit, malle Hiſpanum fame interire, quam ad opificium diſcendum animum appellere, ac fortè alicui addiſcendo deditum tam ægrè ejuſdem cognitione imbui, ut aut illud exercere nequeat tàm perfunctorie opera conficiat, ut vix unus perfectè opificium ſuum callens opifex in Hiſpaniâ reperiri queat, ut apud eum qui *Caroli V.* tempore vixit, legere eſt. Hiſpana quædam mulier mendicando trium liberorum victui & amictui conſulens cuidam Gallo unum ex illis concedere noluit, licet ipſi pollicitus fuerit, quod ſuis ſumptibus eum educturus, ac poſtea curaturus eſſet, ut alicujus opificii cognitionem conſecutus honeſtè vivere poſſet. Opificii enim alicujus exercitationem, ut vile vivendi genus ſuorum liberorum conditioni, & ſtatui non convenire arbitrabatur. *Joh. Barcl. in icone animor. cap. 7. pag.*

p. 397.*edit. in* 12. *de A.* 1615. Hic Hiſp. contemptus, quo opificia, nobilitate ſuâ indigna, ſuſque deque habent ex Galliæ tractibus Avergnenſi & Limoſinenſi ipſaque Gallia incredibilem hominum copiam in Hiſpaniam allexit. In Navarræ & Arragoniæ regnis omnes ferè vinitores, agricolæ, lapicidæ, veſtiones, ephippiorum confectores, aliique opifices ex Galliâ oriundi ſunt. Viteoribus, Valentia, & Barcelona exceptis, locus in Hiſpania nullus, quia vinum utribus, ſeu coriis porcinis, & caprinis includitur. *Lanſius in orat. contra Hiſpan. pag.* 463. *Campanella de Hiſpanicâ Monarchiâ c.* 10, *pag.* 93. Vitra propter feneſtrarum defectum etiam non uſitata, niſi quæ bibendi cauſa adhibentur. Cultrorum & gladiorum fabri omnium maximè æſtimantur propter enſium bonitatem, quanquam Hiſpani ipſi gladios in Belgio fabrefactos ſuis anteponant. Gladii inſcripti nomine opificis *Hermando Sebaſt. Sagun Mor de Zarragoça* rariſſime admodum hodie inveniuntur; inventi autem incredibili precio redimendi. Chirurgus, aut Tonſor, qui non ambi dexter eſt, & pari promptitudine venam ſiniſtrâ aut dextrâ aperire neſcit nullam apud ipſos exiſtimationem invenit. Venas autem Gallo-

rum

rum more aperiunt. Cucurbitalis utentes aſperè ſcindendo ſanguinem eliciunt. Navigationis primam laudem ferunt Biſcajæ & Luſitaniæ gens nautica. Ut autem ad alia porrò deferamur, veſtitus ipſorum uſitatiſſimus ex nigro ſerico conſtat & modeſtus eſt. Ex veſtibus tamen cujuſque conditio, & dignitas dignoſci nequit, cum & ſartores, & ſutores, ac veteramentarii ipſi ſericeo veſtitu ſe exornent. Pannilanei ſericeis præferuntur, ut author noſter N.N: nobis indicat. Qui dignitate & conditione cæteris excellunt, equis aut quadrigis vehuntur. Haud eleganter equis inſident, ac plærumque aperto capite equitant. Nobilium fœminæ ſine magno famulorum pompâ & comitatu in publicum non prodeunt, illi antecedunt, hæ ſequuntur, ut *D. T. U. Y. pag.* 146. *& P. Merula cap.* 8. *pag.* 225. teſtantur. Vide *Lanſium pag.* 492. *& Clenard. Epiſt. lib.* 1. *ad Latonum.* Ædes ipſorum ſordibus haud carent, latrinæque in Hiſpaniâ totâ admodum infrequentes occurrunt, vicem earum obeuntibus ollis, quæ excrementis receptis plene onus fœtidum in plateas & vias publicas ejiciunt poſtea prætereuntium nares putido fœtore feriens, quo vitio ipſa Mantua Carpetanorum, regia tanti Monarchæ
ſedes

des laborat. Ruri, & in civitatibus à maris littore remotoribus ædificia occurrunt deformia, & cretacea: in quorum constructione non ornatus, sed tempestatis, & caloris ratio potissima habita fuit. Fenestræ passim non vitreæ, sed ligneæ, in Lusitaniâ vero in Cameris nullæ. Cum culinis & ciborum apparatibus haud benè comparatum est. In plærisque verò civitatibus posadam sive hospitium sine Judicis venia & consensu ingredi non licet. Molestius autem nihil accidit viatoribus, quod Hispaniæ hospitia desint ac idcirco loci alicujus plateæ percurrendæ, & necessaria hinc inde comparanda. In Hospitio enim præter vasa, mappam, oleum, sal, & acetum nihil aliud hospitibus subministratur: cætera undiquè conquirenda. In campis & agris solitariæ se offerunt cauponæ; Ventas nuncupant Hispani. In his sæpè nec potus nec cibus in promptu jejunos hospites cubitum dimittit, nisi commentum secum abtulerint. Inveniuntur Caupones, qui hospitibus equinam carnem apponunt, quod *Joh. de Luna in dialogo 9.pag.* 411. non diffitetur. Electori Palatino *Friderico II.* in Venta Ervella, vel Evoella undecim Ubeda milliaribus dissito hospitio anno 1526. asinina pro ferina apposita,

vi-

vinumque in palude hydris abundante refrigeratum eſt,ut *Thomas Leodius in dicti Principis vitâ* commemorat. Diverſoriorum in Hiſpaniâ deſcriptionem accuratam quære apud *Lanſium pag.* 458. *ſeqq.* qui *pag.* 502. etiam taxat impudicitiam & libidinem, quâ Hiſpani laudi ſuæ & nominis famæ maculam & infamiæ labem aſpergere ſolent. Sodomiam tamen exercentes, *authore noſtro N N:* teſte, igni cremantur, ea ipſa cauſa eſt, cur in Hiſpaniâ ſuo propriò lecto, cuique ſoli utendum,& non cum alio cubandum ſit. Ac quanquam præcedentes Reges lupanaria certis forſan de cauſis, in urbibus non vetuerunt, Rex *Philippus IV.* tamen Februario menſe anno 1625. legem tulit, ut omnes nuptias celebrantes poſt primum nuptiarum diem quadriennio toto ab omnibus vectigalibus, tributis, & aliis ejuſmodi oneribus immunes eſſent, qui ante decimum octavum ætatis annum uxorem ducerent, mox ſua & uxoris bona adminiſtrarent, & contra, qui poſt 25. ætatis annum matrimonium inirent,horum privilegiorum uſu caverent: qui etiam ex uxore 6. filios ſuſcepiſſet & una vivos habuiſſet, quamvis unus poſtea ex illis mortuus eſſet, toto tamen vitæ tempore iiſdem immu-

munitatibus frueretur. Porrò inopiâ laborantibus, & matrimonium tamen ineuntibus certa pecunia dotis loco destinata est. Rex etiam omnes peregrinos & exteros opifices, ac agricolas reique pecuariæ deditos ab omnibus tributis, vectigalibus, & oneribus semel & semper immunes esse jussit: quod ideò fecit, ut peregrinos alliceret, & regnum populosius redderet. **Johannes de Laet** *in Descript. Hisp. cap* 4 *circa finem. Author noster NN*: tradit, quod Septimana paschatos festum antecedente in publicis lupanaribus concio habeatur, & corpus suum prostituentes mulieres ad pœnitentiam excitentur: ad pœnitentiam & frugem se recipientibus in processione fax tradatur, & Mariæ imago præferatur: post pœnitentiam actam in cœnobium, ad postea in urbem *S. Lucar*, aut alia loca mittantur, & nuptum elocentur: imo Granad. missæ iterum adeò honestæ judicentur, ac si nunquam corpus polluissent. Alia plura quoque de ipsis, & concubinis, ac duabus cubilium januis scribit, & refert. Si conscio marito uxor cum alio rem habeat, nec ea de causâ ab ipso puniatur, ipsa vero maritum deferat, quod lucro corpore suo facto maritus sibi alendus esset, quod mariti pileo cornua affigantur, col-

lo fustis appendatur, & ipse ab uxore, uxor vero à carnifice virgis cædatur. Sin verò maritus uxorem in adulterio deprehendat, quod eam impunè ipsi occidere liceat. Omni genere fucorum & pigmentorum sequior sexus pulchritudinem sibi conciliare studet. In Biscajâ puellæ nudis capitibus & sine cincinnis in spiras ductis incedunt, nec ulli licet comam longam alere, aut vela caput obducere, antequam nupta fuerit. *Lucius Nonius in Hisp. cap.* 79. Johannes de Laet *pag.* 43. Fœmininus sexus in Hispaniâ non admodum fertilis est, quanquam à vino penitus abstinet. Curribus plærumque mulieres vehuntur, aut calceis altioribus Chapines vocant, indutæ, & humeris servi alicujus innixæ incedunt. Sericeis velamentis faciem & caput tegunt. Valentiæ urbis fœminæ cæteris omnibus pulchritudinis famâ antestare dicunt. *Antonius Perez tom.* 1. *ep.* 67. Toledanis fœminis pulchritudinis palmam defert, & insignem prudentiam adscribit.

Quantum porrò ad peculiaria quædam Hispaniæ statuta & leges, ac ritus attinet: primò nonnisi summâ reverentiâ & cautione de Inquisitione, Papâ, & Rege loqui licitum est. 2. Aurum, mauros, equos & asinos ex regno educere prohibetur. Vectiga-

ctigali soluto merces cæteras exportare conceditur. Novas res neque importare neque exportare quis audebit, & novum indusium si penes se habuerit, prius aquæ immergat necesse est, antequam illud in regionem inferat. 3. In Regnorum Hisp. finibus pecuniam quam quisq; secum fert, manifestet, & certam pro singulis coronatorum centenis summam pendat oportet. Prætereà in urbium portis, ac postea in pagis aliquoties novis investigationibus & excussionibus expositus est, quas sæpius munusculis datis declinare potest. Quidam ex istis excubitoribus & exploratoribus regis quidam civitatis ministros profitentur. Ex Murciæ Regno in Valenciæ regnum nonnisi decem Regalem secum transferre uni homini integrum est. Trangressor legis constitutos nummos superantis pecuniæ jactura mulctatur, cujus una pars ad Regem, altera ad loci magistratum, & tertia ad excubitores pertinet. 4. Rationum tabulas mercatores Hispanicâ solâ & non aliâ linguâ conscribere oportet. 5. Omnes Hispani mercatores in Valentiæ regno; & urbe Alicante, aliisque in locis de decem regalibus quatuor denarios solvunt. 6. Peregrino in regione aliquâ Hispanicâ diem obeunte, loci magistratus bona relicta cu-

ſtodit, & in locum, unde oriundus, litteras mittit, ſuos de obitu ejus certiores reddens. Hæredi teſtimoniis juſtis inſtructo hæreditas ſine ullâ morâ & negatione traditur. Hærede nullo adventante, aut exiſtente, fratres della Nueſtra Sennora della merced, vel miſericordiæ, hæreditatem adeunt, & captivis liberandis impendent, quod miſericordiæ opus laude digniſſimum eſt. 7. Ultra diem aut noctem peregrinæ alicui mulieri in diverſorio mora nulla permittitur. 8. Dominus ut ſervum fuſte feriat, aut colapho puniat, nefas eſt: quominus tamen ipſum pœnam meritum pugione & gladio excipiat, nullâ lege prohibetur. Ac cum cæteris cunctis debitorum cauſa nobili alicui arma & equum adimere non permittatur, idem tamen ſoli miniſtro, cui ſtipendium ſolutum non eſt, facere conceditur. Si Dominus, ideo ad judicem delatus, poſt delationem viginti quatuor horarum ſpacio non ſatisfaciat, pro ſingulis centenis florenis Judici decem pendere cogitur. Juſtitiæ enim cultores ſeveri ſunt Hiſpani. & ſummos atque imos æquo Jure cenſentes neminem, qui leges tranſgreſſus, aut aliquem ex populo læſit, impunitum dimittunt, ut *Mariana lib. 1. c. 6. rer. Hiſp.* narrat. In Aragoniâ debito-

rum

rum causa neminem comprehendere licet, quamdiu in umbra est; eâ de causâ alieno ære obruti interdiu in templis commorantur. 10. Mineralia & metalla quærere capitale est. 11. Nullus qui peregrinantes hospitio excipit in urbibus, vinum aut cibos quos vis vendere audet, cum vetitum sit. Nam hâc ratione alii etiam quærendi & victitandi vias ac rationes habere possunt. 12. Lege quoque cautum est, nequis oleas comburat. 13. Cultrum, nisi in gladii vaginâ, secum qui fert, punitur, quod peregrinis præcipuè est observandum. 14. Homicidam in aliud regnum fuga elapsum nemo in vincula conjicere audebit. Talis etjam intra templum & catenas evadens, & ab omni comprehensione liber à monachis ex cœnobio aut templo egredientibus & crucem ipsi præferentibus in templum aut monasterium introducitur. 15. Publici grassatores, & viarum depopulatores, qui vias latrocinando infestant, sagittis confodiuntur. 16. Ex geminis natis major natu judicatur, non qui prior, sed posterior in lucem prodit: duorum lapidum exemplo sententiam hanc suam stabiliunt, dicentes, posterius effosum lapidem diutius, & prius in fodinâ fuisse illo, qui prior erutus erat. De his & aliis

ſimilibus prolixius *author noſter N N:* tractat. Cætera omnis generis ſtatuta, & ritus concernentia ex iis quæ ſequuntur, cognoſci poſſunt. Præterea etiam legendus **Johannes de Laet** *in deſcriptione Hiſpaniæ ex Marianâ, Botero, Bodino, Thuano, Coneſtagio, Barclaio & Guicciardino de Hiſpanorum ingeniis & moribus collecta*, in cujus *cap.* 5. de diverſis ſtatutis & conſuetudinibus agitur, & *pag.* 487. Hiſpanas leges comprehendens liber Partida appellatur.

9. Ad Hiſpaniæ ſtatus & ordines pergendum, Primas tenet Eccleſiaſticus, qui hodierno tempore frequens, olim tamen majori frequentiâ hominum abundaſſe fertur. *In Lazarilli de Tormes Hiſp. illius vita hiſpanice edita, part.* 2. *c.* 7 *p.* 75. legitur; Franciſcan. Generalem *Cæſari Carolo V.* millia viginti duo monachorum nec plures quadraginta, nec pauciores viginti duobus ætatis annos habentium ad bellum obtuliſſe, & hoc reſponſi accepiſſe à Cæſare dicente; Sibi non opus eſſe talibus militibus, ad quorum ſuſtentationem quotidie viginti duabus ollis cibo neceſſario repletis opus foret. Poſſunt Eccleſiaſticæ conditionis homines in parvos, majores, & maximos, ſive viliores, digniores & digniſſimos dividi. Inter vilio-

liores sunt Monachi & Sacerdotes. Mendicantes Monachi eleemosynâ vivunt; In hâc erogandâ certatim Hispani liberalitatem suam ostentant, & cavent, ne qua hæresios suspicio de ipsis oriri possit. Mendici autem tales urbem percurrentes, & patinam, cui alicujus Sancti aut Sanctæ imago imposita est, manu tenentes, ejus nomine eleemosynam petunt, & plærumque verba hæc addunt, *por amor de la Madre de Dios*, id est, propter matrem Dei. Etiam in compitis viis, ac transitibus viri & fœminæ hujus aut illius Sancti nomine stipem colligunt. Cæteri Monachi in Cœnobiis à suis Abbatibus sustentantur. Ex iis Franciscani reverentia singulari coluntur, utpote qui eleemosynas liberali manu distribuunt, & ægros haud gravatè invisunt. Eos sequuntur & odio inveterato prosequuntur Dominicani, è quibus semper pater aliquis Confessarius Regi inservit. Franciscani autem Reginæ semper è suis aliquem ejusmodi patrem confessarium subministrant, ut *Aubertus Miræus in anno* 1379. *Chronic. suorum* observat. Scatet Hispania cœnobiorum ordini *S. Hieronymi* fratribus habitationes præbentium. Capucinorum ordo haud magni fit. Jesuitæ ob Judæorum conversionem in Lusitaniâ Apostoli,

in reliquâ Hiſpaniâ Theatini nuncupantur. Theatinorum peculiaris ordo eſt in Italiâ, confirmatus anno 1524. à Papâ *Clemente V I I.* ut *Aubertus Miræus in Chronico* ſuo docet. Sed uterque Jeſuitarum & Theatinorum ordo in Hiſpaniâ unus eſt, ut *Ribadineira in Ignatii Lojolæ vita lib. 2, cap. 6.* monet. Collegia æquè ſumptuoſa & ſplendida, ac in Germaniæ regionibus Catholicis, ipſis extruere non licet, quamvis jam majori quam antehâc reverentia coli incipiant, & Mantuæ Carpetanorum propriam Academiam habeant. Opibus & divitiis maximis affluunt. Hi ſunt in Eccleſiaſtico ſtatu minimi: Majoris dignitatis ſunt Abbates, præſules, antiſtites, commendatores, & alii, quorum collationem ſeu conſtitutionem Rex ſibi propriam ſervat. Abbatiæ paſſim ſunt opulentæ, qualis Abbatia Montarragoni in Aragoniæ regno, ſingulis annis duodecim ducatorum millibus fruens In urbe Burgos monaſterium eſt centum & quinquaginta nobiles virgines alens, cujus Abbatiſſæ 24. inſignia municipia, & 50. pagi parent. Præſul templi *S. Juan* in urbe Leon triginta, alter templi *S. Marci* ibidem decem, & qui Cœnobio *S. Jacobi* in Urbe Velez præeſt, ibidem triginta, ac templi *S. Ja-*

cobi

cobi in urbe Seviliâ antistes quatuordecim, ut & ille, cujus curæ templum *S. Juan de Catalonna* commissum est, duodecim ducatorum millibis annuos suos reditus definiunt. Contra tamen Regi magnam pecuniæ summam, ipsis vero sacerdotes, & regulares de suis annuis proventibus decimas largiri coguntur. Ab expeditionibus bellicis ut immunes sint, certa quoque summa pecuniæ Regi numeranda ipsis redimendum est. Quia etjam Hispania ingenti cœnobiorum numero, Rex autem grandibus impensis oneratus est, eodem *authore N N*: indicante, monachorum numerus in cœnobiis diminutus, & haud pauci in Italiam, & alia loca missi sunt, ut ibidem commodius alerentur. Necessitate postulante Rex etiam Ecclesiastica bona in usum suum convertere potest, ut ex eodem authore discimus. Quantum Comandas, id est commendatorum ordines, ut vocant, attinet, eorum plures in Hispannâ reperiuntur, omnes tamen à tribus istis ordinibus equestribus, *S. Jacobi* nimirum, Calatravæ, & Alcantaræ derivati. Alii tamen etiam numerantur Ordines, ut Montesiorum in Aragoniâ, & quatuor in Lusitaniâ, ubi sunt Aurati equites *S. Johannis*, *Christi*, *Avisi vel S. Benedicti*, *&* *S, Jacobi*: de

C 5 qui-

quibus *Boterus*, *Conestagius*, *Mariana*, *Nicolaus Oliveira*, & *Francisci Menenii deliciæ equestrium sive militarium Ordinum ut* & *Auberti Miræi Origines Ordinum militarium* consulendi sunt. Hîc enim horum Ordinum initia, progressus, statuta, insignia, vestitus, reditus, aliaque multa ad eos pertinentia prolixâ narratione inculcare nimis longum foret, & ab instituto nostro alienum. Lectoris desiderio satisfacient citati authores. Satisfacient quoquè *Ambrosius de Salazar*, *Hispanus*, & *D. T. U. T. Gallus*, qui prolixis narrationibus cuncta ista divulgarunt. Supremus omnium istorum Ordinum Magister jam est ipse Rex Hispaniæ. Nam cum Granada occupata, & Maurorum imperio in Hispaniâ finito, ab hostibus timor amplius nullus immineret; *Ferdinandus* autem Rex cum uxore Isabellâ ægrè pati posset, ut magni horum Ordinum Magistri superiorem nullum agnoscente ob potentiam & authoritatem nimiam timendi essent, ne nova bella suscitarent, quod anteà sæpe fecerant, Reges a Papâ *Innocentio VIII.* impetrarunt, ut abrogatis Magistris illis sibi Ordinum istorum administratio & rectio traderetur. *Mariana de rebus Hisp. lib.* 26. *cap.* 5. Postea Papa *Hadriano VI.* Cæsari

Ca-

Carolo V. & ſucceſſoribus Regibus Hiſpanis hoc etiam indulſit, ut Hiſpanorum Epiſcoporum collatores, & Ordinum illorum equeſtrium perpetui adminiſtratores eſſent. Alios tamen in locum ſuum ſubſtituere Reges ſolent, Commendatores Majores appellatos, & aliis minoribus aliquot imperantes, proventuque aliquot millium ducatorum annuo gaudentes. Hi inter ſummos & imos Eccleſiaſticos medii ſunt, Supremum locum obtinent Archiepiſcopi & Epiſcopi, lautiſſimis quidem proventibus annuis ditati, ſed Regi etiam multis largitionibus obnoxii. Summus omnium Archiepiſcopus Toledanus, Hiſpaniæ Primas, quo titulo etjam Bracæ in Luſitaniâ Epiſcopus utitur. Magnus Caſtiliæ Cancellarius, & Inquiſitor generalis ſecundus eſt à Rege, & maximum quotannis proventum habet: Ducentenis Ducatorum millibus eum *Marinæus* & *Merula* circumſcribunt. *Nonius* pluſquam Ducentenis millibus, *Boterus* vero & *Neumayerus* trecentenis coronatorum millibus eundem, & Capituli proventum totidem millibus definit. Dignitas hæc plærumque Regum fratribus, aut proximis cognatis confertur. Parent ipſi octo Epiſcopi magnis proventibus ditati, & inter eos Cordubenſis, cui

& civilis Jurisdictio in septendecim clausas civitates competere ajunt. Quomodo cum aliis Archiepiscopis, Hispalensi, scilicet, Compostellensi, Granadensi, Valenciensi & Saragosensi, quibus nonnulli Burgos urbis Archiepiscopum, ab aliis inter Episcopos numeratum, annumerant, comparatum sit, innotescet legentibus *Marinæum, Vasæum, Nonium, Boterum, Damianum à Goes, Aubertum Miræum in notitiâ Episcopatuum, D. T. U. Y. Salazarium,* Joh. de Laet / *& Munsteri Cosmographiam lib. 1. cap. 30. fol. 101. seq. edit. ult.* ubi quoque mentio fit de tribus Lusitaniæ Episcopatibus Ulyssiponensi, Bracensi, & Eborensi, quorum obedientiæ diversi alii Episcopatus obnoxii sunt; de duobus item Hispaniæ Episcopatibus Legionensi, & Oviedensi, qui ab Archiepiscoporum imperio immunes sunt. Qui porrò de dictis Episcopis & Præsulibus aliquid cognoscendi cupidus fuerit, is adire poterit 20. *cap. Chron. Joh. Vasæi & Ecclesiasticam Joh. Mariettæ historiam.* De Hispanicæ & Lusitaniæ Academiis superius nonnulla attulimus. De Ecclesiastico statu tantum est. De hoc apud *Laetium pag. 360. scribit Damianus à Goes*, eum singulis annis quatuor millionum Ducatorum proventu

tu gaudere, præter illum, quo ingentem etiam pecuniam conficiente, dictæ Commendatariæ cum Magistris suis quovis anno fruuntur. Unde *Hieronymus de Cevallos* apud eundem *Laetium*; Si, inquit, omnium possessionum Ecclesiasticarum, quæ ad Ecclesiasticum statum hodie pertinent, ratio ineunda esset, re ipsâ compertum haberetur, quod sæcularium reditus & facultates Ecclesiasticis neutiquam respondeant.

10. Ecclesiastico statui proximus est Nobilium Ordo, qui ut in aliis locis, itâ & in Hispaniâ gradibus suis distinguitur. Principio se offerunt Nobiles vulgares Gentil hombres nominati, qui non multum abludunt ab iis in Germaniâ, qui ob insignia communia *Wapens genoßen* appellantur. Vox *hidalgos* ejusdem cum *hijos dalgados* significationis, Gothorum filios denotat, (nam à Gothis originem Hispani repetunt) & iis tribuitur, qui dignitate vulgares homines antecedunt: *Limnæus de jure publ. lib. 6. cap. 1. n. 7.* Vulgarem Nobilitatem sequuntur Feudorum possessores, & cæteri equites aurati, qui *Cavalleros* nuncupantur. Bona sua clientelari jure possidentes ab oneribus vulgo, & civibus urbium quovis anno impositis immunes sunt; Majorem & mi-

norem juriſdictionem exercent, non tamen omnes; Debitorum cauſa arma & equi ipſis adimi non poſſunt. Liberi Barones, quos Varones Hiſpani appellitant voce Vizcondes procul dubio comprehenduntur. Nam *author noſter N N*: in itinere per Hiſpaniam illorum mentionem ullam factam eſſe non meminit. Vice comitibus (Vizcondes) quales ſunt *de Peralta*, *de Colica*, *d'Ebuli*, Comites ſunt proximi, quos Marchiones excipiunt. His tandem Duces (Duques) ſuccedunt, peculiares provincias poſſidentes, & ſucceſſoribus filiis eas mortui relinquentes, qui tamen ante vigeſimum quintum annum nonniſi dimidia aut tertia proventuũ parte contenti eſſe debent. In civitatibus quidem palatia, ſed non publicas aulas habent, quod ſibi ſoli Rex ſervat. Plærunque conſiliorum Regiorum præſides ſunt, ut ipſis inconſultis & invitis nihil decernatur. Ante Regem *Henricum II.* qui anno 1369. Regnis Caſtiliæ & Legionis præeſſe incepit, Comitatus, Marchionatus, & Ducatus Hiſpaniæ in libros hæreditario jure non tranſferebantur. Ipſe primis Comites inſtituit. Inſpice librum. *Alonſi de Haros cui titulus, Genealogico de los Reyes, y titulos de Eſpanna*, & Johannes de Laet

de-

descriptionem Hispaniæ. Hispaniæ Magnates, penes quos maxima post Regem potestas, *Los Grandes* audiunt. In Regis præsentiâ caput operiunt, eorumque uxores à Reginâ salutatione honorabili exceptæ juxta eam pulvinaribus insident. His Magnatibus ministri genua flectentes ministrant. Sunt aut dignitatis tantæ, ut ex ipsis Aurei Velleris Equites, quibus Rex festo *S. Andreæ* solemnitatis causa aliquid confert. Equis quatuor junctis curribus, & quidem duobus, ut exterum Principum Legati, vehuntur. Rex ipse solus sex equos currui suo jungit; quod Rex *Philippus III.* etiam *Duci de Lerma* concesserat. Quo tempore *author noster N N*:in Hispaniâ fuit, curru cum filiis vehebatur, cui sex asini juncti fuerant.

11. Cum Nobilium hic mentio facta sit, præcipuis eorum stirpes hic recensere operæ pretium duxi. Dominorum *de Velasco* prosapia inter Hispanicas Nobilium stirpes authoritate, antiquitate, & celebritate vix ulli alii concedit, utpote quæ plures Regno Castiliæ Condestables ut vocant, electione subministravit. Rex *Johannes II. Petrum Hernandez de Velasco* anno 1407. Comitem creavit. Hujus nepos *Bernardius de Velasco* primus *Dux de Frias* fuit. Eorum possessiones

in

in Biſcajâ, & vicinis regionibus montanis inveniuntur. 2. Familia *Nobilium de Mendoza* ſuccedit, ex quâ oriundus *Dux de Infantadgo*, qui palatium Gadajalaræ. & bona ſive regionem ſuam in Veteri Caſtiliâ, Tolidario agro, & regiuncula Alva habens centum mille ducatorum proventu annuo ditatus eſſe fertur. Regis *Ferdinandi* Catholici tempore dignitas hæc collata eſt huic familiæ, ex quâ quoque prodierunt *Dux de Francavilla*, *Marchiones de Montes claros*, *de Mondexar vel Mondeyar*, *de Cannete*; & *Comites de Combrade*, *Monteagudo*, *Orgas*, *Caſtro*, *& Corunna*. 3. Inter præcipuas quoque familias eſt illa *de Enriques*, magni nominis in Caſtiliæ regno, ſtirpi Regiæ Caſtellanæ originem acceptum ferens, ex quâ ortum duxêre, *Dux de Medina del Rio ſecco* Valdoledi palatium, & in Catalonia ac Siciliâ regionem ſuam & centum mille ducatorum reditus annuos poſſidens. Et *Dux de Alcala* aliique Marchiones, & Comites plures, ex quibus fuit *Petrus Enriques*, *Comes de Fuentes.* Stemma nobilium *de Cerda* à duabus familiis Regiis, Caſtiliæ nimrium, & quidem *Alphonſo X.* ut *V. Franciſcus Taropha de Regibus Hiſpaniæ in ejuſdem vita* teſtatur, ac Galliæ deſcendit. Ad illud or-

ortum suum refert *Dux de Medina Celi*, cujus palatium ibidem cernitur, & proventus annui quadraginta mille ducati æstimantur. 5. Nobilis prosapia *de Manriques*, è quâ genus repetunt *Dux de Nasera, Marchio de Aguilar, Comes de Osorno*, *&* *Comes de Paredes*. 6. *De Cardona*, qui nobiles ex Andaluziâ à *Ferdinando Nunez*, & *Alvaro Perez* genus suum ducunt. Hujus familiæ est *Dux de Sesa*, septuaginta mille ducatorum annuo proventu opulentis; ut & *Dux de Cardona*, & *Comes de Alcandere*. 7. *De Toledo*, quod stemma Græcos Imperatores origiginis suæ authores profitetur, & edidit. *Duces de Alva* & *Huesca*, *Marchionem de Villa Franca*, & *Comites de Atamira*, *de Ayalan*, ac alios plures. 8. *De Zunniga*, quæ familia Regibus Navarræ ortum debens celebris est *Duce de Vejar*, *Marchionibus de Ayamonte*, *&* *villa Manrique*, *Comite de Miranda*, & aliis. 9. *De Borias* cui celebritatem haud exiguam conciliarunt *Dux de Gandia* in regno Valentiæ, & *Marchio de Navares*, 10. *Gusmanorum* stirps præcipuæ in regno Castilia notæ, à Gothis initium suum petens, ex quâ originem ceperunt, *S. Dominicus*, *Alfonsus Peresius Gusmannus*, qui, Castellam regente Rege *Sanctio*, cir-

circa annum, à Christo nato 1293. vixit, de quo *Mariana lib.* 14. *de reb. Hispan. cap.* 19. *Lipsius in monitis polit. lib.* 1. *cap.* 7. *Lansius in orat. pro Hisp. pag.* 279. *edit.* 3. *&* 12. *Historia mei Theatri Tragici pag:* 413. *edit. ult. de anno* 1634. legi possunt. Huic prosapiæ quoquè annumerantur *Dux de Medina Sidonia*, vel *Methymna Sidonia*; *Marchio de S. Lucar de Barrameda*, & *Comes de Niebla* in urbe S. Lucar habitans, in Seviliæ regno ditionem suam possidens, & centum & triginta mille ducatorum proventu annuo dives. Author noster de dicto Duce memoriæ prodit, quod singulis annis à Rege petere soleat, ut in futurâ successione sui meminisse velit: & Rex ipsi respondeat, hâc de re videbimus, quid factu opus sit. Sunt & alii quoque hujus stirpis, ut *Marchio de Ardales* & de *Algava*, ac *Comes Olivares*, qui à Rege presente ad summum dignitatis gradum evectus est. 11. *De Cardonas*, cujus stirpis possessiones in Cataloniâ, Toledanâ regione, & Estremadurâ sitæ sunt, origo autem à familiâ *Ducum de Anjou* in Galliâ derivatur. In ea sunt *Duces de Feria*, *&* *de Maqueda*, *ac Marchiones de Beteta*, *&* *Priego*. 12 *De Figueroas* in Galliciâ, ex quâ familiâ *Ducem de Feria Salazarius* oriundum asserit,

ſerit, nos autem cum aliis ad familiam *de Cardonas*, modo retulimus. 13. *De Cueva*, cujus caput *Dux de Alburquerque*, quadraginta ſex mille ducatis annuum proventum numerans: Ex eâdem quoque familiâ *Marchio de Ladrada* eſſe fertur. 14. Illuſtre & vetuſtum genus *Pachecorum de Pacheco* in Luſitaniâ, cujus membrum *Dux d'Eſcalonia* centum mille ducatorum reditu annuo fruens. 15. *Gironum de Giron*, ex quo antiquiſſimæ originis, *Dux de Oßuna*, ortus in Pennaſiel domicilium, & in regnis Seviliæ & Caſtellæ centum mille ducatorum proventus poſſidet. 16. *Los ponces de Leon*, vel proſapia *Ponce de Leon* admodum vetus, potens, & facinoribus maximè ſtrenuis in Sarracenos inſigniter nobilis, à quâ deſcendunt *Dux de Arcos* Hiſpali ſedem, & in Andaluſiâ reditus ſuos obtinens, ac *Comes de Beylem*. 17. *Aragonum* ſtirps ab Aragoniæ Regibus deducta, & nobilitata *Duce de Villa Hermoſa*, cui Saragoſæ palatium eſt. 18. *Nobles de Silvas* Luſitani ſunt, & ſui generis oſtentant *Ducem de Paſtrana* Mantuæ Carpetanorum commorantem, & ſexaginta mille ducatos ſingulis annis ex fortunarum ſuarum proventu capientem: Præter hunc etiam *Marchione de Monte* *ma-*

mayor, & *Comitem de Cifuentes*. 16. *Nobile Genus Osoriorum de Villalabos & Osorio* insigne est *Marchione de Astorga*, & *Comitibus de Trastamara*, & *Santa Maria ac de Osorio*. 20. *Illustre genus de Rojas vel Roxas* in Castiliâ celebre reddunt *Marchio de Poza*; *Marchio de Denia ac Lermæ Comes*; *Marchio de Altamires*; & *Comes de Mora*. Rex *Philippus III. Francisco de Sondaval* matrimonii occasione titulum de *Roxas* concessit, eumque *Ducem de Lerma*, filiumque ejus *Ducem de Useda* hujusque filium *Ducem de Cea* creavit. Sed *Dux de Uzeda*, vel *Ubeda* ut alii nominant, à *Philippo IV.* omnibus dignitatibus privatus est, **Joh. de Laet** *pag.* 374. 21. In familia *Nobilium de Castro* eminet *Marchio de Sarria* in Gallicia, qui sexaginta mille ducatorum impensis annuis vivere potest. 22. Ex *Nobilium de Riberas* Stirpe orinndo *Duci de Alcala de Gonzales* annui proventus octoginta mille ducatos offerunt. 23. Familiam *Nobilium de Pimenteles Comes de Benevente*, & *Marchio de Viana* illustrant. 24. Illam *de Haro Marchio de Carpo* nobilitat. 25 Illa *de Avila* à Comite *Blosio* sub *Alfonso VIII*. in Castiliâ regnante militaribus facinoribus eximiis in Mauros famoso derivatur, &

illu-

illustris existit, *Marchione de las Navas*, & *Marchionibus de Pescara*, *&* *de Basto* in Regno Neapolitano, quos *Salazarius* inter eos *d'Avila*, & *d'Avales* distinguens deducit. 26. *De Cortes*, cui ascribitur *Marchio del Valle* in novæ Hispaniæ urbe Mexico habitans, centum quinquaginta mille ducatos quotannis ex fortunarum proventu colligens. 27. *Nobiles de Peraltas* regiâ Navarræorum stirpe prognati *Marchione de Falsas* in Navarræ regno innotuerunt. 28 Ex *familiâ de Aguilar* ortum habet *Marchio de Aguilar*, qui *Marchio quoque de Pliego* etiam ad familiam *Enriques de Lera* referri dicitur. 24. *Los Fajordos*, cum *Marchione de Velez* prosapia quoque celebris; 30. ut & *Los Viamontes* in Navarræ Regno. 31. Sicuti etiam *Porto Carrero* cum *Marchionibus suis de Alcala del Almeda*; de *Villa nueva del Fresno*, aut *de Barca rota*, secundum *Salazarium*; & *Comitibus de Medellin*, ac *Palma de Miceridio*. 32. *Familia de Baçan* gloriatur de *Comite de Santa cruz*, vel *Santa Croce* ex possessionibus in Navarræ regno proventus annuos colligente. 33. *De Herreras Marchione d'Aunon*. 34. *De Cardenas* in Castellæ regno *Comite de Puebla* illustris evasit. 35. Ex stirpe *nobilium*

Los

Los Acunas Comiti de Buendia. 34. Ex *Zapatarum* genus à Rege Aragoniæ *A. barca* ducentium familia *Comiti de Barajas* origo petitur. 35. *Los Heridias* prosapia, ut *Salazarius* vult, *Comiti de Fuentes* Mediolani Gubernatori, qui anno 1610. vita exivit originem contulit. Hunc cum aliis ex *Familiâ d'Euriques* paulo suprà deduximus. Hujus prosapiæ *Los Heridias* à Gothis Pyrenæos montes olim incolentibus principium *Salazarius* sumit. 38. Progenies *Nobiles de Sarmiento Comites de Salinas, de Ribadeo, de Salvatierra*, & *de Gondamar*. 39. *de Guevara*, ex Cantabriâ *Comitem d'Onnate vel d'Ognate*, in Guipuscoâ proventus suos annuos habentem, 40. *d'Ayala*, quæ veteribus Aragoniæ Regibus ortum attribuit, *Comites de Gomera*, *& Fuensalida*, 41. *Los Quinnones Comitem de Luna*, in Legionis regno jactat. 42. In *familia Nobili de Azevedo* primas tenet *Emmanuel d'Azevedo, & Zuniga, comes de Monterey*, & (forsam matrimonii occasione) *Fuentes*, qui in aula Regia authoritate & dignitate summa pollet. 43. Prosapia *Los Lunas* celebrem famam consecuta est *Comite de Morata* in Aragoniâ, & *Alvaro de Luna* miram fortunæ inconstantiam experto. *Mariana lib.* 20. *cap.*

cap. 15. & 16. & *lib.* 22.*cap.* 12: & 13.*de reb. Hispanicis.* 44. Stirps nobilium *Los Mexias Marchionem de la Guardia* & *Comitem de S. Euphenia* inter suos numerat. Porrò sunt Familiæ Nobiles, 45. *Ulloas* in Castellæ, 46. *Avallanos* in Navarræ Regno, 47. *Benavides*, 48. *Avellanedas*, 49. *Carillos* & 50. *Saavedras*, ex quorum numero *Comes de Castellar.* Præter has aliæ quoque sunt familiæ, nempe *de Castilla*, *de Granada*, *Manuel* (omnes tres Regiæ originis); *de Touar*, *Chacon*, *Leyva*, (ex quâ princeps d'Asculi) *Ninnos*, *Solis*, *Vera*, *Vanega*, *Fonseca*, *Valdes*, *Maldonado*; *Quixada*, *Vargas*, *Vega*, *Sottomayor*, *Porro*, *Quesada*, *Ovando*, pluresque in Lusitaniâ Regii sanguinis (ut *Marchio de Gelues*,) &c. de quibus legantur *Ambrosius de Salazar in suo Inventario vel Almoneda general à* 105. *usque ad pag.* 142. *Consalvus Argoti*, *Molina libro de nobilitate Hispaniæ*; *Alonso Lopes Nobiliario Genealogico de los Reys y titulos d' Espanna*: *A. B. Peregrinus in Bibliothecâ Hispanicâ*, **Johannes de Laet** *de Regis Hispaniæ Regnis & opibus*, qui *pag.* 330. & *seqq.* Hispanorum Familias Nobiles ordine alphabetico cum proventibus annuis recenset. Omnes hic enarrare nimis longum

gum foret. Quidam numerant in Hispaniâ viginti sex Duces sesquimillione Ducatorum quotannis fruentes; quadraginta & unum Marchiones octingentem Ducatorum millia ex possessionibus suis quovis anno capientes; & quadraginta Comites eodem ferè proventu annuo gaudentes. *Marinæus Siculus lib.f.* 19. *a. d.ed.Complutensis in Ann.* 1533. *V. P. Merula lib.*2.*cap.*9.*f.*235. tunc temporis Magnates in Hispaniâ ferè pares cum Rege proventus annuos percepisse opinantur. *D.T.U.Y. & author noster N N*: circa A. 1617. in Hisp. 23. Duces 32 Marchiones, 49. Comites, & 2. Vicecomites numeratos esse tradunt. His assentitur *Johannes Boterus in Relat. Universali, part.* 2. *fol.* 274. *Ferrariensis editionis. Salazarius* anno 1612. tres Vicecomites in Hispaniâ fuisse asserit. De numero itaque sic variante nil certi constare potest. Quantum ad Lusitaniæ Familias nobiles attinet, inspiciantur *Lucius Marinæus Siculus, Damianus à Goes, Conestagius, Nicolaus de Oliveira, qui anno* 1620. *commentarium suum in lucem edidit, & sæpe citatus* **Johannes de Laet.** Notissimi nominis in Lusitaniâ est *Dux de Braganza* regnum illud ad se pertinere contendens, quem magna potentia, & summis divitiis

tiis præditum *Boterus part. 1. relat. lib. 1. pag* 51. affirmat. Proventum ejus annuum ex piſcatione Ulyſſiponenſi bis vigeſies mille & quingentis cruſatis redimi *Oliveira* tradit. *D. T. U. Y.* quod proventus ejus annuas centum mille cruſatis Luſitanis æſtimetur, *des Eſtats pag.* 164. meminit, Idem confirmat *Relatio de Luſitaniæ Regno apud Honorium.* Vid. *Nicol. Bellus diſſert. polit. Tom.* 1. *diſ.* 13. *pag.* 187. Equites auratos Creat rubram crucem in inſignibus habentes. Ejus filius natu maximus *Ducis de Barcellos* titulo honoratur: Alter Luſitaniæ *Dux* eſt *d'Avero*, vel *d'Aveiro*, vel *Averienſis*, qui ex *Familiâ Alen caſtrenſi* ortus quinquaginta mille ducatorum proventu annuo ditatur. Hujus filius *Ducis de Tarres novas* titulo utitur. *Marchio de Villa Real Dux de Caminta* creatus eſt. Sunt quoque in Luſitaniâ aliquot Marchiones, & 26. Comites, ſi *Oliveiræ* fides habenda: non plures tamen uno Vicecomite, qui *Ponte de Lima*, & uno Barone Libero, qui *d'Alvito* nominatur. Hæc de Nobilitate Hiſpanicâ ſufficiant.

12. Tertius Regni Ordo civitates comprehendit. Earum ſupra num. 5. facta eſt mentio; quo pacto autem gubernentur, inferius numero 15. enarrabimus. In Co-

D mi-

mitiis Regiis post Regnorum Legatos proximum locum obtinent. Nam quando magni momenti re totum Hispaniæ Regnum concernentes se offerunt, Comitia Rex celebrat, in quibus ipse præsidet, Ordines autem Regni vel ipsi præstò sunt, vel Legatos mittunt. Quicquid vero decernitur, Legis vim obtinet.

12. Cunctis his Ordinibus & Regnis unus imperat Rex non electione, sed successione regnum tenens, cui filiis legitimis carenti & morienti etiam filias in Regno succedere mos est. Coronationis actu solenni tamen, quibuscunque Regni possessio obtingit, inaugurantur. Mutuo autem sacramento Rex populo, & populus Regi devincitur. *Antonius Perez Hispanicus secretarius in relat.pag.* 347. lege veteri Hispanicâ capitis condemnatum Regis vultu, & aspectu liberari tradit. *In 1.part.Thesauri Polit.nella relat.di Spagna* legere est, quod Hispaniæ Regem subditi non solum summo honore, ac amore, & omni officiorum genere prosequantur, sed etiam maximâ reverentiâ colant, imo ferè etiam adorent. Nulla etiam in toto Christiano orbe gens reperiatur, quæ majore affectu interno, & humilioribus corporis totius gestibus, & externis officiis promptioribus principi suo

ſuo debitam reverentiam exhibeat, quam Hiſpani in more poſitum habeant. Videatur *Nicolaus Bellus in diſſert. diſ.* 11. *Tom.* 1. *pag.* 179. Solito majora onera tamen ſibi imponi non patiuntur, adeo ut Ruſtici ipſi ultra debita officia ſe urgeri non ſinant. Plus juſto à Dominis ſuis vexati in Regis juriſdictionem tranſeunt, ac tandiu ibi præſtolantur, donec compoſitâ lite ipſis redire licet. Hinc *Cæſar Maximilianus I.* ſolitus eſt dicere, ut in *dictâ diſſertatione* extat & *D. T. U. T. pag.* 160. ac *Lanſius in orat. pro Hiſp. pag.* 304. *edit. in* 8. ſcribunt, ſe Regum Regem, Hiſpaniarum autem Regem hominum Regem eſſe. De Regni Aragoniæ in hoc caſu immunitatibus conſulantur *Thuanus lib.* 104. *Hiſtoriarum*, & Johannes de Laet *cap.* 5. *pag.* 116. Suprà nominatus *Antonius Perez* Regi *Philippo II.* anſum præbuit, ut immunitates illas acciderit. Catalauni & Cantabri ſuas hactenus ſartas & tectas conſervarunt. Ab *Alphonſi II.* tempore Rex Hiſpaniæ Catholici titulo inſignitur, ut in 1. *c. Itinerarii mei Gallici* dictum eſt. Vide *Conſilium Regium G. Scioppii p.* 31. *Limnæum de jure publ. lib.* 1. *c.* 6. *n.* 12. 13. *Simonem Majolum dier. Canicul. tom.* 5. *colloq.* 5. Archiepiſcopos & Epiſcopos offerre in

poteſtate habet, ut ſupra diximus, quanquam beneficio non aliis quàm indigenis, & iis quibus antea Civitatum Hiſpanicarum jus donavit, conferre poteſt, ut ex dicto Authore *D. T. U. Y. pag.* 160. **Johanne de Laet** *pag.* 100. *& citato Belli loco* liquet. Ac quamvis arbitrio ſuo omnibus & ſingulis ſuis regnis gubernatores proreges, adminiſtratores præficiat, & in civitatibus conſules cônſtituat, & permittere poſſit, ut civitatibus ſenatores à civibus eligantur, haud facilè tamen aliquid inſciis ſuis conſiliariis ſtatuere aut facere ſolet. Horum miniſtrorum actiones non temerè reprehendit, multò minus ſuppliciis vindicat, quod Imperii publici rationem poſtulare judicet, ut ſalva illic ſit, nec vileſcat autoritas. Menſæ aſſidenti Magnates, vel los Grandes utroque genu flexo miniſtrant. Coram ipſo ſermonem habituro paucis verbis utendum. Petitiones ſcripto exhibendæ, quæ exhibitæ literis mandata reſponſione expediuntur. Veredario litteras curandas accipienti ſub capitis pœna ſaccum, cui inditæ ſunt, aperire non licet, priuſquam ad eos venerit, quibus tradantur neceſſe eſt. ad exteros Principes litteris datis nomen ſuum ſub ſcribit; Cæteris Joël Rey, id eſt, Ego Rex ſubſcriptum invenias. Eodem

dem pacto inducias cum Unitis Belgii Provinciis pactas subscripserat; quod instrumentum in charta solummodo conscriptum, & parvo sigillo consignatum Fœderati Belgii Proceres repudiarunt. *Baudius de Induciis belli Belgici lib.1.pag. 26. Limnæus de jure Publ.Imperii Romano Germanici lib.4 cap.6.n.13.& seqq.* Filius Regis natu maximus Asturiæ princeps dicitur. *Chopinus de domanio Franciæ lib.1.tit.2.num.4 & Aubertus Miræus in chron.in Anno* 1388. Eadem plane modo, quo in Galliâ Delphinis, in Angliâ Walliæ Princeps, in Scotiâ Dux Albaniæ vel Rothsajæ, in Aragoniâ Gironæ,& in Navarrâ, Xicanti vel Vianæ Dux filius primo genitus appellatur. Alio Primo genitum Principem Hispanię nuncupant, ac Ubedam, Bratiam, & Illiturgim ad eum pertinere ajunt, ut *Miræus* monet. Cæteri Regis liberi Hispaniarum Infantes nominantur. Quo tempore *author noster N N*: in Hispaniâ versabatur, tres Regis filii, *Philippus IV.* nimirum, qui hodiè regnum obtinet, & duo ejus fratres peculiari mensæ accumbere solebant, & à teneris unguiculis vino nive refrigerato asuescebant. Gynæceum Regium quasi carceri inclusum vitam degit; Custodibus autem ipsos Magnates ab

ejus conſpectu, & colloquio arcere licet.

13. De Regiis proventibus ex Regnis ac ſingulis civitatibus prodeuntibus agunt *D.T.U.Y. in libro des Eſtats du Monde p.* 323. *& ſeq. & Ambroſius de Salazar in ſuo Inventario c.*6.*ab* 82. *uſque ad* 103. *pag. edit. Pariſ. in* 8. quibus tanquam à veritate aberrantibus *noſter author N.N:* contradicit, nec ſine ratione, cum omnia cum tempore ipſo ſe mutante mutari queant. Dictus autor noſter maximos Regis proventus in vectigalibus conſiſtere, vectigalia vero Regem aliis vendere aut elocare dicit. Nec ideo ipſum à vectigalibus immunem poſſe præſtare aliquem, ut in itinere verſans ſine vectigalium ſolutione res ſuas exportare queat, niſi ipſe pro vectigali ſatisfacere velit. Videantur *Mariana lib.* 16. *cap.*9.*& lib.*17. *c* 8. & *Hugo Linſchoten.* Anno 1341. introductum eſt vectigal Hiſpanis l. *Alcarala* & Italis *Gabella* dictum, quod aliquoties poſtea auctum fuit. Ejus vi coguntur ſubditi decimas pendere, quotieſcunque merces, bona, prædia, ædes & agri venduntur. Eidem obnoxii ſunt cujuſcunque generis opifices, ut ſutores, ſartores, lanii, & quicunque officinas apertas habent. Vinum quoque ſive uvæ colligantur, ſive ipſum in Regno divendatur, ſi-

ve

ve in exteras regiones navibus deferatur. Rex vero cum civitatum Magiſtratibus certâ pactione, quæ *Encabeçamiento* nomen habent, tranſigit, ut certa pecuniæ ſumma ſoluta ipſi deinde à ſuis civibus, & circumjacentium pagorum incolis vectigal exigant. 2. *dictum*. Præter dictum vectigal tributi meminit idem noſter autor imperati Eccleſiaſtico Ordini, quod profecto ingentem pecuniæ vim corradit; cum Epiſcopi tertiam redituum ſuorum partem, & ex duabus tertiis ſibi reliquis pecuniam auxiliariam, & Pontificiis permiſſu de omnibus bonis Eccleſiaſticis decimas, (el *Excuſado* nominant) impendere cogantur. Lege, quæ *Cardinalis Oſſatus apud* Johannem de Laet/ *in* 76. 274 & 283 *epiſtola* ſcribat; In primâ enim nullum totius Chriſtiani Orbis Ordinem Eccleſiaſticum majoribus oneribus quam Hiſpanicum oneratum eſſe queritur. 3. Extra ordinem porrò quotannis per omnia regna cujuſque bonis tributum certum imponitur, *los ſervitios ordinarios* appellatum, à quo Nobiles, qui feuda poſſident, & Equites Aurati immunes ſunt. Duos præterea ducatorum milliones, ut vocant, ſubditi quotannis Regi conferunt, ſicuti ex *Johanne Laetio* patet. Auxilium millionum (*des*

millons) communi voce appellatur, & Regi in quatuor aut ſex annos à Regni Ordinibus concedi ſolet. Annorum illorum ſpatio elapſo Ordines iterum conveniunt, & pro re natâ auxilium illud in aliquod annos prorogant. 4. Omnibus bonis ex regnis Valencia, Aragonia, & Navarra terreſtri profectione in cætera Hiſpaniæ regna tranſvehendis, aut viceverſa ex his in illa tranſportandis decimæ ſunt pendendæ, quod & de Luſitaniæ cæterorumque Regnorum commercio mutuo intelligendum eſt. 5. Incolas duo tum exteros quatuor ducatorum ſolutione vectigal ſacca centum & quinquaginta circiter lanæ libras complectenti impoſitum redimere oportet. 6. Hiſpalis civitas pro ſe & vectigali nautico quotannis ſesquimillionem auri ſolvit. 7. Germani, Galli, Belgæ, Itali, Luſitani, & Angli pro omnibus mercibus decimum nummum ſolvendo Regi ſatisfaciunt. Tributo huic nomen eſt *Almoxarit*. Sed in Valentiæ Regno & mediterranei maris portubus decem Regales quatuor denariis redimunt. In iis tamen locis à Belgarum nautis & mercatoribus illud vectigal non exigitur. Panni lanei textum unum ab exteris in Hiſpaniam advectum ſex ducatorum ſolutione vectigal redimat neceſ-

cesse est. 8. Navibus in Indiam proficiscentibus vigesimus nummus & idem in Indiâ ipsa solvendus est. Idem faciendum iis, quæ non modo Hispali; sed ex aliis etiam Andalusiæ portubus solventes Indiam occidentalem petunt. Huic vectigali nomen est *Almoxariff de las Indias de Espanna.* 9. A civitatibus, in quibus moneta cuditur, pro jure cudendi de singulis argenti marcis certa pecuniæ summa pendi solet. Nomen tributi est *el Sennoreaxo de la Moneda.* 10. Quoniam Rex Commendurarum, ut vocantur, Ordinum equestrium S. Jacobi, Alcantaræ, & Calatravæ jus conferendi possidet, ac illud Dominis *Fuggeris*, Johanne de Laet teste elocat, ex locatione illâ ter centum mille ducatos quotannis percipit. Fructus hi *subsidio* vel *Arrendiamento* nuncupatur. Præterea ut omnium bonorum Ecclesiasticorum, ita etiam eorum, quæ ad Equestrem hunc Ordinem pertinenti, tertiæ partis ab Alcavalorum exactoribus acceptæ & cum Alcavalis elocatæ particeps redditur. 11. Pascua & res pecuaria quotanni elocata Regi haud exiguum quoque nummorum summam conficit. 12. Ex argenti vivi fodinis Almalæ in montanis Sierræ Morenæ in Calatravæ vicinia haud exiguus, ex argenti

fodinis Gadalcanæ in Estremadura etiam, minor tamen, quovis anno fructus in thesaurum Regium redundat. 13. Omnibus provinciis injunctum est, ut servorum, & remigum captivorum nomine nummorum summam certam largiantur; sub titulo, *el exercitio por los Esclavos y Galeras.* 14. Focorum in toto regno singuli septem maravedisiorum solutione annuâ onerati sunt. Hæc *la moneda forera* appellatur. 15. Chartæ alicunde in regnum invectæ etiam vectigales sunt. 16. Regi quoque Pontifex Romanus bullas quasdam largitur, olim concessas, ut bellum cum infidelibus & hæreticis geri posset: has subditis Rex vendit ipsis diebus sabbathi carnis esum permittentes, & ingentem pecuniæ vim cumulantes, ut *Laetius* docet. 17. *Almadrava* nomen est vectigalis ex certis piscibus nummos colligentis. 18. Omnibus septennibus, aut plures annos agentibus duorum regalium solutio imposita est. 19. Principum & Comitum liberi post parentum ex hâc vitâ discessum usque ad ætatis suæ vigesimum quintum annum dimidiæ, aut tertiæ tantum omnium redituum suorum partis participes fiunt. Quæ restant, Regis sunt. 20. Pipera monopolium Rex exercet grande lucrum ipsi quotannis affe-

afferens. 21. Omnia debita creditoribus adjudicata de centum florenis quinque Regi pendunt. 22. Etiam munera quædam venalia ad corradendam pecuniam adjumento sunt. 23. Ad Catholicam religionem se recipientes, & novi Christiani appellati tributis haud exiguis etiam premuntur. 24. Omnium hæreticæ pravitatis nomine condemnatorum bona Fisco Regia cedunt. 25. Cujusvis mancipii advenientis causa aliquid dandum est. 26. Tertia pars pecuniæ ademptæ iis qui contra leges pecuniam aut merces quas penes se habuerant, reticuerunt, ad Regem pertinet. 27. Singuli verveces Mantuæ Capetanorum in macellum deducti duobus regalibus redimendi: 28. Ex salis vectigali proventus emanans grandis quoque est. Hæc omnia de Regnis intelligenda, quæ uno Hispaniæ nomine comprehenduntur. Eorum enim, quæ ex aliis Regnis & regionibus ipsi conficiuntur hic mentionem nullam adhuc fecimus. *Christophorus Forstnerus lib. 3.pag.283. notar.polit.in Tacitum Paduæ anno 1627,editarum* Regem, ait, ex Indiâ non plus tribus millionibus quotannis accipere: residuas opes ad privatos pertinere: plærosque etiam in Hispaniâ Magnates ad paupertatem redactos esse,

ac mercatores Regi petenti vix quinquè florenorum millia conferre posse. *Almoneda General* universos Regis proventus tredecim millionibus, & ter centies mille nonaginta sex mille & sexaginta sex coronatis circumscribit. Videatur *Relatio de Regis Hispaniæ opibus, apud Honorium, & disc. Nicol. Belli pag.* 172. *D. T. U. Y.* eosdem duodecim millionibus centies mille ac nonaginta novem mille & quadraginta octo Coronatis; **Johannes de Laet** autem ex *Johanne Hugone Linscotano* tredecim denariis centenûm millenariorum, & quadraginta octo mille ducatis æstimat, Excipiuntur Lusitaniæ reditus,& quæcunque Regi ab Ecclesiastico Ordine quotannis tribuuuntur: Nam sexaginta sex auri tonnas annuatim Lusitania largiri creditur, quamvis *Nicolaus Oliveira* 4. 360. 548. crusatos numeret: quæ summa illi, quæ ex **Johannis de Laet** supputatione emergens tredecim milliones, & 48. mille ducatos dedit, adjuncta septendecim myriadas, & quater centies octies mille ducatos conficiet: qui hic tribus florenis Brabandicis, aut Francis (Francken) respondentes dabunt 52225644, florenos quorum unus 40. cruciferos valet. Si ad nostram Germanicam monetam reducas, summma tota erit

erit 34817096. florenorum Germanicorum. In *editione ultima Cosmographiæ Munsteri cap. ult. fol.* 141. *seqq.* Omnes reditus hujus Regni Hispaniæ totius, ut anno 1628. supputati sunt, ad viginti duos centenariorum millenariorum denarios pervenisse dicuntur. Hispaniâ cum Lusitaniâ quotannis. 10. Mediolani Ducatus 1. Regnum Neapolitanum 2. Sicilia 1. Insulæ Sardinia Majorca & Minorca 2. Belgium 2. India utraque 4. milliones singulis annis largiuntur. Quanquam autem incredibilis hæc tot nummorum vis omnem fidem fere superat, non minor tamen copia est sumtuum & expensarum, quæ Regi tanto faciendæ sunt. Regionum & regnorum quæ possidet, amplitudo & copia facit, ut incredibilis ministrorum numerus, & ingens præsidiariorum multitudo, ac hanc pauci Legati ubique alendi, largitionibus creberrimi, multum pecuniæ impendendam, & gravia ubique bella gerenda sint. Testatur id bellum illud cum Unitis in Belgio Provinciis gestum, quod infinitis thesauris Regum Hispaniæ trium *Philippi II. Philippi III. & Philippi IV.* pertinaciam mulctavit. Johannes de Laet *cap.* 24. *Lansius pag.* 345. *in orat. contrà Hispaniam.* Accedit & alterum incommodum, quod Hol-

Hollandi & alii classes ex Indiâ venientes, quandoque intercipiant, & captas domum deducant, aut ad minimum tàm male tractant, ut fundum petant. Unde fit, ut Genuenses mercatores, qui ad dictarum classium ædificationem & apparatum Regi pecuniam mutuo dederunt, quandoque foro cedere cogantur. Licet igitur impensæ Regis solitæ in *Munsteri Cosmographia*, quatuordecim myriadas non excedere dicantur; insolitæ tamen & insperatæ expensæ sæpius accedentes in causa sunt, ut acceptis impensæ longè majores evadant. De potentiâ Regis Hispaniæ paucis dicimus, tantum eam esse ut potentissimus mundi Princeps, ob magnam regionum & regnorum multitudinem, jure ac merito habendus sit. Consule *Acta publica Lundorpii tom. 2. lib. 7. tract. 12. fol. 1247. & seqq.* Si inter hunc Monarcham & Turcicum Imperatorem comparatio instituenda, eadem esset in utrumque proportio, quæ numerorum 13. & 2. aut 80. & 13. vel 433, & 74. ut *Thesaurus Politicus part. 2. cap. 11.* indicat. Clarius rem pronunciat *Lansius in orat. pro Hispaniâ, pag. 302.* Regis Hispaniæ imperium Turcico decies majus esse. Romanorum potentia nunquam eâ magnitudine surrexit, ut quanto Rex Hi-

Hiſpaniæ, tanto Regionum ſpacio imperium ſuum diffuderint. Imo, quamdiu mundus viguit, nullus unquam Princeps tot, quot Hiſpaniæ Rex, regnorum, provinciarum & regionum poſſeſſor extitit. *Conſultatio Comitis à Caſtel de opt. parandi* (*pum modo pag.*264. *Lanſius dicta pag.* 302. *Boterus part.* 2. *relat.lib.*4.*pag.* 277.*Bellus diſc.* 17. *tom.* 1.*p.*263. In mari mediterraneo dominatur Inſulis Balearibus, Majoricæ & Minoricæ. Illam deſcribunt *Mariana lib.*12. *& Bernardus Gomeſius lib.* 6. longitudinem centum mille paſſibus exporrigit, ambituque ſuo quadringentos & octingenta mille paſſus colligit. Hæc à priori 5. vel 6. Hiſpanicis milliaribus disjuncta circuitu ſuo centum & quinquaginta mille paſſus metitur. Septendecim cum dimidio, milliaria Hiſpanica, quindecim Germanica, & ſeptuaginta Italica longitudine conveniunt. In eodem mari tanti Regis dominium agnoſcunt duæ inſulæ Pitiuſæ, Yrica nimirum, olim Ebuſa, & Formentere, nominibus Ophiſa vel Colubraria veteribus nota. Idem facit Sardinia ejuſdem maris inſula fere ad Siciliam magnitudine accedens; quam Pontifex Romanus Aragoniæ Regi jure clientelari poſſidendum tradidit: De hâc *Philippus Cluverius in præ-*

præstantissimo suo de Siciliâ antiquâ opere, & Johannes de Laet *cap.* 6 Legendi Siciliæ pariter, & septem circumjacentium insularum, quas Æolidas appellant, in dicto mari sedem habentium Rex est. Has describunt dicti authores, & alii qui Italiam describentes easdem descriptionibus illustrarunt. In Africâ & Atlantico mari Hispaniæ Regum dominio parent Septa Mauritaniæ Tingitanæ civitas in Gaditani freti, seu faucium apud civitatem Gibraltar vicinia; Tingim vel Tanger urbs; Mazagaon civitas & castellum; Insula Madera; Insulæ Asores vel Flandricæ; Castellum Arguin: Insulæ capitis viridis, S. Jacobi; S. Thomæ; & aliæ; Castellum S. Georgii del Mina; Regnum Congo, quod peculiari adhuc regi paret, & Hispanos haud multum reformidat: Regnum Angolæ; Insula S. Helenæ; Castellum Mosambique; Insula Madagascar vel S. Laurentii, in quâ Reguli quinque Regis Hispaniæ imperio se subjecerunt: & plura alia loca, de quibus dictus de Laet *cap.* 7. legi potest, ut & *cap.* 8. quod enumerat urbes & arces quarum Rex Hispaniæ, quatenus Lusitaniæ Regnum obtinet, in Asiâ & Indiâ Orientali possessore evasit. Inter possessiones eas sunt Insula Ormuz Hisp. A. 1622. ab Anglis

glis & Persis iterum erepta; Insula Goa cum urbe cognomine, & metropoli Indiæ totius, in quâ Archiepiscopus, & Indiæ totius Prorex Hispanus sedes suas habent: Insula Ceylon parte aliquâ; Urbs Malacca: Insulæ Moluccæ, quarum præcipuas Hollandi superioribus annis in potestatem suam redegerunt, & urbs Macao. In Occidentali Indiâ Rex possidet Brasiliæ urbes, & provincias aliquot à *Johanne Laetio cap.* 9. descriptas, qui *cap.* 10. satis fusâ descriptione quoque illustrat vastas regiones cæteras, quæ in America Hispanico dominatui subjectæ sunt. Præter hactenus narratas Regiones in potestate suâ porrò habet Insulas Canarias; Omnia Regna cum Lusitaniâ uno Hispaniarum nomine comprehensa; Regnum Neapolitanum; Mediolanensem Ducatum aliaque Italiæ loca; Belgii maximam partem; & Burgundiæ Comitatum. Hinc ex Germania sibi etiam de militibus aliisque rebus necessariis prospispicere potest. De his plura invenientur apud *Munsterum lib.* 2. *c.* 48. *fol.* 136. *edit. Basil. de Ann.* 1622. *Johannem Laetium: in Thesauro Politica anno* 1601. *Mediolano impresso, cap.* 11. *part.* 2. *apud D.T.U.T. pag.* 133. *& seqq. edit. Paris. in* 4. *de ann.* 1619. *sub tit. les forces du Roy d'Espagne*:

In

In disc.17.Nicolai Belli. Dictus *D.T.U.Y.* descriptionem suam descripsit ex *Botero*, quem non nominat, & cujus *Relatio anno* 1598. *separatim Latino sermone vestita Coloniæ in* 4. *edita est sub titulo*: *Commentariolus parallelus*, in libro eo non de dictis regionibus solum, sed & de rectione, potentiâ militari, & Principibus vicinis agitur. *Botero* contradicit **Johannes de Laet** *cap.* 26. *libri sui*, ubi aliorum, ut & *Boccalini* judicia opponens Regis Hispaniæ pontentiam tantum non esse, quanta quidem prædicetur, asserit. Nam Regna & Regiones ejus latè diffusas & dispersas impedimento esse, quò minus vires conjungere queat. Apertè etiam ibidem significat, quomodo cum utrâque Indiâ comparatum sit, & quantum incommodi gentes illæ Barbaricæ, Angli, Belgæ inferre queant. Sequente *cap.*27. causas affert ex *Thuano & Consiliarii Hispaniæ Regi Philippo III. anno* 1619. *dederunt*, *& liber*, *cui titulus*, *Conservatio Monarchiæ Hispanicæ*, *à Petro Ferdinando*, *Novareta Secretario Regio A.*1626.*Mantuæ Carpetan.in lucem editus comprehendit*; cur Hispan. Regis ærarium adeò exhaustum sit. *Salazarius p.*60. *Meteranus lib.*21. *&* **de Laet** *c.*4. Cum igitur Judæorum & Maurorum, ac

no-

novorum Christianorum, qui se suspectos reddiderant ejectione anno 1619. perpetuis bellis & navigationibus Indicis, ut & Regionis ac Fœminarum sterilitate Hispaniâ in eam incommoditatem inciderit, ut incolarum penuria maximè laboret, Rex exterarum gentium operâ in expeditionibus suis bellicis uti cogitur: In Hispaniâ tamen ter mille Equites Hispano semper in promptu, & ad quemcunque necessitatis casum parati esse feruntur; quamvis Equitatus Hispanicus exiguâ celebritate hactenus innotuerit. Quomodocunque res se habeat, noster *author N N*: nihilominus opinatur, si necessitas postularet; Regi militum copiam in Hispaniâ non defuturam, cum incolæ Regem suum amore prosequantur, & voluntate promptâ ad ei serviendum proclives sint. Valdoledi certe Mantuæ Carpetanorum, Ulyssiponæ, Hispali, Valentiæ, Barcelonæ & Zaragosæ incredibilis hominum copia cernitur. Hispaniæ multitudinem hominum ferè eandem, quæ Italiæ tribuitur, *Boterus* attribuit. Sed scripsit hoc, antequam anno 1610. tanta mortalium frequentia Hispaniæ Regno ejiceretur. Necessitate urgente etiam Nobiles & propria persona, & propriis sumptibus Regi inserviant opor-

portet. Et quoniam, ut ſuperius diximus, Hiſpani parvo, raphanis nempè, pomis aureis, lactuca, ſimilibusque cibis contenti arctè contenteque ſe habeant, in terrâ commeatu, & mari pane bis cocto facilius & diutius ſuſtentari & ali poſſunt. Angli quidem & alii perſuaſum habuerunt, ſiquidem Luſitani & Aragones Caſtiliæ Regum rectionem non uſquequaquè probabant, Incolarum & nautarum defectu maritima loca debitis & requiſitis præſidiis defendi non poterant, ac armamentaria Barcelonæ, Ulyſſiponæ, Malagæ & aliis in locis non ſatis inſtructa erant, quod facili occupatione portubus maritimis potituri, & Hiſpaniam in extremitatem ſummam adducturi eſſent, ſi portubus occupatis interiorum partium incolæ omnium rerum neceſſariarum advectione excluderentur. Eâ de cauſâ vicibus diverſis Hiſpaniam aggreſſi nonnulla loca quidem in poteſtatem ſuam redegerunt, & damnum haud exiguum Hiſpanis intulerunt, ſed nihil conſervantes ſtabilem & firmum in Hiſpaniâ pedem figere non potuerunt, & contra experti ſunt, quod hic Rex domi, id eſt in Hiſpaniâ ad reſiſtendum hoſtibus ſuis ſatis potentiæ habeat.

14. In aulâ Regis miniſtros varios & di-

diversos varia & diversa numera atque officia occupant & distringunt. Mayordomo, Mayor universæ aulæ præfectus, cui subsunt quatuor alii Mayor domos cum triginta & uno nobilibus mensæ Regiæ servitia obeuntibus, & viginti Nobilibus aulicis. Decem Nobiles Camerarii, cum decem ministris in cameris servitia sua observantibus. Tres Guardarobas, sunt ministri, qui vestimentorum, & aliarum similium rerum curam gerunt. Quatuor Quardajóyas, quibus rerum pretiosarum cura commissa est. Quinque Lapiferi. Sex Pincernæ, cum octo aliis personis, quæ cibos custodiunt, & culinam curant, duodecim famulis culinariis, ut & aliquot cocis, & tredecim aliis ejusdem farinæ hominibus. Tapetorum præfectus, qui undecim alios sub se habet. Tres Medici, Chirurgus unus, tres Tonsores, duo Pharmacopolæ cum duobus ministris: Sartor, Suror, Phrygio, Pellio aulicus & nonnull alii ejusmodi opifices numero novem: Lottrix una, duo Palatii janitores, unus clavium custos aperiendo & claudendo destinatus, decem ministri aliique similes, cum 89. Satellitibus. Post magnum Aulæ Præfectum, ejusdem sequitur Vicarius, & Contador, vel Veedor de los Caçadores, qui ratio-
num

num curam gerit, & ſumptuum, qui Venationibus & Venatoribus impendantur. Item de ſponſoro Mayor, vel Spenditor, ſimiliumque numerum curatores, quales ſunt Teſorero. Valleſtero, Sangrador, los Aguadores, vel Muletiers, Barrendero Mayor, vel bailleur. Cuſtodiis porrò diverſis Rex ſtipatur. Burgundica centum nobilibus Burgundis conſtat. Archeros de la guarda del Rey appellati Capitaneum, Locum tenentem, Signiferum, tubicinem, & Capellanum habent. Germanica centum Germanorum, la Guarda de à Pie cognominata, Centurione, vicario, tibiçine, duobus tympaniſtis, Sacellano & Chirurgo utitur. Hiſpanica, ut prior, centum pedites, ſed Hiſpanicos complectens Centurioni, vicario ſeu locum tenenti & accenſui ſubeſt, quibus accedunt quatuor Cabos de Eſquadra, ſeu Corporales, uti vocantur, Sacellanus, Medicus, Chirurgus. Hiſpanica altera ſexaginta equitibus Regiæ Cuſtodiæ inſerviens & duos Tubicines habens. Præterea reperiuntur inter Aulicos 10: Apoſentadores, ſeu hoſpitiorum & ſtationum curatores, ut & 40. Furrielos, qui in itineribus hoſpitia aſſignant. Trecenti etiam ſunt nobiles, quorum pars ſemper aulam ſequuntur, pars ab uno

no ad alterum anni quadrantē aulæ præſtò ſunt. Eſt alia quoque Cuſtodia capitum centum ſub uno centurione, aliiſque ejuſmodi numerum militarium adminiſtris, qui omnes continos homines des armas appellantur. Quinquaginta Monteros de Guardia appellati, & nobili genere oriundi omnes, quorum viginti in Reginæ aulâ, & Regiarum filiarum thalamis miniſteria ſua gerunt, & ex montanis circa Urbem Burgos adſciſcuntur. Nobiles puëri undeviginti à Præfecto & ſub præfecto reguntur, quibus adjuncti ſunt Sacellanus, Præceptor (Maeſtro de Eſtudio) Saltandi magiſter (Maeſtro de Dançar,) Tanner, Cocus (Cozienero) Equorum circumactor (Maeſtro de boltear) & Gladiatoriæ artis Magiſter (Maeſtro Mayor de esgrima). In Regis Sacello quadraginta duo miniſtri, inter quos & Eleemoſynarius Magnus, ſuſtentantur. Muſicæ concentibus multi quoque nummi impenduntur, eoque in collegio ſunt Magnus Cantor, Sacelli præfectus, duodecim cantores ſupremam vocem ſonantes, (Monezillos) quadraginta quinque cæteris vocibus deſtinati, & Baſſiſta (Baxo)ut vocant cum Organorum magiſtro, aliiſque viginti hominibus inter quos ſex decumana barbito ludentes (Violones de

arco)

orco) & duo cornicines. Extra Regis aulam quadraginta Sacellani annuis ſtipendiis aluntur. Apud Regem commorantur Pater Confeſſionarius, & tres concionatores. In Regio Equiti diverſis numeribus diverſi præſunt: Supremus Equitis Magiſter (el Cavallerizo Mayor) quinque alii Magiſtri, quatuor equorum Domitores (Picardores), quatuor Maceros, vel Maſſiers; quinque; Feciales (Rexar de Armas) quinquè; Stationum & hoſpitiorum deſignator unus, aliorumque ejus farinæ turba haud exigua, quorum centum & ſeptuaginta numerantur, ac ex ipſis octoginta, qui ſervilia in equili munera obeunt. Plures quoquè inveniuntur Ephippiorum miniſtri, & Confectores, Rhedarum fabri, Lignarii & Ferrarii Fabri, Arcabuſier, viginti quatuor Carrucarii quatuor & viginti Carrucis regendis præfecti; & duodecim lecticarii ſex lecticis & duodecim mulis gubernandis inſervientes. In Mulorum ſtabulo quinquaginta muli aluntur, quorum cura ſupremo Magiſtro (Azemilero Mayor) ejuſdem vicario, & aliis ejuſmodi hominibus commiſſa eſt. Suſtentantur itidem à Rege duodecim pediſſequi, octodecim Muſici diverſis inſtrumentis Muſicis ludentes, Venatorum Magiſter Venatoribus, aliiſ-

aliiſque rei venatoriæ operam dantibus, ac plurimi alii functionibus in aulâ publicis occupati, de quorum omnium tam dictorum quâm aliorum muneribus, ac annuis ſtipendiis *Ambroſius de Salazar in inventarii ſui* (*Almoneda General de Reyno de Eſp.*) *c.* 10. prolixam mentionem facit. Omnium commemorationem ampliorem hujus loci anguſtiæ recuſant.

15. Per totam Hiſpaniam ſparſa offenduntur collegia, & Curiæ Regiæ juſtitiam adminiſtrantes, de quorum vitâ, & quomodo ſe geſſerint, antequàm in ſenatum admittantur, imò ipſo illo tempore, quo munere mandato funguntur, ſeriâ inſtituitur inveſtigatio, ut aut malè ſe gerens meritâ pœnâ caſtigetur, aut contrà ad altiorem dignitatis gradum provehatur, ſi benè ſe geſſerit. Tale Judicium Perquiſa, Judices autem aut Commiſſarii Perquiſidores vel Viſitatores, & Syndici ab *Alfonſo de Azevedo* appellantur. Primum Conſilium, ſeu Senatus primus eſt ille, qui ſtatus Conſilium (Conſeio de Eſtado) appellatur, in quo Rex ipſe Præſidis ſubſellium occupat, & cum duobus Cardinalibus, ex quibus Toledanus ſemper unus eſt, ac duobus Hiſpaniæ Optimatibus de supremâ Regni totius provinciarumque omnium ſalute deliberationem

E ſuam

ſuam inſtituere ſolet. Adjuncti ſunt duo Secretarii, qui quæ Regnum concernunt, ſcriptis mandant. II. Altera Curia Conſilium eſt Regium, in quo de Regni proventibus, tributis, & vectigalibus aliiſque negotiis deliberari & appellationes audiri ſolent, ad quod ab aliis Judiciis, quæ Chancillerias *Marineus* autem Conventus Juridicos appellat, Valladoledo nimirum, Granada, Navarra, Audientia Hiſpalenſi, & Audientia Gallicienſi provocatur, ſi modo litis pretium decem Morapetinorum, vel Marvediſiorum millia ſuperet. Præſidis in hoc Senatu munus maximi fit, proximaque ferè à Rege dignitas eſt. Omnes totius Regni tam civiles quàm criminales actiones dijudicat. III. Conſilium bellicum. IV. Conſilium Italicum ſeu Senatus Italicus, in quo proponuntur, quæ provincias & loca Italiæ finibus incluſa concernunt. V. Conſilium Ordinum Militarium, (Conſeio de Ordenes) ſeu Conſilium aut Senatus Equitum Auratorum, in quo omnes trium Ordinum Equeſtrium, S. Jacobi puta Calatravæ, & Alcantaræ deciduntur. VI. Senatus Aragonicus, ſeu Aragoniæ conſilium, Aragoniæ, Cataloniæ, Valenciæ, & inſularum circumjacentium negotiis expediendis deſtinatum. VII. Con-

Consilium Indicum Indicas res tractans. VIII. Consilium patrimonii, & ærarii Regii Hispanis Conseio de Hasienda nuncupatum, cujus Senatoribus redituum, & ærarii Regii cura commissa est. IX. Consilium Rationalium, in quo Rationibus agendum. X. Huic accedit aliud, in quo Rationes ad novum examen reducuntur, aliæ que item impensę & expensæ, quæ Regiam aulam concernunt, inspiciuntur. XI. Cameræ Consilium, quod eorum curam gerit, qui bene se gerendo renumerationes debitas meruerunt, ac eos publico venia liberat à pœnis, qui capitis damnati, in exilium ejecti, aut ad triremes relegati sunt. Donorum Regiorum rationes in eo quoque putantur. XII. Conseio de Descargos, in quo æris alieni à Rege contracti rationes conficiuntur. XIII. Consilium Foresti (Consejo de Bosques) ea tractat, quæ ad sylvas, & nemora pertinent. XIV. Consilium Inquisitionis (Conseio de Inquisition, & Officio santo Hispanis) primò contra Mauros & Judæos constitutum postea quoque ad Catholicæ Religionis conservationem dilatatum est. Huic Senatui præsidet Archiepiscopus Toledanus Inquisitor Generalis, qui nonnisi causis prægnantibus impeditus præ-

stò semper adesse debet, & mille ac sex centorum & quatuor nummorum aureorum mercede annuâ fruitur. Adjuncti sunt huic sex Inquisitores, quibus octingentorum aureorum, seu Ducatorum pensio annua solvitur. Sunt Monachi Prædicatores, seu Dominicani, ut vocantur, qui in consessu secundum locum obtinent. Franciscani enim primum, ipsi alterum, Jesuitæ tertium, & Clerici quartum locum occupant. Cætera munera gerunt Fiscalis octingentorum aureorum; Duo Secretarii unus ex Castiliæ alter ex Aragoniæ regno; uterque ducentorum sexaginta septem aureorum annuâ pensione fruens; Unus ex nobilitate præcipuâ, qui alicubi Alcalde, aut Consul fuit, octingentorum, & quod excurrit, aureorum stipendio merens; Curator pœnarum, suppliciorum, & bonorum ærario seu fisco adjudicatorum, cui eadem cum præcedente pensio quotannis solvitur. Viginti ministri palliis ex orychalco crucibus insignitis ornati, & hæreticos comprehendentes, ac accusantes, qui octoginta aureos laboris præmium singulis annis ferunt. Ejusmodi delatorum per Hispaniam totam viginti millia numerat *Salazar*, quod fidem excedere videtur. Secretæ Inquisitionis quoque Fiscali plus-
quam

quam octingentos aureos quovis anno numerari dicunt. Tandem est Solicitador, cui totidem pro numeris sui cura solvitur. Inquisitionis Collegia inveniuntur Granadæ, Hispali, Cordobæ, Murciæ, Valenciæ, Barcelonæ, Valladoledi, Toledi, Cuencæ, Logromi, Ulyssiponæ in Lusitaniâ, Eboræ, & Coimbræ vel Conimbræ. Reus bis coram Sancto hoc Senatu sistitur, & obscuro carceri fenestris carenti, & nonnisi parva foramina habenti, ita ut à nemine conspici queat, includitur. Ostii ut plurimum inscriptio hæc est: *Exurge Deus, & judica causam tuam.* Cum ex rei examine & confessione, eum Judæum esse, & mortem expetere, liquet, in supplicii publici locum deducitur, quasi theatrum quoddam erectum habens..., cum altari, ubi post missam celebratam concio habetur, ac damnati delicta commemorantur: quibus peractis, miseri flammis exusti bona ærario publico seu fisco adjudicari solent. Sin Judæum se esse negat, & tamen Judæus esse convincitur, laqueo suffocatus rogo comburendus imponitur ut noster *author N N*: memoriæ prodidit. Videantur *Wolfius Tom.* 2. *lect. memor. fol.* 617. *Lazarilli de Tormes vita part.* 2. *cap.* 12. *pag.* 109. *editionis Pariens. de anno* 1620. *Reginal-*

bus Consalvius de Hispan. Inquisitione; *Cranius de pace Religionis pag.* 2. *probl*, 2. *p*. 207. *& Aubertus Miræus in Chron. ad annum* 1481. ubi Inquisitionem miris in cœlum laudibus effert. In Lutheranos & Hugenotas hodierno tempore remissius inquiritur, & non publico sed clandestino supplicio animadvertitur. Non enim, ut olim ita hodie cum Inquisitione illâ comparatum est, ut idem *author N N*: refert. adeò ut non amplius tam crudeliter in quemvis grassetur. Præter dicta Consilia Mantuæ Carpetanorum quatuor sunt Judices, quorum Jurisdictioni omnes civiles & criminales actiones subjiciuntur, quæcunque circà Regiam metropolin quinque Hispanicorum milliarium, seu viginti mille passuum spatio se offerunt. Triginta quoque ibi sunt Apparitores, (Alguaziles) & plurimi Scribæ sanguinis, quorum quisque proprium suum domicilium & carcerem habet. In cæteris Urbibus supremi sunt Judices aut Consules qui suo arbitrio Senatuum ministros, apparitores, lictores, ac reliquos ejus farinæ homines eligunt. In Civitaibus ab Hisp. Ciudades nominatis, quibus, aliæ urbes, municipia & pagi subsunt, Corregidores supremorum Judicum munus obeunt & eandem cum provinciarum gubernatoribus

bus poteſtatem obtinent, Conſul Mantuæ Carpetanorum Alcalde Hiſpali Aſſiſtant, Granadæ Gubernator, Luegi Criminal, & in urbe Arcos atque aliis in locis Corregidor appellatur. Baculum ſex pedes longum, cujus apex argenteo Regis inſigni ornatur, ut plurimum manu geſtant, & eos captivos faciunt, qui pugnis & digladiationibus mutuis pacem publicã turbant. Debitorum cauſa neminem comprehendere audent, niſi ipſis à criminalium actionum Præfectis, qui Prætoribus aut Judicib. Civitatum apud nos comparati poſſunt, permiſſum ſit. In quarumvis civitatum macellis Præfecti ſunt, qui carnem emptoribus appendendo cavent, ne à Lanionibus circumveniuntur. In omnibus ferè urbibus & pagis conſortium aut fraternitas quædam occurrit, quam Hiſpani Hermandad nuncupant & tanquam ſanctam ſummâ reverentiâ colunt. Equis inſidentes, baculumque album manibus tenentes, ac ſe ipſos magni facientes paſſim vias, municipia, & pagos perluſtrant, quorum ſi quis in pago aliquo vel minimum baculo ſuo præcipiat, perinde habetur, ac ſi Rex ipſe juſſiſſet. Si forſan ſe quis opponens occideretur, delictum impunè abit. Maleficos & delinquentes in viâ deprehenſos ejuſmodi

fratres vinculis constringunt. Qui intra urbem peccant, aut ruri peccantes in urbis vallum evadunt, ab eorum potestate liberi ab urbis Consule comprehendi solent. Reperio quidem, quod præsens Rex Philippus IV. A. 1623. ejusmodi Fraternitatem cum Conservatoribus, qui titulos, & publicorum numerum dignitatem dijudicabant, abrogaverit: Num autem ipsa hæc Fraternitas narratione illâ intelligatur, affirmare certò non ausim. Lusit., Navarræ, Valenciæ, Aragoniæ, & Cataloniæ regno ut *author N N*: tradit à Regis Vicariis seu Proregibus gubernantur, qui tanquam secundi à Rege in Regnis sibi concreditur civilium & criminalium actionū judicandarum summam potestatem obtinentes propriam aulam, & custodiam corporis peculiarem habent. Ut plurimum quovis triennio mutati novis locum cedunt, qui à Regni Magnatibus, Comitib. & Dominis insigni pompâ introducuntur: Regem verò ipsum soli Principes magno apparatu excipiunt, de dictis Collegiis, Judiciis, Senatoribus, ministris, eorumque reditibus annuis consule sæpe nominatum *Ambrosium de Salazar c.9.* Joh de Laet *cap. 5.* & *D. T. U. Y. in descriptione Hispaniæ sub titulo Gouvernemens d'Espagne.* Agit autem dictus de Laet etiam de

de Regni Aragoniæ (ubi leges, fori, & Magiſtratus Juſtiitia vocantur) rectione, comitiis, & nobilitate, ut & Luſit., & Ulyſſip. urbis gubernatione. Inferiores Magiſtratus primam inſtantiam habent, & impunè præteriri non poſſunt. Ab ipſis provocare licet ad ſupradictas Cancellarias, & Audientias, ac Curias, ſive Parl., ut & in Luſit. ad Jud. & Senat. Cameræ, quæ Curiæ omnes tamen in primâ inſtantiâ nullam admittunt litem, niſi viduarum, orphanorum, & ejuſmodi perſonarū, quibus miſeris neceſſario ſuccurrendum eſt. Sed cauſas provocationis jure ex Regnis, & à minoribus Judiciis ad ſe traductas dijudicant. Sententia in ejuſmodi Curiis lata, ſi cum illa conveniat, quam minor Judex tulit; parti condemnatæ altera provocatione ad eandem Curiam litem deferre licet, cui mox ex Senatu Curiæ Judex datur, qui lite denuò inſpecta & examinata tandem ſententiam ultimam fert, à quâ porrò ad aliud Judicium provocare integrum non eſt, niſi decem Maravediſiorum millia ſumma ſuperet, ut ſuperius indicavimus. Noſter *author N N*: & *D.T. U.Y.* de quater mille aureis nummis dicunt, quod veritati magis congruere videtur. Litis pretio ſummam illam excedente ad Conſilium Regium, tanquam

 ad

ad ſummum Cameræ Judic. appellatione litem transferre conceſſum eſt parti, quæ cauſa cecidit, eâ tamen conditione, ut mille & quingentos ſecundum *D. T. U. T.* aut mille & quadringentos dublones, quos *Azovedo* duplas appellat, ſecundum **Joh. de Laet** in judic. deponat. Cauſa quatuor Conſiliariis aut Senatoribus Regiis examinanda & dijudicanda committitur. Si quatuor illi ad hanc rem deputati ſententiam cum priore convenientẽ contra provocatorem tulerint, pecuniæ depoſitæ jactura mulctatur. Ea ſic dividitur, ut quingenti dublones in ærarium Regium deferantur, quingenti adverſario tradantur, & reliquis quingentis pro injuriâ acceptâ ſatisfiat Judicibus prioribus, quibus ad Conſilium Regium provocavit, contra quem ſententia lata eſt. In criminalibus & capitalibus delictis ſine ullius perſonæ reſpectu admodũ ſeverè juſtitia exercetur, & condemnato nulla provocandi poteſtas conceditur. Vix ulla Regio inveniri dicitur, quæ ab homicidis & latronibus tàm libera & immunis eſſe credatur, quam Hiſpania, quamvis ſuperioribus annis Aragonia, & Catalonia ejuſmodi maleficorum nomĩne non benè audierit. Paſſim vero patibula, & in arboribus laquei tàm ſeveræ juſtitiæ indicia in conſpectum cadunt.

16. Con-

16. Conclusionis loco jam de harum Regionum Dominis ac Regibus pauca dicenda. De antiquis nil certi habemus quod proferamus. Nam quæ de *Thubalo Noæ* Patriarchæ nepote, ejusque posteris ex *Beroso* & aliis afferuntur, parum veritati congrua videntur, præcipuè cum Tubalæi populi non in Europâ sed Asiâ sedem suam habuerint: *P. Merula part. 1. Cosm. lib. 3. cap. 14. fol. 146. item pag. 2. lib. 2. cap. 9. fol. 231.* Vide de Regibus ac populis Hispan. à Thubal usque ad Carthaginenses *Joh. Vasæum in Chron. cap. 10. & Fr. Tarapham, itemque Anton. Beuter. in Chron. Hispaniæ.* Iberus, Tagus, Betus &c. non sunt Reges, sed flumina. Celtas, qui primi in Hispaniam venerunt, proprios suos Reges habuisse, dubium est nullum. Quæ tamen ipsorum nomina fuerint, quis dicet? Nec *Berosi* figmenta mera hic alleganda, ut alio in loco, *cap.* nimirum 1. *mei Itinerarii Germaniæ* 43. *pag.* indicatum est. Inspice etjam *Goropiam Becanum in Hispanicis, & in Originibus Antwerpiensibus lib. 4. pag. 340. Ludovicum Vivem, Benedictum Pererium in Danielem, Anton. Augustinum Antiquit. Rom. & Hispan. dial. 11. Gasp. Barrerium in peculiari libello, de Beroso, Manethone, Methasthene,* & si-

milibus fictis ſcriptoribus ab *Annio Viterbienſi* productis, & *L. Nonium de Hiſp. c. 85. p. 263. edit. Antw. anno* 1607. Temporibus ſequutis Afri & Carthaginenſes Hiſpaniam poſſederunt. Eam his Romani eripuerunt. A Romanis ejuſdem poſſeſſio devoluta eſt ad Wandalos aut Vandalos, ac poſtea ad Suevos, Alanos, & Gothos, in quorum poteſtate Regiones Hiſp. ab A. ſalutis 369. vel 400. aut 410. ſecundum aliorum calculum, uſque ad annum 713. aut 14. hæſit. De Vandalis, Alanis, Suevis, & Gothis conſulantur *Vaſæus cap. 14. & 15. Ludovicus Pontius cap. 20. lib. ſingulari de las grandeſas de Tarragona, & ante eos Iſidorus Hiſpalenſis de Gothis, Wandalis, & Suevis.* Anno autem illo 14. aut 15. *Rodrigo* vel *Rodericus* Gothorum Rex, & una cum ipſo antiquiſſima Gothorum Nobilitas tota cæſa eſt à Saracenis, eo quod *Cavam Jul.* Comitis, & ſummi Andaluziæ Præfecti filiam invitam ſtupraverat; cujus vindicandæ cauſa Arabes & Mahumetiſtæ, aut Saraceni poſteà Mauri appellati à Patre accerſiti, & in Hiſpaniam ex Africâ allecti ſunt: Vide *Alfonſi Villadiegi Aſturicenſis commentarios in forum Judicum*: *Joh. Marianam de reb. Hiſpan. lib. 6. cap. 21. & ſeqq. & alios Hiſpaniæ Hiſtoricos*: Ex qui-

quibus constat, quod Regionum Hispanicarum administratio & possessio tunc temporis Saracenis obtigerit. Gothicæ Nobilitatis reliquiæ, ut *Mariana lib.7.cap.1.pag.* 269. docet, in Asturiam, & ejusdem montes evasit, ibidemque anno 716. *Pelagium* Regio Gothico stemmate oriundum Regem creavit: cujus posteri Legione; in Castiliâ, Navarrâ, Aragoniâ, & Lusitaniâ rerum Summæ præfuerunt, postquam Saracenos, Moriscos, vel Mauros Christiani sensim, oppidis & civitatibus occupatis, hinc inde ex provinciis Hispanicis exegerunt, ut *Mariana cap.ultimo lib.* 25. *& Salazar pag.* 58. *& seqq.* referunt: Tandem *Ferdinandus* Rex Maurorum reliquias ex Granadæ regno & Urbe, quo se receperant, anno 1492, ejecit, & Saracenicum Hispaniæ dominatum finivit. De Gothicis usquè ad *Rodericum*, & Mauris Regibus, cæterisque à *Pelagio*, & iis, qui Legionis, Castellæ, Navarræ & Aragoniæ regnis usquè ad *Ferdinandum* imperarunt, legantur scriptores Hispanici, ex quibus *Salazar* catalogum suum contexuit. Item *D.T U.Y. Sansovinus, Elias Reusnerus, Albizius, & alii*, qui Principum Genealogias scriptis mandarunt; ut & Johannes de Laet *in descriptione Hispaniæ cap.* 21.

Mun-

Munsteri Cosmographia lib. 2. cap. 34. seq. fol. 106. seqq. ultimæ editionis anno 1628. *Ferdinandus Catholicus* Aragoniæ & Siciliæ Rex, *Johannis* ex Castellæ Regum prosapiâ oriundi Regis filius matrimonio sibi junxit cognatam suam *Isabellam*, Castiliæ ac Legionis regnorum hæreditariam Reginam, atque ita conjunxit tria illa Castiliæ, Legionis & Aragoniæ regna; & cæteras ipsis adhærentes Regiones, quibus, uti dictum est, etiam accessit Granadæ regnum, ac postea Navarræum ac Neapolitanum Galliæ Regi erepta regna, de quibus in *Itinerarii Galliæ & Italiæ* prolixius egimus. Præter has & regiones multæ in orbe novo aut America illius Regis ætate inventæ ejusdem potentiam mirum in modum auxerunt. Ex dictâ uxore suâ anno 1504. defuncta suscepit filium *Johannem*, qui *Margaritam* Imperatoris *Maximiliani I.* filiam uxorem duxit, & sine liberis ex hâc vitâ discessit. Hinc filia *Johanna* patri *Ferdinando* & fratri *Johanni* succedens, ac ejusdem Imperatoris *Maximiliani I.* filio *Philippo I.* Austriæ Archiduci nupta Cæsares duos *Carolum V.* & *Ferdinandum*, ac aliquot filias peperit, ac Hispaniæ regnis Austriacam domum ditavit, Carolo Imperatori in divisione Hispaniæ regna cum Belgi-

Belgicis Provinciis & Burgundiâ obtigerunt, accedente tandem etiam Mediolanensi Ducatu. Successorem habuit *Philippum II.* qui magnam Belgicarum Provinciarum partem bello quidem perdidit, sed contra Lusitaniæ, Algarbiæ, omniumque Regionum in utrâque Indiâ ad Lusitaniæ Reges pertinentium compos factus est. Nam cum *Don Sebastian* Lusitaniæ Rex anno 1578. in prœlio Africano periisset, major autem cognatus *Henricus* Rex paucis annis post nimirum anno 1580. sine liberis fato functus esset *Philippus* ex primogenitâ *Emanuelis* Lusitaniæ Regis filiâ *Isabellâ* natus hæreditario jure sibi oblatum Regnum occupavit. Quanquam *Don Antonius* Lusitanus, *Prior Cratensis*, qui Anno 1595. Parisiis animam efflavit, *Emanuel Philibertus Sabaudiæ Dux*, *Catharina* Lusitana Bragantzæ Ducissa, *Alexander* Parmæ Dux *Reinutii* filii nomine, ac tandem *Catharina* Medicæa Galliæ Regina (vide *histoire des derniers troubles arrivez en France lib.1 pag.18. edit. Parisiens. de anno 1626*) omnes quidem Regni possessionem hæreditariam ad se pertinere contenderunt. Præcedentium Lusitaniæ Regum ortus repetitur ab *Henrico* quodam, cui Castiliæ Rex *Alphonsus VI.* filiam *Tarasiam*; vel

vel *Teresiam* cum Lusitaniâ dotali sub Comitatus titulo nuptum elocavit. Hunc quidam Limpurgi Principem, alii Lotharingiæ ducem, nonnulli Burgundiæ Ducis *Roberti*, qui Hugonis Capeti nepos fuit (*Thuan.lib. 6.hist.fol.236*) nepotem faciunt. Legê *Roder. Toledanum*, *Rod. Sanctium*, *L. Marin. Siculum*, *Joh. Barrum cap.1. Asiaticum Decadum*, *cum pluribus aliis*. Principes autem & Reges isto ut silentio præteream, ex ultimis fuit *Eduardus*, cujus filiam *Leonoram* Imperator *Fridericus IV.* uxorem duxit. Hunc *Eduardum* sequutus est ex filio *Ferdinando* nepos *Emanuel* Rex, cui anno 1521. Regis *Ferdinandi Catholici* filia peperit filium *Johannem III.* qui in patris locum succedens præter alios filios ex Imperatoris *Caroli V.* sorore suscepit *Johannem* & *Mariam* Hispaniæ Regis *Philippi II.* uxorem. Hujus *Johannis III.* ex filio *Johanne*, & *Joanna* dicti Hispaniæ Regis *Philippi II.* sorore ac Imperatoris *Caroli V.* filia nepos erat Rex *Sebastianus*, qui anno 1578. in prœlio uti diximus, regno & vita exutus est. Eum sequebatur patruus *Henricus Emanuelis* nominati filius, qui, ut suprà monuimus, anno 1580. sine liberis expiravit. Præter hos duos filios *Johannem III.* & *Henricum* Re-

ges

ges alios etiam liberos eidem Regi *Emanueli* fuisse constat. *Hieron. Osorius de rebus Emanuelis Lusitan. Regis. Isabella* Imperatoris *Caroli V.* conjux, & *Philippi II.* Hispaniarum Regis mater: *Beatrix Carolo* Sabaudiæ Duci nupta. *Ludovicus*, cujus filius illegitimus erat *Don Antonio* à Lusitanis anno 1580. Rex electus, sed postea victus, & in exilio mortuus: *Ferdinandus, Alfonsus*, & *Eduardus*. Hic ultimus filius *Eduardus* duas reliquit filias, quarum major natu Maria *Alexandro Farnesio* Parmæ Duci, & minor natu Catharina *Johanni* Bragantzæ Duci in Lusitaniâ nupserat, & tum temporis in vivis erat, cum Henricus ultimus Rex diem obiret. Nam major natu soror jam anno 77. ex vivis excesserat. Ex his omnibus apparet, quid juris in Lusitaniæ Regnum quisq; sibi arrogare potuerit. Consulantur *Hieronymus Conestagius in historiâ de Portugalliæ conjunctione cum Regno Castellæ lib.* 3. *Jac. Augustus Thuanus lib.* 65. *historiarum*: *Christianus Besoldus de de success. quæ Regni sit jure lib.* 1. *dissert.* 13. *nu.* 8. *seqq. pag.* 140. *seqq. & in consulationibus vol.* 1. *consil.* 1. *Medicæa* Galliæ Regina, jus quod sibi in Lusitaniæ Regnum arrogabat, longè petita generis sui derivatione stabilire conabatur: à

Re-

Rege *Alphonso VI.* videlicet, & *Matilde* Bononiæ Comitissâ, à qua generis sui ortum deducebat, quanquam ea adhuc vivente aliam uxorem *Alfonsus* duxit, & ita ejus posteros successionis non capaces putavit. Hinc iniquum ejus postulatum judicabatur, adeo ut *Hispaniæ Rex Philippus II.* qui Theologis, & Jurisconsultis jus suum examinandum & disceptandum proposuerat, & cum Bragantzæ Duce certis conditionibus convenerat, Lusitaniæ Regni compos factus fuerit. Hunc Regem toto vitæ tempore septingentos circiter auri milliones consumpsisse ferunt. Ex *Anna* Cæsaris *Maximiliani II.* & Sororis suæ Germanæ filia genitus est ipsi Rex *Philippus III.* anno Sal. 1621. mortuus. Ejus liberi fuerunt *Philippus IV.* VI. Id. Aprilis anno 1605. *Carolus* anno 1607. *Ferdinandus* anno 1609. *Anna* Galliæ Regina anno 1601. & *Maria* Imperatrix ac Hungariæ & Bohemiæ Regina XV. Kal. Sept. anno 1606. in lucem suscepta. Ex his *Carolus* in vivis esse desiit & *Philippus IV.* liberos procreavit. Vide *caput* 6. *Itinerarii mei Germaniam pag.* 162. *& seqq..* ac de Hispaniâ in genere præter authores hactenus citatos etiam *Idacinum*, *Maximum*, *Isidorum*, *Iulianum*, *Lucam Tudensem*, *Alphonsum*

sum Kartaginensem, Franciscum Tarapham, Michaelen Ritium Neapolitanum, Petrum Medinam, Gregor. Lopes de las excelentias de la Monarchia y Regno de Espanna, Alphonsi Chronicon., Resendi Hispaniam illustratam, Annales Curitæ. Ant. Nebrissensem, Laurentium Vallensem in historia Ferdinandi Aragoniæ Regis l. 1. Anton. Beuteri Chron. Hisp. & alios plures, qui à P. Merula part 2, Cosmogr. lib. 2. cap. 9 fol. 233. citantur.

CAPUT. II.

Iter Burdegala & Bayonna ex Galliâ *Mantuam Carpetanorum in Castiliam, inde Ulyssiponam in Lusitaniam, ex eo loco Hispalim, Granadam, Valentiam, Tortosam. Tarrogonam, Barcelonam, Sarragozam, & per Cominges comitatũ Tholosam in Galliam viatores deducens.*

ARGUMENTA.

1. De urbibus Baxas, Dax & Bajonnâ.
2. De Biscajâ regione & urbe Bilbao.
3. De Galliæ & Hispaniæ finibus, ac Pyrenæis montibus.
4. De Regione Guipuscoâ.
5. De S. Bastiani urbe, vel Donastico, & Tolosâ Guipuscoæ metropoli.
6. De S. Adriani monte.
7. De Alavâ regiunculâ, & ejus metropoli

Equens hoc iter fecit in præcedentibus ſæpè citatus *author N N*: cujus deſcriptionem mihi bonus quidam amicus impertivit. Quoniam verò nulla unquam talis in lucem edita eſt, ac dolendum ideo eſſet, ſi in obſcuro latitans blattarum ac tinearum eſca foret, & in aliorum commodum & utilitatem non proderetur, eam communem facere & in publicum producere pretium operæ duxi, authoris tamen nomine diſſimulato, cum neſciam, an adhuc aura vitali veſcatur, & ipſi gratum accidat, ſi nomen ejus deſcriptioni huic ſuæ præfigeretur, quod futuro tempore forſan in alio tractatu fieri poterit. Ex aliis autem authoribus in Regionum præſertim, Regnorum & Urbium deſcriptionibus plura adjeci, eâ ſpe fretus, non dicta authori ſolummodo, ſi nondum inter vivos eſſe deſiit, ſed & lectoribus

bus cæteris me rem gratam facturum. VIII. Aprilis ex Galliæ urbe Burdigalâ, cujus descriptio in *Gallico meo Itinerario cap. 5. pag. 324. seq.* reperitur cum Comitibus suis Germanis discessit, & eodem die incultam terram peragrans quinque equis cursoriis spacia cursoria, sequenti peræquè arenosum, & humidum solum octo, & tertio quatuor confecit, ac pervenit.

1. *Bayonnam* Burdigalâ triginta quatuor milliaribus Gallicis distantem. Unicuique comitum octoginta septem & dimidiis solidis Gallicis (Solds) quorum singuli duos cruciferos Germanicos aut stuferum Hollandicum valent, solvendi erant. In desertâ hâc regione inter Burdigalam, & Bayonnam vix unicum aliquem pagum se offendisse ait. Alia vero via est, quæ per vicum Castres Pondansacum, & ad urbem Bazas viatores ducit. Urbs hæc Vasatæ Latinis, in territorio, cui nomen Bazadois sita, & unius diei itinere ab urbe Burdigalâ remota est. *Hubertus Thomas Leodius* in descriptione vitæ Electoris *Friderici II.* anno 1516. distantiæ huic novem milliaria attribuit. Bazas urbs est Episcopalis arenoso & deserto loco incumbens, si plagam septentrionalem excipias, quæ frumenti, vini, & fru-

& fructuum ferax re pecuariâ quoque abundat. Vide *Sidon. Apollin. lib. 8. epist.* 12. ubi soli Vasatici descriptio. Ab urbe Bazas via territorium permeat incultum desertum, ac gramine, arboribus & herbis destitutum, ut *Leodius* narrat. In viâ occurrunt aliquot viles urbeculæ, nempè Captieux 3. Rochefort 4. Montmarsan 3. (quem locum *Franciscus de Rues* in Galliæ descriptione ad Regiunculam Bazadois pertinere ait) Tartesse 4. & Dax 4. milliaribus distantes. Dax civitas in fluvii Adur margine locata, firmitudine singulari pollet, thermasque sanitati conducentes mœnibus includit. Sedes Episcopatus est, qui Archiepiscopatus d'Auchs subjicitur. Curiam quoque superiorem habet Senechaussée dictam Gallis, cujus jurisdictioni Les Landes Bayonnois, & superior Gasconia subsunt. Dictum flumen ponte pulchro legitur; & quarta milliaris parte ab ipso oppido fossæ cernuntur tres, quæ aquis plenæ sunt, quando lumine pleno Luna apparet, & eadem de crescente & lumen amittente ne guttulam quidem aquæ exhibent, ut dictus *Rues pag.* 627. docet. Ex fonte extra urbem aqua salsa manar. Hinc ad pagum S. Vincenzo 3. ac inde Bayonnam 4. milliaria numerantur, quorum

rum collectorum summa reddit 34. milliaria, numerum priori convenientem, si non hallucinatus fuerit dictus *Leodius* qui Bayonna per pagos aliquot, per quos proculdubio author noster etiam iter fecit, Burdigalam rediens triginta & uno tantum milliaribus intervallum inter utramque urbem intercedens metitur.

Bayonna ferè quater mille passibus ab Oceano sejuncta, ut Merula testatur & fluvio Gave pervia ac in fluminis Adur vel La Dove ripâ finistrâ sedem suam obtinens inter firmissimas Galliæ civitates locum habet, & neminem præter Regem, Regio stemmate oriundos intromittit. Caput est Biscaja incolarum, & Cantabrorum illorum, qui usque ad fluvium Iron Galliam & Hispaniam separantem habitantes Galliæ Regi parent. Circumjacens Regio Lapour; Lourde, & Les Landes appellatur, Episcopusque hujus loci Atchiepiscopo Auchensi subditus est. Hodie totum illum tractum Vasaticum usquè ad fluvium Aturrum vernacula lingua vocant Landas, hoc est, deserta & inculta loca *Lansius in orat. contra Galliam pag.* 331. *edit.* 1. *in* 4. Author noster cum comitibus suis in diversorio aux trois marchands trans extremum pontem commorati sunt.

IV. Id. Aprilis Bayonna abierunt, in viâ multos colles obviam habentes, ac vilem locum littori maris assidentem prætereuntes, ubi multas in pascuis oves lanam caprinis crinibus haud dissimilem gerentes, & multa eremitarum domicilia viderunt. Adventantes excepit.

S. Jean de Luz Biscajæ municipium. Nam dicto Lapordico tractu finito, Bayonna discedentes in eam Biscajæ partem progrediuntur, quæ ad Galliæ Regnum pertinet. Biscajam verò includunt Navarra, Guipuscoa, Oceanus, & Asturia. Pars autem illa Gallica, quæ Bayonnæ annexa est, usque ad Iron fluvium se extendit; Reliqua, quæ Hispaniarum Regi subditur, undecim milliaria Hispanica tàm longitudine quam latitudine comprehendit. Biscajæ & Guipuscoæ antiquum nomen est Cantabria, Cantabrorum veterum sedes, de quibus *L. Nonii cap.* 44. *de Hispania* legi potest. Cantabrica autem lingua non minus vetus, quam suavis mox in territorio Bayonnæ vicino initium sumit. Videatur *P. Merula part.* 2. *Cosmogr. lib.* 3. *cap.* 15: *fol.* 330. & *symbolum Apostolicum* Cantabricâ linguâ editum *fol.* 332. Biscajæ loca ex viginti & uno, quæ mœnibus cinguntur, notæ præcipuæ sunt

Laredo, Vermeja, Ordogna, & Bilbao, quæ omnia Regis Hispaniæ dominatui subjecta sunt. Bilbao totius regionis caput & inter omnes Cantabriæ urbes prima planitiem occupat, duobusque ab Oceano milliaribus semovetur. Negotiationem haud exiguam, lanæ cumprimis, exercens in Portu admodum commodo quinquaginta circiter onerarias naves quotannis lana onustas in regiones exteras dimittit. Vili precio in hâc urbe vivitur, quam aëre sano, & temperato frui dicunt. Ejus prolixam descriptionem quære apud *Casp. Ens in deliciis apodemicis per Hispaniam pag.* 11. *seqq.* Biscaja regio est montana quidem, & vinum ferre nesciens, adeò ut potus ex pomis confectus incolis sit familiaris, lignisque quamplurimis referta: Sed omnis generis fructus, & fruges tam larga copia suppeditat, ut decem maravedisiis tantam aureorum malorum copiam emi posse dicant, quanta uni mulo onerando sufficiat. Castanearum, nucum, metallorum, ferri ac plumbi præcipue, plena esse fertur. Margaritas item in mari, in quod se littus protrahit, reperiri perhibent. *P. Merula lib.* 1. *cap.* 11. Incolæ cæteris Hispaniæ habitatoribus integriores & probiores habiti rem nauticam percallent,

lent, & id privilegii habent, ut nullis vectigalibus onerari possint. Eâ de causâ, cum anno 1632. sali novum vectigal impositum esset, cives urbis Bilbao omnes Regis ministros tributum illud exigendi gratia eò missos occiderunt, ac posteà omnes Magni Thalassiarchæ ministros, cum ter mille militibus, qui eos puniendi causa advenerant, trucidatos in mare conjecerunt, ut in *Joh. Abelini Chronicorum continuatione fol.* 652.6. extat. Turcicis pileis colore luteo aut rubro ninctis fœminæ capita exornant; virgines instar monachorum capita calva habent, & servant, donec in matrimonium collocentur.

Ut ad pulchrum illud Galliæ Regis municipium S. Jean de Luz revertamur, mare ibidem brachium seu æstuarium quoddam in terram inferens commerciorum opportunitatem haud exiguam offert incolis, in quorum numero aliquot Judæorum centuriæ inveniuntur. Unde liquet, cum grano salis intelligendum esse, quod in Galliâ nullos Judæos esse dicatur. Anno 1619. nova tamen bis mille & quingentos ex hoc territorio Bayonnensi Judæos expulsos esse referunt, eo quod hostia consecrata abusi fuerint. Vid. *Daniel. Gruber de peregrinat. Studio.*

diofor. corollar. nu. 40. In domo Veredariorum & equorum curſoriorum publica certi ſunt Regis miniſtri, qui omnia conſignant & notant, quę profeſſione certâ indicantur ab iis qui ex Hiſpaniâ veniunt, vel in Hiſpaniam proficiſcuntur. Eapropter, etiam omnes authoris noſtri & comitum ejus, cum hac iter facerent, ſarcinæ excuſſæ, & perveſtigatæ ſunt.

3. A dicto municipio viâ ducit ad fluvium d' Iron, quo nomine à *Franciſco de Rues*, & aliis appellatur, *Serreus* in Franciæ Inventario eum Bidaſſo vel Margari, & locum, in quo Gallia & Hiſpania ſegregantur, ut A. 1615. utriuſque principis Galliæ & Hiſpaniæ Reginarum permutatio, facta eſt, Andajo nuncupat. *Author* autem noſter fluviolo dicto nomen Viteſco attribuit. Qui eum tranſierunt, mox cum alia terra aliam linguam offendunt, adeò ut lingua Gallica penitus pereunte fere nemo amplius reperiri queat, qui Gallico Idiomate utatur.

Iron vel *Yran* uno milliari ſejunctum à municipio *S Jean de Luz* oppidulum non grande admodum eſt ſed pulchro templo ornatum. In hoc ex Hiſpanicis oppidis primo occurrente viatores noſtri pernoctaverunt. Hic mos incipit, qui per Hiſpaniam viget, ut ſibi ipſis lactucas hoſpites

tes parent. E regione ad Oceani littus sita est Fonterabia, vel Fuentarabia magni momenti munimentum quingentorum Hispanorum custodiæ mandatum, quod mari vicino imperitat. Montes vicini Pyrenæorum montium portiones sunt, de quibus ante diximus. Viatores nostri hic aliquot mulos octo regalibus, seu quadraginta solidis Gallicis (souls) conducentes III. Id. Aprilis viæ se rursus commiserunt admodum lapidosæ, & utrinque montibus Pyrenæis stipatæ. Hi arboribus plurimis consiti fructibus plurimis abundant, fructuumque hic major, quam ullibi in Hispaniâ, proventus esse dicitur, & quidem talis, ut Castiliæ regno de pomis & aliis ejusmodi fructibus, prospicere queat. Incolæ ipsi ex pomis potum suum conficiunt. In viâ obviam fit Guipuscoæ oppidulum Renteria quadragintis lapidibus constratum.

Guipuscoia Regio (nonnullis Guipuscoia, Lipuscoia, & Hispanis Guipuxcoa dicta) Biscajæ confinis à *D. T. U. Y.* in *commentario des Estats du monde* flumine Vidosone (Vidorso, Aldvida, Huria, & Beryvia, vel Beoyvia aliâs nominato & Galliam ab Hispaniâ segregante) Pyrenæis montibus, Navarra, Biscaja & Oceano determinatur, & locis his præcipuis

puis Denia, Eria vel Oria, S. Sebastian, Passagio, & Tolosetta insignita esse dicitur. Mercatoris Atlas ab Oriente dicto fluvio Vidosone, ac Pyrenæis montibus, à Meridie regno Navarræ, ab Occasu Biscaja, & à Septentrione mari Cantabris eam definit. Guipuscoam Cantabriæ partem alteram Navarræ regno & Pyrenæis montibus hanc à Galliâ Regionem disterminantibus conterminum, & ab Occasu Biscajam habere tradit. Qui fines cum prioribus conveniunt, ut & *Merulæ*, qui *part. 2. Cosmogr. lib. 2. cap. 12.* eosdem cum Atlante terminos statuit. Hujus autem, & Biscajæ Regionis ratio ferè est eadem, cum incolæ utrobique onerum publicorum immunitate fruantur. Hinc populosa est Guipuscoa, in quâ præter viginti sex alios minoris notæ fluvios aquas suas dispergunt. Primariam civitatem Tolosam vel Tolosettam cum cæteris in præcedentibus modo recensuimus: Iis addi possunt Morrico & Placentia, ut & Fuentarabia, ut nonnullis videtur; Aliis ad Biscajam munimentum hoc referre placet. Nam in utriusque regionis divisione Geographi in diversas partes abeunt. Et locis iisdem diversas sunt nomina, Cantabris hoc, Hispanis illo, Gallis alio nomine unum eundemque locum

vo-

vocantibus, & proprii idiomatis genium singulis ſequentibus. Solum chalybe & ferri ſumma copia turgens Vulcani oſſicina, & Martis armamentarium nuncupari meruit. Audiamus hoc teſtantia verba Ambroſii de Salazar in inventario ſuo ita loquentem: *Todas eſtas Provincias de Byzcaja y Guipuſcoa, des de Fontarabia frontera de Francia, haſta el cabo de finibus terre, y las des Aſturias, y Galicia ſon muy montannoſas, y de poco fructo: mas ſon buenas para paſtos de granados, y tan abundantes de minas de hierro; que puede baſtecer à todo el mundo.* id eſt. Omnes hæ Provinciæ, nimirum Biſcaja, Guipuſcoa, utraque Aſturia & Galicia à Fontarabiâ Galliæ contermina uſque ad promontorium Finiſterræ, montibus ſcatent, & parum feraces ſunt. Paſcuis tamen affluunt, & ferri adeò divites ſunt, ut toti mundo metallorum dictorum copiam ſufficere poſſent. *Author noſter N N*: piſcatu, & hortorum cultura plæroſque incolas vitam ſuſtentare aſſerit. Prolixiorem Guipuſcoæ deſcriptionem quære apud *Stephanum Garybaium lib. 15. cap. 9. ſeq. & Florianum del campo lib. 1. cap. 2.*

A dicto oppidulo adventantibus eſt ſuperandus mons cujus ſuperficies tota

 lapi-

lapidibus constrata cernitur. Ad dextram Oceano apposita civitas Passage, vel Passagio, & è regione pagus Lesso oculis subjicitur. Frequentes hic officinæ ferrariæ opera fabrili & malleis ferrum in virgas longas redigentes. Monte superato Germanum sodalitium descendit in.

5. *S. Sebastiani* urbem ab oppidulo Iron trium milliarium intervallo abeuntem, & vulgare nomen Donastien ferentem, quia, ut *C. Ens in deliciis Apodemicis* scribit, anteà Don Bastia, & corrupte Donastia nominabatur. *Merula* Donastien & Divum Sebastianum idem sonare, & Don vocabulum Cantabris Divum significare docet. Ex Guipuscoæ civitatibus maritimis præcipuis una ambitu sic satis prolixo fluminis Menasci, ut veteres eum appellavere, seu Gurumeæ, aut Urameæ, quod nomen ejus hodiernum est, ostio adjacet. Lanæ commercium opulentum in hanc urbem diversas nationes illexit. Portus verò admodum tutus, cujus ingressum arces satis firmæ altior inprimis militibus & tormentis bellicis munita, tuentur, navigationem, & mercaturam mire promoverunt. Nemine per muros ad portum accedere licet. Privilegium jactant incolæ, quo Regem nudo capite ut cum ipsis loquatur, teneri affir-

SANCT SEBASTIANUM.

affirmant. Portas Hispanicis insignibus, Imperii Romani aquila, & urbis signo exornatas plures milites custodiunt. Plærisque altaribus templorum impositus cernitur *S. Sebastianus* columnæ alligatus, & sagittis confossus. Hoc in loco Viatores nostri pecuniam suam permutabant, ex centum decem nummorum jacturam facientes, ac asinos Mantuam Carpetanorum usque decem aureis, sive ducatis, quorum quisque undecim regales valebat, singulos conducebant, eâ conditione, ut asinis suis agasones proprium pabulum præberent. Hoc in loco primâ vice Germani nostri Viatores morem conspexerunt Hispanorum, qui monachorum vestem cucullatam exosculabantur. Ager urbem ambiens fructuum quidem ferax vinum tamen vile procreabat.

Prid. Id. Aprilis à meridie hâc urbe relicta, inter montes in viâ pergebant lapidibus tecta, & comitem habente magnum, latum, & impetuosum rivum multas auratas nutrientem, molas farinam molentes, & ferrum tundentes plurimas agentem, aliquot pontibus stratum ac haud paucis pomaria & arbusta ficubus repleta undis lambentem. In conspectum quoque prodibant aliquot pagi,

& in excelſioribus locis eremitarum caſulæ, ut & paſſim frequentes ovium greges, quarum lana à caprorum capillis haud multum abludebat. Veſpertinum tempus ipſos morari juſſit.

Toloſæ, ſeu *Toloſettæ*, quæ parva quidem urbs, ſed metropolis tamen Guipuſcoæ, ut ante dictum, quatuor milliaribus à *S. Sebaſtiani* urbe digreditur. Inter duos montes intereſt, ac enſium fabros quamplurimos habet. Confluunt hic Araxis & Oria vel Barſoria fluvii duobus pontibus juncti.

Idibus Aprilis vallem duobus montibus interjectam, & viam lapidibus ſtratis munitam exhibentem permeabant. Utrumque fluvii latus ſatis cultum frumento, leguminibus, fertilibus arboribus, & lino locuples eſt. Tranſibant autem oppidula duo, quorum uni Villa franca, alteri Segura nomen erat. Tota vero vallis affluebat molis malleos moventibus, quibus ferrum ex maſſis rudibus in longas perticas formari ſolet. Quinque milliaria emenſos veſpertino tempore excipiebat.

6. Sequama, vel Segama, ut alio in loco pagos hic nominatus invenitur. In territorio circumjacente ex argenteis vaſis potus hauritur: vitrorum uſus infrequens eſt. A Meridie rurſus iter ingreſſi

ve-

veniebant ad altorum montium congeriem, quæ Mons Adriani dicitur. In ipſo ferè jugo ſe offert caſula pauperum nonnullorum *Sancti Adriani Eremitæ* nomine (por amor de Santo Adrian) eleemoſynam petentium. Reliquum jugum merus eſt ſcopulus, & mera rupes, ad quam aditus admodum anguſtis, & uni tantum aſino pervius viatores in Caſtiliam deducit. In ipſo ſcopulo fons eſt aquam vivam emittens, ac diverſorium, ante quod altare cum imagine Chriſti in *Sanctæ Veronicæ* ſudario conſpicitur. Altius per ſcopulum candelarum aut facum prælucentium beneficio aſcendentes verticem attingunt, ac inde in Occidentalem Oceanum acie oculorum penetrare poſſunt. Aditu viæ conſuetæ ſuperato aliquanto altius aſcenditur, quæ in loco tunc temporis Germani noſtri nivem reperiebant. Ex aſinis autem deſcendentes reliquam montis partem verſus planitiem decurrentem pedites emenſi ſunt, & veſpertino tempore excepti ſunt in pago.

Galleretta poſtquam non pluſquam tria milliaria proficiſcendo abſolverant.

17. Apud pagum hunc ad radicem montis *S. Adriani* initium ſumit regiuncula Alava 28. leucas Hiſpanicas longa,

& 18. lata fructuum frumenti, atque vini copia ſic ſatis affluens inter cujus urbes primas tenet Victoria, & ſecunda eſt Salvaterra, ac tertia Trevigno Comitatus celebris primaria civitas. In pago dicto Galleretta equile, camera, culina, & hara uno in loco conjuncta erant. Incipiebantque diverſoria Hiſpanica, in quibus hoſpites ipſos emere oportet eâ, quibus opus habent, ſoluto regali pro lecto, & nummis nonnullis datis ancillæ, aut ſervo, quos Servitio nuncupare ſolent. In planities autem quaſi circulo quodam pulchri pagi, egregia municipia, & plura oppidula, ex quibus Salvaterra unum, in conſpectum veniunt. Qui ad ſiniſtram deflectere cupiunt, brevi temporis ſpacio in urbem Logronno pervenire poſſunt.

XVIII. Kal. Maji à Salvaterra ad dextram ſe vertentes unius lateris fertilitatem, & alterius ſterilitatem animadvertebant. Aliquot pagis & collibus nonnullis eos ſequentibus peragratis vallem intrabant priori ſimilem, utpote quæ plures pagos, vicos, & oppidula complexa ſolo frumenti ferace veſtiebatur. Arborem tamen fructi feram nuſquam vidente, procul in conſpectu habebant urbem Victoriam, quamvis adhuc

duo-

duobus ab ipsâ milliaribus abessent. Cum autem meridianum tempus adesset, qui escendi & prandii sumendi causâ subsistebant in dictâ urbe.

Vittoria, inter quam & Salvaterram 5. milliaria intersunt. Alavæ seu Alabæ regiunculæ caput est hæc civitas pulchritudine & commoditate, quàm magnificentiâ, & prolixitate magis conspicua, in quâ non modo nobiles plurimi, sed etjam haud pauci mercatores, & opifices ob commercia, ferro, vino, & lana exerceri solita commorantur. Ensium fabri magnâ frequentiâ hîc habitant, situs autem urbis, cum valle decliviori se parum inclinat. Primus hic locus est, in quo iter facientibus nomine profitenda, & omnia indicanda, quæcunque penes se habent, ita etiam ut nemini indusium novum habere liceat, nisi prius aquæ immersum fuerit. Enses certæ cuidam mensuræ applicantur, & examinantur an etjam debitam longitudinem habeant. Peregrinantibus consultum quoque esse, ut Castiliano more capillitium suum tondendum hic curent, si nullis molestiis impediti regiones has pervadere cupiunt, in præcedente primo capite monuimus. Custodiæ item portarum munuscula sua petentium, quorum molestiæ im-

importuniſſimæ per totam Hiſpaniam viatores obnoxi ſunt, hoc in loco peregrinis vexandis initium ſumunt. Hic quiſque ſibi etiam proſpiciat neceſſe eſt de corbe conſervando commeatui apto, qui Hiſpanis Alforias dicitur. De coriacea quoque lagena botta vel bottija nuncupata, quæ vinum cuſtodiat. Nam diverſoriorum commoditate, & vini bibendi occaſione viâ reliquâ deſtituitur. Pomeridianum tempus in veſperam vergens peregrinatores noſtros per quinque milliaria detulit, in urbem.

Mirandam d'Ebro, in quâ pernoctaverunt. In fluminis Iberi vel Ebri ponte ſtrati margine ſita hæc non vilis urbs in excelſo loco caſtrum oſtentat, & cingitur, ſolo vini tam nobilis feraci, ut viatores noſtri vix melius vinum in totâ Hiſpaniâ eguſtaſſe aſſerant. Flumen ipſi navigiis non pervium naves onera ferentes admittere recuſat.

XVII. Kal April. ſcopulos & rupe unius milliaris ſpacio pergentes equitando & tranſeuntes, oppidulo Pamemo & montibus à tergo relictis, poſt ſpatium milliarium quinque confectum, in pago vili prandebant. In menſa pranſuris apponebatur ſuilla cum pedibus bubulis, quibus veſci nec volebant, nec audebant, quod dies

dies Sabbathi esset. Sed edocti de more hoc per Hispaniam totam usitato cum cæteris iisdem vescebantur. A Meridie pergentes, duobus milliaribus emensis.

Birbiescam municipium Franciscani Ordinis monasterio à quodam ex Velasciorum prosapiâ, ad quam hic locus pertinet, constructo nobile obvium habuerunt, & planitiem campestres milliaria tria pervadentes quieti nocturnæ indulserunt in pago.

el Monastero de las Rodillas, cujus loci casei cæteri totius Castiliæ omnibus excellere dicuntur.

Castiliæ seu *Castellæ Regnum* duplex vetus & novum, quæ montana in fine Regni Navarræ incipientia, & totam Hispaniam usque ad mare mediterraneum percurrentia separant. De Novâ Castiliâ cujus caput Toledo, inferius dicetur. In Veteri Burgos metropolis primum locum obtinet, ad quam etiam refertur Signenza vel Seguntia à nonnullis ad Novam Castiliam relata, quæ mœnibus & arce munita colli insidet. Vide *Nonium* 74. *cap.* Collis radicem lambit fluvius, Hanares. Academiâ & sede Episcopali insignis urbs septingentas ædes comprehendit. Vicina ipsi est Molina oppidum octingentarum

rum ædium congeries. Reliquæ Veteres Caſtiliæ urbes ſunt Segovia, Valladoledum, de quâ poſtea, & Avila, in quâ mille foci numerantur. Mediam occupat planitiem cinctam montibus, quos frumentum optimum, & vinum generoſum nobilitant. Fluvio Algerbe ſecatur. Alva item, vel Alba, quæ Duces Albanos nominis ſui participes reddidit, & famoſa eſt ſepulchro S. Tereſiæ hic 1582. mortuæ & ſepultæ, ſi fides habenda *Franciſco Riberæ* vitam ejus deſcribenti, *& Auberto Miræo in Chronico ſuo* ſe teſtem profitente. Porro Veteris Caſtiliæ Urbes ſunt Oſma vel Uxama trecenti urbibus conſtans & Academiam habens à quâ Crunna del Conde ſex milliaribus abeſt, ac Aranda & Pagna. Veteris quoque Caſtiliæ membrum eſſe fertur territorium Terra de Campos Medinam & Aguilar includens, & ſecundum nonnullos Salamantica vel Salmantica Urbs, ſicut Joh. de Laet ex *Nonii c.* 48. Celeberrimam hanc & primam Hiſpaniæ totius Acad. ad Legionem regnum antea, nunc vero ad Caſtiliæ Veteris Regnum pertinere indicat. Lavatur undis fluvii Tormis, qui in Durium aquas ſuas effundit. Plurimis nobilibus incolis ſuperbiens, ac territorii circumjacentis fertilitate felix pro-

prolixè describitur à *C. Ens pag. 7. deliciar. Apodem. Marineus de rebus Hispan. lib. 2. fol. 2.* circà septem studiosorum millia suo tempore in hâc urbe numeratos fuisse commemorat. Vide *Melchiorem Cerdam in Apparatu suo de hâc Scholâ*, ubi in ædificiis, collegiis & lectionibus hujus Academiæ prolixâ descriptione illustrandis multus est. Tandem in Veteri Castilia invenitur quoque Lerma urbs, uvarum, & frumenti ferace territorio locus haud ignobilis. Ut *Merula part. 2. Cosmogr. lib. 2. cap.* 19. fines hujus Regionis indicat, Asturia & Biscaja ipsi sunt Septentrionales, Lusitania Occidentalis, Nova Castilia Meridionalis, & Aragonia ac Navarra Orientales. A *Merulâ* etiam in hâc regione locantur urbes Palencia, vel Palantia, Simanca, Camora, Ciudad Rodrigo vel civitas Roderici, Coria, & Placentia. In cæteris verò ab eodem commemorantur urbes, quæ aut planè interierunt, aut ruderibus collapsis se fuisse adhuc testantur. Inter eas est Numantio crebrâ Historicorum mentione celebrata, de quâ *Nonius cap.* 78. Augusto briga, & Clunia, quarum posterior hodierna Crunna del Conde esse existimatur. Alii Placentiam Guipuscoæ, & Valentiam, Zamoram, ac Cividad Rodri-

drigo Legionis Regno adſcribunt.

Ut ad iter noſtrum redeamus, tendebat illud XVI. Kal. Aprilis ex pago illo caſeos tam optimos ſufficiente per tria milliaria ad urbem,

9. *Burgos*, cujus ſuburbium peregrinatoribus noſtris Germanis hoſpitium præbuit. Prima Veteris Caſtiliæ Urbs, ut diximus, aliis centum & quinquaginta oppidulis & pagis dominatur, & vectigal annuum Alcavála nominatum imperat, pro eo quotannis Regi ſolvens 17. 129. 880. maravediſios ſecundum *Johannem Hugonem Linſchoten*; aut 41633. nummos aureos ſive Ducatos ſecundum *Ambroſium de Salazar*. Dimidiæ Lunæ figuram ſitu ſuo referens monti & fluvio non quidem navigabili, ſed duobus pontibus lapideis conſtrato aſſidet, ac pulchris plateis, multiſque elegantibus templis, monaſteriis, & magnificarum ædium ſtructuris, Conneſtablii inprimis palatio ſuperbit. Proprium habet Epiſcopum magnis reditibus annuis opulentum, & incolas mercaturæ ſtudio occupatos. Caſtellum ſupra urbem inſignis firmitudinis tutelam non manibus humanis ſed naturali ſitui acceptam fert, & viginti duobus tormentis bellicis majoribus hoſtes acceſſu prohibet. Aër frigidus eſt & hu-

& humidus. In majori ponte pulchra porta exeuntibus, & urbem ingredientibus patet. Hanc exornant nonnullæ ſtatuæ lapideæ, quibus impoſita eſt Virginis *Mariæ* ſtatua, & huic ſuppoſita alia cum duobus verſibus, & ſub iis Cæſar *Carolus V.* cum hâc inſcriptione *Divo Carolo V. Max. Rom. Imp. Auguſto, Gallico, Germanico, Africanoque Regi invictiſſimo S. P. Q. B. Anno* clↃ IↃc. Sub & ad latus hujus Caroli aliæ ſunt ſtatuæ, & ſub arcu portæ etiam duo verſus. Ad dextram *Caroli* cernitur filius *Philippus* cum hâc inſcriptione; *Apotheos, Philippo II. Hiſp. Regi, Gallico, Britannico, Punico, Indico, Celtibero.* E regione oppoſita alia ſcriptura legitur. Ad Caroli ſiniſtram conſpicitur *Philippus III.* cum inſcriptione ſequenti. *Philippo III. hæreditatis, & paternæ virtutis ſucceſſori, Patri Patriæ potentiſſimo, invictiſſimo, & Religionis Orthodoxæ pientiſſimo Protectori.* In altero latere leguntur duo emblemeta Caſtellæ inſignibus ornata. Prius oſtendit arborem, cui addita hæc verba: *Æternum exſérenata virebit*: poſterius manum quæ ſpeculum, aut lapidem lucidum continet, his verbis: *quæ recta & fida pellucent.* Templum Cathedrale *S. Mariæ* conſecratum ſtructurâ elegantiſſi-

tiſſima inter maximè memorabilia Hiſpaniæ opera elucet. Turres oſtentat perſpicuas, & oculis pervias; intus verò altaria adeo artificioſe confecta, ut miſſa non modo ſimul in quinquè altaribus celebrari, ſed etiam ab univerſo populo ſimul exaudiri queat, cum interea nullus cæteris impedimento eſſe poſſit: *Joh. Boterus part.1.delle Relatione Univerſali pag. 24. edit. Ferrar. de Anno* 1592. Sacellum Conneſtablii elegantia mira omnium oculos in ſe convertit. Tecti corona opere perfracto eleborata templo pulchritudinem ſummam conciliat. Templo adjuncta eſt aula Epiſcopalis, in cujus cœnaculo communi viatores Germani hauſtu vini excepti ſunt. Extra Mœnia Cœnobium Ordinis S. *Franciſci de Paula*, & trans fluvium Carmelitarum Monaſterium viſui ſe exponunt. Hoc picturas admodum artificioſas, & ſub terrâ Monachorum ſepulchra oſtendit. In ejuſdem templo imago erat multis lampadibus circundata, cujus occaſione *Author noſter N N*: monachum Latinè interrogavit an etiam miracula imago iſtà edidiſſet, & hoc reſponſi tulit; *Imò, quia hæc Imago nuper reſurrexit unum puerum*, quæ verba inſignem ſcilicet hujus monachi Hiſpani eruditionem

ar-

arguebant. Quartâ milliaris parte ab urbe Discalceatorum monachorum occurrit cœnobium, & in viâ Valladoledum tendente aliud Virginum nobilium, quod Huelgas Hispani nuncupant. Recipit tantum magnæ originis Virgines, habebatque tunc temporis Abbatissam Ducis de Lerma cognatam. *D. T. U. T.* nominat les Vuelques hoc cœnobium, & in eo centum & quinquaginta virgines nobiles ali affirmat. Subjecta etiam eidem esse dicit viginti quatuor loco, & quinquaginta pagos, quod & *Boterus* asserit. *C. Ens in delic. per Hispaniam pag.* 17. *& seq. ex L. Marinei Siculi lib.* 3. *f.* 21. 6. quem tamen non nominat, hanc Abbatiam 17. alia cœnobia, 14. oppidula, & 50. alia loca Jursdictione suâ complecti tradit. Ibidem plura de hâc civitate legi possunt. Xenodochia & Nosocomia plura extrà Urbem Regis domo appellantur. Incolæ præ cæterarum urbium Hispanicarum habitatoribus humanitate & comitate, quâ peregrinos excipiunt, laudem insignem sibi conciliasse feruntur, quamvis ejusdem obliti, Germanicis illis nostris peregrinatoribus civilitatem ex hara porcina petitam exhibuerint. Carè hic vivitur, cum capellam Germani illi tunc temporis undecim & dimidio Regalibus eme-

emere coacti fuerint. In diverſorio, in quod diverterant, primâ vice animadvertebant controverſiam inter Franciſcanos & Jacobinos inter ſe diſceptantes an Virgo Maria in peccatis ſit concepta. Januæ diverſorii affixa erat ſcheda Hiſpanicè loquens, & triginta dierum abſolutionem à peccatis illi promittens, quicunque & quotiescunque nomen Jeſu nominaſſent.

XV. Kal. April. duorum tantum milliarium itinere facto pagi vilis pernoctatione, & quiete utebantur.

XIV. A matutino ad meridianum uſque tempus quatuor & dimidium milliare conficientes duos pagos & ſolum ſatis ſterile peragratione ſuâ obeuntes in Venta quâdam ſeu diverſorio ſolo quieſcendi cauſa ſubſtiterunt.

Pomeridiano tempore itineris laborem repetentes via ducebat per planities campeſtres, & paſona oves nutrientia, flumenque Iſergam, vel Piſuergam, ut *Marineus* appellat, in eidem accumbens municipium.

Torquemada, ex quo ſequenti.

XIII. Mane abeuntes duorum milliarium campeſtri planitie ſuperatâ municipium.

Magas in antiquæ alicujus arcis in excel-

VALLISOLETVM.

celſo loco ſitæ vicinia ſedens acceſſerunt, indeque duobus iterum milliaribus confectis prandio excepti ſunt in urbe.

Duennas, aut oppidulo potius exiguo ejuſdem Iſergæ vel Piſurgæ fluvii ripæ impoſito, & adjuncto arci, ac Dominicanorum monaſterio eleganti. Pomeridianum iter planum campum permeans primo offendebat.

Cabagon, vel *Cabecon* oppidulum à priori tribus milliaribus recedens, & eleganti Benedictinorum monachorum cœnobio inſigne: ac poſtea pernoctationis locum urbem.

10 *Valladoli*, *Valladoledum* aut *Valdoledum*, inter quam & præcedentem locum tria milliaria, ſeu tres leucæ Hiſpanicæ intercedunt. Urbium Hiſpaniæ elegantiſſima judicata à *Nonio* nobiliſſimum Hiſpaniæ oppidum appellatur & *Ptolomæi* Pintia eſſe dicitur; cui ſententiæ tamen *H. Surita* refragari audet in notis ad *Antonini itinerarium pag.* 194. cui oppidum Pennafiel potius convenire videtur. In dicti flumini Iſergæ, Piſurgæ, vel Piſuergæ orâ cubans elegantis ſtructuræ templis, & domibus tàm publicis quàm privatis, Gymnaſioque haud ignobili excellit. Aëri ad ſalubritatem nihil deeſſet, niſi à nebulis, & vaporibus, ex di-

dicto fluvio exemtibus quandoque, non corrumperetur, & turbaretur. Hortorum, fontium aliarumque rerum larga copia fecit, ut Reges plures hic commorati fuerint. Imo adhuc eo allicit, ut nonnunquam ejus opportunitate utentes recreationibus indulgeant, Principum Hispanorum plures Palatia hic magnifica habent. Locus, in quo omnis generis merces venum exponi solent, sive forum admodum elegans septingentorum passuum circuitu ambitur, ut *Marinæus Siculus*, & *Nonius* referunt. Undecim ædium millia in urbe numerati, & inter frequentia Principum palatia *Comitis de Benevento* palatium magnificentiâ suâ eminere communis fert opinio. Per urbem manans rivulus Sgheva aquam minus gratam alveo suo complectitur. Author *noster N N*: narrat, Forum seu area illa hujus Episcopalis & ad Veterem Castiliam pertinentis civitatis *S. Paulo* templo proxima à Regio foro, seu Area Parisiis non multum abludit, & Curia ornatur, patibulumque justitiæ exercendæ destinatum ostendit. In urbe ipsâ sunt 130. templa, monasteria, Sacella, & oratoria omniumque caput *S. Pauli templum* in quo centum & triginta Dominicanos cultus divinus tunc temporis occupabat. Ex pala-

palatio ſuo Rex per porticum *S. Pauli* templum intrare poterat. Catenis autem circum circa cinctam, tanquam aſylum, homicidas admittit, & à lictoribus, & captivitate totus præſtat. Veſtibulum portam oſtentat pluribus ſtatuis lapideis inſignem. Faſtigium aurea cruce ſuperbit. Arcuum interiorum concavitates, totiuſque templi internum tabulatum auro obducuntur. Altari ſummo aſtabant candelabra duodecim altitudine cum virili ſtaturâ convenientes. Totum autem templo adjunctum cœnobium ubique appenſa exhibebat Ducis Lermæ inſignia cum ſequenti inſcriptione: *Duces Lermæ inſignis hujus cœnobii veri, unici, & ex ingenti dotatione perpetui Patroni.* Templi ambitus in ſacrarium ducit, opus profecto ſplendidum & magnificum, in quo Ducis Lermæ effigies ad vivum à pictore expreſſa conſpicitur, omnium præterea Paparum, & multorum Martyrum effigies in oculos incurrunt. Ex eo in ambitum duplicem, & quidem unum alteri impoſitum reditus patet. Inferior aliquot pulchris ſacellis eximius depictos exhibet Ord. Dominicani Martyres. Inde Dormitorium adire licet, ac Bibliothecam in quâ præter aliorum & *S. Thomæ Aquinatis* unâ picta cernitur. Inde per gradus

dus in hortum deſcenditur. Viſu autem maximè digna in hoc templo ſunt theſaurus, vel reliquiæ & Caſiolæ ſeu pallia ſacra. Peregrinatores noſtri Germani exeuntes monachis quatuor regales dono dabant, & in Regis palatium priori ædificio vicinum ſe conferebant, in cujus introitu offenderunt, Germanum Memminga oriundum, à quo per totam ſtructuram circumducti ſunt. Domum ejus tranſeuntibus obviâ fuit Leonum foſſa, in quâ Leones, ut & aquila quædam alebatur.

In horto aviarium adhuc aliquot aviculas Canarias, uti vocantur, continebat, & quatuor porcelli marini ſe conſpiciendos exhibebant: Poſtea illo, cui claves commiſſæ erant, in conclavia eos ducebat. Apud introitum ſub tecto monſtrabat currum globos rotarum loco habentē, quo vecta eſt Galliæ Regina hoc tempore vivens, cum fratre ſuo, cum pax inter Anglos & Hiſpanos conſtituta eſſet. Inde gradus aſcendentes veniunt in aulam choreis & ſaltationibus deſtinatam, quæ dierum quadraginta ſpatio ædificata eſt. Tabulatum ejus totum auro veſtitum eſt, & in fine thronus deauratus ſe ſpectandum offert. In editiore loco quinque vel ſex lampades cum aliis nonnullis re-

rebus conſpicuæ erant. Hujus atrii exitum excipiebat porticus præcipuæ notæ virorum quorundam effigiebus, obſidionis urbis S. Quintin, pictura, Argentinæ confecto Horologio, quod Argentinenſe æmulabatur, & ſphæra ac globo quem Pelicanus ſuſtinet, decoratus. Subjectum legitur hoc diſtichon:

Omnia metitur tempus, ſed metior ipſum
Artificis fragili machina facta manu.

Sub hâc porticu amœnus hortus duplex ambulcarum pulchris imaginibus decoratum habet, & ſpectatores dimittit in aliam porticum ſumptuoſis feneſtris, quarum quævis triginta coronatis conſtitiſſe fertur, inſignem: ubi in diverſis tabellis ex alba tela bombycina confectis Eſcuriacum, & ducis Sabaudiæ liberi depicti cernuntur. Hinc ſex cameræ tranſeundæ, in quibus Regina commorari ſolet, quando in urbem venit. Cameræ, quæ ornando corpori inſervit; tabulatum ſuperius auro obducto ſplendet, ac parietes aliquot munimentorum & fortalitiorum Hiſpanicorum delineationibus oculos paſcunt. Proximum eſt Gynæceum, in quo Rex Hiſpaniæ, qui hoc tempore Regnum obtinet, natus eſt. In Sacello huic

contiguo Rex & Regina missæ celebrationi interesse solent. Ex parte illâ, in quâ Dux Lermæ tunc temporis habitare solitus est, transitus in aliam patet porticum, in quâ inter alias imagines *Johannis Frederici* Saxoniæ Electoris, ut in armis captus est, effigies cum cicatrice in facie conspicitur. Hic Germani nostri quatuor regales dono dabant. Porrò noster *Author N N*: meminit Palatii ad *Comites de Salmas* pertinentis, ut & aliorum, quæ contemplatione digna esse dicit. Jesuitæ hâc in urbe Theatini appellati pulcherrimo in templo Sacris suis operantur, ac tunc temporis, anno nimirum 1617. annum Jubilæum celebrabant. Porrò haud procul ab hoc Jesuitarum collegio Parochiale templum, & non longè ab eò Lutherani 12. Kal. Junii anno 1559. exusti historiam in tabulâ descriptam conspici indicat. Inde pergentibus se spectandum offert Monasterium el Bonderto Reale magnifico splendore conspicuum, & in fine Inquisitio vel Officium Sanctum, ubi nullæ fenestræ, sed tantum foramina sunt iis in turribus similia, in quibus monedulæ sibi nidos construunt. Apud Franciscanos ostenditur sepulchrum *Antonii de Guevara*, cujus epitaphium in *Francisci Sweertii* sele-

selectis Christiani orbis deliciis pag. 324. lector inveniet. Extra urbem Regius hortus adjace Flumini Pisurgæ, quod duobus milliaribus absolutis Torr nominatur ut *Author noster N N*: monet. Urbem regit Præfectus, Corregidor Hispanis, cui hoc munus triennii spatio administrandum à Rege committitur, adjunctis duobus Jurisconsultis, cum viginti octo Senatoribus, qui hoc officium non utilitatis sed honoris causa emunt. XII. Kal. Maji Viatores Germani in urbe commorantes haud parva molestia affecti sunt. Plateas transeuntes convitiis incessit fæx vulgi; Carnem ab ipsis emptam ex dulciarii pistoris ædibus abstulit Burgundus quidam: Lotione & mensura falsa decepti, in judicio cum adversariis contendere coacti sunt, adeo ut Lanii etiam eâ de causâ mulctam pecuniariam solverint. Quæ omnia de civitate hâc inprimis notanda sunt, & illud adhuc ex *Marineo* adjiciendum, quod, ut refert, in dicto grandi foro trecentas & triginta januas ædium, & ter mille fenestras numeraverit.

XI. Kal. Maji hora undecima Valdoledo discedentes via ducebat, per amœnam sylvam monasterium Discalceatorum cingentem, usque ad flumen Du-

rium, (Duero, vel Durio) de quo *Nonius* legi potest. Hoc transmisso, & duobus regalibus solutis, planitiem quandam superabant, & quatuor milliaribus confectis offendebant.

Moncadam municipium in ripâ fluminis sedem habens, quo relicto, partim arenosum, partim sylvis obductum tractum peragrantes quinque milliarium iter confecerunt, donec hora octava vespertina ipsos exciperet oppidum.

Cocca, in quo quieti nocturnæ indulserunt. Inter Moncadam & Coccam duo tantum diversoria sola, sine ullâ ædium aliarum viciniâ, nonnullas oves hinc inde pascentes, ac ferè hominem nullum conspicati sunt. Oppidulum autem hoc loco excelso impositum sedes est *Comitissæ de Alcala*, ad quam pertinet. Appellatur etiam Magnatum carcer. Ab eo enim haud longo spatio remota est arx, in quâ *Auraicus Princeps Mauritii Principis* frater captivus detentus est.

x. Kal. Aprilis trium milliarium viâ per arenosum & sylvestrem tractum tendente in oppidulum ab Autore non nominatum ducebantur, in quo pransi à meridie transibant solum aliquo modo cultum, nonnullis pagis procul in conspectum se dantibus, in viâ autem non

oc-

occurrentibus, nisi uno pago, & diversorio item unico, & solo sine ullis ædibus vicinis donec vesperi perventum est.

Segoviam à præcedente oppidulo quinque milliaribus distantem civitatem, ac sitam in excelso monte, in quo cum suburbiis in satis spaciosam magnitudinem se dilatat, & turribus ac propugnaculis tuetur. Optimi panni, qui nullibi in Hispaniâ meliores, ut *Nonius* c.60. testatur, confectione, famosâ incolis, quoque abundat opulentis, ac in solo feraci sedet, Episcopatusque divitis caput est. Septem ædium millia in eâ numerari perhibent. Veteris Castiliæ civitas est. Aquam ejus membrorum contracturam, & hydropem excitare, pannum quatuor tantum digitos transversos latum sex vel septem coronatis constare, & perversæ ac malæ indolis plærosque incolarum esse *Author* noster tradit. In foro templum cathedrale, *Yglesia Major* Hispanis, insigne est altari Divæ Virginis imagine argenteâ ornato: Sepulchro itidem *Didaci Covarruviæ* Juris consulti celeberrimi. Digna quoque sunt, quæ inspiciantur, duo monasteria in valle sedem suam habentia, *S. Vincentii* nimirum, & *S. Hieronymi*, utrumque in sylva vicina, ambulacri amœnitate ambulatores delectans. Ger-

mani noſtri viatores circumducebantur à Gallico Sartore Germanicam linguam egregiè callente, qui ipſis ſpectanda exhibebat arcem, officinam monetariam, & Pontem. Arx Regia *el Palatio* Hiſpanis, in altâ rupe locata vicina eſt domicilio Epiſcopi, & foſſis ſcopulo mero profundè inciſis tegitur. In turris, in quâ excubiæ aguntur, ſummâ ſuperficie quadrata, & plana decem cernuntur tormenta ænea ad urbem converſa, duo ſuburbium inſpectantia, & unum in campos rictum ſuum expandens. Inde ſexdecim cameræ tranſeundæ, quarum unicuique tapeta parietibus ſuſpenſa decorem haud exiguum conciliant. Unius ex iis Caminus Porphyretico marmore ſuperbit. Sub his minor turris in ſupremâ ſuperficie quadratâ & plana ſeptem tormentis æneis oneratur. Ex eâ introeundum in parvam cameram laqueari deaurato ſplendentem, camino marmoreo decoratam, & parietibus ad dimidiam viri ſtaturam opere vitreo obductis inſignem. Proximum eſt Regis ſacellum deauratum, & picturarum elegantia inſigne, inter quas eminent trium Regum imagines ſingularis artificii picturâ in altari oculis ſubjectæ. Mox ſequitur cœnaculum, ſeu triclinium magnificum, &

ſum·

ſumptuoſum, ac ubique auro obductum, in quo omnes Hiſpaniæ Reges, à *Pelagio*, qui circa annum Chriſti 716. regendi initium fecit, uſque ad *Joannam Caroli V. & Ferdinandi I.* Cæſarum matrem omnes mediocri ſtaturâ repræſentati ſoliis ſuis inſident. Lacunar ipſis impendens opere deaurato artificiosè ſuccinum ipſum mentitur. Huic triclinio contiguum alterum opere deaurato quoque rutilans poſtibus marmoreis januas ſuſtinet vicinumque eſt tribus conclavibus, viridi & cœruleo colore pictis, ac ſtellarum aurearum copiâ diſtinctis. Ex triclinio dicto autem exeuntes ducuntur in Reginæ cœnaculum parietum dimidiam partem vitro tectam, ſcamna marmorea, & laqueare auro optimo opertum oſtentans. Adjunctum eſt conclave aliud elegans lacunar gypſato opere inductum, & roſæ imaginem elegantiſſimam oculis ſubjiciens, januaſque auro tectas oſtendens. In omnibus verò arte quaſi certantibus hoc notabile eſt, quod artificio diverſo & diſſimili miram oculis voluptatem afferant. Exeuntes alia iterum conclavia ad ſui ſpectaculum & admirationem vocant. Diſcedentes Viatores noſtri Germani regales octo conclavium omnium cuſtodi ſolvendo delecta-

tionem oculis ablatam compensarunt. Ex arce in officinam monetariam deducti sunt. In valle sita rotas habebat plures, quas aqua præterfluens in gyrum agebat. Extruxerunt eam Oeniponte traducti monetæ excusores, qui tunc temporis præter unum superstitem, omnes in vivis esse desierant. Uno die plures nummos excudere solet, quàm in aliis monetarum officinis unius mensis spacio excudi possunt, ut *Author* noster refert. Videatur *Nonius pag.* 188. *edit. Antverp. Anno.* 1607. *in* 8. Tertium opus quod hic Segoviæ contemplationem meretur, est pons, sive Aquæductus, ædificium verè Romanum, & opus tam admirandum, ut omnibus aliis præponendum videatur. Fornicibus innititur centum & septuaginta septem, & per tria milliaria aquam in urbem deducit. In pontis fine nonnullæ sunt arcæ, ex quibus aqua per epistomia in urbis ædes, quascunque opus est, emittitur. Ulterius si progrediaris, turris occurrit, in quam aqua illabitur. Juxta hunc pontem alius minor est aquæ in suburbium ad tinctorum usum deducendæ inserviens. Æstivo tempore hæc aqua in puteis admodum frigido conservari potest.

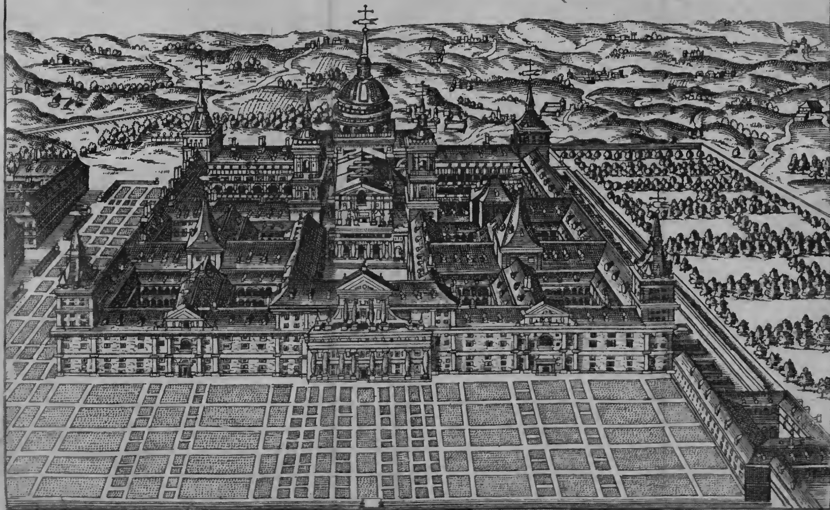
IX. Kal. April hinc discedentibus trans-

tranſeunda erat via admodum lapidoſa uſque ad montes *el puerto del fronte frio* appellatos, & maximam partem nive tectos. Mox in ipſo inrroitu ad ſiniſtram in valle quâdam conſpiciendum ſe offerebat monaſterium Carthuſianum perpulchrum, in quo nonnunquam Rex commorari ſolitus eſt. Ad dextram domus eſt Regis venatoria. In itinere pergentes metalli fodinas offendebant, & plurimas feras videbant. Poſtquam aliquot itineris milliaria ſuperata ſunt, ad Ventam pervenitur, unde porrò aſcendendam. Viatores noſtri in nive uſque ad genua deambulantes ſacellum, & domum, in quâ nix pro Rege cuſtoditur, in vertice reliquerunt, & in deſcendendo viam lapidibus obſeſſam, ubi Vetus & Nova Caſtilia finibus ſuis diſterminantur, habuerunt. Longurios aut aſſeros videbas octo, quibus appenſæ erant portiones maleficorum quorundam, qui tabernam monetariam expilaverant, in quatuor partes diſſectorum. Peractis quinque milliaribus circà meridiem adventantes pagus excipiebat. A meridie commodiore viâ ducti nonnullos pagos videbant, & domum quandam Regiæ recreationi deſtinatam. Initium item muri ſeptem milliarium ambitu vivarium

feris destinatum includens. Vesperi post quatuor milliarium iter remanserunt in pago.

11. Escurial, quem *Nonius cap.* 71. Escuriacum nominat. Cui in Castiliâ novâ sito adjunctum est ejusdem nominis famosissimum illud in toto orbe Christiano monasterium, quod inter mundi miracula relatum *Merula part.* 2. *Cosmographia lib.* 2. *cap.* 20. *fol.* 262. nimiis laudibus extollit. Monachus quidam ad *S. Paulum* Valdoledi nostris dicebat, quod hic opus Salomonis templo majus visuri essent. Plærumque *S. Laurentii* in Escuriali Monasterium vocatur. Cum Rex *Philippus II.* *S. Quintini* urbem in Galliâ Anno 1557. nullo alio medio occupare posset, quam si *S. Laurentii* templum machinis illis bellicis dirueret, Confessionarii Patris permissu illud fecit, & se aliud in *S. Laurentii* honorem extructurum pollicitus est. Primum itaque hujus structuræ lapidem posuit, quæ viginti septem annorum spatio ad finem perducta est. Vide quæ *D. Thomas Lansius in consultatione de principatu inter provincias Europæ in orat. pro Hispan. pag.* 264. *in* 8. scribit, ubi ex *Petro Matthæo in hist. Henrici IV. Galliæ Regis: lib.* 1. *narr.* 4. refert, quod plus quam vigin-

Monasterium
S. LAURENTY
in Escuriali.

ginti millionibus, aut ducentis tonnis auri conſtiterit. *Joh. Mariana lib. 3. de Rege, & Regis inſtitutione cap.* 10. eam viginti quatuor annis abſolutam, præter pretioſiſſimam ſupellectilem, trium millionum ſumptibus erectam eſſe ait. *Author noſter* narrat, ſe ſibi narratum eſſe ab ejuſdem monaſterii monachis qui Ordinis *S. Hiernoymi*, A. 1617. centum & quadraginta numero, cum quinquaginta diſcipulis, quos Scholaſticos, vocant, ibidem victitabant, quod in totam ſtructuram cum ipsâ bibliothecâ, quinquaginta ſex auri tonnæ cum triginta mille coronatis inſumptæ ſint. *J. W. Neumayer in Hiſpanici & Italici itineris deſcriptione* quindecim auri millionum mentionem facit. Quanticunque vero conſtiterit noſtrâ nil intereſt. Structura ipſa certè admiranda jure cum veterum illis ſtructuris mirabilibus comparari haud paucis etiam præferri poteſt. De novis aliorum Magnatum ædificiis cum hâc ſtructurâ collatis ſententiam pronunciat verſus:

Omnis ſtructuræ cedat ſtructura Philippi.

P. Bertius in tab. Geogr. contr. pag. 100. *& ſeqq. in Hiſp. deſcript.* hoc mundi miraculum dilucidè deſcribit, & æri inciſum antè oculos ponit, ubi hæc,

ut

ut & apud *Abrah. Ortelium*, *Marianam*, *Merulam*, & *Neumayerum* legi possunt. Nos *Authoris nostri* narrationem, nondum antehac in lucem editam hic ponemus. Ex pago Escuriali ad Regium non magni momenti stabulum via ascendit, & postea utrinque tiliis consita montem porro mille sexcentorum & triginta passuum longitudine scandit, in uno latere saxum habens excelsum, in quo crux lapidea, cum crate, in quâ *S. Laurentius* tostus est. Ad cœnobium pervenientium oculis è regione se exhibet ædificium constans duobus tabulatis, quorum unum Scholasticos, alterum regios ministros recipit, quando Rex ibi est. Quâ in monasterium ipsum introitus patet, tribus magnificis portis ingredientes admittit, & exeuntes emittit. Media primaria ex lapide vivo constructa, magnificis columnis suffulta, clavisque & manubriis deauratis ornata Occidentem spectat, *Sanctumque Laurentium* cum crate in medio ostentat. Anguli propylæo obversi quatuor habent turres, & introitus in templum duas alias. Totum autem ædificium tribus solariis seu tabulatis ubique assurgit, & septendecim areis disterminatur, quas peristylium triplex sibi invicem impositum, & ubique fere stru-

ſtructuras quaſvis ambiens inſpicit. Areæ autem ſeptentedecim per fontes ex optimo marmore conſtructos aquam vivam emittunt. Januarum in toto monaſterio quatuordecim millia numerari, clavesque iis aperiendis deſtinatus ſeptem centenariorum pondus habere ajunt. Suprà templi introitum ſex ſtatuæ marmoreæ aureis coronis & ſceptris inſignes, ac octodecim pedes altæ ſex Regum Iſraëlis effigies oculis conſpiciendas exhibent. Ponè introitum fundatorem, & fundationis tempus nigræ tabulæ marmoreæ inſcriptio ſculpta indicat his verbis: *Philippus II. omnium Hiſpaniæ Regnorum, utriuſque Siciliæ & Hieroſolymæ Rex, hujus templi primum dedicavit lapidem D. Bernhard. ſacro die Anno* 1563. *res divina fieri in eo cœpta prid. feſtum D. Laurentii Anno* 1586. In altero latere leguntur hæc verba: *Philipp. II. Omnium Hiſpaniæ Regnorum, utriuſque Siciliæ, & Hieroſol. Rex, Camilliaci, & Alexandriæ Patriarchæ, Nuncii Apoſtolici miniſterio, hanc Baſilicam S. Chriſmate conſecrandam piè ac devotè curavit*, 30. *Auguſt. Anno* 1593. Clathra antè templum ex orichalco facta ſunt. Altare ſtipatur viginti quatuor candelabris argenteis ferè duas ulnas altis, ut & nonnullis

argenteis lampadibus ſatis magnis. Sunt adhuc tria altaria peculiaria pulcherrimis picturis & figuris ornata, templumque *S. Petri* templo Romæ ſimile eſſe fertur. Ejus tabulatum auro obductum ſplendidiſſimè nitet; pavimentum vero nigro & albo marmore conſtratum eſt. Primarium illud altare, de quo diximus, planè liberum eſt, ità ut totum circum iri queat, nemini tamen quid attingere licet. Ideò Germanos noſtros id facientes objurgabant monachi, dicentes, locum ſacrum eſſe. Opus eſt ex fuſco marmore confectum, & deauratis imaginibus decoratum, gradus habens ex eodem marmore, ac tanto ſplendore, ut tranſeuntes glaciem tranſire ſibi videantur. Superior altaris pars merus eſt porphyrites. Ponè altare ex Indico ligno, eodem cum auro, pretio æſtimato duæ ſunt januæ & poſt illud parieti inſertum cernitur marmoris Porphyretici fruſtum, in quo tanquam ſpeculo totum templum videre licet. Ad ejuſdem altaris latus ſex aliæ ſunt januæ, itidem ex Indico ligno confectæ, cum orbibus ex cryſtallo. Proximè eſt *Caroli V.* & uxoris ejus ſepulchrum, opere magnifico elaboratum cum hâc inſcriptione:

D.O.M.

D. O. M.

Caroli V. Rom. Imperatori Augusto; horum Regnorum, utriusque Siciliæ, & Hierosol. Regi, Archiduci Austriæ. Optimo Parenti Philippus filius posuit. Jacent simul Elisabetha uxor, & Maria filia Imperatoris, Eleonora & Maria sorores, illa Franciæ, hæc Ungariæ Regina.

In altero latere est *Philippi II.* statua priori similis, in eo tamen differens, quod *Carolus* ordinem incipiat, *Philippus* verò tanquam prudentior alii alicui Regi adhuc locum relinquat, ut verba, *Hic locus digniori inter posteros illi, qui ultro abstinuit, virtutis causa*; testantur. In medio dictus *Philippus* jacet cum hâc inscriptione:

D. O. M.

Philippus II. omnium Hispaniæ Regnorum, utriusque Siciliæ, & Hierosol. Rex Catholicus, Archidux Austriæ &c. in hâc sacrâ æde, quam à fundamento extruxit, sibi vivens posuit. Quiescunt simul Anna, Elisabetha, & Maria Uxores cum Carolo Principe filio primogenito.

In hoc templo quatuor sunt organa, & quidem bina sibi mutuò opposita. Sedilia in choro ex pulchro & fusco ligno confectæ cernuntur pulpitum verò, cui liber

sa-

ſacris cantilenis plenus incumbit, ex orichalco conſtans quatuordecim librarum centenarios continere dicitur. Unum ex libris cantilenas ſacras comprehendentibus angulos orichalco obductos habens, & quá reſecta ſunt folia, deauratus quadringentis coronatis conſtare perhibetur. Suſpenſa in choro eſt ingens lampas argentea: Ante ipſum tabulæ duæ ſtant catalogum exhibentes omnium reliquiarum ſanctarum, quæ in hoc templo oſtenduntur. 7. nimirum ſunt corpora integra, 105. capita integra, 177. brachia & pedes, 364. Venæ, 1400. parva fruſta, & adhuc 1570. fruſtula. In altero Chori latere elegans fons aſpici meretur. In Sacratio parieti inſerta ſunt nonnulla gutturnia marmorea monachis inſervientia, qui ſe lavant, antequàm ad aram accedant. Appenſas ibidem cernere licet *Caroli V. Philippi II. & III.* imaginem, ac totius domus Auſtriacæ genealogiam: ut & pulchram aram auro obductam, in cujus extructionem 500. Ducati impenſi ſunt. In diverſis ex Indico ligno arcis ornatus ſacer reconditus jacet. Ex hoc ſacrario aditus patet in conclave aram, argentea candelabra, & cruces argenteas, auroque obductas ſuſtinentem, habens, in quo arcæ incluſa vaſa duo pretioſa oſten-

ſtenduntur: unum ex Sapphiro, Margaritis, & pretioſis lapidibus ſuperbit, & in medio ingentem Rubinum continet; alterum fuſili opere confectum, & itidem lapidibus pretioſis ſuperbum, ac à Cæſare Maximiliano, ut fertur, elaboratum, quo ad Sacramentum in pompa ſacra circumferendum utuntur. Crux quoque ibidē at ex puro auro, cui Margaritæ plures grandes, ac inprimis quatuor nucem odoratam magnitudine æquantes inſignem ſplendorem conciliant: Ut & alii lapides pretioſi, nimirum Sapphiri, Pyropi, Jaſpides, & Adamantes maximo pretio æſtimati. Liber auro munitus, & quater mille ducatis conſtans, in quo vitâ Chriſti à quodam monacho picta, & ab alio ad eam pertinentes pſalmi & reſponſoria propriâ manu adſcripti. Aliæ item res pretioſæ, & ſumptuoſæ veſtes ſacræ figuras varias acu elegantiſſimè pictas oſtentantes: illæ nimirum, quæ in *Caroli V.* exequiis funebribus uſurpatæ ſunt, & quinquaginta mille coronatis comparatæ eſſe dicuntur: & aliæ poſtea in Regis *Philippi II.* pompâ funebri adhibitæ, quarum precium quindecim ducatorum millia eſſe ajunt. Veſtes porro ſunt Margaritis & Gemmis diſtinctæ, quæ priores precio longè ſuperant. Tegumenta, quorum

rum quadraginta tria unicuique altari tegendo inserviunt, ex serico rubro texta, acu elegantissimè picta, & margaritis ac lapidibus pretiosis ornata, quæ profectò inter plurima visu dignissima eminent. Peculiares quoque vestes adsunt in festis Sanctorum Apostolorum saltem induendæ. Arce tam sumptuosa vestimenta custodientes ex Cedri, Ebeni Indicæ, aliarumque arborum auro contrà æstimatarum lignis compactæ sunt; Thesauro huic tanto quindecim tonnarum auri pretium constituitur. Dictum conclave sequitur capituli camera, cujus januæ inscripti leguntur hi versus supra Christi imaginem extantes:

Hic lapis offensus ferietque feretque, ruinam,
Hic & inoffensus petra salutis erit.

In altero autem latere depicta est *Virgo Maria* cum hâc inscriptione:

Hanc hanc mirandam tibi protulit unio gemmam,
Autori chara est utraque petra Deo.

E regione *Jacobi Drense*, quem *Bertius*, *Jacobum Trezzo* nuncupat, architecti & statuarii Itali, qui hoc monasterium ædificavit, imago in conspectum prodit, cum inscriptione adjuncta *Christo divini templi lapidi præstantissimo.* Artificis quo-

quoque cujusdam *Abrahami* nomine effigies, & in cunis Christi jacentis, & dormientis, cui hæc verba adscripta: *Cor meum vigilat.* Quantum ad peristylium attinet, inter præcipuas totius hujus monasteriis structuras jure numerandum, in quo circumcirca parietes *Christi & Matris* ejus delectissimæ historiam singulari artificio depictam oculis subjiciunt. In medio hydraulica opera per quatuor tubos marmoreos aquam ejaculantur; imagines elegantes exterius, atque intus leonem monstrantia. Mox gradus se offerunt duobus simul adscendentibus, quorum tamen unus alterum cernere non potest. Picturæ ibi elegantes & inter eas una *S. Hieronymum* cum leone, & altera balænæ cujusdam Valenciæ capti, & 48. spithamas longe imaginem artificiosè conspectui exponentes. Inde pergentibus occurrit Bibliotheca, cujus ostium instrato opere variatum ex Germ. huc delatum est. Pavimentum marmore splendet; arcuatum tabulatum picturis variis librorum subjectorum materiæ, quàm continent, respondet. Repositoria, & plutei cuncti ex ligno Indico parati, & marginum extremitas in libris deaurata. Quinque ordines pluteorum sibi invicem impositi libros recipiunt,

quis.

quisque centum passuum longitudine se extendens. Cernuntur hic *Caroli V. Philippi II. III. & IV.* effigies; ac aliquor Globi, præcipuè verò unus cœlestem & terrestrem globum cum Planetarum cursu admirando artificio antè oculos ponens. Nulli Monacho librum ex Bibliothecá secum in conclave suum sumere licet, sed in Biblothecâ ipsâ studiis operam & tempus impendere unicuique integrum est. Ex hâc in aliam Bibliothecam deducuntur spectatores. Hæc libris manuscriptis in suos pluteos dispositis referta est. Germanis nostris unus à *S. Augustino* de Sacro Baptismate propria manuscriptus exhibebatur, ut oscularentur. Narrabatur quoque ipsis, quod *Carolo Cæsari* pro his libris omnibus quinquaginta mille coronati oblati fuerint. Adest hic etiam *Papæ Pii V.* mensa, quâ in scribendo uti solebat: Et vetus Hierosolyma, ut tempore *Christi* fuisse creditur, ex ligno opere sectili admodum artificiosè confecta. Totum reliquum conclave effigiebus meris tectum inter alias inspiciendam præbet *Johannis de Austria* imaginem, cum duabus lanternis, quibus in magno illo prœlio navali anno 1571. usus est. In refectorium descendentium oculos pascit pictu-

pictura ultimum judicium repræſentans, in quâ *Carolus V.* & *Philippus II.* à duobus angelis in cœlum portantur. In ſupremo Refectorii aut Cœnaculi loco menſa eſt, cui Rex cibum capturus aſſidet, quandò in Monaſterio commoratur. In abſentiâ ejus Monaſterii præfectus, qui Prior vulgò appellatur, eidem menſæ accumbit. Porrò totum Monaſterium plurimis amœniſſimis ambulationibus cinctum horto inſigni, hydraulicis operibus, pulchris piſcinis, cellis profundis, Xenodochio, & Pharmacopoliis celebre redditur. Hæc *Author noſter* qui cum laudabili ſuo comitatu Germano egrediens monacho 20. reales obtulit, & eo negante pecuniam accipere Janitori quatuor donavit. Monachi enim hi admodum divites, ſunt, utpote quibus, ut *Neumayerus* tradit, Rex *Philippus II.* quinquaginta ducatorum millia in annuos reditus donavit. Regis Palatium ipſum, ſi cum monaſterio comparetur, vile eſt. In porticu quâdam pugna navalis *Johannis Auſtriaci* cum Turcis depicta videtur, & in Cœnaculo omnis generis aves, piſces & inſecta. Germani noſtri Oeconomum octo realibus donârunt.

VIII. Kal. Maji à meridie Eſcuriaco

re-

relicto, sterilem arenam peragrantes usque ad secundum aut tertium milliare appropinquaverunt Madrito, ubi solum fertile incipit. Septem autem milliaribus confectis vespertino tempore ingressi sunt.

12. Madritum, quæ Mantua Carpetanorum doctioribus esse videtur. Escuriaci & Madriti distantiam *Merula & Bertius* quinque, *Nonius cap.* 71. & **Johannes de Laet** 11. *pag. descriptionis Hispaniæ.* 6. milliaribus Hispanicis, *Neumayerus* verò duobus Germanicis metiuntur.

Situs est hic locus in Castiliâ Novâ, quæ hoc tempore optima totius Hispaniæ Regio habetur, sed ob imperium, quo reliquas premit, magna invidia laborat. Septentrionalem terminnm veteris Castiliæ finibus terminat; Reliquas ejus extremitates Lusitania, Estramadura, Andalusia, Granada, & Valencia claudunt. Metropolis ejus est Toletum. Eam sequitur Cuença vel Concha, alte & præcipiti scopulo insidens, Regionis Sierræ caput. Vide *C. Ens in deliciis apodemicis pag.* 34. *Nonium.cap.*73.*de Hispaniâ.* Est & Guadalajara civitas celebris, ubi sumptuosum & magnificum *Ducis de Infantado* palatium, & armamentarium instructissimum. Civitas hæc Guadalajara in-

inquit *Casparus Barreiros*, *vel Barrerius*, sita est in colle humili, quâ Henares fluvius præterlabitur. Muris antiquis clauditur, commodisque ædificiis repleta est. In eodem Ducatu Infantadgo, vel Infantatus, atque ità etiam in Castiliâ Novâ reperire quoque est Urbem Hitam olim Cessatam, ut *Nonius dicto cap. 73. pag* 228. autumat. Muris septa excelsi collis lateri accumbit, arcemque in ejusdem collis jugo habet, cujus mari sensim versus urbem descendunt. Ejusdem Castiliæ civitas est Medina Celi, olim grandis, & hodie Ducatus primaria urbs, octoginta circiter pagos sub se habens: Ocanna item tria focorum millia numerans; quibus adjunguntur Madritum, & Alcala de Henares, de quibus postea. Huc etiam refert *Merula* urbem Siguenzam, cujus suprà in Castiliâ mentionem fecimus: ut & Alcantaram, ubi Tagus veteri quidem sed insigni ponte lapideo sternitur, de quo *Merula cap.* 20. *pag*. 263. legendus. Sexcentos septuaginta pedes longus, viginti octo latus, & in summitate suprà aquam ducentorum pedum longitudine extensus sex arcuatis columnis seu fornicibus incumbit. Quâ de re, ut & de Equitibus auratis Alcantaræ ordinis nomen debentibus, de urbe

H Tala.

Talavera ad Tagum ſita, altis, latis, & fortibus muris munita, & optimè ædificata, ac de Caſlona, quam utramque urbem cum Lezuza, vel Lebazuza ad Caſtiliam novam *Merula* refert, conſulatur *Nonius in* 39.63. *&* 64. *capitibus.* Tota autem hæc Caſtilia Nova in tres partes dividitur, quarum una eſt Sierra, altera Algarria, vel Henares, & tertia Mancia nuncupantur. Sylvoſa admodùm paucorum fructuum proventu gaudet, hortis tamen abundans, & piſcibus quos Tagus copiosè ſufficit.

Ut ad Mantuam Carpetanorum redeamus, quorundam opinione pagus eſt, cum muris deſtituatur, undè vulgo dicitur, duos ſplendidiſſimos, & magnificentiſſimos pagos eſſe in Hiſpaniâ, Madritum puta, & Valdoledum. Sed hodierno tempore ob magnitudinem, vetuſtatem, & Regiam aulam inter Urbes locum ſuum tenet. *Nonius*, & *Thuanus lib.* 120. Mantuam Carpetanorum appellant. Fortunatiſſima totius Toletani Epiſcopatus civitas eſt, ut *Nonius* eam deprædicat. Excelſiore ſitu elata plurimam ſui partem Septentrioni obvertit, inferius lota fluviolo Guadarrama, qui ponte tectus eſt. Circumdata eſt agro ſic ſatis fertili, & fodinis multis, ex quibus ſili-

ſilices,& pyritæ eruuntur,qui lapides poëtæ Hiſpanico *Johanni de Menna* anſam præbuerunt, ut Madritum igne cinctum nominaverit. Aëris ſalubritas haud exiguum ipſi laudem & famam conciliat. Nam cum *Cæſar Carolus V.* diuturniore febri vexatus in hunc locum ſe recepiſſet, paucis diebus eâdem liberatus eſſe fertur. Populoſiſſimarum totius Hiſpaniæ Urbium unam teſtatur rhedarum & curruum multitudo, quorum ſæpè centum,præter mulos & nobiliſſimos equos, alicui plateas pervaganti occurrent. *Wilhelmus Neumayer* circiter ter centena hominum millia in hâc urbe habitare ſcribit. Incolæ veſtitu ſumptuoſo ſe oſtentant, ſed ædificiis grandes ſumptus non impendunt, à *Philippo II.* prohibiti, quo minus grandia palatia erigerent. *C. Ens.* docente 128, turres circà urbem numerantur. Palatium Regium non quidem admodum ſpatioſum, ſed tamen aſpectu externo inſigne colli appoſitum eſt, & fluviolo dicto lambitur. Anno 1617. in tres erat diſtinctum partes, quarum una deſtinata erat habitationi Regis, altera principum juniorum, & tertia *Ducis de Lerma*, ſummâ apud Regem tunc temporis authoritate valentem, & cum ipſo Rege regentem. Quantum ad Re-

is conclavia attinet, primum eſt, quod altationibus & tripudiis deſtinatum plurimarum civitatum, & imaginarii prœlii, in quo equis & lanceis concurſum eſt, & Galliæ Rex *Henricus II.* vitæ jacturam fecit iconibus ornatur. Parvum huic adhæret aliud. Ixionis, Tantali, & Siſyphi tormenta, quibus apud inferos torquentur, in tabulis elegantiſſimè depicta oculis inſpicienda offerens. Rariſſimi & maximi artificii opera eſſe dicuntur. In feneſtrâ picturam cernis, in quâ *Cæſar Carolus V.* & *Saxoniæ Elector* ſcorpione ſeu arcu ſcopum petunt. Proximum eſt Sacellum, quod *Carolus V.* extruendum curavit, in quo inſignis artificii pictura ex *Apocalypſi Johannis*. Inde Germani noſtri peregrinatores deducti ſunt in porticum Regiam, introitu ingentis magnitudinis chalybeum ſpeculum monſtrantem, in quo totius porticus imago relucebat. Feneſtræ omnes ex cryſtallo, & omnes anguli, januarumque, & feneſtrarum poſtes & fulcra ex optimo marmore facta. Ex porticu in Auditorium, in quo Rex Legatos, & alios audire ſolet, perrexerunt. Totum deauratum camino ex jaſpide conſtructo ſuperbiebat. Mox alia ſequebatur porticus, in introitu comeſſationes, & prægrecationes elegan-

ganti picturâ adumbrans, ac porro Equum Trojanum ostendens, & secessum, in quo Rex meridianæ quieti indulget. Ex eâ in parvum conclave ingrediebantur, in quo Rex prandere, & cœnare consuevit. *Cæsar Carolus V.* id struxit; Ejus autem symbolum passim Caminis incisum est. Succedit aliud Auditorium cum throno ex nigro holoserico; in quo tabulatum deauratum, & parietes aulæis & tapetibus Scipionis historiam exhibentibus vestiti sunt. Porticus proxima depictos habet viginti duos Lusitaniæ Reges, usque ad *Sebastianum*, depictam item pugnam in Africâ, in quâ ipse Regum ultimus cum potissima Nobilitate periit, Cœcus quoque Organista ibi cernitur, cum mensâ in quâ urbium nonnullarum effigies. Suprà porticum fenestra est, ex quâ in porticum Galliæ Rex *Franciscus I.* cum captus esset, prospicere poterat. In vicino conclavi Rex mensam habet, in quâ globulis, seu sphærulis per foramina propellendis se excercere solet. Ex hoc egressi veniebant in Cœnaculum seu tricilinium Principis, in quo duæ argenteæ erant mensæ, tapeta pulcherrima, & Principissæ Gallicæ, reginæ jam Hispanicæ lectus quam ex Galliâ secum attulerat. Facilis ad hæc

conclavia eſt aditus, eò quod Germani ſatellites ſemper præſto ſunt, qui aliquem in eâ deducunt: Munera tamen hic duplicanda, cum diverſæ perſonæ operam ſuam offerant. Ex arce in Regis armamentarium tranſibant. Conclave hoc ſpacioſum octodecim arcis complectebatur. In dextro latere *Cæſaris Caroli V.* In ſiniſtro verò *Philipporum II. & III.* arma erant. In pariete Speculum Chalybeum unicuique id induenti imaginem ſuam ſtaturæ ſuæ reſpondentem exhibet. In primâ arcâ erant *Caroli V.* arma, quibus Anno 1555. uſus eſt, cum urbem Tunis in Africâ occuparet. Regis item Africani pileus argenteus, & arma Turcico more parata. Dicti *Cæſaris* veſtes, quibus armatum ſe tegebat, ex puro argento & auro conſtantes, & adeò graves, ut maximè mirum ſit, quo pacto ſimul & veſtibus & armis tàm gravibus uti potuerit. Gladius ipſius, quem ultimum uſurpavit, niger eſt. Secunda arca comprehendebat armaturam, & tunicas armis tegendis idoneas, quas in bello contra Saxonem adhibuit, ut & nonnulli baculi rectionis & imperii militaris ſigna. Tertiæ arcæ incluſo erant arma deaurata, quibus coronationis tempore indutus erat, Gladius etiam ipſi donatus à *Papa*
Pau-

Paulo III. ut contrà hæreticos eodem uteretur; ut & parva ſclopeta ephippiis ejus alligari ſolita, arma, quæ ad ludicra cataphractorum equitum exercitia adhibebat, chlamydes ipſi tàm in pedeſtribus quam equeſtribus certaminibus uſitatæ cum gladiis ad eas pertinentibus, inter quos nonnulli aquilâ bicipite notati, & ab ipſo in Belgio uſurpati. Scorpiones quoque aliquot, venabula, jacula, & lanceæ quibus uſus eſt. In cæteris arcis, aut armariis videre eſt *Ferdinandi Catholici* arma deaurata, & argenteis, aureiſque clavis munita, in quibus ſolum aurum quinquies mille coronatis æſtimatur; arma ultimi Regis Mauritani, in Granadæ regno, quibus munitus fuit, cum poſtremo conflictu vinceretur: *Cæſaris Caroli V.* tegumenta bellica ad duos equos, quibus in Germanico bello inſidere ſolitus eſt: duo pulchra ſclopeta deaurata à Duce Sabaudiæ Regi donata: arma quoque non ſolum auro obducta, ſed etiam lapidibus pretioſis exornata; equorumque habenæ & retinacula filis ex auro & argento ductis acupictorum artificio exornata; Arma Indica ex oſſibus piſcium horrendis larvarum faciebus picta: Captivi Electoris Saxoniæ gladius & ocreæ: Gladius in aquâ repertus, & accretis lapi-

dibus oneratus: Galliæ Regis *Francisci I.* ut & ejus exercituum Ducis, ac *Bernardi Carpensis*, (de quo *Mariana lib.7.cap. 9. 12. & 17.*) gladii: Regis *Ferdinandi Catholici* gladius. *Johannis Austriaci* acinaces, ac galeà, quibus in prœlio contrà Turcas usus est. Arca plena armorum, quæ idem post partam victoriam Regi donavit. Alia item conservans arma ante *S. Quintini* fanum Gallis erepta. Cæsaris lectica, & sclopetum matre perlarum ornatum, & ab Angliæ Rege donatum. Aliud auro munitum, & à quodam ex Biscajâ oriundo confectum. Arma Regis *Philippi II.* quinquies mille, & quingentis ducatis constantia: Arma & vestitus militaris equi, cui antè *S. Quintini* fanum insedit. *Sebastiani* Lusitaniæ Regis arma. *Johannis Austriaci* vexilla, quibus in Classe contrà Turcam usus est. Bipennes satellitum Cæsaris, cum Boloniæ esset. Proximé januam sunt mirabilia arma Indica, cum arundinibus longis, quæ bobus imponi solent. Ante fenestram pulchrum est altare, cum trahâ tribus rotis impositâ, & nonnullis tormentis campestribus parvis. His conclavibus subest Regis Equile, in quo trecenti equi numerantur. De Regiâ hactenus. Porrò in hâc urbe Madrito cernuntur

Xe-

Xenodochium *S. Hieronymi*, in quo mille & quingenti homines quotidie aluntur: & Templum *Nuestra Sennora*, in quo multa miracula quotidie fieri dicunt, & viginti quatuor argenteæ lampades videntur. Jesuitarum Collegium Rex, qui hoc tempore regno præest, in Academiam mutavit, & decem mille coronatorum aureorum reditu annuo donavit. Aliorum monachorum cœnobia non pauca quoque in Urbe cernuntur. Apud pontem antè urbem hortum Rex habet, in quo hydraulicâ opera nonnulla, & ex metallo equus illi in Ponte novo Parisiis similis, quem Mantuæ Dux Regi *Philippo III.* dono dedit. Horto qui *Ducis Lermæ* fuit, vicinum est Capucinorum cœnobium, cui proximus locus, in quo ferorum taurorum venatio instituitur, & omnis generis aves visuntur. In eâdem viciniâ amœnum hortum Rex frequentare, & eorum qui cursus certamine se exercent, spectatorem agere solet. Inde haud procul amœnum templum, jucundaque deambulatio, in quâ vespertino tempore plures curruum, & rhedarum ac equorum centuriæ delectationem hauriunt. In *Neumayeri* Relatione Hispanicâ me legisse memini, proximè magnum forum in templo crocodilum in Hispaniâ,

 ca-

captum ſuſpenſum, & in Regio Palatio in domo quâdam Rhinocerotem eſſe, qui primus in Europâ viſus eſt.

Prid. Kal. Maji peregrinatores noſtri Germani exiverunt viſum Regiam Domum Pardo milliaribus duobus Madrito diſtantem, quæ arx in libero & plano campo poſita, amœniſſimis vivariis omnigenarum ferarum plenis cingitur, & quatuor turribus plumbo tectis ſuperbit. Cancelli antè feneſtras cœruleo colore picti & aurati, ut & porta auro obducta, & exornata pulchro admodum horologio, quod ſonans amœno concentu aures mulcet. Inſcriptio portæ hæc eſt. *Carolus V. Rom. Imper. Hiſpaniæ Rex* 1547. Atrium ingreſſo lapideus pons tranſeundus. Foſſæ omnis generis hortenſia opera accumbunt, ubi & aviaria tria varias aves incluſas continent, pictura exterius poſita gigantem, & adoleſcentem annorum novendecim, qui gigantis ſtaturam habebat, ut & duodecim annorum ſtaturâ vix trium annorum puellam æquantem, exhibet. Subſtrata porticus duabus decoratur tabulis venationem oculis ſubjiciens, quâ Saxoniæ Elector Cæſarem *Carolum V.* oblectavit. Admirando artificio una repræſentat hyemem, quâ venatione ſe exercuerat *Carolus* Imperator,

tor, adeò frigidam, ut canes ad ignem adducti se calefaciant. Supra primos gradus contignatio alba & deaurata varias picturas ostentat: Supra sequentes gradus Regis habitatio visitur. In porticibus suspensæ picturæ pulchræ, quæ olim ad Mansfeldiæ Comitem pertinentes Lutzenburgo huc delatæ sunt, suspensæ oculos delectant. Inde Sacellum ingressus opere tectorio albo & deaurato tegumentum cernit, & intriclinio sequente tabulatum simile offendit pulcherrimis figuris exornatum: præcipuæ sunt Regis Galliæ *Francisci I.* captivitas: Fani *S. Quintini* obsidio: Urbis Granadæ occupatio: Hispaniæ quatuor flumina præcipua: Hispaniæ depopulatio: *S. Jacobi* Apparitio, quâ *Ordonium* Regem ad Mauros animose aggrediendum hortatus est. In parietibus etiam aliquot picturas cernere est. Inde per ambulacrum humile, angustum, & deauratum ingressus patet in conclave audiendis iis, qui Regem alloqui cupiunt destinatum, in quo judicium *Salomonis* & aliæ artificiosæ picturæ. Huic adjunctum est procœtion, hodiè ante cameram vocant. In eâ artificiosa pictura modum monstrat, quomodo alicui vermis secandus. De iis dicitur quibus sensus omnes non rectè con-

 stant,

ſtant, aut qui philauti nimium ſibi ipſis placent. Porrò in oculos incurrunt Deorum nuptiæ; Apulæi aſinus aureus; Dormiens fœmina, quam Cupido ſagittá petit. Pro hâc picturâ quatuordecim mille coronatorum precium oblatum eſſe fertur. Conclave proximum huic eſt *la Sala del Emperador*, aut *el apoſento de cubris*, in quo cibi apponuntur. Ornamento ipſi ſunt prœlium navale ante Naupactum cum Turcis; pictura, in quâ *Philippus II.* filium primogenitum Deo conſecrat; Prœlium terreſtre antè Paviam cum Gallis factum, cujus hæc eſt inſcriptio. *Anno* 1525.

Cum Papiam cingit numeroſo milite Gallus,
Et timet invicti Cæſaris arma parum,
Vincitur, & captus, poſt funera multa ſuorum,
Imperio paret, Carole Quinte tuo.

Prope januam *Carolus Cæſar* inſidet equo, quo in prœlio cum Saxoniæ Electore uſus eſt. Hinc per duas cameras in pulchrum ambulacrum elegantiſſimis optice artificio depictis picturis inſigne itur. Proximè ſequitur Reginæ habitatio in quâ primum ſe offert porticus elegans tabulato picto & deaurato tecta, & nonnul-

nullis picturis ab *Hieronymo de Bosco* pictis exornata. In projecturâ quâdam eleganti tabulâ prœlium cum Saxoniæ Electore antè Mulbergam commissum adumbratur. Cubile Regis huic contiguum auro quoque obductum est. In triclinio pugna navalis *Johannis Austriaci*, & Trajecti ad Mosam, aliarumque civitatum obsidiones depictæ pendent. Vicinum aliud conclave *la Camera de retrete* appellatum effigiem habet Comitis *Henrici Nassovii*: Huic succedit cœnaculum duabus tabulis ex porphyrite confectis, & Camino ex eodem lapide extructo, & Saxoniæ Electoris picturâ, quemadmodum Mantuæ Carpetanorum superbiens; Conclave item secretius admodum elegantibus picturis optico artificio adumbratis insigne, cujus fenestræ si clauduntur, lucis splendor per aliquot rimus quidem recipitur, sed nullibi janua reperiri potest, ut nemo sciat, quâ ingressus sit. Interius est Principis habitaculum, in cujus triclinio fœmina quædam depicta prolixam barbam è mento enatum habet: Monasterii item Escuriaci, & avis peregrinæ ex monte Tabor adductæ, quæ in aquâ simul & terrâ vivere potest, effigies ostenditur. Aliud quoque triclinium priori conterminum nobi-

nobilitatur aliquot obſidionibus pictis; inter quas urbis Rhodi obſidio cum verſibus aliquot; Auxilium item quod Dux Parmæ Pariſianis civibus tulit. Poſtquam Germani noſtri Viatores omnia inſpexiſſent, exeuntes octo reales dono dederunt, ac veſpertino tempore in diverſorium ſuum Mantuæ Carpetanorum reverſi ſunt, ubi ſingulis diebus pro unius lecti uſu duo reales ipſis ſolvendi erant. Præſidiarii item Regis ſatellites, & milites ex Germaniâ crebris compellationibus & viſitationibus ipſis multum negotii faceſſiverunt. *Autor noſter* dicit, ſiquis delicato aliquo fruſto veſci velit, adeunda ipſi eſſe Legatorum diverſoria, aut ædes, ut ibi, præcipuè apud Reipublicæ Lucenſis legatum ſibi, precio tamen haud parvo, quod cupit, comparet. Diſtantiæ inter Auguſtoritum urbem Pictonum primariam in Galliâ, & Mantuam Carpetanorum centum & octoginta octo milliaria, quæ Gallicâ eſſe arbitror, numerantur; Horum Hiſpanicis, ut ſuprà diximus, minorum, & quater mille paſſibus, ſingula nempè, reſpondentium ſeptendecim, & dimidium cum quindecim milliaribus Germanicis, aut ſeptuaginta Italicis conveniunt.

Poſtquam Germani noſtri octiduum Man-

Mantuæ Carpetanorum commorati fuerant, cum *Juliano de Flor* natione Gallo, qui jam viginti annos Madriti habitaverat, pacti sunt pro singulis Asinis decem Ducatos & dimidium, ut his de pabulo, & sibi de victu prospiceret in viâ, quam jam Ulyssiponam in Lusitaniam ipsius ductu ingressuri erant, quamvis in viâ pro ipso postea etiam solverint.

Kalendis Maji inter quintam & sextam horam vespertinam Mantuâ Carpetanorum decedentes ac amœnam viam latumque campum transeuntes, noctu audiebant mugitus ferorum & sylvestrium boum, qui ibi in sylvâ quâdam abutuntur, & post milliaris sex confecta noctu hora decima ingrediebantur.

13. Urbem Alcalam de Henares, Regis *Alphonsi* cognomento Sapientis tempore Alcala *S. Justi* appellatam, qui Sanctus, cum fratre *S. Pastore* sub *Deciano* Præfecto Martyrii coronâ coronatus est, ut *Prudentius* Poëta meminit. Complutum est ipsi nomen hodiernum: situs verò in Castiliæ loco amœno admodum, & gratam planitiem extendente ad fluvium Henares, quod verbum fœni, cujus magna copia ibi est, metam aut acervum denotat. Ovi figuram oblongo illo situ referens ædibus satis pulchris, præcipuè au-

autem plateâ quâdam admodum longâ, quam fornices tabernis mercatoriis abundantes utrimque stipant, ut *Nonius cap.* 72. ait, celebris redditur, & omnibus rebus præcunctis Hispaniæ civitatibus affluit. Rex Palatium hic habet. Academia Salmanticensi secundum locum obtinet. *Franciscus Ximenius Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus* eam anno 1517. fundavit, & in hâc urbe, anno 1515. ut *Merula fol.* 262. scribit, Biblia sacra, ab hoc loco Complutensia cognominata imprimenda curavit, & Bibliothecam insignem instruxit: Vide *Alvarum Gomez. de Francisco Ximenio lib.* 1. In Collegii templo sepultus est, cujus Epitaphium in *Francisci Sweertii pag.* 320. tale reperitur.

Condideram Musis Franciscus grande Lyceum,
Condor in exiguo nunc ego sarcophago.
Prætextam junxi sacro, galeamque galero,
Frater, Dux, Præsul, cardineusque Pater.
Quin virtute meâ junctum est diadema cucullo,
Cum mihi regnanti paruit Hesperia.

Collegium dictum superba est structura, & catenis cincta, in introitu monstrat Re-

Regem *Philippum II.* & aliquot suos benefactores, inter quos & *Dux de Lerma*, sed oculis erutis. Ampliorem ejus descriptionem vide apud *Melchiorem de la Cerda in Sermonis latini apparatu.* Collegio huic confine est Franciscanorum monasterium in cujus sacello quidam *S. Julianus*, & alii duo Sancti, in alio quoque *S. Diego* terræ mandati quiescunt. Monachus, qui viatores nostros circumducebat, & ipsis cuncta spectanda exhibebat, unicuiq; dabat tres terreos globulos, ex terrâ effossus, ubi *S. Diego* humatus esse creditur, & terræ sigillatæ haud multum dissimiles, qui aquâ & aceto macerati, & vulneribus impositi ea curare & febri mederi dicuntur. Jesuitæ tunc temporis in hâc urbe Collegium extruere incipiebant. Pertinet autem hæc ipsa ad *Archiepiscopum Toledanum*, & patria est *Christophori à Vega* Medici celebris.

VI. Nonas Maji ponte fluvio Henares imposito, & colle acclivi superatis per planitiem non usque adeò cultam quinque milliatibus confectis vesperi se contulerunt.

Argandam oppidulum exiguum cum arce, aut potius domo voluptuaria, olim ad *Dominum Kevenhulerum*, sed tunc tem-

temporis, anno nimirum 1617. ad *Ducem de Lerma* pertinens.

v. Non. Maji, itinere per vineas tendente, ad dexteram occurrebat Domus Regis Venatoria, & poſtea fluvius Xarama, quem pontone trajecerunt, pro homine & aſino quovis 3, quartas ſolventes. Sequebatur planities ſed non culta, quâ relicta, & quinque magnis milliaribus confectis à meridie pervenerunt.

Aranjues, aliâ, ſi rectam viam teneas, ſeptem tantum milliaribus Mantuâ Carpetanorum diſtantem. Locorum omnium longè latèque ſitorum amoeniſſimus, duorum fluviorum Tagi, & Xaramæ fluctibus, ferè, ut Inſula, ambitur. Vide **Johannes de Laet** *in Hiſp. deſcriptione pag.* 32. *vel pag.* 42. *edit. Elzevirianæ Lugd. Bat. ed. anno* 1619. Duplici ponte fluvii ſternuntur. Ex priore ponte ingredientibus patet longa & ſpatioſa platea tiliis utrinque conſita, quam quatuor currus lateribus junctis percurrere poſſunt. In eâ per milliare unum, aut ulterius ſe extendente ſub tiliis tanquam ſub tecto aliquo pedites, equites, & currus iter facere ſolent. Horti tres pulcherrimi hoc occurrunt. Medius pulcritudine cæteris præſtans arcem conterminam habet; propter cujus introitum do-

domus ab aliis separata cernitur sedes cujusdam Comitissæ Gallicæ, cum hâc inscriptione: *Benedicite fontes Domino.* Inde pons quidam superatus ducit ad primum opus hydraulicum, in quo nostri Germani egregie madefiebant, propter hoc aliud est, in quo quatuor puellæ aquæ motu circumaguntur. His adstat ærea statua nudæ Priapo similis, ex cujus membris omnibus aqua erumpit. Antrum hic artificiosum duos Dracones ostendit, cum avibus pluribus impositis, qui aquâ moti cantant; mox auditur organum hydraulicum, cum tubis & cornibus ab aquâ motis, & concentu grato aures permulcentibus. In altero antri latere quatuor tormenta parva, & Satyri, ac feri homines cernuntur, supra quos anni 1607. est inscriptio, cum *Regis Philippi II.* statua. Cupressi pulcherrimæ & rosæ albæ, siquis petat, aquis consperguntur. In duobus porrò locis ex fontibus marmoreis, & quatuor tiliis aqua copiosissimè salit. Ambulacrum sequitur cupressis munitum, & area spatiosa aliud hydraulicum opus marmore colorem ferreum imitanti inclusum ostêntans, cujus fastigio fœmina imposita undique aquam salientem ejaculatur. Conchæ plures item pulcherrimo aspe-

ctu

ctu aquam ejiciant. Aliud porrò ambulacrum opere topiario exornatum fontem habet, cui nigra statua imposita est, & sub eâ quatuor puelli aquam emittunt. Proxima est porticus topiario item opere insignis, in quâ Cupressus procera Galli cujusdam opus, virginis imaginem repræsentans, & eâ ratione se expandens, ut perfectum corpus faciat. In area sequente, & muris incluso ex viginti septem fenestris aqua emergit. Virgo imposita spectatores aquis largè conspergit. Extremus hortus opere topiario quoque elegans omnigenis animalibus, navibus, curribus, viris, aliisque rebus decoratur: Tertius verò opere topiario totus convestitus est. Arx haud multa momenti alicujus ostendit. In ea tamen Rex *Philippus III.* sæpè commorari solitus est.

Horâ quartâ à meridie peregrinatores nostri Germani huic profecti, & sub pulchris arboribus iter facientes pontem flumini Xamaræ impositum transibant, & pro quâvis personâ & singulis equis quartam solvebant. Multos autem ibi camelos, quos Rex alit, cernebant, ac per incultum districtum pergentes, nocteque oppressi milliariis quatuor confectis perveniebant.

Assequen, in diversorium ab omnibus aliis

TOLEDO.

aliis ædibus remotum, quales Ventæ omnes apud Hiſpanos, ubi pavimentum ipſis ſtrati loco quietem concedebat. Haud procul ab hoc loco Regis domum Venatorium conſpicabantur.

IV. Non: Maji propter flumen dictum per ſolum nonnihil cultum promoventes, & tria milliaria conficientes maturè excipiebantur ab Urbe.

15. Toleto fere in Hiſpaniæ totius umbilico ſitum habente, & ſolum aſperum, ac clivoſum occupante, quam majori ex parte amnis Tagus ambit; Reliquam verò ejus partem muri, ac propugnacula validiſſima cingunt: Muris centum & quinquaginta turres inſident. Conſule *Rodericum Toletanum lib. 3. de rebus Hiſpaniæ, cap. 11. & L. Nonium cap. 59. Hubertus Thomas Leodius, qui anno 1526. in hanc urbem venit, in Electoris Palatini Friderici II. vitâ* eam deſcribit ut ſequitur. Toletum aſperæ, & ſcopuloſæ, ac aſcendentibus deſcendentibuſque haud exiguam moleſtiam exhibeat, altitudini inſidens in mediâ penè Hiſpaniâ ſedem habet. Ab unâ parte Tajo fluvius muros ejus lavans acceſſum ad urbem penitus negat. Ab alterâ parte ad Septentrionem converſa muri validi, & centum ac quinquaginta turres eam firmi-

miter custodiunt. Plateæ quidem angustæ sunt, sed ædes intus commodiori & pulchriori structurâ factæ externum sui aspectum superant. Cathedrale Templum spatioso ambitu se explicans magnificè constructum est, & dives reditibus annuis ingentes thesauros possidet. Hactenus *Leodius*. Ut alii tradunt, Agri solum leve, & arenosum est; rarò hic pluit, rari fontes atque rivuli; quà Tagus fluit, vallis est admodum læta & fertilis, licet angustior; cœli egregia felicitas serici & lanificii commercium opulentem. Videatur *Boterus delle relat. univers. lib.* 1. *part.* 1. *Authoris nostri* descriptio hæc est; Castellæ Novæ caput est Toletum, & Hispaniæ centrum, ut scribit *Merula part.* 1. *Cosmogr. lib.* 2. *cap.* 20. *fol.* 261. Olim Regum hic aula fuit, ut peculiare Regnum haberetur, & adhuc Hispaniæ Rex Toleti Regem se profiteatur. Imposita hæc Urbs altiori monti, ad Tagum flumen, aliquot milliarium districtu ambitur, quem venenosis animalibus carere perhibent. Præsidium duobus militum vexillis constant in eâ Rex alit. Muris sic satis validis cincto centum & quinquaginta turres numerat, quanquam non omnes videri simul possunt. eam Rex *Wamba* anno post natum Christum

ſtum 673. amplificavit. Vide *Marianam lib.* 6. *cap.* 14. *&* *Nonium pag.* 184. Antè urbem Amphiteatri Reliquiæ cernuntur; *Extra muros veſtigia magni olim Theatri ſparſa videntur*, inquit *Nonius ibidem*, *&* *Merula dicto f.* 268. Porrò viſuntur Xenodochium præclarum à Rege *Phil. II.* excitatum, & ſub arce aliud ægros, & ſenectute confectos Ordinis *S Jacobi* Equites recipiens. Portæ, per quam urbem ingreſſi ſumus, admodum ſpectabili impoſita eſt *Caroli V.* gladium & imperii aquilam manibus tenentis ſtatua. Urbem nobilitant Academiâ, Archiepiſcopatus, ſeptendecim ad minimum concilia in eâdem celebrata & ſerici commercium; ſiquidem ad decem millia ſerici ac panni textorum cum iis, qui ad ipſos pertinent, in eâdem numerari dicuntur. *Iidem Nonius* *&* *Merula d. locis.* Optimi quoque gladii hic parantur, à *Sebaſtiano Hernando* cum primis, & *Saguno.* Præ cæteris omnibus tria hic viſu digniſſima ſunt. Primum eſt, Templum inter præcipua totius Hiſpaniæ eminens, de quo *L. Nonius d. l. pag.* 183. *Templum reliquas Hiſpaniæ ſacras ædes longè ſuperat.* Opere fracto in altum evecta turris translucida eſt. Sacellum in æde ipsâ tumulos continet Archiepiſcorum ex marmo-

more factos, cum nominibus inscriptis inter quæ & *Alberti Austriaci Archiducis* nomen tumulo inscriptum adjunctus his verbis : *Belgarum rebelliam, Gallorum hostium Profligatori.* Interius templi penetrale ornatur simulachris lapidi incisis, Christi vitam ob oculos ponentibus, & totum ambitum ejus circumdantibus, quibus appensæ videntur argenteæ lampades quadraginta, & thuribula plurima ex argento parata. Porta nomine *Puerta de nostra Sennora* ex metallo tota constans nonnisi magnorum Festorum diebus solennibus panditur. Proximè jacet lapis in quo *S. Maria* stetit, cum *S. Illephonso*, vel *Ildephonso* anno 669. mortuo apparuit : Hic frequentibus osculis summâ humilitate exhibitis honoratur. In Sacrario subterraneo loculus seu feretrum *Sancti Eugenii* exuvias mortales continet. Hortus apud peristylium vel porticum sacram cedris scatet. Archiepiscopatus, cujus hæc civitas sedes est, inter omnes primas tenet, quanquam Bragensis Lusitaniæ Episcopus Primarius cum Primatum sibi vendicet, cujus rei in præcedente capite mentionem fecimus. Sine hoc Archiepiscopo, qui proximus à Rege, nihil de Regno constituitur. Ei præter municipia & pa-

gos ſeptendecim urbes ſubjectæ ſunt. De reditibus ejus annuis idem caput conſule. Quadraginta habet Canonicos, & inter eos quinque Cardinales, quorum nonnulli triginta, alii quadraginta, quidam etiam quinquaginta mille Ducatorum reditus annuos poſſident: Alterum in hâc Urbe ſpectatu dignum eſt admirandum illud opus hydraulicum, à *Janello Turiano Cremonenſi Italo* excitatum, quo aquà ex flumine per ducentos & quinquaginta gradus (*Neumayerus* quingentos & quinquaginta gradus habet) in altum propellitur, & in Urbis ædes plæraſque maximo incolarum commodo, deducitur. Quà in arcas aqua delabitur, pons eſt Tagum tegens, opus ſanè mirum, quamvis uni fornici imitatur. Tertium, quod contemplationem meretur, Palatium eſt à *Carolo V.* inchoatum, ſed nondum ad finem perductum: Præter hæc tria multæ adhuc ſunt ædes ſacræ, & monaſteria diverſa, in quorum uno ad Carmelitas pertinente *Lopeziorum* ſepulchra oſtenduntur. Hæc *noſter Author*, qui etiam refert, ſe & comites ſuos nimis incolarum clamoribus vexatos, imò ſtercore vaccino petitos, ſibi novos pileos in Urbe hâc emere coactos fuiſſe. Doctrinâ & eruditione nobiles in

hâc Urbe fuerunt, *Aloysia Sigæa* virgo admodum erudita, *Franciscus Vergaras*, & *Antonius Covarruvias* & duo *Alvari Gomezii*. Plura de hâc urbe nosse cupiens præter citatos authores etiam legat *Gomezium lib. 6. de rebus Jacobi Arragoniæ Regis*; *Novagierum in itinerario*; *Petrum Medinensem*; *Luc. Marin. Siculum lib. 2. de rebus Hispaniæ & C. Ens in deliciis Apodemicis per Hispaniam.*

A Meridie Germani sæpius nominati Toleto abierunt, & incultum solum per quatuor milliaria se extendere pervadentes vespertino tempore appulerunt ad Iraxon pagum exiguum in quo pernoctârunt.

III. Non. Maji populoso & satis culto tractu quatuor milliaria longo per errato inciderunt in municipium.

Cebolam, frumenti & vini solo feraci circumdatum, à meridie similem districtum quatuor milliarium peragrârunt, & passim in fluminis Tagi ripâ plurimos boves & porcos viderunt, quos in Castellæ regno hactenus non viderant. Vespera ingruens per pontem satis infirmum, & dimidiâ parte lapideum eos detulit in urbem.

Talaveram. Urbs seu potius oppidulum validis, altis, & crassis muris inclusum

ſum & in Archiepiſcopatu Toletano ad Caſtellæ Novæ Regnum adhuc pertinens planitiei ad Tagum flumen incumbit. Aëre ſalubri, ſoloque fertili gaudens nobilitatur vaſis terreis, quæ in eo finguntur. Videatur **Johannes de Laet** *in deſcriptione Hiſpaniæ pag. 32. vel pag. 42. edit. Leidenſis.* Nomen ipſi quoque eſt Talavera de la Reyna, de cujus nominis origine *Nonius cap.* 63.

Prid. Non. Maji ſex milliarium iter per planum & æquum campum, ubi multas oleas, aquilam, & miræ magnitudinis lacertos videbant, eos circà meridiem deferebat in Urbem.

Puerte del Arçobiſpo, ſic ſatis pulchram, Archiepiſcopo Toletano ſubjectam & Tago flumini appoſitam, qui hic eleganti ponte ex lapide quadrato conſtante ſternitur. In hâc urbe videbant taurorum venationem. Eos longo baculo, cui ferrum acutum affigitur, jaculari ſolent.

16. Apud hanc Urbem Eſtremadura Regio initium ſuum capit. Bœticæ pars *à Nonio cap.* 7. Bœturia, & à *Joanne Geneſio Sepulveda in epiſt. clar. viror. ad F. Pincianum* Petroche nuncupatur, in quâ Geographi Vettones antiquos locant. Occidui ejus fines Luſitaniam, Se-

ptentrionales Caſtellam novam, Orientales Granadam, & Meridionales Oceanum attingit. Caput ejus olim erat Merida vel Emerita, hodie Badajoz novem milliaribus à priori ſemota. A nonnullis ad hanc regionem quoque referuntur urbes, Placentia locus amœnus omnis generis fructibus & pane albo pulcherrimo nobilis; Coria oppidulum exiguum, & nihil illuſtre ſortitum præter templum; & Alcantara, de quibus ſuprà in Novæ & Veteris Caſtellæ deſcriptiones mentio jam facta eſt Alia porrò oppidula, pulchraque municipia, & pagos habet hæc provincia æſtivo tempore tamen incolis multis non frequens, utpote quæ æſtivis menſibus præter cæteras Hiſpaniæ regiones Soli maximè expoſita eſt. Hyberno tamen tempore amœniſſima, paſcuis lætiſſimis abundat, & rei pecorariæ dives eſt. Fructus etiam fert, & arborib omnigenis veſtitur.

A Meridie ſuſcepto iterum duorum milliarium itinere per colles nonnihil altos noſtri in pago vili nocturnæ quieti indulſerunt.

Nonis Maji aſpera & incommoda per montes Guadalupenſes viâ noſtros per quatuor milliaris promovit ad Ventam ſeu diverſorium in montibus ſitum, in quo

quo pranſi ſunt. A prandio hinc tribus milliaribus confectis adventantes excepit.

17. *Guadalupa* civitas, à quâ dicti montes nomen ſortiti ſunt. Hi auri & argenti fodinis opulenti aquam vivam ex fontibus amœnis emittunt, & ſingulari roſarum fragrantiſſimarum genere, optimoque ſubere celebres redduntur. Monaſterium & urbem verſus vineæ frequentes, & plurimæ arbores mala aurea, ficus, alioſque fructus ferentes conſpiciuntur. Monaſterium & oppidulum Gadalupa, Guadalupia, vel Aquæ Lupiæ ſedem habet in valle arboribus adeò ſcatente, ut inſtar ſylvæ alicujus grandis in conſpectum veniat. *Populi*, *inquit*, *Nonius pag.* 193. *alicubi in tantum altitudinem enatæ*, *ut navium malis inſerviant*; *nonnullis in locis luci inſtar denſæ.* Commodum incolis haud exiguum exhibent fluviolus Guadalupe, & horti frequentis. Monaſterium ſpectabili ſtructura inſigne *S. Maria, vel Nueſtra Sennora de Guadalupa* nuncupatur, & ut Eſcuriacum, habitationem præbet Ordinis *S. Hieronymi* monachis, quorum tunc temporis centum & viginti numerabantur. In parietibus miracula hic facta picturis elegantibus exhibentur, in medio

monasterio hortus mala aurea ferentibus arboribus consitus & domus deliciarum cernuntur. Inde introitus patet in cameram pretiosas aquas & pharmaca, ac medicamenta omnigena, quibus omnis generis morbi curantur, custodientem, cujus duo Medici curam gerunt. Hinc ascenditur in superiorem porticum, eleganti fonte præclarum, in quem aqua ex inferiori parte propellitur. In portica sexaginta circiter libri in folio pulpitis impositi ad adytum pertinent. In templo multæ catenæ, ut & vexilla ab iis donata, quibus auxilium aliquod latum est, suspensa videntur. Apud altare summum quadraginta duæ lampades argenteæ appensæ sunt, suprà quas nigra *Mariæ* imago infantulum ulnis continens, & albam tunicam induta, cum duobus angelis deauratis ponè eam conspicitur. Sub eâ tres argenteæ statuæ principes personas quasdam, ut ex aspectu colligitur, repræsentant. Quando hæc statua huic monasterio donata sit, & quibus miraculis se nobilitaverit, *Nonius in descriptione Hispaniæ cap.* 61. legatur, ubi etiam thesauri fit mentio & reliquiarum, quas nostri ob ingruentem noctem inspicere non potuerunt. Nihilominus longam emebant chartam, quæ istius sta-

statuæ longitudini & crassitiei responde- bat. Antequam Rex Lusitaniæ *Sebastianus* expeditionem contrà Mauros in Africam susciperet, in hoc monasterio cum Rege *Philippo II.* colloquutus est, ut tabula quædam hic picta indicium facit.

VIII. Id. Maji itinere per dictos montes faciendo pergentes in jugis plurimas arbores malorum aureorum, & olearum feraces, ac in dextro latere aliquot eremitarum casulas in conspectu habuerunt,& quatuor milliaria emensi prandendi causa substiterunt in pago.

Legrapa, multis olivarum hortis divitet ubi lardum optimum reperitur. Inde per viam quinque milliarium, pascuis, arboribus & aliis rebus amœnam pernoctandi causâ properârunt in pagum.

El Campo, in quo, ut & priori, qualium vix tres bidui spatio offendebant, homines inveniebant octoginta anno habentes, qui ignorabant, quicquid via ultrà tria milliaria erat.

VII. Id. Maji quinque milliarium viâ admodum amœnâ per Miajadas municipium haud vile ad ventam seu diversorium ducebantur. In viâ viginti magnæ pecudes erant. Oves Madrito huc aguntur, & pro singulis duo reales solvuntur.

Hinc nostri Medellinum duobus milliaribus inde dissitum, & *Ferdinando Cortesii*, qui Regnum Mexicanum occupavit, patriam proficisci constituerant, exploraturi, num fluvius Anas se ibi terram conderet, ut ferè plærique scriptorum testantur, in milliarium tamen numero variantes, dum hi post, 15. alii post 10. nonnulli post 7. milliarium spatium confectum eundem iterum ex terrâ erumpere dicunt. In loco quoque non convenientes nonnulli Villahartam, quidam Argamasillam, ac alii Medellinum appellant. Hâc de re ex veteribus consulatur. *Plinius lib. 3. cap. 1.* ex novis, & quidem Hispanis *Ambrosius de Salazar in sæpius citato libro fol. 526. Lucius Nonius de Hispaniæ fluviis pag. 113.* Ex Italis *Johannes Anton. Maginus in Geograph. Jo. Boterus part. 1. relat. lib. 1.* Ex Gallis *D. T. U. Y. in commentario des Estats de Monde fol. 238. Parisiens. edit.* & ex Germanis *Munsterus lib. 2. cap. 41. fol. 125. Petrus Merula fol 221.* & *Thomas Lansius in suâ consultatione in orat. pro Hispaniâ pag. 273. in 8.* qui tamen hoc addit, quod apud *Ortelium in Hisp. generali descript. fol. 16. edit. 1603.* res hæc in dubium vocetur: quamvis Hispani cum *Plinio*, & vulgari opinione faciant,

ant, & nuper quidam, qui Hispaniam peragravit, mihi retulerit, quod terram equo transiverit, quà flumen illud sub terrâ cursum suum promovet. Sed *Author noster* affirmat, quod hanc rem interrogantes incolis, hanc meram fabulam esse, dicentibus risui fuerunt. Omissò itaque Medellinum proficiscendi proposito itineris instituto porrò insistentes à Meridie per quatuor milliarium viam amœnam & campos frumento refertos tendebant.

18. Meridam, quæ urbs *P. Merula part. 2. lib. 1, cap. 25.* est Veterum Eremita, vel Augusta Emerita, ut numismata antiqua testantur, & *Dio lib. 53.* tradit, quod *Augustus*, Cantabris, Asturibus, & Lusitanis devictis; veteranos milites in Hispaniâ reliquerit, & huic civitati à se condita suum, & Veteranorum jam emeritorum nomen indiderit, ac Augustam Emeritam appellarit. Ejusdem etiam meminit *Paulus Jurisconsultus lib. 50. ff. tit. 15. de Censibus &c.* Hinc hodierno adhuc die ab incolis altera Roma nominatur, *Cæsar Augustus* viam quoque ab hâc urbe, usque ad Calis Malis, seu Cadiz sternendam curavit: teste marmore quodam antiquo, cujus inscriptionem quæ hodierno adhuc tem-

pore in eodem legitur, *dictus Merula pag.* 284. ut & alia multa de hâc Urbe tradit. Loco campestri sita, olim non Estremaduræ tantum, sed & totius Lusitaniæ metropolis, ripam occupat Guadianæ fluvii, & ex florentissimo statu ad summum incolarum infrequentiam dilapsa, nil nisi antiquæ magnificentiæ ruinas & parietinas, potentiæ Romanæ indicia, & reliquias ostendit: ut *Nonius cap.* 31. *pag.* 108. refert, Priscam ejus magnificentiam testantur quoque aquæ ductus duo sparsis hinc inde ruderibus jam ad nihilum redacti, in quorum locum successit alius aquam in urbem deducens, sed longe à priorum magnificentiâ recedens. Pons lapideus pulcher fluvium Guadianam sternit, anno 1610. ab exundantibus aquis diruptus, & sumptuosis impensis restauratus. Alius item arcus in urbe *S. Jago* trophæum forsan, de quo *Nonius dicto libro pag.* 109. *Insigne præterea antiquitatis opus conspicitur hic Naumachia.* Theatri quoque vestigia antiqua conspiciuntur, ut *Barrerius* tradit. Solum urbem circumdans, quo usque conspectui patet, frumenti feracissimum, adeò ut urbs hoc jure totius Castiliæ granarium appellari queat. Præter omnis generis fructus saporem gratissimum

mum habentes herba hic etiam nasci fertur, quæ tinctoribus ad pannos purpuro & coccineo colore inficiendos inserviunt. Monasterium in urbe *S. Jacobi* Conventualibus hospitium præbet. Patria ipsa fuit *Deciani Poëtæ*, & *S. Eulaliæ.* Incolæ tenacissimo cultu Pontificiam Religionem colentes Germanos nostros in plateis clamoribus & convitiis multis incesserunt, eos Hugenotas, & Lutheranos vocitantes, quod tamen nostri susque deque habuerunt, ne ob ogganiendo ipsis suspicionem moverent.

VI. Id. Maji sex milliarium via per pascua plurima ovibus referta ipsos unicum pagum in excelsiore loco positum cum arce adjuncta cernentes & haud procul à flumine pergentes deducebat.

Talaveram de *Badajox* municipium. A meridie iter ipsis fuit per pascua & prata locustarum multitudine incredibili tecta, à quibus nonnunquam totum tractum illum ita infestari ajunt, ut Rex plurimos homines eas comburendi causa eò ablegare cogatur. Tribus milliaribus superatis pernoctandi commoditatem offendebant in Urbe:

19. *Badayoz*: Hæc olim Pax, vel Pax Augusta, Colonia Pacensis à *Plinio* nomina-

tur. *Paulus JC.* incolas Pacenſes appellat. Ex nomine Mauri poſteà Baxaugos, ac tanti Badaxos fecerunt, unde hodierno appellatio nata, ut *Caſpar. Barreiros apud Laetium in Hiſp. pag.* 29. docet. Excelſiore loco eminens inferius à flumine, quod hodiè Guadiana olim Anas, rigatur. Arboribus aurea mala, ficus, citria mala, & oleas ferentibus circundatur. Magno ambitu ſe expandens in editiore loco caſtellum oppido quàm arci ſimilius oſtendit, ac mœnibus ſe tuetur. Cum in Luſitaniæ finibus ſita ſit, *Rex Philippus II.* hic caſtra metatus eſt, cum Luſitaniæ occupandæ causâ expeditionem bellicam ſuſcepiſſet. Pauca hic occurrunt, quæ aſpectum mereantur. Noſtris hic quantum pecuniæ ſecum haberent, indicandum, & pro centum realibus unus, ſcribæ autem duo ſolvendi erant. Liberi tranſitus ſchedam in tres menſes acceperunt immunes futuri, ſi intrà hoc tempus huc redituri fuiſſent.

v. Id. Maji hinc diſcedentes ac pontem tranſituros adoriebantur cuſtodes in duas partes ſe dividente, ac ſpoliationem ipſis minantes, quamvis ſchedam ſuam oſtenderent. Sed primam cuſtodiam tribus, & alteram octo realibus ſedarunt,

runt,

runt, & tribus milliaribus à tergo relictis ingressi sunt Urbem.

Elvas primam in Lusitaniâ ipsis occurrentem, & ut præcedens, in monte situm habentem. Circumjacentes urbes ad quartam milliaris partem remotas prospectus ex eâ mentitur. *Andreæ Resendio in Lusitan. locorum descript.* testimonio, hæc civitas ut soli fertilitate, & præclaris civibus inter cæteras Lusitaniæ haud minima est: Ità & olei præstantiâ facile ipsis præfertur. Malorum aureorum copiosissimus proventus facit, ut vili pretio vendantur. Si Episcopale templum excipias, nihil hîc offendes, quod contemplationem mereatur Extra urbem tamen Aquæductus structurâ superbâ quidem ponti Segoviensi cedit, magnitudine operis eum longè superat, ac ultrà milliaris longitudinem se extendit; Schedam in urbe Badajos sibi traditam Nostri hic ostendere jussi sunt, quæ de novo subscribebatur. Hic moneta Lusitana in usu esse incipit; Castellanæ autem quartæ amplius non admittuntur.

A meridie iterum in itinere à custodiâ detenti quatuor realibus se redemerunt. In solo inculto per sex milliaria excurrente præter diversorium ab ædibus omnibus remotum, & aliquot currus sale onu-

onustos nil aliud obvium habebant, ac pernoctandi gratia ingrediebantur.

Estremos urbem, quæ Ciudad, magnitudine ad urbem Elvas accedit, ac in inferiori civitate spatiosam aream sclopeti jactum longitudine æquantem habet. Vetus civitas, sicut Badajos urbs, excelsiori loco insidens mœnibus suis inclusa est.

Antequam ulterius progrediamur, de Lusitaniæ regno, in quo dictas civitates sitæ, pauca dicenda sunt. Lusitania hodie Portugallia veteris Lusitaniꝑ maxima portio à Gallæciæ finibus ad Andalusiæ terminos se exporrigens à Septentrione dicto Gallæciæ regno, & Minio fluvio, ab Occasu & Meridie Occidentali Oceano, & ab Oriente Castilia, Andalusia, & Estremadura regionibus finitur. Ejus ambitum *Boterus* 879. alii 850. *Merula* 880. milliaribus circumscribunt. Longitudinem omnes 60. metiuntur. Vide *Nicolaum de Oliveira in descriptionc Lusitaniæ, & inprimis Lisbonæ urbis ibid.* 1620. *impressa*, qui duobus in locis diversis tradit; In ea 18. Urbes, quæ *Ciudades*, appellantur, & 414. alias reperiri, quibus si 200. & nonnulla oppidula adjungantur, numerum totum esse 630. civitatum. Plura quoque in hoc regno municipia sunt,

& pagi

& pagi. Nomen autem Lusitaniæ etiam Algarbiæ regnum complectitur, quod Lusitaniæ adhærens Hispaniæ regnorum omnium vilissimum est, ac quatuor tantum sub uno Episcopo urbes habet. Tavila, Lagos, Sylves, & Faro, quarum Tavila & Lagos naves commodissimo portu excipiunt, alius adhuc portus supra *S. Vincentii* Promontorium veteribus Sacrum Promontorium, ac aliquot alii minores navibus commodam stationem concedunt. Longitudini hujus Regni 27. milliaria Hispanica, atque latitudini maxime 8. adscribuntur. Præter Algarbiam Lusitania quinque partes habet. Quæ inter Durium & Minium flumina interest, & ab urbe Porto ad Valenciam extènta 18. milliarium longitudine, & 8. aut 12. latitudine patet, 130. ditissima cœnobia, & 1460. parochias præter primatum Bragensis Episcopatus, Episcopatum Porto, & quinque Templa Collegiata complectitur. *Porto oppidum portu clarum, ad Durii fluvii ostium, unde Portugalliam dictam, quasi Galleriæ portum autumat Resendius.* Habet autem dicta Pars ultra 500. fontes vivos, 200: pontes lapideos, & 6. portus: Cæterum Archiepiscopatus tres, Bragensis, Lisbonensis, & Eborensis, quibus no-

novem Episcopatus subsunt, numerantur. Frumento Lusitania, præcipuè in locis mari finitimis non abundat, & ideo illud Gallia aliisque locis petitur fructibus verò affluit, & metalli fodinas habet. Incolæ peregrinos maximo favore complectuntur, & Castellanos vehementer oderunt. Rei nauticæ peritissimi velorum inventores esse dicuntur. Post Lisbonam ex Urbibus primas tenent.
1. Bracara, hodie Braga, cujus Archiepiscopus cum Toletano de Hispaniæ Primatu disputat, quamvis hactenus lis sit sub judice: ut *Nonius cap. 51. pag. 162.* scribit. In Lusitaniæ eâ parte sita est, quæ Interamnis nuncupatur, ut modo dictum est. Pervetusta civitas usque ad Gothorum tempora magnum nomen obtinuit. Anno 740. Rex *Alphonsus Catholicus* eam Saracenis eripuit. Henricus Lusitaniæ Comes sequentium Regum origo in ejus Basilica sepultus est. Quinque milliaribus à mari distat. Archiepiscopo jus Ecclesiasticum & Politicum subest, qui his mille incolis imperat. Aër bonus, solumque circumpositum fertile & amœnum. Consule porrò *Merulam*, qui prolixius hanc urbem describit.
2. Ebora in campestri & amœno loco, planicieque cui montes ubique circumjecti,

BRACARAE AUGUSTE.

CONIMBRIAE.

jecti, non steriles aut calvi, sed densis arboribus vestiti, & in subjectos campos fertilitate mira luxuriaturos, si culturæ debitæ, & fluminis adjumentum accederent, despicientes. Archiepiscopatus & Academiæ sedes 3550. passuum ambitu concluditur, ut *Jacobus Menœtius* scribit. Prolixam ejus descriptionem quære in *libro Urbium*; item apud *Andream Resendium*, *L. Nonium*; *&* *Casparum Ens in deliciis apodemicis per Hispaniam pag.* 82. *& seqq.* Admodum vetusta, & Romanorum temporibus celebris Liberalitas Julia nominabatur. 5. Conimbria vulgò Coimbra amœno & pulchro situ scopulum vinetis & olivetis undeque septum occupat; divisa in duas partes à fluvio Mondego, vel Mondega, quem *Strabo* Muliadem, *Plinius* Mundam appellant, & duo pontes tegunt. Fertiles & amœni montes eam intus limpidissimam aquam aqua ductus à *Rege Sebastiano* magnis sumptibus anno 1572. finiti auxilio habentem circumeunt. In Academiâ ejus celebri magna studiosorum est frequentia. Octo ab hâc urbe milliaribus abest fons Ferventia in campo Cadima, haud longè à Tentugala situs, cujus aquæ omnia quæ injiciuntur, consumunt. *Nonius d.cap.29.pag.* 130. 4. Santarenum.

No-

Nonio teste cap. 36. antiquissima civitas ad Tagum flumen in colle editiore 50. milliaribus Italicis Lisbona distans vinum frumentum & oleum ferenti solo, quamvis angustioribus terminis incluso incumbit, & Veteribus Scalabis dicta est. E regione ac trans Tagum, quadraginta mille passus supra Lisbonam Almerin pagus in districtu sedet plano, spacioso, frumenti ferace, ad venandum admodum idoneo, hybernis mensibus salubri, & Regii deliciarum ædibus exornato, ubi Reges Lusitaniæ Hyeme commorari solebant, ut Johannes de Laet *ex Anton. Viperano* commemorat. 5. Lagos olim Lacobriga etiam inter præcipuas Lusitaniæ Urbes numeratur. 6. S. Jacobus de Cacem in collo excelso, unde amœnus in mare prospectus. 7. Sinis maritima urbs. 8. Braganza ad ejusdem nominis Ducem potentissimum, & ditissimum pertinens. Vide *Andream Resendium in descriptione locorum Lusitaniæ*. 9. Tomar veterum Neobantia, in eâ Lusitaniæ parte, quæ Cistagana nuncupatur, inter Santarenum & Coimbram vallem longam quidem occupant, sed angustam, in sinistra colles vitibus, & oleis consitos habentem. In summorum uno supra urbem templum per-

pervetustum cernitur, ut & ædes amplæ, & pulchræ olim templariorum propriæ, nunc verò ad Fratres exercituum Christi pertinentes, ut dictus *Viperanus & C. Ens* proculdubio ex ipso (nam rarò authorem aliquem citat) indicat. 10. Begia; Beia, vel Bexa quam Veterum Pacem Juliam esse ferunt. 11. Setubal. 12. Almada. 13. Visco, & aliæ plures. Quæ porrò de hujus Regni proventibus & quo pacto ad Castellæ Reges pervenerit, dicenda hic essent, ea in fine præcedentis capitis legi possunt, ubi etiam de reditibus, nobilitate, Ordinibus Equestribus, ac similibus nonnulla reperientur.

Ut autem ad nostrorum iter redeamus, IV. Id. Maji urbe Estremos egressis viâ se offerebat incultos campos, & solum habitatoribus nudam permeant, & post sex milliarium iter eos promovens.

Royellos, quæ civitas quatuor magnis milliaribus à se remotis viatoribus in conspectum venit: In valle subjecta pulchrum cœnobium *de S. Loyo* aspectu dignum est. A Meridie sequebantur nonnulli colles & montes per tria milliaria magna, usque ad urbem,

Monteamor, ædificiis, & cœnobiis spectabilem, monti partim instratam, par-

partim cum ejus devexitate descendentem.

111. Id. Maji trium milliatium spatio confecto in Venta magnifica in Regis *Philippi II.* honorem extructa prandebant, & à prandio milliarium octo magnorum viâ per arenosum districtum, illi, qui in Galliâ inter urbes Burdigalam, & Bayonnam extentus & Landes nuncupatus jacet, similem Serenatâ cœnam sumpserunt, & quieti se dederunt in pago.

Aldea Gallega. Præter unicam ventam seu diversorium omni vicinia destitutum nec domus nec villa, nec pagus occurrit. Proximè autem dictum pagum in amœnissimo loco se oculis subjicit, haud magni momenti monasterium *Nuestra Sennora de Tabaja*, miraculis plurimis famosum. Pagus in Tagi ripa locatus navigia subministrat, quæ secundo flumine descendentia viatores Lisbonam deducunt. Pulchro, & intus planè deaurato templo insignis ut & mola pulchra, quæ aquam descendendo dilabentem obicibus aquariis remoratur. Sal hic, ut Rupellis, paratur.

Prid. id. ipso Pentecostes die navem conscendentes per tria milliaria flumen secundum & ventus dimidius detulerunt.

Lis-

LISABONA.

Lisbonam, ubi hospitio excepti ab Italo, cibis sic satis lautis, sed haud magni momenti vino tractabantur, & à pulicibus adeò vexabantur, ut molestiæ tantæ toleranda via pares essent.

21. *Lisbona*, *Lisboa*, *Olisipo*, *Olisippo* inter Europæ civitates potentissimas ditissima numerata, inter Hispaniæ urbes præcipua habita, & Lusitaniæ metropolis, de quâ *Nicolaus de Oliveira in dicto suo libro anno 1629. hic impresso*, ut diximus, sequentia tradit: Civitas Olisipo à Belem ad S. Bento patet duas leucas; quod intervallum continuis ædificiis occupatus; in medio autem ipsa civitas jacet, septem satis altis montibus superstructa, quorum non modo convalles sed & clivos occupat. Ex his montibus tertius altissimus & undique præceps, & rotundus, munitissimum habet castellum, altis muribus & turribus cinctum. Montium horum quinque validissimis muris circundati 77. turres altas, & 22. portas Tagum flumen, ac 17. ipsam terram spectantes numerant. In civitate sunt quadraginta parochiæ, in quibus, ratione superioribus annis accuratè subducta, fuerunt supra 29000. familiarum, & centum, & decem mille, & octingentæ animæ, præter trecentos clericos in eisdem

ec-

ecclesiis ministrantes. Sunt in eâdem viginti monasteria religiosorum, in quibus variorum Ordinum Monachi mille trecenti sexaginta quinque & octodecim religiosarum fœminarum, in quibus itidem variorum ordinum monachæ mille octingentæ, & triginta. In macello Olisiponensi quotannis mactantur 11000. boum, 100000. ovium 15000. caprarum, ita ut vectigal carnium in macello veneuntium in annos singulos locetur quinquaginta millibus Ducatorum. Tantus quotidie in circumjacente districtu habitantium incolarum ad hanc urbem est affluxus, ut à curiosis observatum sit, per portam *S. Antonii* indies 1500, jumenta ingredi, per *S. Vincentii* supra mille; per *S. Crucis* suprà 800. & per Spei suprà 1200. farina & fructibus omnis generis onusta. Nam terra circumposita fertilis est, & in ambitu urbis ad quinque leucas, veluti circino circumaucto, parochiæ cum suis templis sunt 59. ac 13403. foci, & 46400. animæ ac pari ratione trans Tagum, in eodem spacio; 29. municipia & pagi cum templis suis, 7177. foci & 26386. animæ. In hâc urbe quaque grandes illæ naves, quas Caraquas vocant, ædificantur, & in unam navem cum suis armamentis & nautarum stipendio (mercibus

cibus omnibus exceptis) antequam è portu Olisiponensi egrediatur, impendi 127500. ducat. Inter civitatem hanc & Cuscaii, quinque. leuc. intervallo quinque sunt arces: Prima munitissima, & splendidissima est Belem, in quâ multæ machinæ bellicæ dispositæ; Secunda maxima, multisque propugnaculis & machinis instructa arx *S. Juliani* ad ipsum Tagi æstuarium, ubi mari miscetur, in quâ septuaginta majora tormenta bellica, & præsidium quadringentorum militum: Tertia, quæ Cabecca secca dicitur, in medio æstuario, situ à naturâ munitissimo; Quarta arx *S. Antonii* à monasterio ejusdem nominis illi vicino sic dicta: Quinta denique in oppidulo Cascais omnibus rebus ad propulsandas hostium naves abunde instructa. Multa quoque sunt Lisbonæ armamentaria, majorum tormentorum bellicorum armorum, & aliarum ad naves idonearum, rerum copiam custodientia. Hactenus *Oliveira* cui tanquam indigenæ, & scriptori novo, meâ quidem opinione præ aliis fidem adhibendam censeo. Porrò legantur *Munsterus in Cosmographiâ lib.2.cap.47. fol.135.ult. edit. Basiliensis de anno 1628. Geograph. Braun in lib. Urbium, Damianus à Goes in peculiari libello. P.Merula*

rula in 26. cap pag. 286. Luc. Nonius cap. 35. *& alii* qui de hâc Urbe scripserunt, quorum authorum libri, cum facile comparari queant, ex ipsis plura excerpere nolui: adjungens hic tantum ea, quæ *Author noster* in suo itinerario annotavit. Omnis generis merces, inquit, ex omnibus terræ oris huc afferuntur: Omnes ex Orientali Indiâ naves adventantes huc appelluntur, nec Castellæ incolis, licet navibus sui Indiam illam navigare, sicut Lusitanis in Indiam Occidentalem navibus suis proficisci prohibitum est. Hanc enim utriusque Indiæ divisionem duo ista Regna mutuo pacto confirmarunt. Diebus Festis majoribus *triginta* cantorum chori ex hâc urbe in circumjacentes, pagos & municipia mitti possunt;nec tamen Urbi ad solennitatem suam celebrandam intereà ulli cantorum desunt. 131. Fraternitates pecuniam ad eleemosynas colligunt. Consul, quem Corregidor appellant, in publicum equo prodiens centum equis stipatur. Singulis trienniis Regni Gubernator summus seu Vicerex mutatur, & veteri novus succedit, qui Lusitanus esse, & Germanicam ac Hispanicam custodiam habere debet. Adveniens ingreditur primum in arcem e regione sitam, ac postea trajecto flumi-

ne in arcem Belem, ex quâ in urbem pompâ magnificâ introducitur. Supra urbem in castello excubias agunt octoginta homines, qui capitis supplicium meriti, hic pro pœna, nullum stipendium merent. Quando hi 80. educuntur, totidem iterum ipsis succedunt. Mauri & Æthiopes hic ducentis, trecentis, aut quadringentis ducatis venduntur: quisque verò Domino suo singulis diebus duos reales merere cogitur, de residuo ipsi vivendum est. Solis & festis diebus choreas agitare, & saltando se exhilarare solent. Civitas proprium suum Archiepiscopum, propriam Academiam, & propriam Inquisitionem habet. Templorum pulcherrimum est *S. Dominici* ædes in areâ apud Inquisitionem sita. Ubique intus deauratione plenâ magnificè superbit. Apud portam ejus index est hæreticorum combustorum. Ipso Pentecostes festo die nos Germani viatores choream larvatarum personarum in ipso saltantium videbamus. Proximum est Misericordiæ templum lapide quadrato excitatum, cujus curatores Misericordiæ Fratres nuncupantur, qui omnem pecuniam, sæpè quadraginta aut quinquaginta mille ducatorum summam facientem, iterum erogant & distribuunt, qui ultra

annum ipsis pecuniam conservare aut custodire non licitum est: A fide dignis accepi, superare sæpius expensi summam quadraginta aut quinquaginta aureorum millia. *L. Nonius in Hisp. descript. cap.* 35. *pag.* 121. Xenodochium omnium Sanctorum, pauperes, ægros, & partus expostitios recipit. Omnibus in Hispaniâ cæteris antecellere fertur. Post hæc tria templa visu digna occurrunt. 4. Palatium extructum à *Petro* Regis Lusitaniæ *Johannis I.* filio, qui fratris filii tutor illud publicis sumptibus excitandum curavit, ut in eo peregrinorum & exterorum Principum Legati hospitio. & alimentis excipiantur. 5. Regis *Johannis III.* granarium, quod frumentum advectum sine vectigalis ullius solutione excipit. 6. Domus vectigalium nova ad mare. 7. Armamentarium primarium. 8. Domus Indica, in quâ merces ex Indiâ Orientali advectæ reponuntur. Piperis commercium solus Rex sibi servat, & piper per ministros distribuendum curat. 9. *La Casa Alfondiga*, vel *Alhondiga*, vel *casa de Cincos*, in quâ pro pannis Lisbonam missis centum monetæ alicujus nummi, quinque, & pro iis pannis qui ex Lusitaniâ exportantur, viginti, in militum verò, qui navibus mare

mare tutum præstant, usum tres nummos solvunt. Duos Præfectos habet cum viginti quatuor subpræfectis, quorum dimidia pars Regis altera mercatorum negotia procurat. 10. Casa de los Esclavos, ubi quatuor de viginti pro mancipiis ex Æthiopiâ venientibus solvuntur. 11. Casa de la carne, boum, ovium & vervecum vectigalibus solvendis destinatæ ædes. 12. Casa de la impositi-on de Vinos, de quo vectigali notandum, quod Regi à populo concessum sit duodecim vini mensuras pro quatuordecim supputare, & ipsi duas dare quas illi solvunt, qui vinum mensuris vendunt. E contrario. Regi non est licitum civem aliquem onerare, ut quamcumque etiam personam hospitio accipiat. 13. Casa de Madera, lignorum domus, ubi tributum ex ubere, nucibus, castaneis & aliis fructibus durioribus colligitur. Porrò diversa sunt Archiva, in quibus de omnigenis sententiis & officiis decimæ pendendæ. Bursa, in quâ mercatores conveniunt, non est domus certa, sed tantum platea longa, in quâ bibliopœgi habitant; la calle nueva ipsi nomen est. Jesuitæ, qui in hâc urbe magni fiunt, & apostoli nominantur, tunc temporis trium Collegiorum structuram inchoabant;

Proregis habitaculum ſpatioſum novo tabulato auctum eſt ab *Alberto Auſtriæ Archiduce*, & in areâ Regiâ, la plaza real nominata ſitum habet. In eo oſtenditur conclave, in quo *Dux Albanus* anno 1582. prid. Id. Decemb. cum 74. ætatis annum ageret, fato functus eſt, ut *Meteranus lib.* 4. memoriæ prodit. Moriturus à Rege *Philippo II.* petiit, ut ſemel adhuc ſe inviſere dignaretur, qui petitioni ejus ſatisfaciens prope januam ſtetiſſe, & eum interrogaſſe fertur, quidnam cuperet, ac ipſi roganti, num omnia, quæ bello durante feciſſet, Rex in ſe recipere vellet, reſpondiſſe; Ea, quæ tibi mandavi, in me recipio: de cæteris tibi ipſi ratio reddenda erit. In prædictâ arce ſupra urbem parvo oppidulo ferè ſimili, in quâ ſexdecim tormenta bellica majora ad urbem converſa ſunt, Luſitaniæ Reges nimio calore inferius preſſi commorabantur. Portus ſive navium ſtatio quinque milliarium extenſione in Oceanum procurrit. Arcem in flumine ſitam nulli navi præterire integrum eſt, niſi ſchedam facultatis à Prorege conceſſæ teſtimonium prius exhibeat. Portus quovis tempore navibus repletus eſt. XVII. Kal. Junii navigium ingreſſi nos Germani ſecundo flumine deſcendebamus, ac

in

in monasterium Belem nos conferebamus. In viâ cernebamus locum ædificii nudatum, in quo antè decennium terræ motus omnes ædes in terræ sinum recondidit. Gradus item muro obstructos, per quos ultima vice Rex *Sebastianus* descendit, cum Africam petiturus in navem se reciperet. In vicinia Regius est hortus, & tria trium comitum habitacula. Dictum Cœnobium Belem, vel Bethlehem ad Tajum vel Tagum flumen, ubi naves stationem capere solent, magnificâ structurâ se effert, & monachis Hieronymianis octo mille Ducatorum reditus annuos tantum habentibus habitationem præbet, & Regum exuvias mortales sepulchris suis recondit. Alios enim præter Reges, & Regiâ stirpe prognatas personas, hic sepelire non licet. In templo sepultus est Lusitaniæ Rex ultimus *Henr.* cum nonnullis Principibus. Adest & Regis *Sebastiani* imago, quia corpus ejus non adest. In Choro apud altare primarium ex marmore solido factum sunt, nonnullorum Regum Epitaphia, & inter ea sequens Regis *Emanuelis*:

Littore ab occiduo qui ad primi lumina solis.
Extendit cultum notitiamque Dei,
Tot Reges domiti cui submisêre tiaras,

Conditus hoc tumulo maximus Emmanuel.

Et alterum Regis *Johannis III.*

Pace domi belloque foris, moderamine miro

Auxit Johannes Tertius imperium:

Divina excoluit, Regno importavit Athenas,

Hic tandem situs est Rex patriæque Parens.

Appensæ sunt duæ lampades argenteæ miro artificio in globum formatæ Peristylium seu ambitus monasterii duplex est. Superius deambulationi destinata porticus ex lapidibus lapicidarum artificio pulchrè accisis constans, & marmoreis columnis incumbens. Dormitorium, seu locus, ubi monachi quietem capiunt trecentorum passuum longitudine extenditur. In hortum pulcher ipsis prospectus patet cedros, malos aureas & citreos, ac arbusculam illam, quæ Vitex, seu Agnus castus nuncupatur, & libidini resistere fertur, oculis eorum objicient. Sunt ibi quoque pulchri fontes, & octo cellulæ. A portu autem, ubi hoc cœnobium situm est, 239. tormenta bellica tàm grandia quam parva ordine disposita sunt. Distantiæ autem inter urbem & cœnobium duo & dimidium milliaria at-

attribuuntur, ac totidem illi ſpatio, quod inter hoc & Caſcaim vel Caſclem intereſt ubi onerariæ naves ad urbem propius accedere nimiâ magnitudine prohibitæ ſtationem ſuam habent. Hactenus *Author noſter*, qui etiam Urbis Gubernationem & Magiſtratus deſcribit, cujus cum *Johannes de Laet in Hiſpan. deſcriptione cap. 5. circa finem pag* 137. *ſeqq.* prolixam mentionem facit, ejus narratione hic ſuperſedemus. Via quâ noſtri Mantua Carpetanorum Lisbona iter fecerunt, 108. milliarium longitudinem habere fertur. Gallica potius quam Hiſpanica milliaria eſſe autumo. Cum Duce ſuo in hâc Urbe iterum pacti, ut Hiſpalim ab ipſo deducerentur.

xvii. Kal. Maji hora 3. pomeridiana naviculæ à quatuor remigibus protractæ ſe credentes Oliſipona diſceſſerunt, ſed aqua naviculam nimis parvam infeſtante in littus ſe recipere & pedibus trium milliarium iter conficere coacti venerunt in pagum.

Aldeam Gallegam nuncupatum.

xvi. Kal. Junii ipſum relinquentes viâ incedebant peſſimâ maximè arenoſâ, & multis qui nimia ſiti in eâ perierunt infami, hâc quinque milliarium peracta, ipſo meridie, quo calor erat intenſiſſimus

divertebant in vile municipium.

Las ventas de Agun de Morra. Ad dextram in oculis erat ipſis Setubal Luſitaniæ civitas ſatis nota, & portu ac mari piſcoſo celebris, ut *Nonius* 34. *cap.* tradit. Ex ſalis fodinis hic maxima ſalis albiſſimi copia eruitur. Campeſtre ſolum frumenti & vini feraciſſimum eſt: Pomeridianum iter dabat duo milliaria, viamque ſimilem, ac Ventam ſeu diverſorium, & poſt duorum millarium viam meliorem iterum aliam Ventam, in quâ pavimento incumbentibus quies capiendi erat.

xv. Kal. Jun. ſterili ſolo, & moleſtiâ ac tediosâ viâ peragratâ, cum quinque milliaria abſolviſſent, in Ventâ quâdam manſerunt, & à meridie per trium milliarium campum nonnihil cultum profecti pernoctarunt in Municipio.

Cubas, in quo nihilominus ipſis in terrâ cubendum erat.

xiv. Kal. Jun. ſolum ſuccedebat tolerabile: In dextro latera ſe oſtendebat Beia, olim Pax Julia, cum thermis ſalubribus ad Luſitaniam pertinens civitas, quæ excelſiori loco impoſita eſt. Quatuor milliarium itinere ducti ad Guadianam fluvium, eo trajecto, milliare unum lapidoſis collibus repletum pergebant, & ita

ita quinque magna milliaria emensi adventabant.

Serpam, quæ civitas adhuc in Lusitaniâ editiorem locum occupans situ satis amœno, ab olivarum & ficuum multitudine decoratur. Nostri peregrinatores, ut in urbe Badajoz, itá & hic iterum omnes suas reculas pervestigationi submittere coacti sunt, octo reales inquirentibus, & duos custodiæ donantes. Jam enim Andalusiam ex Lusitaniâ ingredi debebant. A meridie montibus Sierra Morena, & viis angustis ac malis per sex milliaria magna superandis tempus usque ad mediam noctem, & horam duodecimam terentes tandem molestiarum finem invenerunt in pago.

Balmego. Author noster refert, quod de montanis illis locis scribatur, quodam tempore, cum quatuordecim annorum spacio nulla ex cœlo pluvia decidisset, sylvam tandem accensam conflagrasse, ac aurum & argentum ex terrâ effluxisse. Homines verò nullam ex fontibus aquam nancisci potuisse, quia terra calore nimio dehiscebat, & hiatibus repleta erat. Quin nostros peregrinatores etiam ex arboribus combustos & terræ hiatibus, ut incolæ referebant, eorum quæ dicta sunt, quod aliquid ejusmodi ibi acciderit,

veritatem collegisse. *L. Marineus Siculus lib. 1. fol. 6. edit. Complutensis anno* 1533. Serra Morena, & Marianos montes ex *Plinio* nominat: Apud dictum pagum Montes illi sensim delapsi Nostros demiserunt in Andalusiam, novâ inquisitione reculas pervestigantes custodes 6. realibus donantes.

22. *Andaluzia* nonnullis Vandalia, aliis Vandalicia à Vandalis, qui à Gothis exacti hæc in loca, & postmodum plane in Africam se receperunt. *Roder. Sanctius part. 1. Hispan. cap. 7. Ant. Nebriß. in Decad. prolegomenis; Joh. Vasæus Hisp. Chronic. cap. 8. in princip*: Orientalem Granada, Septentrionalem Castilia Nova, Occiduam Beiæ & Selves urbium districtus, atque ità Lusitania cum Guadiana fluvio, ac tandem Meridionalem Oceanus Atlanticus terminat. Hæc Regio granarium, cella promptuaria, & stabulum Hispaniæ vulgò audit. Omnis enim generis fructibus jucundissimis, oleo copiosissimo, omnigenis avibus, & optimis equis admodum dives est: adeò ut Rex equile suum stabulum primarium Cordubæ habent. Metalli fodinis etiam opulenta auro& argento incolas ditat, argenti vivi cumprimis specie quâdam aurum purgante, & ab aliis metallis separante. Multum

tum veneni tamen illud admixtum habet, adeò ut qui auro illius ope purgando operam dant, mortuis quam vivis similiores sint. Plærumque auri fabri separatione illâ occupati frustum auri ore tenent, quod exemptum argento vivo penitus obductum est. Scopuli, ex quibus eruitur, minii copiosè excrescentis causâ ut plurimum rubent. *Merula part.* 1 *.lib:* 2. *cap.* 24. in extollenda hâc regione laudum suarum nimis prodigus est. Maris Mediterranei quasi portæ seu ostio, quod fretum est Gaditanum, adjacens suis finibus includit, ad urbem Gibraltar, insulam Gades, item Puerto Real & S. Mariam; ut & urbes Sevillam, Cordubam, S. Lucar de Barrameda, Baeçam, Jaen, Alcala real, Palatios, sive Palatiam, Carmonam, Narchenam, Eceiam, Mondam, Lebrixam, vel Lebrizam, Ossunam, Xerez, & plures alias, de quibus *Geographi*, & præter *Hispanicos Scriptores, ac Ambrosium de Salazar pag.* 52. *libri sæpius citati, Merula* cumprimus, legendi. Jaen opulentæ & amplæ civitati templa ac monasteria insigne ornamentum conciliant. Vino, oleo, frumento, ferinâ, melle, omnis generis fructibus, serico, fontibus amœnis, ac nobilitate celebri affluit, & satis etiam munita est. In Anda-

lusiæ Episcopatu est Baeça, vel Baesa, quam veterum Vanen esse existimant. Collegium à *Joanne Avila* in eâdem institutum Academia Baesana postmodum nuncupatum est. Non desiderat singularem amœnitatem Lebrixa civitas, pervetusta arce insignis, & fertili solo felix, quæ Nebrissam nomen olim habuit. Ossuna aquis caret, & præter olivas, arbores cæteras nescit. Rei pecorariæ, & frumenti tamen penuria nulla laborans quatuor aut quinque focorum millia mœnibus ambit, ac in juventutis commodum Academiam à *Comite de Urena* fundatam, de quâ *Matamorus de literatis Hispan. viris in præfat.* habet, temploque eleganti & insigni eminet. Vide *C. Ens in delic. Apod. per Hispaniam.* & de hujus loci Ducibus *Hieronymum Gudielum.*

Sed ad Nostrorum iter revertamur, illud ex Balmego pago XIII. Kal. Jun. per tria milliaria promovebatur in municipium.

Alqueriam novâ visitatione, & sex realium solutione novis hospitibus negotium facessens. A Meridie post duo milliaria pagus exilis sequebatur, in quo Nostri peregrinatores de novo cum Duce suo pacti à viâ Sevillam seu Hispalim ten-

den-

dente declinabant, & eam ingrediebantur, quæ ad urbem S. Lucar de Barrameda ducebat. Noctem igitur ferè totam itineri montes Sierra morena transeunti impendentes, quatuor milliaribus à tergo relictis quieti se dabant in oppidulo.

Gibraleon in loco eminentiore situm & sub se alveum aquam ingredientem ex mari recipientem habente ubi custodibus iterum 4. reales solvendi erant.

XII. Kal. Junii tria sequentia milliaria erant arenæ & fruticum plena.

Triguexas usque municipium pulchrum, & grande oppidum æmulans, ac cœnobio elegante, quod lapideo tecto tegitur, superbum. Tractum circumjacentem frumenti copia, & vinearum multitudo amœnum reddunt. Hinc milliare unum pergit soli fruticosi sterilitas, ubi multi serpentes & alia ejusmodi insecta se conspicienda exhibebant. Huic alterum milliare succedens, & cum prioribus quatuor, quinque conficiens ipsos reddidit.

Nieblæ Urbi pervetustæ in Andalusiâ mœnibus septæ, & ad *Ducem de Medina Sidonia* pertinenti, extra quam arcis cujusdam collapsæ rudera. Hinc prandio sumpto per solum nonnihil cultum usque

ad

ad pagum quendam, ac inde per erycetum, ac fructicetum. Almontem oppidulum uſque excurrens, quod ſylvam olivis conſitam ante ſe habebat, iter ipſis fuit. Arborem videbant olivas & ficus ferentem.

xi. Kal. Junii ſummo manè iter capeſſentes tonitrua, fulgura, & tempeſtatem vehementem habuerunt; viâ erat arenoſa. Occurrebat *Ducis de Medina Sidonia* aliquot milliaribus feras includens vivarium, *El Boſco del Duque* appellatum, ac poſtea circà meridiem diverſorium ſolitarium, ex ſtramine conſtructum, & ſex milliaribus à præcedente oppidulo remotum, Vicina eſt arx Ducis pulchra.

Pomeridiano itinere hinc per colles arenoſos, & fluminis Quadalquivir littora ducti poſt 4. milliaria pervenerunt ad fluminis dicti trajectum, ducis nominati proprium, cui portitores pontonibus homines ac beſtias trajicientes quotannis trecentos Ducatos pendunt. Noſtri pro quâvis perſonâ & quovis aſino quinque realibus ſolutis, porrò proficiſcebantur ad urbem.

23. *S. Lucar* de *Barrameda*, quam *Mariana lib.* 2. *de reb. Hiſp. cap.* 1. Luciferi templum, & *Merula* Luciferi fanum

num appellant. Sita est ad mare ubi flumen Guadalquivir, id est, Manum flumen, vel veterum Bœtis aquas suas in mare exonerat. Clavis est aditum Sevillam custodiens, ut, qui hanc urbem, cum portu suo possidet, omnes naves prohibere possit, quominus Hispalim pervenire queant; Portus elegans & amœnus plurimas naves tunc temporis continebat, & inter alias Hollandicam unam viginti sex tormentis bellicis armatam. Scopulus unus la barra de S. Lucar hunc portum incommodiorem reddit, & nonnunquam multum damni infert. In littore urbem versus propugnaculum ex lapidibus constructum quinque tormentis majoribus portui præsidio est, qui aliud non habet. Spectabilis est mercatorum Domus vicinia. Ipsa civitas colli accumbit, & satis pulchras & latas plateas habet. In Basilicâ hæretici combusti depicti sunt. Aliud admodum elegans templum est Nuestra Sennora de la Caridad, in quo Canonici vivant, & multa miracula facta sunt, in peristylio sacro cuncta depicta. In ipso templo sunt 17: lampades, cum nave argentea: In area vero vicina templo dulcis aquæ fons cernitur. Nostris pro uno lecto duo reales solvendi erant.

x. Kal.

x, Kal. Junii trium milliarium via fertile & cultum solum transiens eos reddebat urbi.

24. *Puerto de S. Maria*, non quidem magnæ sed tamen sic satis eleganti ad fluvii Guadalete vel Lethæ hic in mare exeuntis ostium. Albi & pulchri Salis copia magna hic paratur, & in alia regna transmittitur. *Johannes de Laet pag.* 24. Urbi Cadiz, vel Caliz oppositæ adeo propinqua est, ut qui ejus videndæ causa transire non velit, hic eam satis conspicere possit. Pleræque Regis Hispaniæ triremes hic stationem suam habent, quarum tunc temporis Præfectus summus erat *Philebertus Sabaudiæ Ducis* filius, quod munus nonnisi admodum fidelibus personis committitur. Dictus princeps hic commorabatur in palatio non quidem magno, sed eleganti, & pulchro, cui hortus etiam quidem haud magnus, sed insigni pulchritudine ornatus, & antro artificioso, grottam appellant, cum aviario & fonte decoratus haud exiguam gratiam conciliabat. Aderant ibi duo leones, & aliquot hystrices. Princeps inter corporis sui custodes centum & quinquaginta sex, Germanos habebat quinquaginta cineritii coloris pannis omnes vestiti. Tunc temporis undecim regiæ triremes

CADIZ.

mes in portu erant, quarum præcipuam Noſtri viatores ingrediebantur, la Reale appellata, & admodum longè extenſa tranſtris 32. mancipia excipiebat 300. partim Chriſtianos, partim Turcas, & Ethnicos, omnes tunicis rubris veſtitos, plurimoſque ferreis catenis affixos, & litera R. in faciem inuſtos. Cujus vis tranſtrorum utrique lateri aſſidebant duodecim mancipia, fere omnia aliquid peculiare facere docta, ac inprimis loculos nectentia: Unum tantum tormentum bellicum in eo erat. Dicti Principis mortui camera tabulato deaurato, & vitris ex cryſtallo ornabatur, cubiculum verò dealbatum, & lecti velamenta rubra, cum oratorio peculiari. His undecim navibus adjuncta erat Navis erepta cuidam piratæ Gallo cum 32. tormentis majoribus, quorum pars Galliæ Reginæ tranſmiſſa, pars verò adhuc in littore jacebat, quodvis litera H. notatum. Navis Præfecti piratæ in littore capite plexi, Baſilica Sacra ſpectabile eſt ædificium depictis hæreticis exuſtis ſuperbiens.

25. De Urbe & Inſulâ Cadix, vel Calis, quæ veterum ſunt Gades, conſulatur *L. Nonius cap.* 9. & *P. Bertius in tabulis Geographicis, pag.* 88. *ſeqq.* ubi accurate deſcribuntur. Apud *Bertium* certe cum

Sinu

Sinu Gaditano, *Bajaz de Cadiz* & circumjacentibus locis eleganti delineatione Geographicâ oculis ſubjiciuntur. Vide etiam *Caſp. Ens pag.* 75. *Cæſar Carolus V.* Filio ſuo *Regi Philippo II.* Hiſpanici Imperii claves tres, Gulettam in Africâ, Vliſſingam in Zeelandiâ, & Gades hâc, ut maximâ cuſtodiâ & curâ conſervare ſtuderet, in mandatis dederat: *Guil. Camdenus part.*4 .*annal. Angl.pag.* 728. Sed filius Imperii Hiſpanici clavum tenens mandatis Paternis parere vel neglexit, vel non potuit. Gulettam Turcæ occuparunt: Vliſſinga jugo Hiſpanico excuſſo cum liberis Belgii populis cæteris libera eſt: Angli Gades quidem occuparunt, ad conſuetum Dominum tamen poſtea redeuntes. Ex S. Mariæ portâ ad Urbem Cadiz per aquam profecturis 2. milliaria conficienda ſunt.

IX. Kal.Jun. Noſtris viatoribus, ne aqua toties tranſeunda eſſet, ambagibus aliquot uſis ſemel tamen illa trajicienda fuit mercede ſex realium ſoluta. Una ab urbe milliari in ruderibus jacens arx carcer fuit Reginæ Blancæ à Rege Caſtellæ *Petro* captivæ datæ, de cujus morte innocenti præter alios etiam inſpiciatur *Mariana lib.* 16.*cap.* 17. 19. 20. *& lib.*17: *cap.* 4. Trans flumen deſertum rurſus in-

inchoans nilnisi incultam terram usque ad quartam milliaris partem ab urbe Medinâ Sidoniâ producit. Circa hanc autem campi hordeo consiti, vineæ, horti, ficus, mali aureæ, & aliæ arbores faciem desertæ terræ aspectum mutant.

Medinam Sidoniam ipso meridie venientes 7. milliaria confecerunt. In viâ præter Ventam, seu solitarium diversorium nihil se offerebat. Hæc Methimna Sidonia, *Clusio* si fides habenda, Asindum appellatum fuit. Antiquitatem ædificia antiqua, & facies antiqua loquuntur. Præter antiquam arcem nihil habet, quod ostendat.

Pomeridianâ viâ tribus milliaribus malis & incommodis conficiebatur, quod diversis incommoditatibus vexati etiam ob Maurorum solitas invasiones & prædationes haud in exiguo periculo versarentur. Noctis quies, & quidem in pavimento, obnixe petentibus in Venta quâdam ægrè permittebatur.

VIII. Kal. Junii per montes & valles rem pecorariam sic satis largam ostendentes profectio tendens nonnullis vallibus amœnis Viatores nostros recreavit, & circa meridiem in Venta malpico quiescere jussit. Quinque erat milliarium, & sequens pomeridiana trium, in quâ aliquot

sclo.

ſclopetorum ictus audiverunt: Tempeſtivè ad mare venientes, & in ejus littore pergentes pernoctaverunt in Urbe.

25. *Gibraltar.* Fretum inter Hiſpaniam, & Mauritaniam Africæ regionem intercedens à dictâ inſulâ Gadibus Gaditanum Fretum, ab *Hercule* Herculeum, ab hâc urbe verò Eſtrecho (vel Eſtretſcho) de Gibraltar cognominatur. Mauri & Arabes adjacentem montem Gæbal Tareff, id eſt, montem Tariff denominarunt, ab uno præfectorum, qui Mauros ex Africâ in Hiſpaniam traducens primus apud Montem Calpen in terram deſcendit, à quo *Tariff* appellato huic loco nomen Gebel Tariff, poſteà in Gibraltar mutatum, natum eſt. *Joh. Mariana de reb. Hiſp. lib. 6. cap. 22. Nonius cap. 10. & P. Bertius d. lib. pag. 91. Paul. Merula lib. 2. cap. 4 pag. 216.* hunc locum Gebal Tarick nominat. Vetus nomen eſt Heraclea. Montes Calpe hic apud urbem Gibraltar, & Abyla in Africâ, ad quem Centa urbs hodie è regione prioris urbis ſita, pro columnis *Herculis* olim habiti ſunt, licet alii putent, æreas ejuſmodi columnas in ejus templo in urbe Gadibus fuiſſe, ſicut & adhuc earum veſtigia reperiri in eâdem inſulâ perhi-

hibentur. Veteres, ut *Silius Italicus*, *Solinus*, & alii hunc locum Mundi extramum & ultimum finem esse existimarunt: Belgarum verò nautæ adhuc hodierno die promontorium versus occasum, Hispanis Punta de San Sebastiano dictum, **Het eynde des Werelts** appellare solent. Olim certè naves ulterius non progressas ipsos quæ nautas naves in insulam Gades appellentes *Herculi* sacrificasse constat. *Nonius de Hisp. cap. 9. & 10. Maginus in Geogr. pag. 52. Bertius, & Johannes de Laet in descriptione Hisp. pag. 23. D. T. U. Y. in commentario des Estats &c. du monde pag. 137. & Plures alii.* Freti latitudinem *Maginus* 7. milliaribus definit, quod dictus *Gallus* affirmat. Alii latitudinem duodecim milliaribus Italicis, ac Longitudinem viginti quinque metiuntur. *Sebast. Munsteri Cosmogr. lib. 2. cap. 39. fol. 113. edit. ult. de anno* 1628. latitudini milliare Germanicum unum & dimidium attribuit. *Noster Author* autem latitudine huic tria milliaria Germanica adscribit. Gibraltar Europæ ultima & extrema civitas, & Hispaniæ quasi clavis in mari, ferè instar insulæ, scopulo accumbit, & à Castello superiori loco insidenti, ac præsidio 150. militum tuto defenditur. Inferius in mari u-

ri utrumque urbis finem tàm superiorem, quàm inferiorem possident duo propugnacula aut potius turres, novem tormentis bellicis munitæ, adeo ut mirum sit, quo pacto *Jacobus Hemskerkius* anno 1607. Hispanicam classem sub arce in his angustiis aggredi ausus fuerit. Pons hic trecentorum pedum Longitudine mari se insinuans ab Italo quodam extructus est. Portum nonnihil periculosum reddunt scopuli aquâ maris occulti. In littore passim frequentes speculæ sclopetorum sono & ignibus signâ dante si quos Mauros, aut Turcas in mari animadvertunt. Ex una illarum viginti milliarium prospectus in mare patet. Liber quidam Baro magni nominis, qui magni momenti muneribus præest, mihi significavit, cum iter ipsum cum comitibus præcipuæ dignitatis, (octo autem numero erant) hunc in locum deduxisset, Præfecti urbis uxorem ad eos misisse, & petiisse, quoniam Nobile aliquod sodalitium Germanicum adventasse intellexisset, ut eos sibi videre liceret, quando mensæ assiderent. Quo impetrato advenisse fœminam magno comitatu, & contemplationi indulgentem satis diu ad januam, stantem commoratam esse. Postquam autem inde discessisset, mox per famulam

lam remiſſam nunciandum curaſſe, Dominum illum qui è regione ipſius menſæ accubuiſſet, & quem illa immoto ferè intuitu adſpexiſſet, morbo procul dubio ingenti oppreſſum iri, niſi corpore ſuo fumum exciperet pulveris, quem ex rore marino paratum ipſa miſerat. Cæteris hanc rem ridentibus Dominum tamen illum gravi morbo mox correptum fuiſſe, & cæteros juſſiſſe, ut famula ipſa dictum Dominum infumaret. Quo facto illum mox incepiſſe ſe melius habere, & cum cæteris ſequenti die illæsâ valetudine in itinere cœpto perrexiſſe. Antequam hæc hiſtoria innotuit, cum dicto Domino in hoſpitio cervi aurei notato inſigni urbis Grætz in Styriâ anno 1622. bis comedi, ac poſtea anno 1629. cum filio ejus ſeniore in urbe Paduâ haud exiguam amicitiam contraxi. Dominum autem dictum, qui jam in vivis eſſe deſiti, fœminæ, quam diximus, adeo placuiſſe mirum non eſt, cum pulchritudine adeo excelluerit, ut in paucos pares habuerit. Tam ſubiti vero & periculoſi morbi ex ſolo intuitu nati cauſam & rationem dabunt Medici & Phyſici. Videatur *Fracaſtorius de ſymp. cap. 24. Langius lib. 2. ep. 16. Tandlerus de faſcino & incantat. qu. 16. pag.* 86. Hujus hiſtoriæ tantum memi-

minisse volui, quia in hâc urbe Gibraltar accidit.

VII. Kal. Junii nave sclopetis armatâ Germani nostri fretum transeuntes, & septem milliaria navigando conficientes pervenerunt Centam, vel Septam, ut alii nominant. Urbs munitissima Africæ littori extremo insidens, quam Rex Lusitaniæ *Johannes I.* anno 1415. Mauris eripuit, hactenus Hispaniæ Regi, Lusitaniæ regnum tenenti paret. A præsidio Lusitano, Gubernatori, quem Equites auratos creandi facultatem habere ajunt, obediente defenditur. Ad Abylum montem sedet. Possidet hic etiam Rex urbem Mazagaon, vel Mazaganum ad mare Atlanticum, in quâ Lusitani habitant. Tanger item; Tingis olim appellatam urbem, Lusitanis quoque incolis repletam. De cæteris Locis legatur *Johannes de Laet cap.* 7. Lusitanorum quoque juris esse portum Marzalcabir in Mediterranei maris littore, ut & d'Oran, Melillam, & del Pegnon, scribit *Boterus part. 2. delle relat. universal. lib.* 4. *pag.* 277.

VI. Kal. Jun. maturè navi eâdem in urbem Gibraltar revertebantur, inde per pristinam viam & tria milliaria redeuntes ad Ventam mal Pico. Cum asinis suis in viâ

viâ pontonem ingressi flumen transmittebant, & 4. reales solvebant. A meridie post duo & dimidium milliare ad dextram se flectentes, ac montes & valles peragrantes nonnisi domum solitariam in viâ cernebant, & sex milliarium itinere confecto veniebant in urbem

Alcala. Vetusta est, & monti frumentum ferente tractu cincto insidet.

27. v. Kal. Junii octo milliarium viâ pererratâ ipsos excepit oppidum *Arcos*, Ad sinistram reliquerant urbem Xeres vel Xerez de la Frontera, olim Assam Regiam appellatam. *Nonius cap.* 13. Apud hanc *Rodericus* Gothorum Rex ultimus ab Arabibus vel Mauris cæsus Hispaniam amissam Saracenorum potestati reliquit. Muris probè circumdata solo imposita est vino & frumento luxurianti, adeo ut omnia hic culta sint. *C. Ens in deliciis apodemicis pag.* 73. *Nonius & de Laet* tradunt, apud hujus urbis incolas in more positum esse, ut divites in puteis admodum profundis fructus lapidibus tectos, qui sine Senatus urbani permissione removeri non possunt, per multos annos conservent. Ab urbibus Puerto S. Maria, & Lebrixa vel Lebrissa 5. ferè milliaribus distat. Prope hanc urbem via est periculosa, & mala, apud quam pul-

cherrimum olivetum, & hortus plurimis arboribus mala aurea ferentibus consitus incipit. Ipsam urbem Arcos editior collis sustinet, ideo invictam habitam, quia ad eam unicus tantum aditus Hispalim versus patet. Ducem suum habet, hic Corregidorem, ut vocant, alentem, qui in arce habitans urbi præest. Omnes ferè circumjacentes urbes huic in conspectu sunt. In ejus templo sic satis eleganter structo hæretici igne exusti depicti cernuntur. Hinc per solum frumenti ferax 2. milliaria profecti sunt.

Speram. Antiquam urbem collapsa arce esse *Author Noster* tradit. Hunc tamen locum apud alios non invenio, nec ejusdem *Salazarius in indice locorum Andaluziæ pag.* 52. meminit. Erratum describendo forte commissum, & pro Spera Cabera ponenda, quæ in hoc tractu sita est.

IV. Kal. Junii sex milliarium via optima ipsos tulit per optimè cultum districtum usque ad hospitium solitarium. Videbant sepem totam ex ficus Indicas ferentibus arboribus connexam, & pagum Alcantarillam, ubi pons antiquus Romanus planè clausus cernitur, transilant. Videatur *P. Merula cap.* 24. *pag.* 278. qui in laudando hoc ponte, ut *Author Noster*

Qui non ha visto SEVILLA, non ha visto marauilla.

ster censet, nimius est. Templo Ethnico pervetusto hic jam Christiani utuntur. Ad sinistram relinquebant pagum aut municipium los Palacios, vel Patium, aut Palantiam; Viam hic admodum periculosam hyberno tempore aqua, æstivo pulvis reddit; de cujus periculo, & quod viatores plures hic pulvere & siti pereant, *Merula* ibidem mentionem facit.

A dicto Hospitio arenis plena viâ eos deferebat quatuor inde milliaribus distantem.

28. *Sevillam.* Postquam in itinere tria milliaria confecissent, ad initium pervenerunt Oliveti multa passuum millia complectentis. Districtus porro huic incredibilis fructuum abundantia ineffabilem pulchritudinem & amœnitatem conciliat. Sevilla Hispanis, & Latinis Hispalis dicta Urbs, Andaluziæ caput, amœno ad Quadalquivir flumen situ posita, amœnum, amplum, pulchrè extructum, & totius Hispaniæ præcipuum est emporium, quo omnes ex Indiâ Occidentali naves Augusto & Septembri mensibus appelluntur, & unde omnes instructæ Aprili mense in Indiam eandem remittuntur. Celebritatem hujus Urbis testatur proverbium Hispanicum; *Qui no ha*

visto Sevilla, no ha visto maravilla: id est, Qui non vidit urbem Sevillam, non vidit mirabilia. Perantiqua est civitas, cujus portæ de la Carne appellatæ inscripti sunt hi versus.

Condidit Alcides, renovavit Julius Urbem.
Restituit Christo Fernandus Tertius, hæres.

*Francisc. Sweertius in sel. Christ. orbis delic.p.*317. In planitie sita duodecim portas, ac suburbium habet amplum & amœnum, quod Triana nominatum per pontem euntes in urbem dimittit. Solum urbem circumiens fertilissimum, ut diximus, frumenti, vini, & olivarum magnarum æquè ac suavium incredibilem copiam suppeditat. Commercia frequentissima incolas maximis divitiis cumulant, ideo Regi quotannis unum auri millionem & dimidium, seu quindecim auri tonnas pendentes, ut *Merula* & *Nonius* tradunt, ac in præcedenti capite dictum est. Accipenseres, & alii pisces ex mari adversum flumen, cui ab urbe usque in mare sexaginta mille passuum cursus conficiendus, tranantes plurimi apud urbem capiuntur, ut *Bertius pag.* 86.*seq.* scribit, ibidem dicens, superioribus annis viginti quatuor civium familias suas alen-

alentium millia in hâc civitate, & in suburbio Triana tria millia habitasse. Vide quoque *Marianam lib.* 13. *cap.* 7. *pag.* 550. *b.* & *Gasp. Ens in delic. apod. pag.* 84. *seqq.* apud quos, & *P. Merulam*, ut & *Nonium cap.* 15. ac in *G. Braunii lib. urbium* prolixam hujus urbis descriptionem reperire est. Hisque quæ *Author Noster* habet, addam. Hispali Basilica sacra *D. Virginis* pulcherrimarum in toto orbe una, turri excelsâ, in quâ equitare licet, superbit. Fastigio inscripta sunt verba: Nomen Domini firma turris est. Prov. 8. Summitati ejus insidet imago fortunam manu tenens. & venti mutationes indicans. Festo *Divi Petri* die in turri hâc ignes excitant. Proximè summum altare in templo ubique deaurato sunt duæ columnæ ex jaspide, & in sacello sepulchrum est *Regis Ferdinandi*, qui sexdecim mensium obsidione hanc Urbem ex Maurorum potestate anno 1248. eripuit, & anno 1252. fatis concessit. *Mariana lib.* 13. *cap.* 7. & 8. ubi hæc Urbs describitur. Feretro ejus rubro holoserico tecto tres coronæ impositæ sunt. In templi adyto liborium seu hierotheca argentea adeo gravis est, ut ad eam portandam octo viri requirantur. Visu digna quoque hic sunt candelabrum æreum &

fons aquam ſalientem emittens. Porticus ſacra hæreticorum exuſtorum imagines depictas oſtendit. Area hortus eſt mala aurea ferentium arborum plenus. Archiepiſcopus quadraginta ſub ſe habet Canonicos Cathedrales, & unius tonnæ auri reditu annuo fruitur. Ad templi ſtructuram autem quotannis triginta mille floreni deſtinati ſunt, ut *Nonius* refert. Haud longè à templo Regium Palatium cernitur, opus Maurorum Regum pulcherrimè conſtructum. Ubique ferè Imperialis aquila cum *Caroli V.* ſymbolo *Plus Ultra* conſpicitur. Conclavia ex marmore pretioſo lacunaribus ſeu tabulatis deauratis teguntur. Sacellum tanto artificio deauratum, ut vix ſimile inveniri queat, omnium Regum Hiſpanorum uſque ad hunc præſentem ſtatuas exhibet: Horti pulcherrimi omnis generis fructus ſuppeditant, & antris tribus, quæ grottas vocant, ac hydraulicis operibus exornati ſunt. Piſcina varios piſces ſubminiſtrat. Una ex cameris oſtenditur in quâ *Rex Petrus* duos ſuos fratres interficiendos curavit. Inter Monaſteria pulchritudine eminet illud, quod à Franciſcanis Monachis poſſeſſum in tres partes dividitur, & 160. Monachis ac 140. Ordinis hujus peregrinis habitationem largi-

gitur. Porticus Sacro illi, quæ eſt in Eſcuriali, longè præſtat. Alterum templum Nueſtra Sennora della Merced, eorum Monachorum, qui captivos in Turciâ liberant, artificioſis in Porticu Sacra pictu- ris hujus Ordinis ortum & progreſſum ob oculos ponentibus celebre redditur. Tertium eſt Dominicanorum. Jeſuitæ Collegium habent cum Templo adjuncto, in quo effigies viſuntur eorum, qui ex hâc Societate Martyrum coronam adepta ſunt. In Areâ quâdam, quâ ad Xenodochium itur, duæ lapideæ columnæ vulgò Herculis dictæ, & quidem ingentes cum inſcriptione Hiſpanicâ in conſpectum veniunt. Xenodochium ex multis longè latèque celebribus haud minimum, imo præcipuum eſt. Ægrorum cuique ſuppeditantur à Medico medicamenta præſcripta, quanticunque etiam conſtent: Studioſi (nam & Academiam Hiſpalis habet,) ac nobiles peculiari conclavia poſſident. Spectatu digna quoque eſt monetaria taberna, in quâ, poſtquam Claſſis ex Indiâ reverſa eſt ſexcenti homines laboribus variis occupantur. Præcipuum quoque totius Hiſpaniæ macellum in hâc urbe, in quo quotidie ſeptuaginta boves mactari ajunt. In ſuburbio Triana hæreticis extirpandis Inquiſitio occupa-

ta habitat. Flumen uno tantum ponte ſternitur, ne arena nimium ſe coacervans portum corrumpat. In Carthuſiano monaſterio trans flumen 17. monachi nobiles commorantur, quiſque iterum plures miniſtros habentes. Omnibus peregrinis adventantibus quotidie piſcibus coctis patinam refertam, menſuræ vini partem quartam, & tres panes dare ſolent. In horto eorum mala citrea ſunt, capiti alicui grandi, magnitudine non cedentia. Aquam Carmonâ in Urbem per ſex milliaria, ut Segoviæ, pons quidam deducit. Proxime urbem parietinæ conſpiciuntur Veteris Sevillæ, quæ Hiſpanis Sevilla la vicia, olim Italica, de quâ *P. Merula*, & *L. Nonius.* Ex hâc Urbe oriundi fuëre Cæſares *Trajanus*, *Hadrianus*, &, ut nonnulli tradunt, *Theodoſius Magnus.* Ad Hiſpalim ut redeamus, Domus ejus Indica illi, quæ Lisbonæ eſt, longè præſtat. La Caſa de la contracion de las Indias Hiſpanis, gubernatorem, & duodecim Senatores habet. Curia, exceptis duabus porticibus, admodum vetuſtum ædificium viginti Senatoribus frequentatur. Adſunt ipſis 5. Jurados, quorum ultimum in conſeſſu locum occupantium duo, ut janitores, cæteris miniſtrant, veſtibus rubris veſtiti, & au-

& aurea ſceptra, civitatiſque inſignia aurea collo appenſa geſtantes. Conclave Senatorum conſeſſui deſtinatum ubique aulæis ex auro & ſerico contextis tegitur. Duæ ibi ſunt urnæ ex holoſerico rubro confectæ, in quibus vota ſeu ſuffragia colliguntur. Intus tegumenta pulcherrima ubique aquilam Romanam, & Herculis columnas cum verbis, Plus ultra oſtentant. Ad ſiniſtram curiæ vicinum eſt opus fornicatum, cum throno, quem rubrum holoſericum operit. Huic aſſident 8. Alguaziles, & ſub iis ſcriba, & quatuor miniſtri. Hi circumeuntes obſervant, quo pacto omnia vendantur; Portant album, cui crux parva cum Regiis inſignibus inſculpta eſt. Huic digitum imponentes emptores juſjurandum præſtant, ſe tanti emiſſe, quod emerunt. Siquis Venditor ſtatuto precio pluris aliquid vendiderit, mulcta pecuniaria ipſum afficiunt, eamque ſibi retinent; Et hi ſunt reditus ipſorum annui, de quibus vivunt. E contrario inter ipſos ſunt, qui, *Authore noſtro* referente, hoc munus triginta mille ducatis redemerunt. Officina vitriaria Sevillæ vitra conflat. Apud locum illum, ubi Sevilla illa antiqua, ſeu Italica olim fuit, hodie eſt Hieronymianorum inſigne Cœnobium Cupreſſis,

& malis aureis circumcirca ſeptum. Area apud porticum Sacram pulcher hortus eſt topiario artificio omnis generis animalia aquam ejaculantia repræſentans. In templo *S. Laurentii* ſtatua ex ligno & & ferro, ferè omnes corporis humani venulas, artificioſiſſimo opere, & imitatione incredibili mentitur. Cæterum civitas hæc ob horrenda peccata & ſcelera, quæ in eâ quotidie committuntur, haud benè audit. Noſtri de die in plateâ publica duos videbant gladiis occidi, quorum cadavera templo cuidam apponebantur, ut ipſos ſepeliendi gratia eleemoſyna colligeretur. Alium item qui latro erat ſagittis confodi videbant. Tales die Veneris ante Paſchatos feſtum de cruce ſublati tolluntur & homo mandantur. Vulgus in hác urbe admodum perverſum, ſi non inſanum, noſtros lapidibus petebat. In diverſorio erant apud Belgam quendam à quo pro octo realibus quiſque lautè habebantur. Boni etjam viri in permutanda pecunia fide & & opera utebantur. Duos item Germanos offendebant unum Auguſtanum, alterum Trevirenſem, à quibus multis beneficiis afficiebantur. Habitabat etiam in urbe mercator dives, Salisburgo oriundus, cui *Labermeyero* nomen erat.

Iti-

Itineri, per ambages Lisbona in hanc urbem promoto *Author* 110. milliaria attribuit. Omnes autem viatores nostri quisque pro hoc itinere Ductori suo duodecim & dimidio ducatis operam suam pensabant.

Postquam omnia Hispali memorabilia contemplati essent, de novo iterum cum ipso duodecim ducatis quisque pacti ut Valenciam deducerentur, IV. Non. Junii à meridie Hispali discesserunt, & olivetum illud magnum, ac viam sex milliarium ob frequentia latrocinia periculosissimam permeantes noctu delati sunt,

Carmonam. Nobilissimarum Hispaniæ urbium una in monte excelso altera Roma appellatur, ex quâ, ut ante diximus, aqua Hispalim deducitur: Ager circumjacens fertilitate mirâ se effert. Vide *Marianam lib.* 17.*cap.* 13.*pag.* 118.*b.* & *Merulam cap.* 24.*fol.* 279.

III. Non. Junii quarta milliaris pars campis amoenis & pulchris discedentium oculos pascebat. Mox via sequebatur lapidosa, olim, ut ferebant, à Romanis lapidibus constrata. Quinque milliarium via absoluta Ventam offenderunt circa vesperam in quâ nec panis nec vinum suppetebat. Hinc per olivetum pergentes appulerunt.

Eceiam, vel *Ecizam*, olim *Nonio c.*18. referente, Augi vel Auguſtam Firmam nomine, quæ civitas ſolo fertili & paſcuis circumfuſa incolas habet lanificio, & pannorum negotiationi deditos. Cannabis etiam proventu largo gaudens in valli appoſita eſt fluvio Xenil, vel Chenil, qui aquis ſuis varios morbos curare fertur. Vid. *delic. apod.Caſp.Ens pag.*65. *ſeqq.* Noſtri Prid. Non. Junii pontem ipſi inſtratum tranſeuntes poſtea habuerunt quatuor milliarium viam per campos fertiles, & circa meridiem vilem pagum

Guadalcazar, quem *C.Ens* Guadelcacer appellat. Succedebat à meridie collibus quidem refertum ſed tamen optimé cultum ſolum, & ad ſiniſtram antè ipſos arx in ſcopulo, ut & in montibus inſigne monaſterium Ordinis *S. Hieronymi*. Veſpertinum tempus ipſos advehebat

29. *Cordubam*, vel *Cordouam* à pago dicto quatuor milliaribus ſegregatam. Proxima poſt Hiſpalim in Andaluziæ regno civitas ad Gadalquivir fluvium, lapideo ponte eleganti tectum, qui navium parvarum uſum permittit. Magna & ſpatioſo ambitu clauſa civitas, ſed ob nimiam hortorum frequentiam paucioribus ædibus referta. Situm quadratum longio-

CORDVBA.

EÇIIA.

giorem [illegible]men quam latiorem extendit. Suburbia quoque ampla, præcipuæ vero, quæ orientem ſpectant, urbis ſpeciem præ ſe ferunt. Palatium regis occiduum muri ſui ambiunt. Ad hanc urbem quoque pertinet Locena cuta aliis 550. focis ut *Boterus* ſcribit. Magnum ipſi damnum anno 1589, intulit terræmotus, qui multa & ſumptuoſa ædificia proſtravit, ut *Johannes de Laet pag.* 25. narrat. Territorium ejus fertile, & hortis multis abundans, aliaque commoda prolixè deſcribit. *Caſp. Ens pag.* 62. *ſeqq.* Patria eſt magni nominis virorum. Ex hâc enim urbe oriundi, uterque *Senecæ*, *Lucanus*, *Avicenna*, *Averroës*, *Johannes Mena*, *Ambroſius Morales*, *Gonzalus Ferdinandus d'Aguilar*, qui magnus Capitaneus nominatus, & alii plures. Episcopatus Cordubenſis 60. mille ducatorum annuos proventus habere dicitur. Cathedrale templum, la Meſquita etiam appellatum, Maurorum opus, inter Europæ ſtructuras eminet: ac 24. portas, & 365, columnas ex nigro marmore factas habet, in quarum unâ Chriſti crucifixi imago cancellis munita à Chriſtiano quodam à Mauris capto unguibus ſculpta eſſe perhibitur, quem deprehenſum Mauri laqueo ſuffocarunt; laqueus autem

tem ille adhuc hodie monſtratur. Alia quoque columna, cui ſimilis imago inſculpta eſt, oſtenditur. Sacellum novum totum marmoreum, & deauratum magnitudine templum aliquod æquat. In alio item deaurato *S. Ludovicus* Galliæ Rex equo inſidens cernitur, cum epitaphiis è regione poſitis. Præcipua totius Andaluziæ nobilitas in hâc urbe commoratur, ut & Regis Hiſpaniæ ſtabulum, in quo tunc temporis 200. nobiliſſimi equi alebantur. In circumjacente enim Urbis diſtrictu equi nati cæteris omnibus in Hiſpaniâ præſtant.

Nonis Junii per colles, ac partim incultam terram, partim paſcua ſex milliarium iter veſpertino tempore eos deducebat in urbem.

Caſtro Rio, non magni momenti in colle ſitam, ſed diſtrictu malorum aureorum, citriorum, ficuum & aliorum fructuum feraci circumſeſſam.

VIII. Id. Junii duo magna milliaria conficienda erant petentibus.

Vaenam urbem monti excelſo impoſitam, & ad *Ducem de Seſsi* pertinentem ampla ac ſpatioſo circuitu diſperſa ad quartam milliaris partem remota eſt à pulcherrimâ ſylvâ malis aureis, citriis, dactylis, & olivis abundans. Vulgus hic audi-

audiens Nostros Germanos esse, vociferabantur dicentes, se vereri, ne vini pretium carum reddituri essent. Pomeridianum iter sex milliarium magnorum persequentes multas in viâ speculas à Mauris exstructas, & homines cappares legendo occupatos cernebant. Sub ipsam noctem ingrediebantur urbem.

Alcala real in Andalusiâ excelso loco impositam, & nobilis ac frigidi vini proventu aliisque commoditatibus opulentam & nobilem.

VII. Id. Junii montana pervadentes ante se in conspectu habebant monte nive onustos, ac circa meridiem quinque milliarium viâ finitâ vili pago.

Pina excipiebantur. Trium milliarium viâ, in quâ rusticum thorace serico indutum arare videbant, à meridie per tractum fertilem, & variis arboribus pulchris decoratum deposita maturè subsequebatur.

Granada, in quâ urbe duo Sodomiæ peccatum horrendum igne exusti luebant. Totum Granadæ Regnum ab hâc urbe denominatum ab Andalusiæ extremo termino ad Murciæ Regni fines se extendit, ac longitudine suâ 60. latitudine 25. & circuitu 230. milliaria complectitur. *L. Marineus Siculus lib.* 20.

ejus

ejus longitudinem ducenties mille & circuitum ſeptingenties mille paſſibus circumſcribit. Ad ortum Murciam, ad Septentrionem Novam Caſtiliam, ad Meridiem Ibericum, Balearicum, ſeu Herculeum mare, & ad Occidentem Andaluſiam confinem habet. Præter Granadam metropolin etiam aliæ ſunt urbes, de quibus in ſequentibus, & munitiſſima aliquot loca, ut Alhama, Zahara Antiquera, & ad mare Almuguecar, ac Salubregna, vel Salobregna, in quorum uno Maurorum Regum theſauri, & altero filii & fratres cuſtodiebantur. Mauris imperium obtinentibus hoc regnum erat populoſiſſimum, ac 14. florentiſſimis civitatibus & oppidis 94. eximium, quod Regibus quotannis ſeptingenties mille coronatos pendebat. Vide *Johannem de Laet in hujus regni deſcriptione.* Hodie incolis exhauſta tam opulentum non eſt. Solo tamen fertili luxuriatur, & fontibus ac thermis admodum ſalubribus abundat, ſericique commercio opulento ditatur. Cubebarum, & uvarum paſſarum copiam abundè ſufficit, Montibus vero plurimis, & altiſſimis etiam refertum eſt. Aër ſaluberrimus nec calore nimio excedit, nec frigore nimio nocet.

Gra.

GRANADA.

Granada vel *Granata* metropolis, *L. Marineo Siculo lib.* 20. *fol.* 123. *b.* & *L. Nonio cap.* 32. referentibus, cæteras Hispaniæ urbes magnitudine excedens in plures colles dispersa est, quorum duo cæteris excelsiores à Darro flumine, vulgò el Rio del oro per vallem labente disterminatur. In quatuor autem partes situs ratione divisa, quarum prima nomen Granada retinens templo maximo insignis est: Altera Alhambra Regiam Maurorum complectitur sumptuosissimam, cui Reges Hispaniæ aliam adjunxerunt magnificentissimam, ex quo prospectus undequaque amœnissimus patet; de his prolixè *Nonius*. Tertia el Alvesim duobus collibus exornata, cujus Mauri antehac incolæ fuerunt. Quarta Antiquerula in planitie ædificiorum nec multitudine, nec pulchritudine prioribus tribus cedens. Totius autem urbis circuitus duodecim circiter millia passuum æquans ubique mœnibus clauditur, & 1030. turres numerat. Aër est saluberrimus: Opifices in urbe varii, & quidem serici texrores plurimi. Multis enim serici libris exceptis, sola mororum folia, quibus bombyces aluntur, trigesies mille coronatorum aureorum vectigal annuum Regibus largiri solent. Porrò civitas hæc

sede

sede Episcopali, Judicio aulæ supremo, Cancellaria, sive parlamento, & Academiâ decoratur. Vide *Nonium*, *Marianam*, *Merulam*, *Johannem de Laet in descriptione hujus urbis pag.* 11. *seqq. Braunii lib. de Urbibus*, *Casp. Ens in delic. apod. pag.* 43. *& seqq.* *Merula* tradente, in primâ parte cernuntur dictum Parlamentum, forum sive area grandis 200. pedes lata, & 400. longa, cum fonte magnifico, & foro vicina domus Alcaceria, in quâ circiter 200. tabernæ institoriæ sericum aliasque merces quotidie venum exponunt. Urbem hanc à Mauris ædificatam, & ultimam Regum Maurorum, quorum ultimum *Boabdilem* cognomento *Rey Chico* anno 1492. Rex *Ferdinandus Catholicus* expulit, postquàm 778. annorum spacio eam Mauri possederant, *Author Noster* ità describit. Olim hæc Urbs major quam hodie, ducenties mille cives habuisse dicitur. *Mariana lib.* 25. *de rebus Hispaniæ cap.* 16. *pag.* 439. Nomen ejus nonnulli derivant à malo granato, vel punico, quod insigne est urbis, & quia domus densa structura malum punicum referant, alii vero ipsi nomen inditum arbitrantur à cocco infectorio Hispanis Grana dicto, & magna copia circa urbem crescen-

ſcente. Duodecim portis adoritur & clauditur. Prima Urbis pars ipſum Granadæ nomen obtinens inferius in vallis planitie Eccleſiaſticorum, Nobilium, & præcipuorum mercatorum habitatio eſt. In eâ cernitur Templum primarium ſtructurâ magnificâ ſuperbiens, & jam pluſquam ducenties mille coronatis conſtans, tunc temporis tamen, anno nimirum 1617. nondum ad finem perductum. Viſu digna exhibet ſacellum cum apoſtolorum ſtatuis viri ſtaturam æquantibus, & pulcherrime deauratis, ac altari, in quo ciborium ſive hierotheca argentea auro obducta: & Regis Sacellum proximum, non tamen adeo pulchrum, in quo *Rex Ferdinandus*, qui hanc urbem, ut ſuprà dictum, occupavit, & uxor ejus *Iſabella*, ac eorum filia *Johanna*, ut & maritus ejus *Rex Philippus I. Auſtriæ Archidux* in tumulis ex albo marmore ſepulti ſunt. Templo huic contiguum eſt Maurorum Meſquita ſive templum Cordubenſi ſimile. Altera Urbis pars ſive arx excelſo loco impoſita, & obſitum ortui obverſum Sierra del Sol, id eſt Solis mons appellata muris ex quadrato lapide conſtructis, ac præſidio militari defenditur. Introitus rotundum oſtendit propugnaculum tormentis bellicis oneratum, altare item

cum

cum *Ferdinandi* & *Iſabellæ* imaginibus, ut & ciſterna marmorea, ex quâ optima aqua hauſta in urbem deportatur, In arcis area, nova arx imperfecta apparet, hanc *Cæſar Carolus V.* inchoavit, quod *Merula Philippo II.* attribuit. Exterior facies quadrata interior rotunda eſt. Duas habet porticus marmoreis columnis integris innitente, quarum quævis mille & ducentis coronatis conſtitiſſe perhibentur. Una alteri impoſita porticus, & quævis 32. columnas habet. Quatuor portæ marmoreæ, cum duobus quæque leonibus marmoreis, & variis emblematibus ac notis hieroglyphicis marmoribus inſculptis. Suprà portam occiduam conſpiciuntur ſtatuæ ſex Marchionum qui dictum Regem Chico pugna ſuperarunt. Supra has verò ingentes extant jaſpides. Ex hâc arce in Maurorum antiquam arcem aditus patet: in quâ adeò ſpatioſa, ut quadriginta hominum millia quidem comprehendere poſſit, viginti & unus putei marmorei in oculos incurrunt. Verſus introitum lacus eſt marmoreus lavando corpori deſtinatus, ac marmorea porticus, cujus parietes Arabicis & Mauris ſcripturis ornantur. In utroque angulo Maurorum Regum cubilia ſeu lecti adeò grandes, ut ſex quidem perſonas cuban-

bantes conspecti possent. Ex hâc in excelsum itur cœnaculum, superius, ambulacra & inferius duos lectos habens. Cuncta ex marmore, statuario artificio, insigniter excisa. Laqueari deaurato & rotundo pulcherrimè totum decoratur. Fenestræ ipsæ etiam marmoreis postibus constructæ, ex quibus ambulacra exeunt prospectu jucundissimo subjectam urbem & campos contemplantibus oculis objicientia. In hoc cœnaculo Hispani Equite aurati & Nobiles convivia sua celebrare solent. Visu digna quoque est recreationis domus, ex quâ Nostri in conclave longum, ac inde in balnea quinque marmoreis pavimentis insignia ducebantur. Sequebatur area pulchra & magna figuram quadratam exhibens, & el quadro, vel los Leones appellata, in quâ duæ arcæ ex marmore integro quælibet decem leonibus innixæ. Ambulacra marmorea 117. columnis marmoreis fulciuntur, quibus pavimentum item marmoreum substratum est. Areæ huic duæ adjunctæ sunt recreationis domunculæ, cum conclavi opus hydraulicum ostentante. E regione porticus duo conclavia marmorea habet, quorum unius, pavimentum ex integro marmore confectum septem pedes latum, & undecim longum

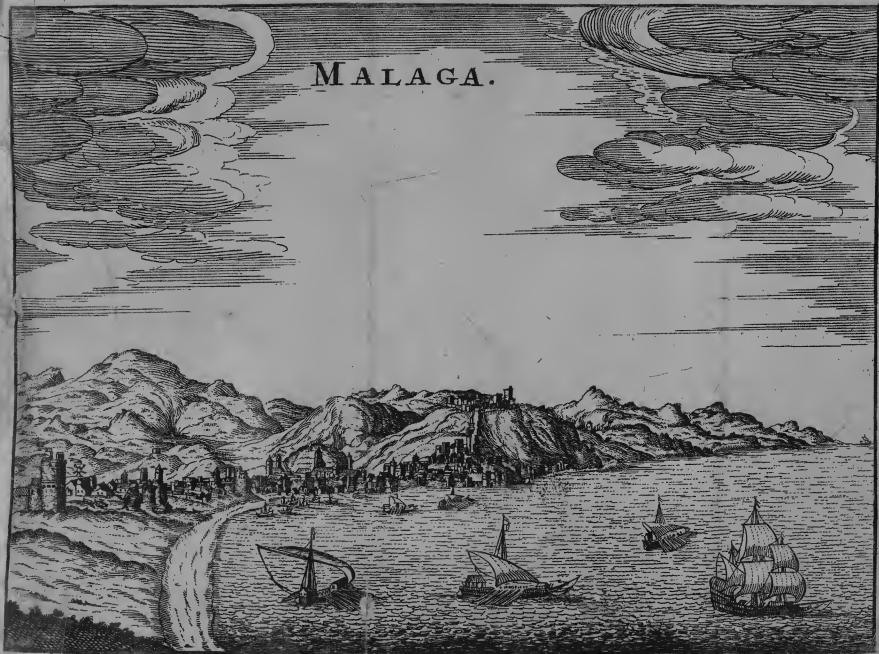
gum

gum est. Vicinus hortus mala aurea ferentibus arboribus abundat. Ab hâc arce ulterius ascendentibus in conspectum venit Maurorum Regum domus deliciarum antiqua, & in montis fastigio templum à Mauris erectum, & *S. Helenæ* jam dedicatum, ubi memoriæ peregrini nomina sua insculpere solent. Proximi sunt varii horti, & cisterna Algibe nominata, ac aquam pluviam colligens, cujus potus admodum gratus, & salubris diarrhœam sedare fertur. In altero montis latere ædes sacra, cui nomen el monte Santo, vel los Martyres. Hæc peregrinationibus sacris quovis tempore verno frequentata aditur viâ pulchrâ lapidibus pulchris strata, & utrinque arboribus septa; cruces plures in eâ distantia positæ, quam Christus ad flagellationem suam eundo emensus est. Superior ædis pars tota est nova, & celebris 10. sanctorum Episcoporum sepultura, quas Mauri occiderunt. Foveæ item plures monstrantur, in quas Christianos occisos Mauri projecerunt. In tertiâ Urbis parte porta est, per quam *Rex Chico* post arcem & Urbem anno 1492, *Regi Ferdinando* traditam exivit, Regem orans, ut eam lapidibus à cæmentariis obstruendam curaret, ne quis hominum postea per eam egre-

egredi aut ingredi posset, quod etiam impetravit. Ut autem in posterum *Regis Ferdinandi* pollicitatio, quâ Regi Mauro satisfacit, immutabilis permaneret, porta grandi propugnaculo obstructa est, & hactenus eodem clausa manet. Dictus *Rex Chico*, sive parvus, per portam egressus in colle pulcherrimam hanc arcem cum urbe contemplatus esse, ac lacrymasse, mater verò lacrymanti dixisse fertur: Jure ut puer nunc extra urbem ejulas, in quâ viriliter pugnando te virum præstare noluisti. In quartâ urbis parte nihil alicujus momenti, & visu dignum se exhibet. Cæterum æstivo tempore Granada civitas est amœnissima ob fontium & puteorum multitudinem, quorum decem millia numerari ajunt. Glacies in cellis plurimis custodita æstivis mensibus ad refrigerandum potum adhibetur. Hinc æstate plurimi homines ex aliis Hispaniæ locis in hanc urbem solius recreationis causa se conferre solent. Hactenus *Author Noster*, qui dentium dolore insigni vexatus in hâc urbe, cum cucurbitulis impositis dolori tanto mederi studeret, chirurgum habuit, qui ad secandam aut aperiendam cutem cultro, quo panis scinditur utens, eum satis duriter tractavit. Per plateas euntes nostri

Germani consuetum scomma Lutheranos, Lutheranos audire coacti sunt. De plurimis hactenus dictis consule etiam *P. Merulam part.* 2. *Cosmographia lib.* 2. *cap.* 23. quem *Author noster* diligenter legit.

Si diutius quis hic morari desideraret, Malagam excurrere posset. Emporium hoc, ut *Merula & Nonius cap.* 24. scribunt, admodum populosum, quo certis temporibus undique mercatores confluunt, ut dulcissimos fructus à Sole maturatos, & coemptos secum auferant, in solo amœnissimo & feracissimo sedem suam nactum vino & oleo optimo & copiosissimo abundat. Turribus, mœnibus & propugnaculis validissimis circumvallatum, & armamentario omnis generis armis & tormentis bellicis affluente instructum duobus defenditur castellis, quorum inferius Alcazzava superiori Giralfarro duobus muris jungitur, ita ut sine ullo periculo ex uno in alterum perveniri possit. Deinde iter instituti posset. Velez Malagam, seu Velusium Malaccæ 5. milliaribus Malaga, & 1 ½ à mari Mediterranei disjunctum locum, in quo omnigeni fructus optimi, cumprimis Cubebæ, & Uvæ passæ, non solum de Lexia sed etiam de Sol (duûm enim sunt generum)

MALAGA.

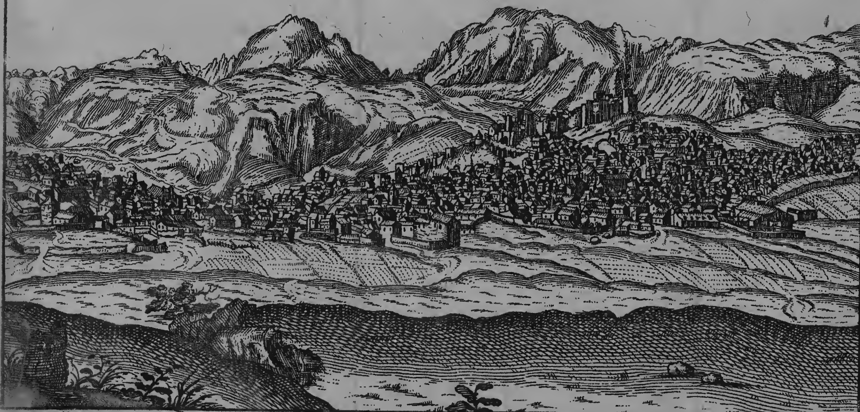

6

rum) inveniuntur. *Merula fol.* 273. In- de Alhamam Granada ſeptem milliaribus diſtantem ſi peteret, locum videret grandibus & præcipitibus quidem ſcopulis undique cinctum, ſed tamen ſitum in tractu admodum fertili, & thermis ſaluberrimis prædita, quarum calor temperatus menſe Septembri & Martio nervorum affectibus præter naturalibus mirè mederi prædicatur. Magnis ſumptibus conſervari ſolent, ut homines iis commodè uti queant. *Merula & Nonius cap.* 27. Sunt porrò plura loca viſu digna: Ronda vel Arunda in monte aquis undique circundatur. Ex urbe ad flumen per 400. gradus à Mauris ſcopulo inciſos deſcenditur. Zabara urbs & arx in excelſo ſcopulo unius & difficilis, ac ſcopulo inciſi aditus beneficio adventantes admittit. Almeria optimo ſitu haud procul à Promontorio Charidemo, vel Cabo de Gates, in diſtrictu ob maris propinquitatem commodo, & olivarum, ac fructuum plurium ferace. Olim Abderam nuncupatam anno 1147. Mauri amiſerunt, quâ de re *Rodericus Ximenius lib.* 7. *rer. Hiſpan. cap.* 11. *Joh. Mariana lib.* 10. *cap.* 18. *& L. Nonius cap.* 25. Genuenſes tunc temporis nacti ſunt vas illud Smaragdinum, quod hactenus in Gazophy-

M lacio

lacio ſuo cuſtodiunt, quanquam annales ipſorum contradicunt, ut in *Itinerario Italiæ cap.* 4. *pag. ult.* diximus. *Mariana* tamen contrarium aſſerit, & *Chriſtum* ultimam cœnam celebrantem eo uſum eſſe negat. Antiquera in medio hoc regno Granatenſi inter urbes Granadam & Rondam locum non planum occupat, vicinaque eſt arci munitiſſimæ, cui Alcaſalia nomen. In hâc Reges libenter commorantur, utpote quæ proſpectu in pulchrum, fertile, & fontibus aquiſque abundans territorium jucundiſſimo oculos delectat. Arcis portæ omnes ferreæ ſunt, ac in ipsâ arce multa Maurorum arma cuſtodiuntur. *Plinius* Urbem dictam Singiliam appellat. *Ortelius in Hiſpaniæ veteris tabula Antonini* Anticariam eſſe autumat. Vide *Merulam f.* 274. & *Nonium c.* 26. Multum ſalis hic conficitur. Duobus inde milliaribus fons eſt admodum ſalubris, Fuente de Antequera, cujus aquæ calculum renum & veſicæ frangunt, ſi bibuntur. Munda quinque milliaribus Hiſpanicis ab urbe Malaga recedens, cujus *Strabo, Plinius*, & *Dion* meminerunt, urbs illa eſt, apud quam prœlium inter *Cæſarem* & *Pompeii* liberos factum eſt. *Nonius cap.* 28. Cartama oppidulum & arx duobus ab urbe Malagâ milliaribus di-

ANTEQUERA.

LOXA.

diſtant. In circumjacente diſtrictu naſcuntur Gallæ multæ, & arbuſcula ſive frutex ſummagre Hiſpanis, Sumachro Italis, & Somach, vel Smack Belgis, cujus folia coriis & capillis canis denigrandis inſerviunt. De Cartamâ vel Cartima vide *Nonium cap.* 25. Omnes hactenus nominatæ civitates, cum ſequentibus, & aliis, inter quas & Loxa, ſitum ſuum habent in hoc Regno Granadæ, cujus recuperationi *Rex Ferdinandus Cæſaris Caroli V. avus* omnes nervos intendit, & non quievit, donec aliis ſuis Regnis Hiſpanicis tandem adjungeret. Qui plura ſciendi deſiderio tenetur, legat *P. Merulam*, & præcipuam *L. Marinæum Siculum*, ac *Marianam*. Item *C. Ens, in deliciis apodem. pag.* 59. ubi docet quomodo duum generum uvæ paſſæ conficiantur.

Ad Noſtrorum iter redimus. VIII. Id. Junii Granada relicta maturè radices nivalium montium attingebant. Valles ſatis cultas & vini, ficuum, ac malorum aureorum feraces invenerunt. Duobus ab Urbe milliaribus pagus erat paucas ædes habens, ſed fructibus affluens. Hinc montes magis ac magis in altum ſe attollunt paſſim roremarino & ſalvia veſtiti. Poſt 6. milliarium viam confectam ſe-

cundâ pomeridianâ pervaſerunt munici-
pium

Bacam, in loco excelſo ſitum. Hinc in montibus itinere ad quartam milliaris partem promoto, tranſitus excelſus, periculoſus, & adeo anguſtus, ut uni poſt alterum aſino tranſire tantum liceat, ipſos tranſmiſit. Memorabilis hic Echo quaternâ vel quinâ vocis reciprocatione ludens. Paulo ulterius tractum offenderunt fruticibus arundinibus, ac caricibus frequentem, ut & plures in iis nodos. Cum enim loca hic periculoſiſſima ſint, & multis cædibus infamia, quiſque viatorum conſtringere nodum, & ave Maria precari pro occiſis ſolet. Poſt alterum milliare ad Ventam venerunt in ſolo nonnihil fertili, quia montes hic aliquantum minuuntur. Viam hanc trium milliarium à meridie emenſis pernoctandi facultatem largita eſt urbs

Guadix, Granada novem milliaribus ſemota: Ad colles declives in planitie grandi ſedens ingenti ſpatio diffunditur, ſed, exceptis aliquot ſic ſatis elegantibus monaſteriis, malè ædificata, cujus *Plinius* & *Ptolomæus* meminerunt. Portæ inſcripta ſunt hæc verba: *Colonia Accitana.* Aſperrimi montes undique urbem circumſepientes prohibent, quo mi-

minus oleo & aureis malis abundet; frumento tamen, vino, fructibus, & re pecoraria non destituitur, & quatuor rivulorum aquis rigatur.

v. Id. Junii iterum plures colles utrinque altis montibus stipatos transeuntibus obvia facta fuit roris marini copia, ingens & Venta seu diversorium solitarium hominibus vacuum; cui, postquam quatuor milliarium viam expedivissent, circa meridiem succedebat aliud solitarium hospitium

La venta Babul nomine. A meridie per montes restabant 3. milliaria

Basani usque, urbem ad Episcopatum Guadix pertinentem, & valli injectam, cum arce veteri collapsa, ac cultissimo solo circundatam. Si templum Nuestra Sennora de la pietad miraculis magnis nobile excipias, nihil visu dignum ostendit, ac ad Granatense Regnum pertinet.

IV. Id. Junii montana peragrare pergentes septem milliarium spacio nec homines nec domos videbant, donec tandem Ventam offenderent, quam vino & pane destitutam præterierunt, post quartam milliaris partem in Marchionis de Vela, vel Velez ditionem venientes, & solum nonnihil cultum, sed malè habita-

tum invenientes, ita ut relictis adhuc quatuor milliaribus pernoctaverint in pago admodum vili

Veles el rubro, postquam totum hunc diem undecim milliarium itineri insumpsissent. In scopulis veterum murorum rudera, munimentorum fines custodientium, indicia esse incolæ dicebant, in quibus Mauri excubias agentes transitum defenderunt.

III. Id. Jun. in montanis pergentes præter duas Ventas nihil viderunt. Aliquot rivos siccatos, aliâs aquis plenos transiere, & 7. milliarium viâ terminatâ prandium sumserunt

31. *Lorcæ* in *Murciæ* Regno, quod Hispaniæ Tarraconensis pars est. Murciæ termini sunt Occidui Granada, Septentrionales Castella Nova, Meridionales & Orientales mare mediterraneum, quod Virgitanum sinum, & Scombrariæ Promontorium hodie Cabo palos nominatum attingit. Metropolis est Murcia: Eam sequuntur Cartagena; Lorca; Castellum Almacarron, ubi magna aluminis multitudo; Guardamar, Portilla; Vera, olim Virgi, unde Sinui Virgitano nomen; & Mussacra. Territorium copiam bombycum ingentem nutriens moris scatet, & circumcirca urbem Murciam omnis

omnis generis fructus profert, & in Lorcensi agro optimi olei, quod cæteris omnibus præfertur, ferax est: In reliquis, præcipuè quâ se Cartagenam versus explicat, non est quod de magnâ fertilitate glorietur. Præcipua in hoc Regno sunt særici commercium, pulchra vasa fictilia & portus Cartagenæ amœnus.

Lorca Urbs in excelso loco, sub se manantem videt Gadalantin fluvium sex inde milliaribus in mare mediterraneum se præcipitantem. Solo fertili utitur. Incolæ plærique sunt novi Christiani sive Mauri Baptizati, homines admodum mali & perversi. Nostri Germani coacti fuerant Alcalde Mayor seu Judici supplicare, ut pecuniâ suâ sibi panem comparare liceret. Mos in urbe obtinuit, ut nemo collaria dentato ornamento decorata usurpet. Tractus circa Urbem admodum periculosus à latrocinantibus Mauris redditur. Facetum quid narrat *Author Noster*, quod antè annos plures hic accidit. Mauri puero equos eripuerant, ipsumque secum abduxerant. Petenti concesserant, ut & ipse equo insideret, quo commodius una pergeret: Hic equâ consensâ cum ad urbem universo jumento reverteretur; Mauri frenis carentes à cæteris jumentis equam inse-

quentibus abrepti, atque inviti Lorcam deportati & capti sunt.

A meridie iter facientes planities excepit ad finistram montes, & ad dextram urbem Cartagenam deserentes, quod Mauros vias infestantes timerent.

32. *Cartagena* olim *Carthago Nova* celeberrima fuit Urbs, de quâ *Polybius lib.*10. *Livius l.* 26. *Silius Italicus l.* 25. *& plures alii* legendi. Vide quoque *P. Merula cap.*22 *fol.*268. Hodie nec magna, nec pulchra, spatioso tamen & pulchro portu ducentas triremes recondere potest. Scombri, quos macrell vocant, pisces in his locis frequentes, magni in mari huic urbi vicino multitudine capiuntur. Ab his opposita insula dicta est Scombraria. Sparti quoque ingens vis in Urbis territorio nascitur. *Nonius cap.* 66. tradit: *Regem Philippum II.* ne in piratarum aut Maurorum potestatem recideret, ejus redintegrationis initium fecisse. Hodierno tempore profecto munitissimis operibus bellicis instructa, Episcopum quoque habet. Vid. *Amb. Moralem lib.* 11. *Annal. Hispan. cap* 19. ut & de antiquitatibus, quæ hic reperiuntur, *Jacobi Lopidis Stunicæ itinerarium ab urbe Complutæ Romam usque, quod Francisci Schotti itinerario Galliæ & Hispaniæ* adjunctum

ctum eſt. Serus veſper Noſtros Germanos deportabat, in pagum

Totanam, exiguum admodum, Commendam tamen *S. Jacobi*, ut vocant, habentem, & Lorca 4. milliaribus diſtantem.

Prid. Id. Junii Hinc inter montes per ſatis planam terram, ac Lebrillam & Cantarillam viles admodum pagos profectionis ante meridianæ milliarium octo finem fecerunt in Urbe

33. *Murcia*, hujus Regni, cui nomen dedit, metropoli, ſitâ in planitie pulchrâ, & ripæ incumbente Seguræ fluvii ut *Johannes de Laet pag.* 37. eum appellat. Fluvium hanc vallem, in quâ Murcia ſedet, amœniſſimam tranantem, Staberum appellari apud *Nonium* reperio. Alii Sorabim nominant, & Seguram forſan Hiſpani: Murcia civitas admodum amœna & pulchrè ædificata unum & dimidium milliare ambitu ſuo, & decem incolarum millia, Si *Salazario pag.* 64. *ſeqq.* credimus, comprehendit. Plateas omnes recta linea extenſas habet. Inſignia Urbis ſunt 7. coronæ, quibus à Rege Caſtellæ *Alphonſo X.* Aſtrologo, & Hiſtorico Regis *Ferdinandi Sancti* filio, qui Imperator Romanus evaſit, & cujus cor atque inteſtina anno 1283. hic ſæpulta

ſunt, donata eſt. Ordinata & laudabili rectione adminiſtratur, de quâ idem *Salazarius.* Epiſcopatum & 7. parochias habet. Franciſcanorum ſpectabile Monaſterium tribus areis, & in unaquâque duabus porticibus ſibi invicem impoſitis, ac Bibliotheca inſigni doctorum Virorum effigies monſtrante ſuperbit. Baſilicæ ſacræ turris adeo lata eſt, ut ſupra eam currus circumagi queat. Jeſuitæ etiam Collegium in urbe habent, & hortum in quo mala citria naſcuntur capitis humani magnitudinem æquantia. Quos fructus mens humana excogitare poteſt, eos circa urbem naſci invenies. Mori creberrimæ ſerici commercium mirè promovent. Arundines dulces ſaccharum largiuntur: Ad alterum milliare ab urbe oryza naſcitur, & quidem ubertim. In hortis Olivarum proventus felix, & præla multa oleo exprimendo inſervientia. Oleum autem hujus loci in magnâ exiſtimatione & precio habetur. Vide *Nonium cap. 65. & Merulam cap. 22.* Haud magno ab urbe intervallo monti ſuperſtructa arx Monte agudo ipſi urbi patrocinatur: Noſtri Germani hic aſperâ viſitatione exagitati pro quovis ducato duas quartas, atque ita quadraginta florenorum ſummam ſolvere cogebantur, nec niſi decem regales ex

Re-

Regno secum exportare ipsis licebat.

Idibus Junii hinc per hortos proficiscentes ad tertium milliare Regnum Valenciæ ingrediebantur, in colle distterminatum lapide ibi fines separante. Via minus secura in hoc tractu, ubi malifici mox ex uno in alterum regnum fugâ sibi consulere possunt. Meridiano tempore advecti

Oribuellam, vel *Horibuelam* Murcia 4. milliaribus remotam urbem, quæ Latinè Orcelis nominata Episcopum habet, & inter montes commoratur. Amœnissimis hortis circundata, & sublimi sed antiquæ arci adjecta, pulchro Jacobinorum Monachorum Cœnobio decoratur. Vide *Nonium dicto loco fol.* 203. Germani Nostri boni Hispani cujusdam deprecationi debebant, quod à solutione custodibus peras perscrutantibus debita immunes discederent.

34. *Valenciæ Regnum*, quà ortum spectat, Mari Mediterraneo alluitur: Septentrioni se obvertens Arragoniam tangit: Occiduo parte Veteri & Novæ Castellæ confinis est: Meridionali termino Murciam attingit. Vide *Bernardinum Gomesium*, *Beuterum*, *Maginum* & *Merulam*. Numerare dicitur 64. oppida & oppidula murorum ambitu clausa, mille

pagos, 35. magna & parva flumina, 4. portus, ex quibus Alicante urbis unus. Nullibi plures quàm in hoc Regno Maures ad Christianam fidem conversos, quos Moriscos appellat, habitare dicunt. Hortis amœnis, locisque magnam recreationem afferentibus, oryza item, saccharo, aliisque pulchris fructibus, variisque simplicibus Pharmacopolis inservientibus affluit. Præcipua post Valenciam metropolin loca sunt 1. Gandia Jesuitarum schola celebris. Hanc instituit *Franciscus Borgia* loci hujus Dux, qui ipse Jesuitarum Ordini se mancipavit. 2. Denia proprium suum Marchionem habens, ac arcem à naturâ & hominum artificio optimè munitam, ut & duos portus mercatorum navibus plurimis frequentatos. Situm enim ad negotiationem in mari exercendam commodissimum nacta in colli speculam habet, nautis in mari longe remotis in conspectu versans. De Denia seu Dianio vide *Nonium in Hispan. cap.* 67. 3. Biar optimo & albissimo melle nobilis. 4. Xerica, 5. Orihuella. de quâ in præcedentibus. 6. Alicante. 7. Morvedro. 8. Xativa, & aliæ de quibus in sequentibus. Vide *Francisci Didaci annales Valent. Regni anno* 1613. *edit.*

Ho-

Horivela vel *Orihuella* à meridie discessum suum maturantes per pulcherrimos hortos, ac duo municipia, & porro planos & cultos campos duorum milliarium longitudine excurrentes se contulere in Urbem

Elchen, secundum quosdam duobus tantum milliaribus à mari secedentem, quæ Illice olim Illicitano Sinui nomen suum indidit, quem à sequente urbe Alicante denominatum esse autumant. Prior opinio *P. Merulæ*, posterior *Botero*, *C. Ens*, & *Johanni Laetio* placet. Aqua ferè omnis salsa est in urbe Elche, quæ sic satis ædibus decorata hortis abunde dives est, & arboribus, palmis præcipuè, & arboribus illis, quæ siliquas Græcas ferunt. Vicinam habet civitatem Guardamar, ex quâ Belgarum nautæ sal navibus in Belgium advehere solent.

XVIII. Kal. Quintil. per planam sed incultam, ac arboribus solis vestitam terram quatuor milliarium profectione tendebant

35. *Alicantem*. Hanc Urbem Veterem Illicen esse supra nominati opinantur. In maris Mediterranei littore cubans, & ab uno latere montibus stipata portu suo Regi magnum commodum parit. Eum frequentant Germani & Belgæ vinum

num petentes, quod bonitate suâ iũæ ipsius laudis præconem agit, quamvis *Johannes Wilhelmus Neumayer in suo itinerario Italico & Hispanico pag.* 388. *seq.* dicat, quod alta vina omnium optima rarò pura in Germaniam afferantur. Rorem marinum quoque scribit in hoc tractu ad viri longitudinem crescendo pervenire: præter viginti coronatos nemini licere plus pecuniæ secum auferre; 5 dierum intervallo ex urbe Alicanti Madritum perveniri, & Castellum dictæ urbis Alicante invictum ab omnibus æstimari. E contrario *Author Noster* perhibet, dictum Castellum 50. militum præsidio custoditum non magni momenti esse, nec ob nimiam altitudinem multum incommodi afferre posse. Porro inferius inquit, portum tria tuentur propugnacula tormentis æneis onerata. In portu ipso cum nullæ naves bellicæ stationem habeant, mare circumfluum admodum periculosum, & discriminis plenum est, nonnullæque tantum speculæ signis datis Maurorum præsentiam indicant. Cum Nostri ibi essent. 6. Maurorum naves Gallicam, quæ Cartagena advenerat, adoriebantur: Hinc magnus tumultus in urbe ortus, campanisque signa data, at quisque armatis portum petebat, quia timebatur,

ne ipsam urbem Mauri petituri essent. Nostris itaque timor injectus, qui alias satis commode hic habebantur, ab Hispano quodam suæ uxori hic habitanti, commendati. Nam apud hunc, cui *Francisco Marques* nomen, Belgarum, Anglorum, & Germanorum mercatores & nautæ hospitia sua habere solebant. A meridie hora 4. hinc abeuntes jumentis suis per lapidosam montium puerto de Malamagor viam vehebantur, omnigenum fructuum & vinearum copiam tamen cernentes, ac quatuor milliarium ductu de nocte pervenientes in urbem

Xicono vel *Xicona* 700. circiter focos numerantem, & inter montes sedem nactam, cui Castellum excelsius imminet. Transitus est angustus remorando exercitu alicui admodum idoneus. Vinicultura frequens urbem opulentam reddit.

XVII. Kal. Julii itinere per montes continuando occupatis frequentissimi Roris marini frutices, & inter lapides culti campi incolarum laboriosam diligentiam loquentes se obviam tulerunt. In viâ quatuor milliarium, Alcoil oppidulum permeantes, ipso meridie assequebantur

Contentaynam pagum, quem *Merula* pag.

p. 264. urbem nuncupat. Pomeridianum iter per montes, nonnullis parvis pagis in conſpectum productis, cum veſperâ ingruente in montana, quadraginta fontes cæmentario opere comprehenſos exhibentia ſe inſinuabat, noctu per pontem ducens, & inde

Xativam, cujus à priore loco diſtantiam quinq; magna milliaria metiuntur. In pulcherrimarum Hiſpaniæ Urbium numero eminenti colli ſedem ſuam immiſit, quà infrà eam Sucro, vel Xucar fluvius præterlabitur. *Nonius cap.* 68. Supra urbium duo caſtella mutuâ oppoſitione ſe inſpectantia. Ab ipsâ Urbe 3000. focos numerari prædicant. Ædificiorum plærique ſtructura grandi ſurgentia palatia potius, quam domos appellaveris. Ex fontibus plurimis aqua optima per canales in Urbem immittitur. Solum urbem ambiens à plurimis hortis omnis generis fructus, ac punica mala præcipuè miniſtrantibus admodum amœnum redditur. In eo linum quoque præſtans ſed brevius naſcitur. Vide *Plinius lib.* 19. *cap.* 1. Noſtris ibi morantibus *Princeps de Aſcoli* ex Neapolitano Regno huc deducebatur, ut captivus detineretur.

XVI. Kal. Julii quatuor milliarium diſtan-

ſtantia ſuperata ipſis dabat municipium

Algemesin milliari uno remotum ab oppido Alcira, vel Alzira Sucroni vel Xucaro fluvio admotum, & ſerici commercio nobile, quod in viâ obvium habuerunt. A meridie quinque milliarium intervallo permeato pernoctaturis ſe offerebat urbs

Valencia, inter quam & Xativam viâ intercedens tantâ pulchritudine & amœnitate conſpicua eſt, ut vix amœnior & pulchrior excogitari queat. Vix dimidium milliare confectum eſt, quin municipium, oppidulum, aut pagus ſe in conſpectum det. Cum liberis uxores ante januas ſedentes ſericis filis ducendis operam dant; Novem hæc milliaria hortum perpetuum, in quo omnigeni fructus, ac variæ arbores mira viatorum animos voluptate perfundunt, & oculos jucunditate incredibili paſcunt, ſi diceres à veritate non abluderes.

36. Urbs *Valencia* Regni hujus à ſede nominati caput, *Nonio cap.* 69. docente (vide de hâc urbe *Anton. Beuterum in Chron. Hiſpan. & Regni Valenc.*) & notæ præcipuæ civitas amœno ſitu in Tarraconenſi, vel citeriori Hiſpaniâ ter mille paſſuum ſpacio à Mediterraneo ma-

mari posita est in margine fluminis Turiæ, quod *Author Noster* Quadalavias, *Maginus* Guetalabiar, & *Boterus* Guadalaviar, quod nomen pulchram & limpidam aquam sonant, appellaverant. Fluvium hunc tres pontes regunt. Urbs vulgari proverbio Valentia formosa nuncupatur, & duodecim ædium millia, ut *Merula* scribit complecti fertur, non annumeratis iis, quarum in suburbiis, & hortis forsan etiam tot esse possunt. *Petrus Medinensis* decem puteorum & fontium millia, & quod excurrit, hic numerat. Panni in hâc urbe parati adeo densi sunt, ut pluvia eos penetrare nequeat. Commerciis quoque urbs maxime floret, Romanorumque tempore jam innotuit. *L. Marinæus Siculus in fine lib.* 3. in hâc urbe consuetudinem esse, ut maleficorum cadavera ex loco supplicii ipso festo *S. Matthiæ* sacro auferantur, & sepeliantur. Nostris hunc ritum explorantibus, fabulam esse respondebatur. Abundabat hoc Regnum superiori sæculo plurimis Mauris, qui anno 1610. exacti sunt. Unicuique exeunti, ut tabula opere cæmentario curiæ muro inserta testatur, tantum, quantum poterant, secum portare licebat. In fine urbis domus erat, in quâ liberi ipsorum, quos relin-

relinquere cogebantur, in fide Christianâ instituebantur. Aër urbis & regionis admodum temperatus, & terra adeo fertilis, ut Campaniæ, aut terræ di Lavori in Neapolitano Regno, ut *Nonius d. cap. 69.* dicit, minimè cedat. *Mariana lib. 10. cap. 4. fol. 410. à. Hisp. hist.* scribit: Urbem hanc in Edetanis sitam, aquarum divitem, ob varias res admodum amœnam, commerciis cum exteris nationibus celebrem, incolarum civilitate nobilem, æquè hoc tempore, ac olim famæ celebritate illustrem esse. Vide, quæ de hâc Urbe *Idem lib. 12. cap. ult.* tradit. Incolas profectò jucundis, civilibus, & humanis moribus præditos esse mirum non est, quandoquidem multi nobiles in eâ habitant, & studiosorum magna ad hanc Academiam multitudo confluit. Ex urbe hâc oriundi fuerunt duo Pontifices *Callistus III. & Alexander VI.* ut & *Ludovicus Vives* vir ille doctissimus. Anno 1599. *Rex Philippus III.* cum *Austriæ Archiducissa Margaretha*, & *Albertus Austriæ Archidux* cum *C. E. Isabellà Hispaniæ Infantâ* nuptias celebraverunt. *Margaretham Reginam* magnificentissimâ pompâ coronat. 3000000. constante in hâc Urbe exceptam fuisse scribit *Bochius in histor. narrat. de Alberto &*

Isa

Isabell Archid. fol. 100. *edit. Antwerp. de anno* 1601. Proregem hic Rex alit, cui muneri tunc temporis, anno nimirum 1617. *Dux de Feria* præfuit. Quemcunque Rex vult, huic Regno præficere poteſt, quandoquidem tantis privilegiis, quantis Luſitania, non munitum eſt. Hoc unicum habet, quod Rex tenetur in propriâ perſonâ in Regno ſe exhibere, & filium ſuum Principem offerre. In Audientiá, ut vocant, Prorex ſupremum locum occupat, & duodecim aſſeſſorum opera utitur. Omnes ab ipſo appellationes rectà ad Aulam Regiam transferuntur. Urbi præeſt Corregidor ſuus. Nobiles vero proprias ædes habent, la caſa de la deputaticion nominatas, in quibus congregati de rebus regnum concernentibus agunt. In Academiâ *S. Dominicum* docuiſſe ferunt. In eâ duo ſunt Collegia, unum à *Carolo V.* alterum pulchrius ab Urbe extructum. Jeſuitis ſua ſunt collegia. Hujus loci Archiepiſcopatum ſingulis annis centies mille ducatorum reditibus frui dicunt. Archiepiſcopi hujus anteceſſor, qui titulo Patriarchæ Antiochinenſis fruebatur, magnificum Collegium extruxit, & large ditatum 24. juvenibus Sacerdotibus alendis deſtinavit. Primarium templum Sedes Apoſtolica vo-

vocatur. Latus chori unum ex Alabastro multis imaginibus Biblicis exornatur, superius *S. Virginis Mariæ*, & infantuli imaginem artificiosè à Belgâ quâdam depictam ostentans. Ara in templo argentea, & lampadibus 14. argenteis instructa. Turris 202. gradibus ascenditur. In *S. Andreæ* templo sepultus est novus ille Sanctus *Franciscus Hieronymus Simon* qui ætatis 33. annum agens, 25. Aprilis anno 1612. vivere desiit; tunc tamen temporis, anno nimirum 1617. nondum canonizatus, aut inter Sanctos à Pontifice relatus, quamvis multa miracula jam tum edidisse ipsum perhibuerint. Apud altare ipsius plurima indusia suspensa, ut & res aliæ ab iis, quibus adjumento fuit; tot, inquam, quod apud nullos alius Sancti in Hispaniâ altare conspiciuntur. Lampas ibi ab Alberto Archiduce donata, cujus confectio tantum octo mille Ducatis constitisse perhibetur. Vivus nemini, se miraculorum dono præditum esse, revelasse, sed moribundus illud indicasse fertur. Ante Sacellum triversus leguntur *Mortuus est non fœdatus.* Inter res preciosas dono datas longa est fascia annulis repleta, quos pretiosi lapides exornant. Nostris exhibebatur exosculandus Calix, quo mis-

missam celebrans usus est. Bursa ubi mercatores urbis negotiandi causa convenire solent, & armamentarium in Urbis extremitate visu quoque digna sunt. Inde exitus patet in propugnacula novendecim ærei tormentis majoribus munita. Inter alias commoditates Urbem ambientes lacus est pulcher tria milliaria circuitu suo claudens, & Albesera dictus. Dimidio ab Urbe milliari pagus Porto el grajo mari propugnacula opponis tormentis æneis onusta, pontemq; ligneum 150. passuum longitudine in mare projicit. Sexus fœmininus in Urbe reliquo totius Hispaniæ ob pulchritudinem præfertur, sed libidinis infamiâ Urbem famosam reddit. Vide *Boterum in relat. part. 1. lib. 3. & Lansium in orat. contra Hisp. pag. 502. in 8.*

Postquam Nostri Viatores omni in hâc Urbe visu digna contemplati erant, novo pacto cum ductore suo inito, ut Barcelonam & Saragozam deducerentur, pro singulis personis 10. Ducatos solvebant. Reculas suas novæ investigationi & consignationi subjicientes, *Francisco Roberto del Rupe* deprecante, ducentos coronatos liberos & à vectigali immunes conservarunt. Iter, quod Sevilla in hanc Urbem usque fecerunt, est 125. mil-

milliarium, alias 107. milliarium si rectam viam instes. Sex Denires pro uno Ducato pendendi in duas partes dividantur. Commeatus liberi Schede in quatuor diversis locis subscribuntur.

XIII. Kal. Quintilis hora 10. Valenciæ valedicentes apud portam à duabus custodiis, ac mox post semi milliare iterum divexabantur. Ferè maris ductum sequentes via commoda 4. milliarium utebantur, & meridie veniebant in urbem

Morvedro, in Valentiæ Regno, ut *Nonius*, & *Johannes de Laet* scribant, à mari bis mille passibus dissitam. Locus hic Saguntum est, Romanis olim fidissimum, cum ab Hannibale Carthaginensium Duce obsidione cingeretur, & caperetur. *Polyb. lib.* 3. *Plin. lib.* 16. *cap.* 40. *Livius lib.* 21. *&* 24. *Florus lib.* 2. *cap.* 6. *Æmilius Probus in Hanniba le, Orosius lib.* 4. *cap.* 14. *Eutropius lib* 1. *& alii plures.* In mero scopulo sitam olim amplam admodum fuisse collapsa rudera testantur. Ad portam propè templum cathedrale *Hannibalis* dicti caput lapidi incisum cernitur. In Urbis portæ tabulâ lapideâ admodum confracta vix verba legi possunt, quæ *Nonius* & *Merula* habent. Proxime dictum templum ingressus

ſus patet in ſcopulum monſtrantem rudera Amphitheatri vetuſti, ſedes viginti octo lapidibus inciſas, & ſibi mutuo impoſitas, oſtendentis. Fornicibus ſuſtentantur adeo craſſis, & firmis, ut tormentorum æneorum ictibus difficulter comminui queant. Vide *Nonium cap.* 70. Superius adhuc caſtellum eſt, ſed in collapſis ruderibus jacens, ut *Author Noſter* tradit.

Ex hoc loco deſcendentibus via 4. milliarium porro terram ſic ſatis cultam, & pagos, aliquot exhibebat; Ubique vero locorum à cuſtodibus excubias agentibus, qui nullibi adeo crebri quàm his in locis, ne ſericum exportetur, multum negotii faceſſebatur. Nocturnam quietem cupiebant in oppidulo

Villa real, in planitie oleas ſativas tidiarum proceritatem æquantes producente. Veſtitus hic mutari incipit, fœminis ſe magnis collaribus & cincinnis complicatis, ut in Germaniâ exornantibus.

XII. Kal. Julii in viâ quatuor milliarium longitudine exporrectâ, & per ſatis cultum territorium ducente, ac quandoque collibus ſurgente, poſt moleſtias novas à cuſtodiâ creatas, tres pagos, ubi arx vetuſta, & lapidoſos montes, meridie ſe receperunt in pagum

Caba-

Cabanes. Pomeridianum iter exhibebat item cultam terram, & oppidula duo las Cuevas, & Salſadellam.

S. Mattheo oppidulum, adhuc in Valenciæ Regno, à præcedente pago 5. milliaribus dimotum, nocturno diverſorio viatores noſtros commode & laute excepit. Inde interſtitio haud longo eſt Peniſcola civitas ad Mare, quò ſe recepit *Papa Benedictus XIII.* cum à Concilio Conſtantienſi depoſitus eſſet. Munitiſſimus in acuminato ſcopulo ferè toto mari circumfluo. *Laetius* ad Catalauniam, *Salazarius* ad Valenciam refert.

x. Kal. Quintil. aſpera & lapidoſa viâ utrinque tamen frumenti & vini ferace, ac rore marino abundante ferebantur per duo oppidula Talets, & Traiguerra adhuc in Valentiæ Regno ſita. Mare mediterraneum ſemper ad dextram ſequebatur, adeo ut periculoſum ob latrocinantes Mauros iter habuerint 27. circiter Turres *Carolus V.* in locis commodè in littore ſitis excitandas curavit, in quibus ſemper duo pedites, & unus eques excubias agendo piratarum & hoſtium adventum ſignis datis incolis ſignificant, ut *Johannes de Laet pag.* 16. ſcribit. Noſtris plures rivi aqua accedente periculoſi tranſeundi erant, 4. milliarium itinere

N facto

facto die medio prandii ſumendi gratiâ ſubſtiterunt in Venta Hoſtal & diverſorio la Sena rivo vicino, ubi Valencia & Catalonia ſeparantur.

38. *Gothalonia, Catalonia, Cataulaunia* (vox ex Gothis & Alanis compoſita creditur) inter Aragoniam, montes Pyrenæos, & mare mediterraneum, à quo ad Valenciæ Regni terminos uſque lavatur, à Salſas ad Iberum, vel Ebro flumen ſe exporrigit, & triangulum ſitu formans tridui iter fere longa & lata eſt. Vide *Jacobus Bracellus Hiſp. belli lib. 1. circa finem. Merula part. 2. Coſmogr. lib. 2. cap. 15:* *Hieronymi Paulo* tradente, longitudo ejus fere 170. & ubi latiſſima 130. milliaria Italica habet. Regnum hoc complectitur 56. partim urbes, partim oppidula muris cincta, & haud exiguum pagorum numerum, in quibus ſexcenta hominum millia numerati ajunt. In eo ſunt unus Ducatus, 3. Marchionatus, 11. Comitatus, & multi liberi Baronatus, qui majore & minore juriſdictione fruuntur. Longè populoſior hæc eſſet Regio, niſi libertatis amor nimius incolas adeo ſuperbes redderet, ut agriculturam, & rem pecorariam nihili facerent. Unde non fruſtra creditur: Gallorum, & eorum qui Gallis ortum duxerunt, pluſquam cen-

centum millia per hoc Regnum dispersa esse. Cataloniæ Regno quoque adjungitur Comitatus Rossilon, Ronciglione, vel Ruscinonensis Comitatus, qui Comitis *Gerardi de Rossilon* sine hæredibus diem obeuntis, morte anno 1178. ut *Mariana lib.* 11. *cap.* 14. *pag.* 473. *a.* tradit, ad *Alfonsum* Aragoniæ Regem devolutus est. Eum tamen postea cum Ceretanis Rex *Johannes II.* pecuniæ defectu laborans *Regi Galliæ Ludovico XI.* pro ducenties mille, ut *Mariana lib.* 23. *cap.* 4. *pag.* 334. *b.* narrat, vel trecenties mille florenis, ut *Nonius cap.* 91. *pag.* 287. refert, oppignoravit: Quem *Ludovici* filius *Rex Carolus VIII* anno 1491. Aragoniæ Regi *Ferdinando* reddidit, eâ tamen conditione, ut *Boterus part.* 1 *delle relat. univers. lib.* 1. *pag.* 8. commemorat, ut in Neapolitano bello *Ferdinandus* ipsi impedimento non esset. *Mariana de reb. Hispan. lib.* 26. *cap.* 4. *pag.* 454. hoc addit, Utrumque Regem hoc etiam pactos esse, ne *Ferdinandus* filiam sine Regis Galliæ consensu elocaret. Comitatus autem hujus metropolis est Perpinianum, ut *Boterus*, *Salazarius*, & *D. T. U. Y.* memoriæ produnt. Munimentum, ut & Salsas, est validissimum, & Galliæ se opponens, Mari accumbunt

diverſa oppida & portus, ſed tamen anguſtiores, & minus tuti, quod nimis vento expoſiti ſunt. Colibræ, olim Illiberis parva adhuc veſtigia ſuperſunt. Helna, olim Helena in hoc comitatu, ubi *Cæſar Conſtans* vitam amiſit, Epiſcopum habet. Vide dictus *Mariana lib.* 4. *cap.* 17. Urgel civitas in Ceretanorum regione ſub Pyrenæis montibus tractum fertilitate ſuâ nobilitatum occupat. Vicque vel Vich civitas in ſolo aſpero, & ferè deſerto incolas craſſos, inciviles, & præ aliis Hiſpaniæ gentibus, admodum ſtupidos aſinos alit, quod Encomion *Botero fol.* 9. eorum laudes ita buccinante, debent. Cardona cognominis Ducatus metropolis à Barcelonâ totius Cataloniæ metropoli proximum inter præcipuas hujus Regni urbes locum obtinet. Mons ibi, cujus terra inſtar farinæ, & fons, cujus aqua vino rubro ſimilis eſt. Sal hujus loci magni fit. Albo colore cum nive certat; alius Cryſtallum æquat, quidam cœrulæi, alter viridis, tertius crocei, alius rubri, aut alius eſt coloris. Contuſus tamen ad albedinem cedit, & ſemper augetur. Ac acer quamvis ſit, circumcirca tamen locum illum, unde eruitur, multæ herbæ, & plures fructus naſcuntur. Cæterarum Cataloniæ urbium meminit ſequens

quens itineris hujus descriptio, exceptis Salsona, Junquera & similibus. Perpinianum autem & Salsas, ac Gironda in tertio Capite describuntur: Catalonia autem ut plurimum sterilis, plus pomorum & fructuum quam frumenti, pluresque sylvestres quam alias arbores producit, adeo ut incolæ victum & amictum potius Maris quam terræ adjumento consequi studeant, ut *Maginus in Geogr. pag.* 54. *a.* docet.

Ad Peregrinatores Nostros revertamur, qui à meridie dictam Ventam Hostalet reliquerunt, viam 4. milliarium per incultam terram rorem matinum tantum nutrientem, sequentes, &

29. *Tortosæ* pernoctantes. Civitas hæc *Ptolomæo* Dertosa in fertili districtu, ad Iberum vel Ebrum fluvium, qui 23. Maji anno 1532. Eam magno damno affecit, & ripas suas jungit artificioso admodum ponte ex navibus confecto, cujus descriptio ex *Marineo Siculo* petitum *Casp. Ens in deliciis suis pag.* 35. proponit. Primus hujus loci, qui etiam Academiam habet, Episcopus *Rufus* fuisse dicitur. In monte duo castella opposita se mutuo respiciunt. Civitas portam habet ex fusco marmore constructam, & operibus torno

formatis nobilitatur, ut & fodina proxima marmora pulcherrima ſuppeditante, fodinis item argenti, lapide, fibris aureis perfoſſo, alabaſtro, alumine, gypſo, & vaſis fictilibus porcellanis ſimilibus, ut *Author noſter* ſcribit. Noſtri in ſuburbio al Sol hoſpitati laute habiti ſunt. Plura vide apud *Marineum Siculum lib.* 16. *fol.* 91. *Complutenſis edit.* 1533.

x. Kal. Jul. Iter mare legens ob Mauros rapaces omittentes montana tranſire conſultius duxerunt, & fere uſque ad meridiem Ebri ductum ſequentes olearum magnam copiam viderunt, ſuperatiſque horridis & confragoſis montibus ad ſiniſtram oppidulum, & arcem relinquentes ipsâ meridie antemeridiano itineri finem impoſuerint in municipio

Gineſtar, quinque grandibus milliaribus Tortoſa ſegregato. A meridie per montes profectionem promoventes & à flumine Ebro ad dextram deflectentes Tincam opidulum, ac poſtea in montibus adhuc duos pagos obvios habuerunt. Appetente veſpera apud poſteriorem planities & mare ſe obtulerunt, multas ſpeculas paſſim cernebant, & obſcuritate magis ac magis ingruente multos ignes, qui ipſis ob Maurorum graſſationes haud exignum timorem incutiebant.

Ho-

Hora noctis 12. in oppidum

Cambrillam venientes, 5. magna milliaria absolverant. Hactenus unius diei iter majus & longius hoc non confecerunt, cum 17. horas equitando consumpserint. Civitas hæc ad mare posita, & ingentibus muris septa, *Salazario* hinc Valenciam 35 milliaria, si rectam quis viam sequatur numeranti dicitur. Solum civitati circumjectum ob campos amœnos, arborumque pulcrarum, ac pagorum & municipiorum inter eam, & Tarragonam intercurrentium multitudinem pulchrum & amœnum est.

IX. Kal. Quintil. dicta planities duorum milliarium eos demittebat

Tarragonam, pervetustam & in Historiis admodum celebrem urbem, in Hispaniâ citeriori, quæ Latinis Tarracon, vel Tarraco appellata, parti Hispaniæ Tarraconensi nomen indidit. Vide *Ludovicum Pontium libro singulari de los Grandesas de Tarragona uti citatur à Marco Zuerio Boxhornio pag. 6. b. Theatri Hollandiæ.* In Maris Mediterranei faucibus scopulo insidens vetusto & firmo muro tuta est. Propugnacula aliquot tormentis majoribus piratis minantur. Bis mille ædium capax esse fertur, quamvis ferè trecentas tantum habeat, plærasque la-

pide quadrato ſtructas. Commerciis ſuis ditatur, Epiſcopatu vetuſto ornatur, & Academia nobilitatur, cujus *Card. Caſp. Cervantes* fondator eſt. Rerum ad hominis neceſſitatem & voluptatem neceſſariarum penuria nulla laborat. Vini, frumenti, olei copia ingens. Pecorariæ rei abundantia; Antiquitatum item frequentia. Templum in *Auguſti Cæſ.* honorem *à Tyberio* erectum: *Nonius* 85. c. *Paulus Oroſius* Tarraconenſis fuit. Noſtri hâc in urbe primum innotuit ſodalitiū fratrum eorum, qui ſe *Fratres puriſsimi ſanguinis Chriſti & Mariæ* appellant, & eodem cum Cappucinis veſtitu utuntur. Ad ſiniſtram Royas urbs monetam cudit, extra ejus territorium non uſitatam. Hanc author noſter habet, quam in typis Geographicis, in quibus Manteſe eſt, non invenio.

Hinc itinere continuato per maris arenoſum littus ſpeculas aliquot cernebant, & vetuſtam arcem Almary quæ ſic ſatis munita mare circumjacens tutum præſtare dicitur. Ipſis piſcatores piſcem oſtendebant, qui nil niſi caput erat. Ad ſiniſtram montes habebant fertiles. Circà meridiem aderat la torre Dembara 1. vel $1\frac{1}{2}$ milliaria Tarragona diſtant. Hinc iter quis facere poſſet ad dives Ciſtertienſis Ordinis monaſterium Poblet, vel Poblet·

bletto, ubi Aragoniæ Reges ſepulti ſunt. Extructum hoc Populetum ab *Alfonſo* Barcellonæ Comite, & primo Aragoniæ Rege ibidem ſepulto. *L. Marineus Siculus lib. 9. fol. 50. b.* Noſtri à dicto loco la torre Dembara littus maris milliari adhuc uno permeantes, poſteâ à mari iter declinârunt. Solum erat fertile & pagis pluribus pulchris conſtratum: Arcus Romanus in libero campo, & maleficus arbori laqueo annexus cernebatur. Veſperi adventantes præſtolabatur

Villa Franca 4. mill. Oppidulum ſatis commodum, & muris ſuis tutum. Fœmininus ſexus cum Auſtriaco in veſtitu convenit. Ruſtici Gaſconum more tunicis veſtiuntur, & fere quiſque haſta munitus eſt. Noſtri ipſa *S. Johanni* ſacri feſti veſperâ in hâc urbe præſentes multos ignes artificiales excitatos cernebant. *Salazarius* hunc locum in hoc tractu non ponit, ſed Villam nuevam; Villam Francam longius inde removens.

VIII. Kal. Julii inter montes per vallem profecti optime cultum diſtrictum, ac vini, frumenti, & arborum feracem pervaſerunt. In via erant aliquot exiles pagi, & duæ arces excelſæ. Vigeſies ter amnem Lobreger, quem *Boterus* Lobregato, & *Nonius fol.* 274. Lobregat

nominant, jumentis transire cogebantur. Quatuor milliaribus confectis subsequebatur hora 9.

Martorel oppidulum Comiti de Benevento in dicti fluminis ripâ, ubi pons est pro transitu à viro & equo duorum denieres solutionem exigens, pro quâ solutione solvens ligurâ ex pilis confectâ, & dimidio denir æstimatâ donatur. Alius item pons lapideus arcubus altis innitens opus antiquum esse videtur. Pomeridiana profectio dictum flumen legens, postea duobus realibus pro universo comitatu solutis, illud transibat. Alveo suo sæpius excedens haud parvo districtum hunc damno afficere solet. Totum territorium Barcelonam usque frugiferis arboribus, frumenti feracibus campis, vitibus arbores, ut tilias, scandentibus, luxurians, multitudine item ædificiorum longo ordine projectorum eminens peregrinatoribus viam jucundissimam exhibet. Nostri oppidulum transibant, in quo exile erat *Comitissæ de Benevento* palatium. Prorex Barcinonensis tunc temporis trecentos latrones hanc viam infestantes laqueo suffocandos, & patibulo affigendos curaverat, postquam Comes quidam, Ducis Sabaudiæ Consiliarius interfectus fuerat à tribus ejus-

mo-

modi latronibus, quorum membra in publicá viâ ſuſpenſa Noſtri viderunt. Ad dextram erant elegans deliciarum domus ad Nobilem quendam pertinens, & Caſtellum Fex in loco excelſo, Caſtillo de Fels *Salazario* dictum, quod via Regia præterit. Pomeridiani hujus itineris per milliaria 4. finem fecit

40. *Barcelona*, Latinis *Barcino*, agri Laletani civitas in campeſtri loco, ut *Nonius cap.*88. dicit. Vide etiam *L. Marineum Siculum.* Cataloniæ caput peculiaris etiam Comitatus habetur, & hodierno adhuc tempore monetam cudendi facultatem uſurpat, cujus numiſmati, denires vocant, inſcriptum eſt Barcino civitas. Cum, Cæſaribus *Honorio* & *Theodoſio* Imperium obtinentibus, varii populi Hiſpaniam invaderent, & Wandali Tarraconem hujus territorii præcipuam urbem occupatam evertiſſent, Barcelona incolis aucta cum reliquâ regione Gothis & Alanis ſubjecta fuit. Poſtea Gothis, qui jam Romanorum moribus imbuti, & diuturnâ pace, & voluptatibus effœminati variis ſceleribus, flagitiis, & ſcortationibus indulgebant, à Saracenis & Mauris ſub jugum redactis Barcelona eidem jugo ſe ſubmittere coacta eſt: Erepta tamen Saracenis à Cæſare *Carolo*

Magno, & filio ejus *Ludovico I.* qui proprios Comites ipsi præfecerunt, Barceloniæ Comites ideo nominatos. Tandem Anno 1162. Aragoniæ Regno adjecta eſt. De his Comitibus conſule *Rodericum Toletanum lib.6.cap.3.* & *Marineum Siculum lib. 9. cap.* 10. Sequutis temporibus demum florere incepit, præcipuè poſtquam inſulæ Baleares Majorica & Minorica occupatæ, & ex pulcherrimo Valenciæ Regno Mauri plane ejecti ſunt. Nam & commerciis operam danti, & bello ſtrenuè vacanti tantæ opes acceſſerunt, ut inter potiſſimas Hiſpaniæ civitates, & Europæ celeberrimas numerari cœperit, & ad hunc uſque diem gloriam & celebritatem ſuam propagarit. Mari mediterraneo adjacens in portu pontem 750. paſſuum aquæ immittit, frangendi cauſa vim ventorum, qui pleno flatu ſpatioſam hanc ſtationem infeſtantes navibus incommodat. Quandoque enim maris fluctus huic civitati detrimentum attulerunt, & adhuc afferunt. In Italiam profecturi plærumque in hâc urbe naves conſcendunt. *Auſtriæ Archidux Albertus* anno 1595. Madrito Complutum vel Alcalam de Henares, Guadalaſarum, Darocam, Carinnenam, Saragoſſam in Aragoniâ, ac inde quatuor dierum ſpacio Leri-

Leridam, & porro Tarragonam, Montemſerratum tandemque Barcelonam profectus navem in hâc urbe ingreſſus eſt, & mari tranſmiſſo Savonam venit. Barcelona multis locis circundata, & hodie quam olim diffuſior muro & lateribus coctis ſepitur, diverſis in locis turres adjunctas habente: foſſa item lata ac profunda, & vallo admodum lato, in quo veſpertino tempore nonnunquam centum curribus incolæ nominis alicujus vecti, & auram ex mari flantem captantes recreationi ſuæ indulgent. Ædibus lapide cæſo ſtructis inſignem horti amœni pulchritudinem conciliant. Plateæ latæ, apertæ & quod rarum in Hiſpaniâ, mundæ, quia ædes latrinis & cloacis ſuis inſtructæ ſunt. Vide *Nonium dicto loco*, qui etiam *pag.* 280. Gothici Regis *Ataulphi* epitaphium refert. Frequens & ampla in hâc Urbe negotiatio, opifices boni & multi, Vini, fructuum, leguminum & olerum vis magna; frumenti penuriæ circumjacentis loca affatim occurrunt. Utrinque cincta urbs duobus fluminibus, quæ mox in mare ſe recipiunt. Ab Ortu accedit Beſons, Melæ Betullus dictus. Ab Occaſu Rubricatum, vel Lobregat. Ex monte præcipiti & excelſo, urbi vicino ſine intermiſſione lapides exciduncidun-

ciduntur, nec tamen lapidum penuria animadvertitur: Monyvi nomen ipsi est. *Hieronymus Paulus in peculiari quem de hâc urbe scripsit, libello*, ambitum urbis 25. Stadiis circumscribit, & magnitudine ipsam Neopoli in Italiá respondere, tot autem incolis & peregrinis refertam non esse ait. Incolis tamen frequens egregiis vitris, pileis, & cultris ab opificibus suis factis nobilitatur. Vide *Johannes de Laet. Casp. Ens in delic. apod, pag.* 36. *Bräunium de Urbibus, & alios plures*, qui de Hispanicis Urbibus scripserunt. Academiâ & Episcopatu insignis, incolarum humanitate, quam peregrinis exhibent, & fœminini sexus pulchritudine nobilitatur. Nostri anno 1617. *Ducem de Alburquerque* Proregêm cum uxore suâ curru deambulatum prodeuntem viderunt. Præibant satellites Castiliani bipennibus armati & coloris cœrulei palliis, quæ fimbriis rubris & albis ornata erant. Unius anni spacio territorium urbem ambiens à latrociniis tutum præstitit. Catalaunis etiam dicentibus, privilegio sibi concesso se à quæstione, & eculeo immunes esse, eos in propriâ suâ domo quæstioni subjiciendos, & torquendos curavit, dicens, se Regem esse: Sententiam autem latam Senatui misit, mandans,
ut

nt illam exequentur. Ita 27. uno die suspensi sunt: Ipse verò à meridie in Urbem curru vectus, ut videret, an sententiæ satisfactum esset. Palatium ejus in Urbe non magni est momenti, nec in Templo multa visu digna. Nobilium ædes, la casa de deputacione ex lapide quadrato marmoreis columnis ornantur. Supra ad sinistram fons saliens, ac proxime atrium pulchrum, cum tabulato admodum elegante, & deaurato, ac porticibus aut ambulacris ad sedendum & deambulandum commodis, in quo *Nostri* reculas suas visendas exhibuerunt. Latera statuas ostendunt omnium Barcellonæ Comitum, usque ad præsentem Hispaniæ Regem. Qui Barcellonæ Comes esse vult, se ipsum Barcellonæ exhibere debet. Adveniente ipso, portæ clauduntur, & puer vestibus angelum mentiens, & clavem auream manu tenens ex mœnibus demittitur, qui Regem rogat, Cujus nomine, & quâ occasione adventaret; eique respondenti, quod veniret, ut Rex Castellæ, & Dominus Biscajæ, clavem tradit. Eò facto porta aperitur. An hæc consuetudo adhuc vigeat, aut, ut illa in Carinthia, abrogata sit, dicere nequeo. Porrò uno in loco spectantur la casa de las armas, sive armamentarium aliquot mil-

mille hastis & sclopetis instructum: Domus, ubi omnia, quæ venduntur, & emuntur ponderari solent: La Lonia, sive Bursa, aut Domus Mercatoria, in quâ mercatores proprium judicem habent, & Cæsar *Carolus V.* cum aquilâ Imperiali, & superius Principes Cataloniæ, & Barcelonæ Comites statuis suis repræsentantur. Ferè in extremâ Urbis parte versus mare amplum & spaciosum ædificium triremibus ædificandis destinatum est. Prætoria triremis 80. passus longa, triginta duo transtra numerat, & 1600. homines capit. Propugnaculum cum aliquot tormentis bellicis mari obversum discedentes, in portâ in *S. Raymundi* honorem custodibus aliquid dare debent.

vi. Kal. Quintil. hora 3. pomeridiana Nostri discedentes pristinâ viâ 4. Milliarium repetita manserunt in oppidulo Martorel.

v. Kal. Jul. per pontem ad dextram se vertebant, ubi sensim terrâ in altitudinem se attollit, in aliquot pagos, & oppidulum Bergeram lanificio celebrem incidentes duobus milliaribus confectis attigerunt scopulum sive montem, unde altitudine unius milliaris horrendâ superatâ substiterunt in Monasterio

41. *Mont-*

41. *Montferrate* quod ſeptem milliarium diſtantia urbe Barcellona abeſt. *Ambroſius de Salazar pag.* 382. Barcelonâ Molin de Rech uſque, qui locus in *Caroli V.* hiſtoria & vita Molin de Re nominatur, 2. hinc Martorellum 2. ab hoc Eſparragueram 1. Eſparraguera Colbatum 1. & Colbato Montſerrattam 1. milliaria numerat, quæ etiam 7. mill. conficiunt. Scopulus dictus, *Authore Noſtro* referente, faſtigio ſuo milliaria duo, & circuitu 4. complectitur. Loco celebritatem incredibilem conciliat *D. Virginis* imago quotidianis miraculis, ut ferunt, admirabilis. Hinc magnæ peregrinationes Religionis ergò ex omnibus Chriſtiani Orbis Regionibus hujus imaginis viſitandæ cauſa ſuſcipiuntur, adeò ut nemo Compoſtellam ad *S. Jacobum* ſalutandum proficiſcatur, qui ſe etiam huc non conferat. Loci deſcriptionem vide apud *Nonium cap.* 87. & *Lanſium in orat. contra Hiſpaniam pag.* 498. *Author Noſter* porrò dicit. In excelſitate eremitarum cellæ 13. ſunt. Hiſpanis Celdas de 13. hermitannos dictæ. Unum in hoc loco diverſorium, cui adjuncta crux; à quâ ad centum paſſus alia, & ſic deinceps, ut octo inter diverſorium & templum interſint. Ante hoc templum aliud pri-

primi eremitæ, tunc temporis vacuum. Monasterium & templum muris inclusi, Introitum in monasterium inferiorem ursus junior quasi custodit, ut & alius senior superioris partis quasi custos est. In cœnobium ingredientes, quas reculas secum habent tradunt, in peculiari domo custodiendæ. In introitu cernuntur multæ catenæ, aliaque instrumenta, & picturæ, miraculorum ibidem factorum indicia. *D. Virgo* manu tenet infantulum serram habentem, quo scopulum secat, quia in montis antro quodam, quod ostenditur, ita apparuisse dicitur. Suprà introitum est Pharmacotheca. Hinc in templum vetus itur, multis picturis repletum, & monumenta quædam marmorea exhibens. Jesuitarum Patriarcha etiam hic commoratus est, ut sequentia verba parieti inscripta indicium faciunt: *B. Ignatius à Lojola hìc multa prece fletuque Deo se, Virginique devovit, hic tanquam armis spiritualibus sacco se muniens pernoctavit: hinc ad societatem Jesu fundandam prodiit anno* 1522. Vide *Tom.* 3. *Bibliothec. Hispan. pag.* 610. Anno 1599. Imago hæc, *Rege Philippo III.* præsente ex hoc veteri templo in quo 711. annorum spacio miracula edidit, in novum translata est, sicut inscriptio sublimior

mior testatur. Ex veteri igitur in novum templum transitur. Structura pulchra altaribus deauratis pavimenta & tabulata lignea, & 3. organa habet. Ara summa, cui imago imposita est, cancellis aureis cingitur. Inscriptio autem hæc est: *Philippus III. Rex Catholicus Virgini Mariæ dicavit. Anno* 1606. Rex in templo depictus, ut & Regina Uxor ejus è regione. Suprà altare lampadum magnus numerus; *Nonius* 90. habet. Alium autem thesaurum etiam, habent in quo corona *D. Virginis*, nondum tunc temporis absoluta, quæ auri millione, seu decem auri tonnis æstimatur. Inhabitant Cœnobitum monachi Ordinis *S. Benedicti* ex variis nationibus, qui cum ministris & familiâ totâ trecentarum personarum numerum implent, & tantum quater mille coronatorum aureorum annuos reditus habent, quamvis sexaginta quidem aureorum millia quotannis expendere dicantur. Quicunque enim adventat tridui spacio gratis vixit, dum ipsi de vino, pane, aqua, aceto, oleo, & lecto satis solicite & affatim prospicitur. 400. Asinos & equos alunt suis usibus inservientes. Nostris Comitum Barcelonæ cubiculum concedebatur, & panis, ac vinum cum coctis piscibus dabantur. Ex templo, in hor-

horrendo ſcopulo, per aliquot mille gradus aſcendebant in eremitarum cellam unam in quâ duo ſacella, camera, cella vinaria, hortus & fons ex ſcopulo ſcaturiens. *Nonius pag.* 275. Eremita ipſis panem & vinum porrigebat. Supra cœnobium ſcopulus eſt cum tribus crucibus, apud quam quotidie miſſa celebratur, & *D. Virgo* adoratur, ut templum conſervare & prohibere velit ne ſcopulus decidat. Nam fruſtum jam decidit, quod tamen nec cœnobio nec templo nocuit, ut *Author Noſter* refert. Sed Xenodochium damno affectum eſt, ut *Nonius* memorat. A meridie in ſcopulo Noſtri iter ſuum per quatuor horas promoventem in planitiem, & inde incultam terram pervenerunt, donec noctem illam commorandi cauſa intraverunt

Ignaiudam oppidulum, inter quod & Montſerrate 3. milliarium intercapedo intereſt. Apud alios hunc locum non invenio, forſan, qui itinerarium deſcripſit, hallucinatus eſt.

IV. Kal: Quintil. inter parvos montes rivo quodam perfluos via quidem incommoda ſed tamen amœna erat. Diſtrictui enim vini & frumenti proventus lætus haud exiguam pulchritudinem adjungebat. Plures ſolitarias domos prætervecti,

vecti, & quosdam pagos transvecti hunc tractum populosum esse conjiciebant. Meridie adibant parvum municipium

Hostaletes 4. mill. intervalla à priori oppidulo secedens. Ad quartam milliaris partem à municipio videbant caput cujusdam ex latronibus iis, qui biennio ante invaserant pecuniam mercatorum Genuensium Barcelonam Madrito missam, & 166. curribus impositam, ex quibus 7. auro, cæteri argento onusti fuerant. Ex latronibus 40. 21. capti ac supplicio affecti. Cæteros elapsos fortuna forsan in aliud tempus puniendos servavavit. Aliquot annis ante latro Gallus in eodem hoc loco 30. millia coronatorum rapuit, elapsus, ita ut ea adhuc tempestate incognitus latuerit. A meridie iterum per aliquot pagos vecti sunt, ut & per urbem

Cerveram excelso loco, & regiæ viæ Barcelonâ Sarragozam tendenti immissam. Antiquam faciem obtinens vicina est arci dirutæ, & cujusdam Nobilis, qui latrones celavit. Proximum patibulum ejusmodi latrone tunc ornatum erat. Ab hâc urbe milliare unum ipsos Tarragam, & aliud mill. inde per planum campum provehebat in urbem

Belpuch, ita ut totum pomeridianum iter

iter faceret 4. milliaria ad quartam ab hoc oppidulo milliaris partem Franciscanorum cœnobium non quidem splendidum, sed tamen celebre Raymundum Cordonam fundatorem habet.

111. Kal. Jul. districtum habebant plurimum, & pagos aliquot: in viâ vero multos cuniculos, & in nonnullis arboribus latrones ramis annexos, ac circa meridiem

Leridam. 5. fuit milliarium distantia, cui tamem *Salazarius* assignat. Leridæ olim Ilerdæ *Lucanus* & *Horatius* meminerunt. *Julius Cæsar* apud hanc urbem *Afcanii* & *Petrei*, quos Legatos *Pompejus* habuit, exercitum delevit. *L. Marineus Siculus lib*. 10. Secundum *Nonium cap*. 84. in colle parvo sensim se in vallem declinante desidens, adjecta est Sicori vel Segro, vel Segre flumini hic ripas suas committenti ponte, cujus transitum, Nostri 4. denires pro viro & equo solventes redemerunt. Fluvius hic haud longè sub hâc civitatè Cingam ingressus paulo inferius cum eodem in Iberum vel Ebrum præcipitatur. Mœnia lapidibus cæsis surgunt, & ædes in civitate sic satis pulchræ. Academia Urbis pervetusta fundationis originem à seculo decimo tertio repetit. Ejus structura exilis est,

exi-

exiles item reditus. Terra circumjecta oleum, frumentum, vinum, fructus, olera, legumina abunde sufficit. Episcopale templum in urbis excelsiore parte structurâ pulchrâ splendet. Magno lucro incolas ditant pisces, aliæque res similes sale aspersæ: Adeoque felix hæc est civitas, ut nihil ferè sit, de quo conqueri possit. Hyberno tantum tempore obscurus & nebulosus aër, & collis à Septentrione, de quo tormentis illis majoribus tangi potest, ipsi incommodant, ut *Mariana lib. 3. cap. 18. pag. 106.* commemorat.

Hinc per planum campum Itinere dimidio milliari ad pagum quendam promoto quidam montes se objiciebant Pyranæorum initia: sub quibus lapis elatus Regnorum Cataloniæ & Aragoniæ fines dirimit.

42. Celeberrimum Aragoniæ Regnum propriis suis Regibus olim subjectum, secundum descriptionem *Boteri part. 1. delle relat. lib. 1.* In Ortu Cinga fluvio clauditur, & in Occasu montibus Moncayo, vel Cauno, & Molina ferri fodinis divitibus ac celebribus. Quà in Septentrionem vergit, Iberus, & quà Meridiem spectat montes Brabanza ipsi fines sunt. *Maginus* eam à Septentrione

Na-

Navarram, ab Occasu Castiliam utramque, à Meridie Valentiæ Regnum & ab Ortu Cataloniam habere dicit. *Paulus Merula* ipsi hos terminos constituit; versus plagam cœli intet Zephyrum & Aquilonem Navarræ Regnum; versus Euro-Austrum Cataloniam: versus Zephyrum Castiliam, & versus Euro-Aquilonem montes Pyrenæos. Maximam partem sicca & aspera est Regio, præcipuè ubi in Pyrenæos montes incurrit. Hinc sæpius in tractibns satis prolixis nulla habitacula reperiuntur, quamvis sparsim valles se offerant, quæ aquis rigatæ frumentum & fructus ferendo fertilitatem suam loquuntur. Nomen ipsi natum vel à fluvio Aragone, propè Iaccam fluente, ut *Marianæ lib.7.c.4.* placet, vel à Tarraconensibus, ut *Anton. Nebrissensis*, & ex eo *Johannis Vasæus in Chr. Hispan. cap. 18. in princip.* statuunt. Pedetentim autem fines suos olim angustiores explicans, & principatus Sobrarviæ, vel Sobrarbæ & Ripargoziæ iis includens Regnum evasit. Quâratione autem Castellæ tandem subditum sit, in fine 1. capitis dictum est. De politico Aragoniæ regimine 5. *cap. Johannes de Laet pag* 116. *& seqq. in descriptione Hisp.* legi potest. De Aragoniæ autem rebus consulantur *Ro-*

Roder. Sanctius part. 1. Histor. Hispan. cap. 13. L. Marinæus Siculus, & Mariana in dictis locis. Aubertus Miræus in Chron. suo Regem *Petrum* hoc Regnum anno 1204. Papæ eo pacto subjecisse, ut ipsi quotannis certa pecuniæ summa ex eo solvenda esset. Quoad incolas Castellanis certe parum favent: Non tamen reprehensione carent, quandoquidem vulgari proverbio in Hispaniâ Aragonensis appellatur, qui malus est. Regnum hoc, ut & Algarbiæ, ac Scotiæ inter minima numerantur, quanquam Aragonia adhuc alia regna comprehendat, ut in 1. *cap.* monuimus. Imo Aragoniam si solam sumas, habet & ipsa præter Saragozam metropolin alias etiam urbes haud contemnendas, cum 70. loca muris cincta numerare dicatur: inter quas Venasca, Balbastro, Gurrea, vel Forum Gallorum, & Albarazzin, quæ postrema civitas Lobetum & Turiam antiqua nomina sua agnoscens à Naturâ colli injecta & probè munita est. De hoc Albarucino vide *Marianam lib.* 10. *cap.* 4. *ut & aliis in locis.* Huesca olim Osca Episcopatu, & Academiâ pervetusta nobilis, cum *Q. Sertorius* olim hic ludum aperiendum curaverit, ut ex *Plutarcho Merula cap.* 14. & *Nonius cap.* 84. docent. Horum

O po-

posterior tamen civitatem dictam ad Cataloniam refert, & *S. Laurentium* cum fratre *S. Orontio* hinc oriundum fuisse ait. Porro in hoc Regno sunt Jaca vel Jacca- Agrada haud contemnenda Urbs; Monsonium, vel Monçon, in quâ certis annis magna Comitia à quibusdam Hispaniæ Regnis celèbrari solent; Calatajud, vel Calatajuta dimidio milliari à vetustâ urbe Bilbili, quæ *Martialis Poëtæ* patria fuit. Vide ipse *Martialis l.* 1. *Epigr.* 62. Quam novam civitatem Mauri extruxerunt. Hodierno tempore una ex præcipuis Aragoniæ civitatibus Tarazone Episcopo parens, in solo fertilitate insigni à naturâ dotato, & frumentum, vinum, oleum, arboresque omnigenas producente, opificibus ingeniosis ac solertibus abundat, vallemque occupat in ripâ fluvii Salonis in quem Cogedus amnis Boviercam præterlabens se ingerit. Tervel Episcopum, opulentos incolas & commercia habet. Tarazona vel Turiasso civitas, teste *Nonio cap.* 76. in Castiliæ finibus monti Cauno, incolis Moncayo appellato, vicina, multis ab annis sedes Episcopalis, & fertilitatis miræ solo luxurians, ubi parvo quis vivere potest. Vide *Johannes de Laet pag.* 12. Reliquorum hujus Regni locorum nonnullorum descriptio

ptio in ſequentibus datur. Nonnulli Leridam, & *Merula* urbem Urgel juris Aragonici eſſe contendunt, quas tamen alii Cataloniæ membra eſſe volunt.

Sed ad Noſtrorum viam nos recipiamus, quæ ipſos per vaſtas & incultas terras cum ſerâ nocte ad vexit

Fragam. trium magnorum milliarium interſtitio Leridâ diſſitam. Prima in hoc Aragoniæ tractu civitas elato ſitu accumbens Cingæ fluvio, qui *Merulæ* eſt Gallego. Olim Gallicæ Flaviæ nomen audivit, cui antiquitates ſuæ hodiernæ vetuſtatis teſtimonium perhibent. Trigintahomines hic aluntur, qui quotidie vias equis percurrentes operam dant, ut ſecuræ & tutæ maneant. Crocus in Urbanis hortis frequens. Quicquid ſoli extra urbem longius expatiatur, vaſtum & deſertum eſt. Noſtris pontem tranſituris pro homine & equo 6. denires numerandi erant. Catalonici denires hic non admittuntur, ſed Aragoniæ numiſmata incipiunt. Cuſtodibus 4. reales dabant. *Joh. Mariana lib.* 10. *de reb. Hiſp. cap.* 15. tradit; fluvio Binga acceſſum ad hunc locum difficilem reddi, ſi quis à fronte eum adoriri vellet: à tergo autem amœnos colles impedire, quo minus tormenta bellica admoveantur. Vide, quæ plura ibidem & aliis

in locis, de hâc Urbe ejusque obsidione dicat.

Prid. Kal. Jul. nil nisi lapidosam viam habebant, unde hic tractus Aragoniæ desertum audit, cum nec frumentum, nec quid aliud ferat, & perpetuis ventorum flatibus pervius sit. Duos pagos pervadentes meridianum tempus triverunt in pago vili

Burialajos, Fraga 7. milliaribus remoto. Hinc ob nimium calorem horâ demum 4. pomeridianâ itineri consueto insistentes molesto deserto relicto nocte mediâ intromissi sunt in oppidulum

Oßeram à priori pago 6. milliarium spacio dissidentem: Salazarius 4. tantum habet.

Kal. Julii hora noctis 2: hinc discessionem facientes, post 4. milliarium viam recepti sunt in oppidulum

Pueblam, excelso castello additum in territorio satis culto. Pontone Galego flumen trajicientibus pro unâ personâ 4. denires expendendi erant. Per hortos porrò equitantibus post duo milliaria se in conspectum dabat

42. *Saragoza*, vel *Saragoßa* Hispanis Caragoça. Milliarium Valencia huc ducentium summa est 96. Arragoniæ, vel ut plurimi scribunt Aragoniæ metropolis Sa-

Saragoza, aliâs Cæsar Augusta appellabatur. Vide *Hieronymus Surita in notis ad Itinerarium Antonini.* In campo amplo sedem habens Iberi vel Ebri fluctibus rigatur: de hâc urbe *Nonius cap.* 81. Si soli fertilitas, situs amœnitas, & Urbis pulcra & elegantia ædificia consideratione debitâ inspiciantur, nihil reperiri posse, quod in hâc urbe desiderari queat. Quantum ad ædes plærasque lateribus coctis extructas attinet, pulchritudine profecto & elegantia nulli in Hispaniâ civitati cedit. Plateis latis & apertis ædes disjungit plærasque cocto lapide surgentes. 17. magna templa, & 14. monasteria numerat. *Merula part.* 1. *Cosmogr. lib.* 2. *cap.* 14. quatuor eam portis claudi, validissimis muris cingi, plurimis turribus ornari, extrà muros tot ædibus repleri, ut quasi alia civitas esse videatur, nobilibus item plurimis, & viris doctis (cum Academiam habeat) ac mercatoribus, & opificibus plurimis abundare scribit. Ex *Authore nostro* hæc habemus. Arragoniæ Reges hic coronati sunt, ubi Gallego fluvius in Iberum undas suas exonerat. Planitiei insidens civitas salubri, & non ità calido, ut cæteræ civitates Hispaniæ, aëre fruitur, ac ob plateas latas, & amœnitatem ambientem omnium pulcherrima

judicatur, ac trium milliarium ambitu circumcircà hortos frequentissimos, & amœnissimos extendit. Figura & situ suo à calceo equi ferrato haud multum abludit. Proprio suo jure gaudent, à Proregis jurisdictione separatam, habet rectionem suis propriis consulibus concreditam, qui & peculiarem suum carcerem habent à regio sejunctum. Vide *Johannes de Laet in descriptione Hisp. pag. 116. seqq.* Privilegiis insignibus dotata fuit, quæ Rex *Philippus II.* diminuit. Magnificâ structurâ surgens domus Senatoria tunc temporis portæ suæ affixas ostendebat tres aut quatuor manus illorum qui, ut supra diximus, thesaurum diripuerunt. Eam sequitur Nobilium Domus, la casa de la Deputacion, ædificium haud contemnendum, spatioso, & quadrato atrio inferius circumcinctum, in cujus porticu seu ambulacro tecto libri varii, ac variæ imagines ære expressæ venduntur. Superius pulchrum habet triclinium non quidem amplum, sed tamen Arragoniæ Regum effigiebus virilem staturam æquantibus exornatum, quibus adjuncta est rerum à quovis gestarum brevis commemoratio Latina. Inter eas effigies erat etjam una mulieris unius, *Petronellæ* nimirum, *Ramiri* Arragoniæ Regis filiæ uni-

unicæ, quæ Berengario Barcellonæ Comiti nupta fuit, & Arragoniæ Regnum dotem attulit. Hæc anno 1173. vivere desinens filios duos reliquit; *Alphonsum* ex hâc prosapiâ primum Arragoniæ Regem Barcellonæ Comitem, & Cataloniæ Principem, ac *Sanctium* Ronciglionis & Ceritanæ Comitem. Vide *L. Marin. Siculus in fin. lib.* 8. *item libro* 9. *&* 10. *& I. Mariana lib.* 11 *cap.* 1. *&* 11. *& alibi.* In altero cœnaculi fine cernitur Eques *S. Georgius* Regni Hispaniæ patronus cum subjecto Dracone ex albo marmore, opus præstans, & summo artificio elaboratum. In altero fine *Christus* cruci affixus ostenditur opere ex serico confecto, cui *S. Franciscus*, & *S. Hieronymus* adjuncti. Prorex in palatio suo vinum venale exponit: Palatium ipsum in plateâ est latâ, quæ pulcherrima cæterarum Hispaniæ urbium plateis pulchris anteponitur, ut la Calle santa, id est, platea Sancta nuncupatur, nominis occasione inde nata, quod multi Christiani ab infidelibus, in eâ occisi dicantur. Cruci in eâdem plateâ inscripti sunt hi versus:

Hic locus effusi, quem Gratia virgo sacravit
Sanguine, cum sociis martyribusque piis.

Cæterum Civitas hæc proprium Episcopum habet, Episcopatuique tunc præerat Regis *Phil. III.* frater nothus, qui Franciscani Ordinis ipsius vultum exactissimè referebat, ut *Author noster* tradit. Templum Cathedrale, ædificium pervetustũ choro ornatus ex albo marmore concinnato; Ante quem lapide marmoreo tegitur primus hæreticę pravitatis Inquisitor. Supra eum duabus columnis appensi spectantur sex Mauri. Inter Monasteria spectatu dignum eminet Franciscanum, ut & Hieronymianum, ad cujus introitum porta marmoreis postibus fulget. Sacellum sub templo columnis innixum sepulchra continere fertur plurimorum Martyrum, ac in medio mulieris cujusdam monumẽtum, quæ corbem ovis repletum in forum civitatis portatura in manus infidelium cum liberis suis incidens occisa est. Ante paucos annos incorruptam adhuc fuisse ajunt. Monachi Sanctorum reliquias nonnullas tunc temporis altari imponebant. Inter eas erat argento inclusum caput, & lapidibus pretiosis ornatum monile *S. Engratiæ* vel *Encratis*, filiæ Lusitani alicujus magnæ notæ Domini, quæ sub *Diocletiano* Cæsare ab ejus præfecto *Daciano* in hâc civitate mortis supplicio affecta est. Vide *Pru-*

den-

dentius in lib. de coronis, hym. 4. *pag.* 89. Nostris peregrinatoribus iidem monachi postea monstrabant capita *S. Luperci*, & *S. Lamberti*, rustici cujusdam, & rusticorum Patroni, argento etiam circundata. Item vasa aliquot sanguinem & cineres Martyrum collectos continentia, ut & clavum capiti *S. Engratiæ* impactum. In templi autem dicti peristylio pulcherrimo Maurorum est architectura, & supra illam Bibliotheca. Tertium Templum Nuestra Sennora del Pilar multis & miris miraculis famosum, de quo referunt, *Jacobum* apostolum, cum in hanc urbem venisset, & vix tres aut quatuor personas ad Christianam Religionem convertere potuisset, *S. Mariæ* auxilium implorasse, quæ ipsi apparens se in columnam demiserit, & effecerit, ut mox multi homines Christianam Religionem professi sint. *L. Nonius cap.* 28. *p.* 254. aliâ commemoratione rem enarrat, qui inspici potest. Columna ipsa adhuc hodierno die extra sacellum, in quo Beatæ Virginis imago cernitur, in ipso templo custoditur. Ferro cinctā ajunt jucundum odorem spirare, quem tamen nostri Germani (forsan non adeo subtili olfactu præditi) animadvertere non poterant, ut *Author Noster* recitat. In Sacello au-

autem *S.S.Virginis* imago margaritis pretiosis ornata, & rubra veste induta satis parvum caput ostendit, & columnæ cubitum altæ ac holoserico obductæ insistit. Aliquot angelorum illam ex argento quisque candelam manu tenet: apud quos plurimæ lampades argenteæ appensæ sunt. In introitu urbem versus magnum sacellum laqueari rosis deauratis ornato, & pariete cui Magnificat, ut vocant, aureis litteris inscriptum, superbit. Proxime urbis portam ad mœnia templum est Nuestra Sennora del Portillo, in quo cruci affixæ statuæ ungues crescere creduntur. Post illud castellum lapideum octodecim tormentis æneis, & octoginta militibus defenditur. Apud Dominicanos hæc verba leguntur: *Deus omnia subjecit S. Raymundo.* Præcipuæ notæ Xenodochium nominatur Hospital real, y General de Nuestra Sennora de gracia. Turris ab omnibus ædificiis aliis libera ab equis conscendi potest, & 248. gradibus in altum assurgit. Academia haud magni momenti collegiis gaudet. Duo pontes Iberum tegunt, unus lapideus, alter ligneus: ille Ratisbonensi similis quem ne corrumpatur, curribus transire vetitum est. De hâc civitate qui plura scire expetit, *Nonium* consulat.

Cum

Cum nostri viatores moniti essent ut pecuniam suam auream argenteâ mutarent, id fecerunt, & commeatus liberi schedulam sibi comparatunt, cum alio ductore viro satis bono transigentes, à quo Narbonam in Galliam deducerentur. Novem autem pro quâvis personâ ducatorum solutionem paciscebantur. Priore ductore domum dimisso, septem numero itineri se accinxerunt, quibus

v. Non. Quintil. serò *Saragoza* digressis, postquam oppidulum Villa mayor transiissent, regio deserta & sterilis se iterum offerebat, ubi tamen nonnullos ovium & caprarum greges ex pascuis domum actos obvios habuere. Hora 9. noctis vicum quendam porrò permeantes hora 10. in solitarium hospitium seu Ventam, ut Hispani nominant, excelso loco impositum se receperunt. Nobilitant locum peregrini Religionis ergo ad eum confluentes, & *Sanctæ Mariæ* imaginem miraculis multis celebrem visitantes. *Maria* de Magalon en los montes de Lecinena nuncupari, *Author noster* scribit, quem tamen titulum apud alios non reperio, eâ de causâ ambigens, an, qui descripsit, in descriptione hallucinatus non sit. Pro septem personis totidemque equis commoditatem hic commorandi &

pernoctandi esse, & duos sacerdotes in sacello vicino ali dicit. Saragoza 5. milliaribus abest.

IV. Non. Quint. proficiscentibus sterile solum & colles roris marini fruticibus vestiti patebant. Obvius fuit vicus Alcobiere aliquo frumenti proventu gaudens, & pagus vilis Poliliena 5. milliarium spacio à Venta dicta sejunctus. Priorem *Salazar* Alcovierre, & alterum Pollenii appellat. In Pomeridiano itinere post trium milliarium terram incultam sequebatur Venta, à quâ porrò noctu iter suum pergentes numerabant tria milliaria ad Urbem

Balbastro, ita ut hujus diei itinere 11. milliaria confecerint. Haud parvæ notæ civitas hæc Latinis Barbastrum, de quâ *Mariana de rebus Hispan. lib.* 10. *cap.* 2. *&* 7. legendus, solo fertili olei, vini & frumenti abundantiam acceptam fert. Rivum præterlabentem *Mariana* & *Latius* Verum, alii Cingam appellant.

III. Non. Quint. fere toto die fluminis Sinco ductum sequebantur, nonnunquam tamen colles, & montes ut & vicos aliquot in viâ offendentes. Fluminis transitui 5. reales erant impendendi. Inde equis vehebantur in Urbem

Graus, *Balbastro* 4. milliaribus dissiden-

dentem, quod nomen in vulgaribus typis chorographicis etiam, ſed in impreſſis libris non reperitur. Forſan eſt Gurrea inter Saragozam & Pyrenæos montes ſitum habens. *Author noſter* oppidulum hoc locat in dicti fluminis Sinco ripa, ubi lapideus pons viatoribus tranſitum concedit. Ros, ex quo Balſamum Hiſpanicum conficitur, hoc loco colligi fertur. Ob nimium calorem horâ 5. pomeridianâ demum hinc abeuntes, & ut ante flumen ſequuti ſpacio nonniſi duorum milliarium confecto ſubſiſtebant in Municipio

Sanguile.

Prid. Non. Quint. perveniebant ad montes Pyrenæos, horribili, anguſta, & lapidoſa via, quæ nonniſi uni aſino tranſitum concedebat, eos ducente. Ex ſummitate in dictum fluvium Sinco vel Cingam horrendi ſtrepitu ſcopulos perſtrepentem reſpiciebant. Itineris periculum augebat tempeſtas pluvia tonitru mixta. Oppidulum, cui nomen el Campo, poſtquam permeaſſent, plures pontes modo hic, modo illic fluvium ſternentes, ac ſemel etiam ipſe fluvius ipſis tranſeundus erat, donec in vicum quendam Ceram nuncupatum pervenirent. Pomeridiano tempore ad altiora monti-

um

um delati, cum vicum quendam attingerent, inde per periculosissimam viam hyberno tempore nemini perviam major altitudo superanda restabat. Post milliare unum ipsis in conspectum veniebat Vallis amœna & fertilis, vicis, pagis & oppidulis pluribus referta. 4. Milliarium spatio finito serotinum tempus ipsos quiescere jussit in urbe

Venasque vel *Venasca*, in *Aragonia Regno*, ejusque parte eâ, quæ Ripagorzia, vel Ripagorsa, aut Ribagorzia vocatur; de cujus Dominis *Hieronymus Blancas* legatur. In finibus sita hæc civitas castello pulchro quidem, sed tamen non usque adeò forti, & 36. militum præsidio tuto, transitum custodit. Præfectus viatores Germanos admodum humaniter excepit. In castelli muris multi lapides jacent, nulla autem tormenta ænea cernuntur. In hâc civitate vinum nobile & delicatas auratas sive truttas nacti, & genio indulgentes Hispaniæ valedixerunt.

Nonis Quintil. Hispanis comitantibus juxta Flumen Sinco pergentes, & ingentes arbores, ex quibus navium mali conficiuntur, passim cernentes, post duo milliaria confecta in Ventâ quâdam Hospitaled appellata tamdiu morobantur, donec

donec viginti quatuor numero essent. Montes ergo confragosos, & aspectu horrendos conscendere incipiebant, in viâ multum nivis adhuc offendentes, quæ hyberno tempore impedit, quominus viatores iter facere queant. Tandem trium milliarium intervallo permeato aderat ipsis Porto, vel puerto transitus naturæ beneficio munitissimus, & ad exercitum aliquem grandem parva admodum manu remorandum maximè idoneus. Medius inter oppositos duos scopulos, in quorum uno crux conspicitur. In Galliam inde despicientibus descensus impossibilis videtur. Viâ nullâ per montem, nisi quam manuum humanarum laboriosâ industriâ excidit. Nostris ex equis descendentibus per nivem eundum erat. Hic terminus est Galliæ & Hispaniæ, quamvis Hispaniæ Rex ulterius, & quidem in altero latere adhuc regionem quandam parvam sexaginta pagis refertam possidere feratur, præfecti cujusdam rectioni commissam, quem ajunt in munimento Castlilo de Leon habitantem, tam absolutam habere potestatem, ut non cogatur litteris per nuntios in aulam missos quærere, quid sibi faciendum sit, ut *Author Noster* scribit. Hunc tamen locum Castillo de Leon non reperio, sed ali-

alium Castrolybiam Latinè appellatum, quem *Mariana lib.6. cap. 12. pag. 235, b.* Ceretanorum in his oris habitantium caput esse ait. Regio ipsa Cerdaniæ Comitatus nomine insignitus Cataloniæ, quâ Galliam tangit, pars esse perhibetur, ut *Ambrosius Morales lib. 8. cap. 2.* tradit. De Ceretanis 50. *L. Nonii caput.* consule. Postquam *Nostri* duas horas pedibus eundo contrivissent, ad hospitium solitarium Hospital de France nuncupatum pervenientes tribus realibus solutis vectigal redemerunt. Hinc cum secunda Garumna, vel Garumne, fluvio illo Galliæ celeberrimo, in hisce locis ex fontibus suis erumpente, per pulchram sylvam proficiscebantur. Pyrenæorum enim montium latus hoc Galliæ obversum alterum Hispaniam aspectans amœnitate longè antecellit. Arbores grandes, & cum radicibus passim evulsæ jacentes ventorum & tempestatum ingentem in hoc tractu violentiam loquebantur. Tandem quinque milliaribus absolutis adventantibus pernoctandi facultatem concedebat municipium

Bagueres, in Comitatu Comminges, Latinè Comningia, & Convenarum Comitatu, qui Gallici juris est. Contermi-nus est versus ortum Comitatui de Foix; ver-

versus Aquilonem parti provinciæ Languedocq, & Comitatibus de l'Isle, & de Gaures; versus Meridiem montibus Pyrenæis, & versus occasum regioni d'Estrac, & Comitatui Armaignac. In Superiorem & Inferiorem dividitur: Superior Commingia civitates habet S. Bertrand, & S. Coesstrans, quarum hæc posterior alio refertur; Item S. Beat, S. Fregeou, Monregeau, Saliens, & alias. In Inferiori Commingia sunt nova illa civitas Episcopalis Lombes; & urbes Samathan, l'Isle en Dodon, Muret, Riusnes, & municipia plurima. Totius Regionis primaria civitas *S. Bertrand*, vel *S. Bertrandi* Fanum locum occupavit veteris illius Lugduni Convenarum, vel Lyon de Comingeois anno 584. deleti. Vide *P. Merulam part. 2. Cosmogr. lib. 3. cap. 38. fol.* 450. Plura de hoc, ut & cæteris Comitatibus confinibus resciscere experens Geographos legat, ut & *Francisci de Rues Galliæ descriptionem fol.* 603. *& seqq.* Hujus Regionis incolæ primi esse perhibentur, qui ad Christianam Religionem se receperunt. Frumenti, vini, fructuum & aliarum rerum admodum feracem perhibet sæpe citatus *D.T.U.Y. in magno suo commentario de omnibus hujus Orbis terrarum Regionibus & quidem Galliæ descri-*

scriptione pag. 75. & 89. qui etiam alio in loco tum masculini quàm sequioris sexus incolas haud exiguis laudibus extollit, quamvis *Author Noster* levitatis eos coarguat, & præterea dicat, multos ibidem homines reperiri, qui strumis laborent, ac linguam ipsorum cum Hispanicá plus quam cum Gallicâ convenire.

Ex vico Baigneres nostri Viatores in dictâ valle iter suam maturantes vespertino tempore tria milliaria finiverant eâ nocte subsistentes in municipio

Siorpe, ubi sapidis auratis in Garumnâ fluvio captis lautè vivebant.

VIII. Id. Quint. in eâdem valle pergentes, ac Garumnam 2. realium solutione transmittentes indeque ad dextram conversi inter pulchros arbores profectionem suam promovebant in municipium

Encaussæ, postquam 4. milliarium iter finivissent. Montibus septum thermus habet lapideo alveo inclusas, ac sulphuræ mixtas, quas Hispani præcipuè frequentant: Calculo mederi creditur, ut ex libello Tholosæ de his thermis in lucem edito patet. Pomeridiano itinere inde tendebant per vallem eandem multis pagis, municipiis, & nobilium domiciliis plenam, & post milliare tertium apud

pud vicum For Garumnam pontone transmittebant duodecim souls pro vecturâ solventes. Hoc in loco tractus montano desinente, per campestrem planitiem veniebant in oppidum

Martyres Tholosains, quod à priore loco 4. milliaribus abest.

VII. Id. Quint. in eâdem planitie iter facientibus arx pulchra in conspectum prodibat. Vineæ sunt frequentes & ficuum copia insignis passim cernitur. 4. milliaribus finitis in pago quodam prandium sumebant. A meridie residua itineris milliaria 4. postquam per dictam planitiem profecti confecissent

Tholosæ pernoctarunt, ac inde Carcassonam, & Narbonam se recipientes porrò Lugdunum petierunt, de quibus locis in itinerario meo Gallico actum est.

Atque hoc est iter illud egregium, & satis longinquum, quod Nobiles nostri Germani anno 1617, fecerunt, & nemo adhuc quantum quidem mihi, & aliis amicis notum est, in lucem hactenus edidit, sicut etiam in ejusdem initio superius monuimus.

CAPUT. III. Et Ultimum.

De Nonnullis aliis per Hispaniam itineribus.

ARGUMENTA.

1. De Gitonâ urbe.
2. De Perpignano munimento, & civitate in finibus Hispaniæ sita, & de urbe Salsas.
3. De Regno Navarræ, & Comitatu Bigorre.
4. De S. Juan de pie di porto; & Pompelonâ Navarræi Regni urbe primariâ.
5. De civitatibus Fuentarabia, & Logronno.
6. De Regno & urbe Legione.
7. De Urbe Aſtorga & Regione Aſturiâ.
8. De Urbe Compoſtellâ Galliciæ metropoli.
9. De Galliciæ Regno.

Quoniam præter loca & regiones in præcedenti itinere & capite deſcripta, adhuc aliquot alia ſunt haud parvæ notæ in Hiſpaniâ, eorum cauſa adhuc ſequentes peregrinationes præcedenti ſubjungere nobis conſultum viſum fuit.

I.

Primum Iter Barcelonâ recto tramite Narbonam in Galliam ducens,

Hoc iter præter cæteris Hiſpani Romam ituri frequentant. Tertius in Hiſpaniam eſt aditus, ex quatuor, quorum 1. c. meminimus,

Lo-

Loca cum distantiis suis inter Barcelonam, præcedenti capite descriptam, & Narbonam ita se habent.

Moncada 2. mill. de hoc loco vide *J. Marianam lib.* 10. *in fine* 16. *cap.* & *lib.* 12. *cap.* 10.

La Rocca 2. *mill.*

Linas 1 $\frac{1}{2}$ *mill.*

S. Celonii vel S. Sillon 2. *mill.*

Astarlid 2. *mill.*

1. *Girona* 5. *mill.* Hæc urbs *Gerunda* olim, & *Ausseranorum* caput in Cataloniæ Regno collis parvi apicem occupat, & veteri muro septa trianguli figuram situ refert. Undam fluvium, Onhar incolis, eam secare, & alium Ter iisdem appellatum, qui fossas urbis ingreditur, recipere invenio, ac inde satis munitum locum esse conjicio. Frequenti apud *Johannem Marianam* mentione occurrens *cap.* 9. *lib.* 14. *pag.* 602. describitur, ubi in situs ejus commemoratione unius tantum fluminis Theræ vel Thices meminit. Episcopalis Urbs aliquot obsidionibus vexata, etsi ambitu parvo clauditur, mercatoribus tamen & opificibus abundat, teste *L. Nonio cap.* 89. qui de eleganti hujus loci templo, & *S. Felicis* ac *Narcissi* reliquiis legi potest.

Bascaras 3. *mill.*

Figu-

Figueras, 2. mill. Hujus oppiduli mentio fit apud *Marianum dicti loci pag.*601. In vicinia est urbs Ampurias vel Emporiæ à dicto *Nonio cap.* 85. descripta.

Junquera 3. mill. apud Geographos & in *Jacobi Lopidis Stunicæ itinerario* Juncaria nuncupata sub Pyrenæis montibus situm habet.

Pertus, vel ut alii *Portus*, 1. mill. *Antonius Beuterus in Chron. Hisp. cap. pag.* 66. *edit. Venet. anno.* 1556. hic castellum, præsidio firmo munitum, esse affirmat.

El bolo 1. *mill.* Per viam asperam & præcipitem montes dictos transeuntem Junguerâ Bolonem, quæ urbs in altero montium latere loco plano insidet, transiri *Stunica* citatus tradit.

Perpinnan. 3. *mill.* ut *Ambros. de Salazar. p.* 185. *b.* hanc distantiam metitur, quem ego sequor, licet *Vulgare Itinerarium* Gallicum milliaria aliter numerans distantiæ inter Barcelonam & Perpinianum 34. mill. ascribat, & forsan Gallica Hispanicis aliquanto longiora intelligat. Cum utroque non convenit quoque *Casparus Ens in deliciis apodem. Nonio* authore Perpinianum tribus milliaribus trans montes situm est. In Comitatu Rossillon, & finibus Gallicam & Hispanicam dister-

disterminantibus posita Cataloniæ Regno hoc tempore accensetur, ut suprà *cap.* 2. diximus. *Boterus* (ut ab aliis citatur, nam hoc in Ferrariensi editione non invenio) quingentis annis vetustiorem non esse, & ferè 4000. focos numerare; ac vix similem in totâ Cataloniâ, Barcelonam si excipias, reperiri ait. *Johanne Mariana teste lib. cap.* 7. *Guinardi Comitis* de Ronciglione, vel Rossillon auxilio anno 1098. condita est. *Nonius cap.* 91. in planitie eam locat, & quà Meridiem respicit, ac castellum habet, aliquantum se in altum subducere dicit. Fluvio Theli alluitur. Post ultimam obsidionem Gallorum anni 1543. mœnia ejus admodum valida reddita, aliquot propugnaculis ab incolis munita sunt. Castellum autem adjunctum cæteris omnibus in Hispaniâ præstat. Pulchra est civitas, & inter Hispaniæ amœnissimas numeratur, aëre tamen instabiliori, & ex levissimis causis se mutante, ac ventis turbido fruens. Pannorum multorum confectione celebris, multos incolas habet, qui eisdem parandas operam dant. Supra dictus *Stunica* refert; Solum circumjacens frumenti, vini, & olei ferax esse, ipsamque urbem duobus tantum à mari milliaribus abesse: Situm ejus ad ortum se

con-

convertere, Castellum ad occasum respicere, & dictum fluvium, cui vulgare nomen latet, ponte mille passus longo tegi. In Prædicatorum Monachorum templo, ejusque adyto inter alias Sanctorum reliquias etiam *Johannis Baptistæ* manum cum brachii parte servari. *Nonius* de S. Episcopi *Honorati* reliquiis in Carmelitarum cœnobio, & Sanctorum *Juliani*, & *Basilissæ* corporibus scribit. Quæ narrationes de hâc civitate diversæ sunt. Ab eâ dimidii milliaris spacio remota jacent rudera urbis veteris Ruscinonis. Hodie à turris Rossilionis non procul Perpiniano nomen Comitatus hîc retinet. *Hier. Surita ad Anton. itinerarium.* Ab Urbe autem hâc via patet ad invictam arcem

Salsas 3. *mill.* Hispan. Latinis Salsulæ, in Comitatu Rossilionis, Hispaniarum Regi subjecta est, quanquam Galli ejusdem potiri diversis vicibus frustra conati sunt. In plano campo sedens firmissimâ defensione se tuetur, ac propugnaculis eâ arte extructis munita est, ut non una sed plures arces esse videantur, suis pontibus à se invicem sejunctæ, ut una occupata cæteræ nihilominus non occupatæ sint, sede defendere queant. Ob paludes proximas aër insalubris est. De miro fonte, cujus vix unius milliaris inter-

tervallo ab arce distantis Veteres meminerunt, *Nonium* Vide.

Hic hodierno tempore Gallia & Hispania distetminantur, ut *Stunica* memoriæ prodidit. Via enim porrò per aliquot villa loca Gallica Narbonam ducit, quam limitaneam urbem *Itinerarium supra dictum* ab arce Salsas undecim milliaribus sejunctam esse dicit. Narbonam tamen ab Hispaniæ finibus vix tribus, aut ad summum quatuor milliaribus semotam esse, & Narbonâ Perpinianum unius diei itinere perveniri posse, in *Itinerariis Gallicis* legi. Vide *Itinerarium nostrum Galliæ cap. 5. pag. 349. Hubertus Thomas Leodius in 2. lib. de vità Electoris Palatini Friderici II. b.* ac posteà *in 10. lib.* tantum 4. milliaria Gallica numerat. In *Antonini Itinerario* Narbonâ Salsulas 30. mille passuum distantia esse dicitur: quæ 7. milliaribus Hispanicis magnis respondet. Totidem etiam *Nonius cap 92.* numerat. Dijudicatio erit penes eum, qui hoc iter fecit. Tantum de hoc tertio ad Hispaniam aditu.

I I.

Iter ex Galliâ & Urbe Tholosâ, Urbem S. Juan de pie de porto, ac inde Pompelonam Regni Navarræ metropolin,

& porrò Saragozam in Aragonià petens.

HActenus in hoc & precedenti capite tres illos aditus ex Gallia in Hispaniam transitum concedentes, de quibus mox ab initio primi capitis diximus, descriptionibus illustravimus. Quartus & ultimus sequitur, qui in Navarræ Regnum patet.

3. *Navarræ* Regnum in montanis tractibus, olim, quam hodiè, majus, Biscajam, Logromium, & Calahorram, vel Calagurram, aut Calagurim etiam comprehendebat: ex quibus Biscaja regio est celebris: Logromium verò, & Cahorra civitates duæ celebres. Calaguris, *Lucio Nonio cap.* 81. teste, in monte Ebro fluvio accumbit. Hodie Navarræi Regni latus unum montes Pyrenæi sepiunt; alterum flumen Iberum vel Ebro claudit: Tudela tamen & aliquot oppidula adhuc excipienda, quæ trans flumen sita sunt. Rex Galliæ Navarræ Regis titulum adhuc usurpans veteris Navarræ sextam circiter partem adhuc possidere creditur; Postquam *Ferdinandus* Catholicus *Johanni Albretano*, cui hoc Regnum, *Catharinæ* uxoris suæ, & *Gastonis* Navarræ Regis, ac Comitis de Foix, Bearn, Bigor-

gorre, & Viennæ, filiæ nuptiis, dotale obtigerat, illud eripuisset. Videantur *Itinerar. nostrum Gall. cap. 1. pag. 122. Æl. Nebrissensis de bello, populo, & rebus Navarræis; Johannes Gerundensis episc. Hisp. paralipom. lib. 5. & Rodericus Sanctius part. 1. cap. 12.* Ex Gallica hujus Regni parte, principatu nimirum Bearnensi duæ viæ viatores ducunt in Regnum Navarræ propriè ita dictum, ut *Boterus pag. 28. & D.T.U.T.* indicant. Eas *Boterus* di Roncivalle, & di Espinal vocat. Urbes Regni Navarræ Hispaniarum Regis imperio subjectæ sunt Pampelona, vel Pampelona, Regni caput; Stella, Tudela, Olite, Sanguezzà, vel Sanguessa, olim Ituriſſe, Cascanto. S. Juan de pie de Porto, Alvaro, Taffaglia, & Viana. Ut *Boterus* opinatur, in toto Regno focorum vix viginti millia numerantur. Regno tamen jam accensetur regiuncula Rigoscia in Idubedæ montis, vel Saltus Aucensis latere sita, ubi aër salubris, solum frumenti ac vini ferax, & mellis copia ingens adest. Ejus urbes sunt Najera, Navarene, S. Dominico, vel S. Domingo de la Calçada Guardia, & Bastida. In ipso autem Navarræ Regno solum frumenti non magnam copiam profert, sed pascuis satis multis pecuariæ rei inservit.

Ex Galliâ in Hiſpaniam per hoc Regnum iter non eſt infrequens, quod Tholosâ vel Thoulousâ per Comitatum Bigorrenſem, principatum Bearnenſem, & Biſcajæ regionem eò tendit. Bigorre vel Bigerronum regio inter terras Bearnenſem, & Commingenſem, pervetuſtus eſt Comitatus, in quo Tarba metropolis & Epiſcopi ſedes. Urbes item Trie, Ravaſteins, Maubourget, & Baigneres, quæ ultima thermas habet admodum ſalubres & amœnas, ex monte ſcaturientes. Urbs Lourde Tholoſanæ Juriſdictioni accenſetur. Regio eſt aſpera, ventis & frigori obnoxia, & ſub Pyrenæis montibus ſita, in quâ vinum non naſcitur, & craſſi ingenii homines vivunt. Mos hic obtinuit, ut primogenitus omnium bonorum paternorum hæres evadat, ſive nobilis, ſive ignobilis, ut *Franciſcus des Rues* indicat. Gavre & Eſtrac Comitatus ipſi confines ſunt, ut *Merula part. 2. Coſmogr. lib. 3. cap. 38. fol.* 449. docet. De Bearnenſi principatu *cap. 7. Itinerarii mei Gallici*, & de Biſcaja *cap. 1.* mox ab initio egimus. Cum dicto autem itinere ita comparatum eſt.

Tholoſa, vel Thoulouſe, quam urbem in dicto itinerario deſcripſimus.

l'Iſle, 4. *mill.*

Gi-

Gimont, 2. m.
Ovinct, 2. m.
Baran, 5. m.
Maubourgnet, *vel Maubourget*, 7. m,
Molans, 4. m.
Orthes, 5. m.
Salvaterre, 5. m.
S. Palas, *vel Palay*, 2. m.

4. *S. Juan de pie de porto* 3. *m.* ità ut Tholosæ & hujus loci distantia sit 39. milliarium, ut *Itinerarium illud Gallicum* supra citatum numerat, quod posito ordine omnia loca collocat. Hinc Confranen, indeque in Galliam perveniri alii dicunt. Latinè urbs hæc *S. Johannis* pedis portus appellatur. In Navarræ Regno, monti undecim millia passuum excelso imposita, fontibus abundat, & fertili solo plura suppeditat. *Marin. Sicul. lib.* 1 *fol.* 6. Mons, in cujus summitate campus perpetuò virens cernitur, ferrum subministrat.

Roncevalles 4. *mill.* Latinè Rocida vallis, famosa est clade, quâ ab Hispanis & Mauris aliquo tempore ante obitum suum affectus est Cæsar *Carolus Magnus*, qui in eâ *Rolandum* cognatum suum amisit. Hâc de re vide *Johannem Turpinum in vita Caroli Magni cap.* 21. *& seq.*

multa fingentem; *& Johannem Marianam lib.7.rer.Hispan.cap.*11,

Panplona, *Pompelona*, *Pompelon*, 11. *mill.* ut *Salazar pag.*195. ait. apud alios minorem distantiam reperio. Regni Navarræ primaria civitas parvo à Pyrenæis montibus intervallo, in campis fertilibus Argæ fluvio adjacet, ac grandis, & opulenta validis mœnibus cingitur. Episcopum habet, & duas arces, quarum una intus, altera foris civitatem admodum firmam reddunt.

Hanc sequuntur Tievas, Tafalla, vel Taffagla, Olite, duo oppidula, Arguedas, ac

Tudela 15. *mill.* Hæc in Navarræ Regno civitas Ebro flumini apposita est. Succedunt Cortes, Lurcenich, Dalagon, & tandem

Saragoza 15. *mill.* Hispan. de quâ Regni Aragoniæ metropoli in præcedente capite dictum est. Tantum de hoc quarto in Hispaniam transitu, præter quos quatuor Hispania, nisi navibus, adiri non potest.

III.

Friderici II. Electoris Palatini ad Rhenum, & Bavariæ Ducis &c. Itinera in Hispaniam diversa.

Ut

UT dicti in Hispaniam transitus adhuc descriptione exactiore declarentur, paucis hîc subjungam itinera, quæ *Princeps ille serenißimus* cum Secretario suo *Huberto Thoma Leodio* tempore Cæsaris *Caroli V.* in Hispaniam fecit: Quamquam me non latent hallucinationes Secretarii illius, qui modò hoc, modò alio nomine locum aliquem appellavit, ac in distantiis locorum ipsis haud infrequenter hallucinatus est.

Princeps Palatinus, eo tempore, quo pater ipsius adhuc vivebat, in prima juventute constitutus, in Comitatu fuit *Philippi I.* Castellæ Regis, Archiducis Austriæ, & filii Cæsaris *Maximiliani I.* cum quo in Hispaniam profectus est. Middelburgo ex Zelandia discedentes proficiscebantur ad arcem Bussi inter urbes Valencinam & Montes in Hannonia sitam, inde Cameracum, Peronnam, Sylvanectum, Parisios, Blesense castrum, Cæsarodunum, Lusignanum, Santones, Blayam, Burdigalam, Bazas & Bayonnam petentes: de quibus locis in *Itinerario meo Gallico*, & supra etiam in 2. *cap. hujus Itinerarii* actum est. Bayonnâ profectionem susceperunt

5. *Fuentarabiam*, vel *Fonterabiam*, nonnullorum opinione in Guipuscoa si-

tam, & Hiſpaniarum Regi ſubditam, quam *Leodius* Biſcajæ accenſet, & parvam quidem ſed validè munitam eſſe dicit, ac eo pacto mari appoſitam, ut fluctibus recedentibus ſiccis pedibus, ſed iiſdem accedentibus planè non adiri queat. *Author Noſter*, quem in præcedentibus capitibus ſæpè citavimus, magni momenti munimentum, à quingentis Hiſpanis cum Oceano adjacente ſdefendi, & Guipuſcoæ regionis in quâ ſitum, clavem eſſe docet. Vide *caput hujus Itinerarii ſecundum, haud longè ab initio. Caſp. Ens in deliciis apodemicis pag.* 26. ex aliis, quorum nomen more ſuo præterit, indicat; Fuentarabiam *Latinè* Oeaſonem appellatam, & ſitu, & hominum manibus firmiſſimè munitam, portu ſuo naves excipere, & allui fluvio Vidoſo; qui in montanis Cantabriæ emergens, ipſamque urbem præterlapſus in dictum portum effunditur. Hâc urbe relictâ, & monte *S. Adriani* ſuperato, Victoriam, Burgos, & Toledum venerunt, quâ in urbe tunc temporis Rex *Ferdinandus* & Regina *Iſabella, Philippi* Regis ſocer & ſocrus, commorabantur. Ac hic primus eſt in Hiſpaniam tranſitus, quem ſuprà in *cap.* 2. principio deſcripſimus. Cum Rex *Philippus* reverteretur, cum *Comite Palati-*

latino veniebat Madritum, Complutum, Signenzam, Calatajudum, & Saragozam. Inde, nuncio de ægritudine *Isabellæ* Reginæ, ſocrus ſuæ, accepto, Madritum rediit, Saragozæ autem & Madriti diſtantiam *Leodius* 50. milliaribus Hiſpanicis, longitudine Germanicis non multùm inferioribus, metitur, iiſque conficiendis Regem quatuor tantum dierum iter triviſſe ait. Madrito Saragozam reverſus, inde Barcelonam, Gironam, Perpinianùm, Salſas, & Narbonam pervenit. Reliqui itineris loca fuerunt Montpelier, Niſmes, Avignon, Valence, Vienne, & Lugdunum, unde per Sabaudiam, ubi Sabaudiæ ducem *Philibertum* ſalutavit, Burgundiam, Sundtgoviam & Hegoviam, Oenipontem ad patrem ſuum *Maximilianum* Cæſarem, ac porrò ex Tyrolenſi Comitatu Stutgartum in Sueviam, & Heidelbergã in Palatinatum, tandenq; in Belgium reverſus eſt.

Alterum Iter in Hiſpaniam fecit laudatiſſimus ille Princeps, cum Hiſpaniæ Regi *Carolo* nuncium afferret, quòd Imperator Romanus electus eſſet. Hoc iter *Leodius* breviter commemorat. *Carolus* Cæſar Anno 1520. Barcelonâ, Cataloniæ metropoli, abiens, per Aragoniam & Caſtellam itinere ſuſcepto, Compoſtel-

lam venit, quo in loco navem conſcendit, paucis diebus in Angliam appulit, atque inde per Flandriam, & reliquas regiones Aqnisgranum tetendit, ut ibi publica coronationis inauguratione Imperii adminiſtrationem ſuſciperet.

Tertium Iter Principis Palatini anno 1526. inſtitutum poſt diſceſſum ex urbe Heydelberga, in viâ habebat ſequentia loca; Metz, Barleduc, Chalons, Meaux, Paris, orleans, Blois, Amboiſe, Chaſtelraut, Poictiers, Luſignan, Angouleſme, Cognac, Bourdeaux, Bazas, Bayonna. Pòſt ſequebatur pagus Anjon, ut *Leodius* eum nominat. Hunc ſub Pyrenæis montibus Bayonna 4. miliaribus abeſſe ait. Proximi erant montes altiſſimi, per quos tamen, ut ipſe narrat, Galli ſua tormenta ænea tranſvexerunt. His ſuperatis prætenbat aliquot vilia oppidula, & poſt 11. milliaria emenſa veniebat

Pompelonam. Quartus hic eſt tranſitus in Hiſpaniam per Navarræ Regnum, de quo ſupra in hujus urbis deſcriptione in hoc capite dictum eſt. Inde

Tafallam 8. milliaribus à priore ſemotam, quod ſpatium *Salazarius* 6. mill. definit. In hac urbe Navarræ Reges domicilia ſua habuiſſe *Leodius* refert. His locis ſuccedebant

Cer-

Cervera 11. *mill.* In hoc oppidulo magistratus à *Comite Palatino* petiit, ne diu subsistere, & annonæ caritatem excitare velit,

Matalebres pagus, 4. m.

Gomorra 5. *mill.* in hoc oppidulo *Leodius* butyrum emere volebat, ut supra in 1. *cap.* dictum est.

Maron pagus, 4. *m.*

Hita 15. *mill.* Veterum est Cessata de quâ Urbe superiùs in novæ Castellæ descriptione mentio facta est.

Guadalajara 4. *mill. Nonius* 6. m. habet. *Ptolomæi* Catraca, & *Antonini* Arriaca, ut *G. Barrerius*, & *Ambros. Morales* apud *Nonium cap.* 73. dicunt. Vide quæ de hâc urbe superiùs in descriptione Novæ Castiliæ monuimus.

Inde iter suum promoventes, Compluto sive Alcala de Henares urbe ad dextram relicta, ad pagum Santorquato pervenerunt, & Tajo flumine trajecto

Ocannam 11. milliaribus Guadalajarâ remotam, de qua etiam supra. hinc

Temblique 5. *mill.* inde

Villam hartam 10. milliaribus sejunctam, post 11. milliaria excipiebantur diversorio quodam solitario, quod venta Hispanis dicitur. Hoc in diversis locis *Leodius* modò Evoellam, modò Ervollam,

lam, & forsan nullibi vero nomine, appellat. In tabulis Geographicis occurrit Itervela nomen, & apud *Salazarium* Lyrvela, Yrvela, & del gruela. Hoc in loco *Principi Palatino* vinum in palude hydris repletâ refrigeratum, & asinina caro pro ferina apponebatur, ut supra *in* 1: *c.* narravimus. Hinc pergebant per 5. milliaria ad urbem

Vilches, quam *Leodius* pronunciationem sequutus Vilsches appellat: inde fluminibus Guadiana & Guadalquivir trajectis

Ubedam per 6. mill. Satis spatiosa civitas à dicto flumine Quadalquivir haud procul dimota. In hâc orâ quoque est urbs Montiel vel Montilla, in quâ Collegium Jesuitarum, *Johannis Avilæ* viri notissimi sepulchro celebre; Ejus epitaphia apud Franciscum Swertium legere est.

Granada 22. milliaribus Ubedâ abest, quanquam *Leodius* in aliis locis à se ipso diffideat. An exemplar, cujus ductum typographus in imprimendo sequutus est, corruptum fuerit, an verò ipsa impressio hallucinata sit, mihi non constat. *Salazarius Hispanus in Almoneda generali* 16. habet milliaria. Longitudo autem itineris totius Heidelbergâ in Hispa-

niam eſt, ut *Leodius* numerat, 396. milliarium.

Princeps Palatinus ex aulâ Cæſareâ, quæ tunc temporis Granadæ erat, recedens, Ubedam, & ad Ventam illam revertit, in qua refrigerato illo vino, & ferinâ Hiſpanicâ exceptus fuit. Inde ad ſiniſtram ſe deflectens 12. milliaria conficit, ac in urbem Almagro venit, Dominis *Fuggeris* eo tempore oppignoratam. Succedebat pagus Malagon 5. mill. & urbs Toledo 15. mill. Hinc *Princeps Palatinus* quatuor comites ſibi adſciſcens equis curſoriis præivit. *Leodius* cum comitatu ſequutus Toledo per oppidulum Illeſcas, ut *Salazarius*, vel Liskes, ut *Leodius* appellat, Madritum 12. milliaribus diſtans, profectus eſt. Hinc iter promotum Arandam de Duero, cui nomen à flumine præterlabente ortum, 27. vel ut apud *Salazarium* extat, $25\frac{1}{2}$ milliaribus Lermam, frumento & vino affluentem, 7. & Burgos 6. aut 7. milliaribus. De hoc itinere Toledo Madritum & Burgos ducente, conſule dictum *Salazarium fol.* 181. & *Caſp. Ens c.* 16. ubi ſæpè hallucinatus eſt. Sequentia itineris loca fuêre; Miranda in Ebri fluvii ripa 15. vel 16. mill. Vitoria 5. vel 6. m. Inde, per oppidulum Seguram, Toloſettam, cujus

cujus ab urbe Vitoria distantiam *Leodius* 15. mill. metitur, decem Seguram, & 5. Tolesam vel Toloseram numerans. Fonterabia, Bajona, & in Gallia Bourdeaux, Lusignan, Montbason, Tours, Orleans, Paris, Barleduc, Metis, ac tandem Spira in Germania, quo duodecim dierum itinere *Principem* venisse *Leodius* narrat: Cujus computatio eidem 383. milliarium longitudinem assignat, ac procul dubio Gallica intelligit.

Quartum Principis Palatini Iter in Hispaniam A. 1535. novem dierum spacio confectum est. Nam postquam anno præcedente Secretarium suum *Hubertum Thomam Leodium* ex oppido Binche vel Bins in Hannonia in Hispaniam Madritum ad Imperatorem ablegasset, dicti anni mense Novembri Bruxellis discedens bidui spacio Parisios equis cursoriis venit. Inde per Galliam, & ex eâ per transitum Pompelonam ducentem, & Regnum Navarræ, Tafallam, Tudelam, Saragozam, & Barcelonam pervenit. Tertium autem transitum ex Hispania in Galliam repetens viam sequutus est, quæ ipsum Perpinianum, Narbonam, Montem Pessulanum, Lugdunum, Parisios, Rotomagum, Ambianum, Atrebatum, Gandavum & Bruxellas reduxit.

Quin-

Quintum & Ultimum Iter Principis Palatini, antequam Elector Palatinus evasit, anno 1538. institutum est. In fine enim ejusdem anni *Princeps* cum uxore sua, *Christierni* Daniæ Regis exulis, & sororis Cæsaris *Caroli V.* filiâ, Burdigalâ ex Gallia Bajonam, & inde per montem *S. Adriani* profunda nive tectum, Burgos, & Toledum ad Cæsarem iter suum direxit. Per Galliam in Belgium ad Hungariæ Reginam *Mariam* reversus in Angliam ambulatorio itinere se contulit. Ex Anglia vero per Belgium in Palatinatum superiorem ad aulam suam Neofori tunc temporis morantem rediit.

IV.

Post diversorum transituum in Hispaniam descriptionem sequens adhuc iter terrestre adjungam,

Quod ab Urbe S. Juan del pie del puerto, vel pie de porto ex Regno Navarræ Compostellam sive ad D. Jacobum in Gallicia tendit.

Ambrosius de Salazar in sua Almoneda generali pag. 195. ab urbe S. Juan de pie de porto, quam Germani & Galli plures, Religionis ergò peregrinationes suas instituentes, per quartum illum transitum petunt, Compostellam usque itineri ducenti

centi attribuit 152. milliaria Hispanica. Quantum autem ex tabulis chorographicis colligere possum, rectam viam non sequitur, verum periculi forsan, & montium causâ parum ab eâ declinat. In itinere autem illo ex Navarræâ illâ Urbe S. Juan de pie de porto Compostellam usque loca sunt peragranda, ut sequuntur.

Roncevalles & *Pamplona* 15. mill. de utroque loco suprà dictum est.

Stella oppidum 8. m. Haud exiguæ notæ in Regno Navarræo Urbs.

Viana 7. m. Urbs quoque Navarræa, cujus sæpè mentio incidit.

Logronno 1½ m. Hæc urbs à *D.T.U.Y. in libro suo des Estats*, adhuc Regno Navarræ attribuitur, ad quod antehac pertinuit. Sed hoc tempore Ibero vel Ebro flumine à dicto Regno segregatur, ita ut ad Veterem Castiliam pertineat. Vide *Salazarum pag.* 53. Satis grande spatium ambiens civitas, in quâ, vino, frumento & ferinâ abundante, omnia precio tolerabili comparari solent. Incolas fides & militaria facinora nobilitant, quos etiam singularibus, & quidem haud exigui momenti immunitatibus & privilegiis donavit Cæsar *Carolus V.* ut *C. Ens cap.* 25. scribit.

Na-

Navarette urbs 2.m.

Najara vel *vel Najera* urbs 3.m.

S. Domingo de la Calçada Urbs, in regione Rioſciâ, cujus ſupra in Regno Navarræ mentio facta, propè quam Oſcia fluvius oritur. 4. mill.

Villa Franca Urbs, 6.m.

Samedel Urbs, 6.m.

Burgos urbs, 2.m.

Caſtro Xeris urbs, 6.m:

Villa Martin urbs, 6.m:

Carrion los Condes urbs, 2.m:

Sagahun urbs, 8.m.

Manſilla urbs, 7.m.

6. *Leon* urbs 4. mill. Metropolis Regni Cognominis, Septentrionali latere Aſturiam, Occiduo Galleciam, Meridionali, ac ferè etiam Orientali, Caſtellam veterem tangentis. In eo Urbes ſunt, ut *Marin. Siculus* recenſet; 1. Palentia, præcipuæ & Veteris notæ civitas ad fluvium Carriconem, vel Carrionem, in ſolo fertili ſita & epiſcopatu decorata, qui Hiſp. Epiſcopatuum opulentiſſimus judicatur. 2. Zamorra olim Sentica, ut *Reſendio* & *Nonio cap.* 58. placet. Incumbit ſolo fertili in ripâ fluvii Durii ponte inſigni ſtrati. Inſigne autem eſt munimentum, eodem *Nonio* teſte, totuſque ejus tractus lapide abundat, quem turqueſa nuncupant.

panr. Hujus civitatis juriſdictione comprehenditur etiam Sagiago cum plurimis pagis exiguis, quorum incolæ ruſticis moribus eminent, qui ex ipſorum veſtitu, linguâ, & corporis habitu craſſo, inſulſo, & incondito patent. 3. Cuidad, vel Ciudad Rodrigo, civitas à Ferrando Leonis, vel Legionis Rege extructa in eo loco, in quo olim Mirobriga fuit, ut eſſet propugnaculum & munimentum Luſitanis ſe opponens. Vide *Marianam de reb. Hiſp. lib.* 11. *cap.* 11. Præter has civitates grandes in hoc regno etiam reperiuntur plures minores, ut ſunt Villa Franca, Cacabelos, Ponferrada, quæ nonnullorum opinione eſt veterum Interamnium, Flavium, Vierzi, Ponte della Reina, Orzanaga, & Ledeſina, quam natura admodum firmam reddidit, & cibariis omnigenis ditavit, cum 380. vicos ſub ſe habeat, in quibus ſexdecim circiter focorum millia numerari perhibentur. Præ aliis verò celebrantur oppidula Manſilla, Villalpando, & Benevento. In hoc poſtremo omnibus rebus, & aqua ſalubri opulento magnificum *Comitis Pimenteli* palatium viſitur. Sabdagna porrò & Tordeſilla fertilibus admodum campis cincta, & ſumptuoſo Regis palatio ornata. Item Taurus vel

To-

Toro, in excelſo loco optimi vini rubri ferace, & omnigeni frumenti, & fructuum variorum pleno: Medina del Campo, vel Methymna Campenſis emporium famoſum, in quo Hyberno tempore tres menſes, & æſtivo etiam tres menſes nundinæ celebrantur, ut *C. Ens* tradit. Ac quanquam incendia aliquoties illud damno haud exiguo affecerunt, nihilominus tamen *Marineo lib. 2. de reb. Hiſp. fol.* 8. *a.* narrante, à ſoli fertilitate, & commerciorum frequentiâ inſigniter ditatur, & ejuſmodi immunitatibus fruitur, ut omnibus vectigalibus, & tributis libera ſit, & nec Regi officia ejus & munera publica diſtribuere, nec Pontifici beneficia & bona Eccleſiaſtica conferre liceat. Unde & hoc incommodi emanat, ut incolæ eorundem cauſa vehementiſſimis litibus & concertationibus collidâtur. Ac propterea fieri poteſt, ut incommodorum illorum vitandorum gratiâ mutatio aliqua facta ſit. Hujus loci panis & uinum magna laude extolluntur, & inter totius Hiſpaniæ dona duo optima referuntur. Tandem eſt Medinario ſecco, *Marineo fol.* 11. Roſeca, locus, in quo parvo vivitur, & præſtantes mercatus annui celebrantur. Ad hanc Regionem etiam refertur Urbs & Academia Salaman-

manca, quanquam hodierno tempore cum nonnullis aliis ſupradictis locis ad Veterem Caſtiliam pertinet, ut in ejuſdem Regionis deſcriptione antehac diximus.

Quantum attinet ad ipſam Urbem Leonem vel Legionem, quæ Regioni nomen ſuum impertiuit, Ea, *Nonio* teſte *cap.* 57. hoc tempore ex præcipuis urbibus una, templo ornatur pulcherrimo, quod 37. Regum, & unius Hiſpanici Cæſaris monumenta complectitur; Cum hoc in loco plærique Reges Hiſpaniæ commorari ſoliti fuerint, quo tempore Saraceni potiſſimas Hiſpaniæ Regiones in poteſtate ſuâ habuerunt. Poſtquam enim Mauri Hiſpaniâ potiti ſunt, reliqui Gothi *Pelagium*, *Faſilæ* Ducis in Cantabria filium, ſanguine Regio prognatum, *Roderico Toletano lib.* 6, & *Roderico Sanctio part.* 1. *hiſt. Hiſp. cap.* 11. docentibus, Regem crearunt, qui anno 722. Mauris hanc urbem eripuit, eandemq; ſedem Regibus conſtituit, ac Caſtellum novum contra Mauros & Saracenos excitavit, à quo poſteà Caſtellæ Regno nomen natum. Succeſſit ipſi filius *Faſila* vel *Favilla*, ut eum *Franciſcus Tarapha de Origine ac rebus geſtis Regum Hiſp.* appellat, & huic iterum *Alphonſus Catholicus* Ducis

cis *Petri* in Cantabriâ, ex Gothici Regis *Ricaredi Catholici* posteris, filius. qui *Fafilæ* dicti sororem *Ormisendam* uxorem duxit, ex cujus prosapiâ multi Reges usque ad *Veremundum III.* hujus nominis Regem Legionis, huic Regno præfuerunt. Hic *Veremundus III.* anno 1020. vel 25. ex hujus vitæ statione abiit. Ejus autem soror *Sanctia*, *Ferdinando* Navarræ & Castellæ Regi nupta, eundem Legionis Regni dote auxit, illudque Castellæ Regno adjunxit. In pulchro illo Episcopali, & admodum artificiosâ structurâ erecto templo, de quo ex veteribus *L. Marinæus Siculus l. 3. de reb. Hispan.* & ex recentioribus *C. Ens pag, 3. Itinerarii sui Hisp.* legantur, quiescit *S. Isidorus* anno 625. mortuus, qui *S. Marcellum* & uxorem ejus *Nonam*, quorum filii 12. Martyres fuerunt, oriundos fuisse scribit. Nihil est rerum tàm ad delectationem, quàm ad necessitatem requisitarum, quod hæc civitas desiderare queat. De quâ re vide dictum *Marinæum*, *Thesaurum Geographicum Ortelii*, & *P. Merulam in 2. part. Cosm. lib. 2. c. 18.*

Ad Iter redeamus.

Valverde Urbs, 2. mill. inter quam & sequentem vilia quædam loca intercedunt.

Astor-

7. *Aſtorga* 7. mill. Hæc civitas, quam *Plinii* & *Antonini* Aſturicam eſſe arbitrantur, parva quidem ſed naturâ fortis & valida eſt, cujus juriſdictionem fluvius Torto, plurimas auratas, ſive trutas alens, permeat. Inde haud procul Lacus eſt Sanabria, unum milliare longus, & vix dimidium latus, ac fluvio Ter pervius, qui inſtar parvi alicujus maris fluctus excitat, & admodum piſcoſus eſt. In ipſo medio ſuperbum & magnificum Comitis de Benevento palatium ſcopulo inſidet.

Montoſa hæc Regio Aſturia à flumine Ribadeo, uſque ad Santandrum ſe extendit, &, ut *Maginus* eam definit, in occaſu Galliciâ, à meridie Veteri Caſtella, in ortu Biſcajâ, & in ſeptentrione mari Cantabrico terminatur. In Aſturiam de Oviedo, & de Santillana, in qua poſteriori parte Lianes, & dictum Santandrum inveniuntur, diſtribui *Salazarius* & *Nonius* ſcribunt. Vide *Nonium cap.* 43. & *Merulam cap.* 17. Incolis non admodum referta auro tamen abundat, & coloribus variis, ac equis. Primaria Urbs eſt Oviedo, Ovietum, vel Ovetum, quo olim, poſt Saracenorum invaſionem in Hiſpaniam, Chriſtiani, tanquam ad aſylum quoddam, confugere ſoliti ſunt, quemad-

admodum etiam thesaurus Ecclesiasticus eò delatus est, & Episcopi ipsi se eòdem receperunt. Vide *Rodericum Toletanum lib.4.de reb. Hispan.cap.*18. Altera civitas est Santandrum, vel Santander, cujus prolixa descriptio in *C. Ens sæpe citato Itinerar. pag.* 29. quærenda: vide etiam *Boterum pag.* 26. Cantabrico mari apposita portu præstante navibus stationem tutam concedit.

Residuum iter Compostellam tale est.

Ponferrada urbs, 14. mill.

Villa Franca urbs, 5, mill. Hæc duo oppidula à nonnullis ad Legionis regnum adhuc referuntur.

Tria Castella, 12.m.

Puerto Marin, 8.m.

Ferreros, 13, m.

8. *Santiago*, vel *Compostella* 5. mill. Galoeciæ, vel Galliciæ Regni metropolis, nullis vestigiis antiquitatem nec editis momenti alicujus facinoribus celebritatem suam loquens, ut *Nonius cap.* 52. ait. Celebritatem tamen maximam huic Urbi conciliavit *S. Jacobus Apostolus*, quem ab anno *Christi* 846. & Regis *Ramiri* tempore Hispani pro Patrono suo coluerunt, adeò ut omnibus mundi locis ad hanc urbem frequentissimæ peregrinationes Religionis ergò suscipiantur.

Quan-

Quando autem Sancti illius corpus Iram Flaviam, quæ *L. Marinæo Siculo fol. 10, b. Sancta Maria* Finis terræ, ac inde Compostellam delatum, quo pacto illud Anno demum 798. *Alphonso Casto* Rege regnante, Theodomiro Iriæ Episcopo revelatum sit, & quâ ratione in hâc civitate, *Carolo M.* Imperatore, qui eam etiam peregrinans visitavit, instante, Episcopatus, ac posteà anno 1124. Archiepiscopatus institutus, & Archiepiscopali hujus urbis templo magni reditus attributi sint, legantur *Historici Hispanici*, & *Cæsar Baronius tom. 9. Annal. Eccles.* Videatur item *Joannes Turpinus Archiepiscopus Rhemensis*, *in vitâ Caroli M. & Rolandi*. Videatur etiam *de translatione Jacobi Apostoli Tom. 1. Bibliothecæ Hisp. c. 1.* Bis mille focos in hâc civitate, quæ Academiam habet, numerari ajunt.

Hinc per alveum, seu canalem quendam admodum commodè mare ingredi, atque ità in Galliam, Angliam, aliaque loca proficisci licet. Nonnulli Fines terræ, olim Nerium promontorium, hodiè Cabo de Finis terre appellatum, & Compostellâ 16. mill. distans, petunt. Alii se conferunt Corunnam vel Coronam ab eâdem urbe 10. mill. remotam. Portus est admodum celebris, in quo peregrinatores

tores ex Hispaniâ abituri naves conscendere solent. Brigantinus olim, & Urbs ipsa Flavium Brigantium appellatum est. *Johannes de Laet in descriptione Gallæciæ pag. 11. ex Thuano* refert, Corunnam duplicem urbem esse; unam excelsâ sede positam, & arce, ac mœnibus firmatam; cui altera, Pescaria ab incolis appellata, inferiori latere muro adjuncta est, altero latere, ut peninsula mari cincta; in cujus portu classis vel maxima stationem habere potest. *Johannes à Leublfing in Itinerario suo* Caronnam in Gallicia validam, & populosam urbem, rotundo situ extructam, & Castello, ac turribus & propugnaculis rotundis antiquo more munitam esse scribit.

9. Regio ipsa, in quâ hæ civitates situm suum habent, Galecia, vel Galœcia, aut Gallicia appellata, inter Oceanum Cantabricum, & Occidentalem, Asturiam, ac Regna Lysitaniæ & Legionis, interposita est. Sequentibus terminis eam describit *P. Merula lib. 2. cap. 26.* ad Ortum & Occasum nempè Oceano, ad Meridiem Lusitaniâ, & ad Orientem Asturiâ. Pluribus quàm quadraginta portibus, inter quos Corunna & Ferol maximi sunt, naves adventantes recipit. 5. Præcipuæ notæ urbes, & 57. mœnibus cincta

oppidula ambitu ſuo comprehendit. Cæterùm aliquantò aſperior, & montibus plenior, aquarum penuriâ vexatur; verſus mare tamen, quod piſcibus plurimis refertum, pluribus incolis habitationem præbet. Ferrum in hâc regione ex montibus erutum & paratum inter omnia alia hujus generis metalla excellere dicitur. Fodinæ argenti & auri etiam paſſim frequentes, lignique copia haud exigua. Vinum ſic ſatis bonum eſt, & venationes variæ, & crebræ, equorumque numerus copioſus. Quantum ad dictas civitates attinet, eæ ſunt, quæ ſequuntur. 1. Compoſtella, de quâ in præcedentibus. 2. Lugo, vel Lucus, pervetuſta civitas, thermis ferventiſſimam aquam ejicientibus, celebris. 3. Orens urbs Orenſis, Orenſium, aliâs etiam Auriſina, ſed perperam, à veteribus Aquæ calidæ, vulgari autèm nomine Orenſe nuncupata, cujus thermæ, multis morbis medentes, adeò fervidam emittunt aquam, ut in ea caro, ova, & alii cibi elixari queant, ac vituli immiſſi mox pilis ſuis priventur, & ſine ulteriore labore purgentur. Pars tamen aquæ temperatioris caloris facilè tolerari poteſt. Suevi aliquandiu in hâc regione olim habitantes eas Warmſee appellitabant, ex quo nomine ſolitum nomen

men Orense natum, ut *L. Nonio cap.* 53. placet. Situs peramœnus civitatis in agro, vini, & omnis generis fructuum ferace, appositus est fluvio Minio. Civitatem autem ipsam exornat Episcopale templum satis elegans. 4. Tuy ad idem flumen Minium, aliâs Tude vel Tyde, ex qua *Lucas Tudensis* Episcopus, & historicus oriundus fuit. Episcopatus enim est in hâc civitate, quæ una est ex amœnissimis totius Galæciæ urbibus. Præter has præcipuæ notæ urbes, aliæ etiam sunt minores, inter quas eminent sequentes: nimirum Arzua, Gummarez, Bajona, Vigo, Pontevedra, Padro. Noja, dua supra descriptæ, Finis terræ, & Corunna; item Pontedeaume, Ferol, Ribadeo, Sarria, Rivadavia, Monterci, & Viana, quarum nonnullæ littus marinum occupantes maritimæ sunt, aliæ verò fluminibus accumbunt. Sed hæc hactenus de itinere ex Galliâ Compostellam ducente.

Quomodo autem ex urbe & portu illo celeberrimo Alicante, in Valenciæ Regno, quem in præcedenti capite descripsimus, & quò plurimi navibus adventant, itinere planè transverso Compostellam, aut eòdem ex urbe Valenciâ, viatores commodè pervenire queant, sæ-

pius citatus *Ambrosius de Salazar*, cujus *Almoneda generalis*, sive *Inventarium Hispaniæ*, Gallicâ, & Hispanicâ Linguâ Parisiis impressum, facilè comparari potest, & vulgaria Itineraria satis docent. *Salazarius* ab urbe Alicante per urbes Villenam, Montalegren, Rodam, Toledum, Escalonam, Medinam del Campo, Villalpandum, Astorgam, & proximam modò indicatam viam 178. ab urbe Valenciâ per Guençam(de quâ insigni Urbe *Boterus*, *de Laet*, & *C. Ens* legi possunt) Pliego, Burgos; Legionem, & Astorgam 188. Hispanica milliaria Compostellam numerat. Hisce potissimis itineribus, quæ Germani nostri in Hispaniam facere solent, ut & Hispanicarum Regionum, & Regnorum descriptioni finem impono.

F I N I S.

INDEX
Descriptionis Regni
HISPANIÆ.

A.

Al-

Car-

Ebu-

Evo-

Fri-

Iac.

K.

L.

Mar-

Mon-

Osse-

Pen-

Q.

R.

Ra-

Ta-

T.

Tor-

Vich,

Index Tabularum.

565
4
280
4
284